לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', י"א בתמוז תשמ"ו, 18 ביולי 1986 / שנה מ"ג מס' 13091 / המחיר 1.10 שקל כולל מע"מ

תאצ'ר הבטיחה למובארק לשים קץ לקיפאון המדיני במזה"ת

לונדון. — נשיא מצרים חוסני מובארק קיים שיחות עם ראש ממשלת בריטניה מרגרט תאצ'ר, שאישרה מחדש כי הקהיליה האירופית מוכנה לתמוך בהסדר שלום מזרח תיכוני ריאליסטי. בריטניה קיבלה על עצמה את תפקיד נשיאות הקהיליה האירופית בתחילת חודש זה ופקידים כאן אמרו שהממשלה הבריטית מבקשת לשים קץ לקפאון שהשתרר במהלכי השלום במזה"ת.

עוד נאמר כי תאצ'ר ומובארק מיקדו את שיחותיהם בעיקר בבעיותיה הכלכליות של מצרים. (ע"ר)

לאחר שבית־המשפט סרב אתמול להוציא צו איסור פירסום כללי

חריש שוקל פנייה לממשלה להכריז על חקירת השב"כ כחקירה סודית

זו הנוסחה שגיבשו היועץ המשפטי ומפכ"ל המשטרה: לאחר שהממשלה, או ועדת חוץ־ובטחון, תכריז על כל הידיעות בנושא כסודיות; ולאחר שהדבר יפורסם „ברשומות" ייחשב מי שיפרסם ידיעה בנושא, או אף מי שיאסוף ידיעות כאלה, כמבצע עבירה פלילית שדינה 7 שנות מאסר ● פתרון יוצא דופן זה — המתבסס על סעיף 113 בחוק העונשים — אומץ לאחר כישלון „המהלך הסודי" בו נקטה המשטרה שלשום ● נודע כי זוהו ואותרו 25 אנשים שהיו מעורבים בפרשה, שיוזמנו בשלב ראשון

מאת כתב „על המשמר" לענייני חוק ומשפט

היועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש ומפכ"ל המשטרה רב־ניצב דוד קראוס יבחנו גם היום את הדרך הראויה להבטיח את סודיות חקירת המשטרה בפרשת השב"כ. נראה כי הפתרון יהיה בפנייה לממשלה לבקש להכריז על כל הידיעות בנושא פרשת השב"כ כסודיות, לבקש מוועדת החוץ והביטחון של הכנסת לאשר קביעה זאת, לפרסם את העובדה שהנושא סודי „ברשומות", ולגרום בכך לכל מי שיפרסם, או אף יאסוף את הידיעות, להחשב כמבצע

(המשך בעמוד 2)

שר־המשפטים בתשובה ל־40 שאלות של ר"צ

ייתכן שאנשי השב"כ שלא קיבלו חנינה יועמדו לדין

מודעי אומר עוד כי הפקודה של ראש השב"כ לא היתה חוקית ● תמיהה על השתתפות שמיר בישיבות הקבינט בהן התייחסו למעורבתו בפרשה ● ר"צ מבקשת מבג"צ לאפשר לה לחקור את מ"מ רה"מ

מאת מוטי בסוק, כתב „על המשמר" בכנסת ודוד טרידמן, כתב עת"ם

„אנשי השב"כ שלא קיבלו חנינה, ושהיו מעורבים בפרשת אוטובוס 300, יחקרו וייתכן שגם יועמדו לדין, גם אם פעלו על פי הוראה או פקודה, כיוון שאין חסינות על מעשים פליליים. לדעתי, הפקודה שקיבלו אינה חוקית". דברים אלו כתב אתמול שר־המשפטים יצחק מודעי בתצהיר נוסף שהגיש לבג"ץ לבקשת עו"ד אברהם גל, פרקליטה של תנועת ר"ץ.

(המשך בעמוד 2)

ברלב סבור: זה לא מעניין את הציבור — רק את העתונאים

מאת אבי בניהו, כתב „על המשמר"

שר־המשטרה הכחיש אתמול בעקיפין את הידיעות שפורסמו אודות הצבתו של ניצב יגאל מרקוס, ראש אגף החקירות, בראש צוות המשטרה שיחקור בפרשת ראש השב"כ.

בשיחה אתמול עם כתב „על המשמר" אמר בר־לב: „כל מה שנכתב בכל העיתונים אודות החקירה הצפויה בפרשה מצוץ מן האצבע. לא מצאתי אפילו מלה אחת נכונה" אמר ברלב, והוסיף: „אני לא יודע מה אתם רוצים. הציבור מבין שהעניין סודי ביותר ואינו רוצה לדעת דבר. זה לא מעניין אותו. רק העיתונאים מבקשים לכתוב על כך". אמר ברלב.

מחבלים ניסו לפוצץ שלוש מכוניות תופת בג'זין

עמוד 4 ●

הצעה חדשה של חוואתמה: החזרת גופתו של אסעד תמורת קבורת מחבלים בירושלים — ישראל ביקשה הבהרות מהצלב־האדום

עמוד 3 ●

קשיים במו"מ על השכר

עמוד 28 ●

בוש מתלבט אם להיענות להצעת חוסיין להיפגש עם אסד בדמשק

איתותים מעורבים גם מצד ישראל בפרשה: מנכ"ל ראש־הממשלה, אברהם טמיר, העושה בוושינגטון המליץ — אולם לא ברור אם פרס תומך בכך

מאת זאב בליצר, כתב „על המשמר" בארה"ב

וושינגטון. — המלך חוסיין עשוי לארגן פגישה בין סגן הנשיא בוש לנשיא אסד, בדמשק, בעת מסעו המזרח תיכוני של בוש.

מקורות דיפלומטיים אמרו אתמול, כי חוסיין לוחץ על האמריקנים לגלות נכונות לפגישה של בוש עם אסד, ונראה כי נשיא סוריה עצמו מוכן לפגישה כזאת.

בוש מתלבט

אולם אנשי הבית הלבן אומרים, כי בוש עוד לא החליט סופית, אם להיענות לכך. אומרים, כי בוש, שירוץ למשרת הנשיא ב־88', מתלבט בעניין זה מאחר שהוא אינו רוצה לקומם עליו את תומכי ישראל בארה"ב. מצד שני, הוא יודע שהו

(המשך בעמוד 2)

מומחי האוצר והמשפטים פסקו: אין ליישם המלצות בייסקי בעניין שוק ההון

השופט בייסקי מגיב: אינני מתפלא — נתנו לחתול לשמור על השמנת ● ועדת המומחים ממליצה להקים שתי ועדות נוספות — לעניין קרנות הגמל והבורסה ● כירסום נוסף בדו"ח שרוב המלצותיו לא יבוצעו

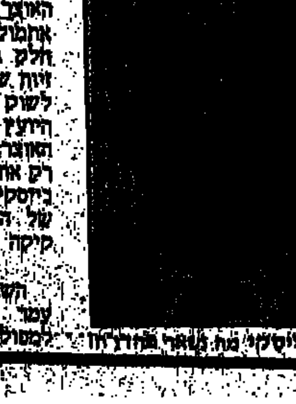

שופט בייסקי: מה מאוד מפתיע

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

צוות מומחים של משרד האוצר ומשרד המשפטים המליץ אתמול לא ליישם, לפי שעה, חלק גדול מהמלצותיה המרכזיות של ועדת בייסקי, והנוגעות לשוק ההון. הצוות, בראשות היועץ המשפטי של משרד האוצר, אריה מינקוביץ, אישר רק את אותן המלצות של ועדת בייסקי אשר תאמו את עמדותיה של הממשלה והמעוגנות בחקיקה שבתוקף.

השועל והשמנת

השופט משה בייסקי, אשר עמד בראשות ועדת החקירה למוסדות הבנקאות הציבורית, בתגובה לממצאי הצוות, בייסקי אמר שהמסקנות של צוות המומחים לא הפתיעו אותו. „נתנו לחתול לשמור על שמנת" אמר השופט בייסקי, שביקר את העובדה שאנשים מתוך המערכת, ממליצים המלצות שנוגעות לה.

צוות המומחים העביר למעשה את המלצותיו להערת שרים מיוחדת, שנקבעה ליישום ועדת בייסקי, הצוות מונה על־ידי שר־האוצר משה נסים, באפריל האחרון. הצוות לא קיבל שלוש מתוך ההמלצות המרכזיות של דו"ח ועדת בייסקי.

קוד שתי ועדות

הצוות ממליץ ראשונה נגע לאיסור על הבנקים לפעול בשוק ההון, לקנות מניות, לנהל קרנות גמל וקרנות נאמנות ולייעץ ללקוחותיהם בתחום המניות. המלצה שניה של ועדת

(המשך בעמוד 2)

חושך על פני הארץ

בעיניו האבסורדית של האזרח ק. נבעה כולה מן התחושות המוחלטת של משפטו. למן הרגע שנעצר, ועד שהושלכה גופתו אל ערימת הפסולת, לא נודע דבר וחצי דבר על ההאשמות המפורשות שהועלו נגדו, על זהותם של החוקרים ועל פסקי־הדין של השופטים. במסדרונות בתי־החקירה, בתי־המאסר ובתי־המשפט שררו אפלה מתמדת, וריח כבד של ריקבון. האופייניים למקומות מנותקים מן העולם החיצוני והמצויים תמיד מאחורי דלתיים עבות וסגורות.

ההוה קלטו כאזרח ק. של פרנץ קפקא? העלה על הדעת, כי המשפט הפליטי המוזר ביותר של מדינת־ישראל בדור זה, יתנהל כולו, מראשית חקירתו ועד סוף ביצוע פסקי־דינו, כמו מאחורי מסך ברזל של סודיות כפויה? העלה על הדעת, כי אי־יכולתו של המימשל לקבל מן המערכת השיפוטית צו איסור פירסום גורף, דווקא מפני שבמדינת חוק אין אוסרים פירסום באופן טוטאלי וטוטאליטרי - וכי מחסום מהותי זה, מפני יצר הסודיות ללא גבול, יוסר על־ידי שימוש בטריקים מעוכלכים. חשואבים ישירות מעולם המחתר האימתני של גורגי אורוול? לא יעלה על הדעת, לא יקום ולא יהיה. במדינת־ישראל פועלת כבר צנזורה צבאית שלה סמכויות נרחבות ביותר; בעניינים ספציפיים, הנדונים בפני בתי־המשפט ניתנים, כבר לעיתים קרובות מאד, צווים האוסרים פירסום פרטי דיון שונים. בנוסף למנגנוני־חשאיות אלה, ניתנו לשר־התיקשורת סמכויות רחבות מכוח התקנות לשעת חרום, לרדוף עד צוואר את אותם אמצעי התיקשורת שפגעו בבטחון המדינה, בלי כל צורך להוכיח אם הפגיעה הזו היתה הלכה למעשה – והסגירה השרירותית של עיתונים במזרח ירושלים ובגדה המערבית, שנבחה מוחים עתה כל עיתונאי ישראל, תוכיח זאת. ביומים אלו. מה עוד יכול, אם כן, להציע השלטון, כדי שהחקירה והמשפט בפרשת השב"כ לא יפגעו בבטחון המדינה? תשובתנו היא, שאין צורך במנעולים ובבריחים נוספים, בעוד דלתות פלדה סוגרות על חופש הפירסום בארץ, שממילא אינו מעוגן בשום חוק. ההצעה לפרסם מטעמה של הרשות המחוקקת, הכנסת, תקנה חדשה, שמכוחה ניתן יהיה להטיל עונש של שבע שנות כלא על מי שימצא דרך להביא לידיעת הציבור הרחב את אותם ההיבטים של החקירה והשפיטה אשר לא נפסלו כליל על־ידי הצנזורה, ולא נאסרו לפרסום; הצעה כזו היא פגיעה בדמוקרטיה ובצדק. לו הועלתה בארה"ב, או בכל מדינה אחרת, בעלת חוקה סדורה ומסורת תחיקתית, של הקפדה על זכויות אזרח־יסודיות, היתה נפסלת על הסף.

בשעתו המליץ שר־המשפטים חחדש את האימרה לפיה בפרשת השב"כ הצדק (אולי) יכול להיעשות, אך אסור לו להראות. אימרת כנף זו נשמעה לרגע כהתחכמות מילולית תפלה, ולא יוחסה לה חשיבות ציבורית. עכשיו מסתבר כי מודעי התכוון למה שהבזיק. ואם כן, אין הוא ראוי לשמש שר־משפטים במדינה דמוקרטית, ולו יום נוסף אחד. כי רק במשטרים מן החוגים הסטליניסטי או הפאשיסטי, מקיימים השלטונות משפטים חשאיים לגמרי. ערכות שם חקירות חשאיות לגמרי ומתבצעים פסקי־דין שהציבור לא זכאי לדעת עליהם כלל וכלל, כל טעמו של משפט צדק בארץ חוק, הוא שיהיה עד כמה שאפשר, גלוי ופומבי, כלומר מרתיע. אין מענישים אשמים כדי לנקום בהם, אלא כדי ללמד את העבריינים הפוטנציאליים לקח ושיעור. כאשר משפט יורד אל מתחת לפני האדמה, אל בִּיבֵי שופכין של חשאיות טוטאלית, שוב אין זה משפט אלא משפח, והארץ שמעליו כבר אינה ארץ חוק.

חדש! כרזות אמנותיות:

פיקאסו, דגה, מודיליאני, גוגן, קלי, מירו, מגריט, דאלי ועוד. בחנות „ווס" דיזנגוף סנטר, 431, כניסה משער 3.

צילומים בשחור לבן, כרטיסי ברכה, אהולי נייר, אורי סיגום (טוס־טורים ופאלנים)

המשמר

בנק ישראל בודק ההשלכות של הלוואות הבנקים לציבור

ברונו: בשלב זה אין חריגות מנפח האשראי הניתן במשק אולם הפרסומת לתוכניות מעודדות צריכה ● לא יהיה פיחות כל עוד לא תהיה העלאת שכר ● הנגיד לא יתערב יותר ביישום דו"ח בייסקי

בנק ישראל בודק את התוצאות של מימצאי ההלוואות האישיות בהם פתחו הבנקים המסחריים, אם כי בשלב זה לא נראה שיש צורך בדרמטיזציה של תוצאות אלה, אמר אתמול נגיד בנק ישראל, מיכאל ברונו.

בשיחה עם כתבים בירושלים אמר הנגיד, שבשלב זה אין חריגות מנפח האשראי שניתן במשק. אף־על־פי־כן הנגיד אמר, שיש היבט מוסרי וציבורי לעובדה שהפרסומת הנלווית לתוכניות ההלוואות האישיות מעודדת צריכה, דבר שמנוגד למטרות התוכנית הכלכלית.

ברונו הדגיש, שכל עוד לא תהיה עליית שכר במשק, לא יהיה שום צורך לבצע פיחות של השקל. לדבריו, המודעות לכך שאין מקום להעלאות שכר הולכת וחודרת גם לסקטור העסקי. ובכמה מקרים נרשמו ירידות בשכר בחברות אשר העניקו לעובדיהן העלאות שכר בתקופה האחרונה.

ברונו אמר, שאין לבנק המרכזי תוכניות להתערב בריבית במשק. הוא ציין, שאין לפרש אי־התערבות זו כסימן לכך שהבנק לא יתערב בעתיד אם יהיה צורך בכך. „כיום אין צורך בהתערבות כזאת", אמר הנגיד.

הנגיד אמר, שהוא מודע לעובדה שבנקאים בכירים אשר נקראו להתפטר מכל עמדותיהם במערכת הבנקאות ע"י דו"ח ועדת בייסקי עדיין מחזיקים בעמדות בכירות. הוא מודע לעובדה שרפאל רקנאטי, ארנסט יפת ואהרון מאיר משמשים עדיין בתפקידים בכירים במערכת הבנקאות. אולם מעבר למה שעשה בכל מה שנוגע לרפאל רקנאטי אין יותר פעולות שהוא יכול לנקוט ולכן אין ברעתו לפעול בענין זה.

השר נחמקין משוחח עם חברי מושב מרגליות. המפגינים מול הכנסת (צילום: יצחק הררי)

חברי מרגליות חזרו מההפגנה עם הבטחות אך בלי כסף

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

חברי מושב מרגליות שהפגינו אתמול בירושלים במחאה על־כך שמיליון וחצי דולר שצברו לזכותם באוצר מושבי הגליל ירדו לטמיון עם התמוטטות הארגון, שבו לבתיהם עם הבטחות לרוב, אך לא יותר מזה.

לדברי חברי המושב, מתמר משרד־החקלאות מאחורי ניסוי תקציב, אך מתעלם מכשבה שמדובר במושב רווחי שחמיד עמד בהתחייבויותיו ואף הצליח לגמור רווחים.

בקרב הצעירים שבמושב קיימת תחושה שאין טעם להמשיך ולהחזיק במשקים, משום שלא יוכלו לעמוד בנטל הכלכלי והחוב בחידוש להקות הלול והמטעים לאחר שמיליון וחצי דולר שהו ברשותם „נעלמו".

חברי המושב מעודדים מדברי יו"ר מחלקת ההתיישבות של הסוכנות, נסים זווילי, שאמר, כי הוא מוכן להשתמש ביתרות שעומדות לזכותו של מושב מרגליות כדי לסייע להם לחדש לפחות את להקות הלול לקראת עונת ההטלה החדשה.

נסים זווילי אמר, שהוא חש אחריות, מוסרית כלפי המושב, כי מדובר באחד המושבים הטובים, היעילים והמסודרים ביותר בגליל.

„לעיניים של המדינה — בהוקרה"

ציין רבין בשי שהעניק לחיילות חיל הים שגילו את ספינת המחבלים

שר־הבטחון מעניק פרס לשתי המכ"מיות של חיל־הים. צילום: יוני רייף / יח' דובר צה"ל

מאת אבי בניהו, כתב „על המשמר"

שר־הבטחון, יצחק רבין, שיבח אתמול את שתי חיילות חיל הים מלכה לסרי ושרון היימן, על עירנות שגילו בתפקידן כמפעילות מכ"מ, כאשר גילו את ספינת הגומי של המחבלים שניסו לחדור לישראל בשבוע שעבר בדרך הים.

שר־הבטחון העניק לסמל שרון היימן ולרב"ט מלכה לסרי כשי את הספר „מסתורי ים סוף" ועליו כתב „לעיניים של המדינה — בהוקרה".

שר־הבטחון יצחק רבין ורעייתו לאה בקרו אתמול במערך החי"ן של צה"ל ושוחחו עם קצינות וחיילות בבסיס ההדרכה המרכזי של החי"ן.

ביקורו של רבין במערך החי"ן הוא הביקור השלישי של שר־הבטחון, אחרי דוד בן־גוריון ומשה דיין.

את סמליית שר־הבטחון קיבלו בשערי הבסיס אופנוע־נות של המשטרה הצבאית וקצינת חי"ן ראשית, אל"מ אמירה דותן. במהלך הביקור פגש רבין את רב"ט מלכה לסרי מעכו ואת סמ"ל שרון היימן מפרדס חנה, שבערנותן במשמרת הלילה הבחינו במכ"מ בסירת הגומי של המחבלים וזיהו אותה באישון לילה.

מלכה לסרי ושרון היימן סיפרו אתמול לכתב „על המשמר" על קורות משמרת לילה בשבוע שעבר, באותו לילה גילתה מלכה במכ"מ מטרה קטנה שנעה לעבר הגבול. „סימנו את המטרה ונוכחנו כי אכן מדובר במטרה עויינת. הבחנו בסירת גומי עם ארבע דמויות עליה כשהיא נעה במהירות. הודענו וכיוונו את הדבור שהיה בסיור בים לעבר הסירה החשודה ואז סירת המחבלים החלה לפנות לחוף ונחתה שם. ביצענו פעולות שונות בהנהגות נהלי הקבע והועקנו את הכוחות הקרקעיים. כשהתברר לנו אח"כ שמנענו אסון כבר היתה הרגשה מיוחדת שקשה לנו להסביר אותה", אמרו החיילות.

התגובה החשורה ומנעו אסון כבד. „בעבר היה ידוע הכינוי העיניים של המדינה, את האיות לתואר העיניים האלקטרוניות של המדינה", אמר שר־הבטחון ל־2 החיילות.

מועצת ירוחם החליטה לפטר 51 מתוך 190 עובדיה

בעיירה ירוחם יש 1,600 מועסקים, ואילו 220 מובטלים רשומים בדורשי עבודה בלשכת התעסוקה. זאת נוסף למובטלים רבים שאינם נרשמים בלשכת התעסוקה. הנהלת המועצה המקומית החליטה לפטר 51 מתוך 190 עובדיה והודעה על כך נמסרה אתמול. נוסף על ההחלטה המועצה להעביר מעובדיה למתנ"ס העירוני, במועצת הפועלים טוענים, שאין אלה פתרונות זמן קצר, כשיתברר שלמתנ"ס אין די תקציב להעסקתם, במסגרת צעדי החוסכות. גם החליט מועצת ירוחם להעביר עובדים רבים מתפקידיהם לתפקידים שיתפנו.

מזכיר מועצת פועלי ירוחם, דוד מסיקה, אמר שההסתדרות תפעל לדחות את פיטורי העובדים עד מציאת תעסוקה חליפית. עבורם, אך תביעה זו נדחתה. „לא יתכן להכניס עשרות מובטלים נוספים למעגל האבטלה הקשה בנגב", הוא אמר.

מערת רוחות מרכזת את עובדי ירוחם. לאחר שנודע על החלטת המועצה המקומית לפטר עשרות מעובדיה, מועצת הפועלים תובעת להיות את המוטיב עד למציאת פתרון תעסוקתי חליפי. ואילו ראש המועצה טוען שהמשך העסקתם מעיקה על תקציב המועצה. הגרעוני ומונעת מתן שרותים לתושבים. (עתים)

המשמר

עובדי חברת החשמל לא יחשיכו המדינה

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

עובדי חברת החשמל לא יחשיכו את המדינה ואם מישהו מעובדי החברה השתמש באיום זה, היה זה איום סרק. — אמר אתמול יו"ר ועד עובדי חברת החשמל יורם אוברקוביץ, בתגובה לפירסומים בעיתונות.

לדבריו, כל כבר עם ההחלטה להכריז על סיכסוך עבודה, החליטה המועצה הארצית של העובדים כי יש למצות את כל דרכי המשא ומתן והאפשריות על מנת להביא למילוי הסכם העבודה שנחתם בין ההנהלה לעובדים ביולי 84.

לדברי אוברקוביץ, אי כיבוד ההסכמים הקיימים והכוונה לנכות שישה אחוז משכר העובדים, יש בו כדי להביא להרעה משמעותית בתנאי העובדים, בעיקר על רקע שחיקת השכר המגיעה לכ־30 אחוזים, לדברי אוברקוביץ.

שר־החינוך דוחה ההצעות לקיצוץ נוסף

מאת יצחק שור, כתבנו לענייני חינוך

שר החינוך והתרבות יצחק נבון, דחה אתמול את הצעות ועדת השרים לקיצוצים בתקציב, והגדיר את המלצותיה כ„לא רציניות, שאי אפשר ואסור לבצעו."

השר הגיב על טיוטת הצעת ועדת הארבעה (נסים ארנס הורביץ יעקובי) לצמצום איחוד וביטול פונקציות במגזר הציבורי.

הוועדה הציעה להנהיג מחדש שכר הלימוד מדורג, לקצץ שעות לימוד בגניים ובבתי ספר ולהגדיל את הצפיפות בכיתות, לפטר אלפי מורים ולחסל מאות משרות של פסיכולוגים.

השר אמר כי ישמח לדון בהצעות לייעול וחסכון. אך לא יתן ידו לפגיעה בנפש החינוך.

יו"ר ועדת החינוך נחמן רז הגיב בחריפות על הצעת ועדת הארבעה בראשות ארנס. הוא הזכיר, כי גם בעבר ניסתה ועדה זאת להטיל את כל תחלואי התקציב על מערכת החינוך. ולא עלה בידה. אין סיכוי, אמר ח"כ נחמן רז, שוועדת החינוך והכנסת יתנו ידם למחוק את חוק שכר לימוד חינם ולהעלות את שכר הלימוד באוניברסיטאות מ־1200 כיום ל־1600, לפי שמציעה ועדת הארבעה. ח"כ רז הזכיר, כי נבון הודיע בוועדת החינוך שיתפטר אם יקוצצו עוד שעות לימוד במערכת החינוך.

עובדי תחנות הקמח יכריזו סכסוך עבודה

מאת כתבנו לענייני עבודה

המזכירות הארצית של הסתדרות עובדי המזון החליטה אתמול, כי אם עד סוף החודש הנוכחי לא יסתיים המשא ומתן בין נציגי בעלי טחנות הקמח לנציגי העובדים, יוכרז על סכסוך עבודה.

המשא ומתן בין הצדדים הסתיים שלשום בפיצוץ. המזכיר הארצי של הסתדרות זו משה כהן סבן, מסר כי המעסיקים מסרבים להענות לנציגי העובדים לתוספות שכר מפעליות־מקומיות. בענף מועסקים למעלה מאלף איש.

לאחר מו"מ מייגע נחתם לפני מספר ימים הסכם עבודה בענף המשקאות הקלים בין הסתדרות עובדי המזון לבין קונצרן קריסטל. במשא ומתן השתתפו גם נציגים ממועצות הפועלים בבאר־שבע, בת־ים ופרדס־חנה. על פי ההסכם החדש יהיה השכר ההתחלתי 416 ש"ח. עובד מלגזן יקבל בחודש הראשון לכניסתו לעבודה 520 ש"ח. הוסכם, כי כל עובד בקונצרן יקבל מענק שנתי וכן תוספת וותק בשיעור של שני אחוזים לכל שנת עבודה.

נשיא המדינה לא מתרגש ממצוקת המים

מאת שלמה גלזר, כתב „על המשמר"

„קיימת השנה מצוקת מים קשה, אבל התרשמתי שיש מקום לאופטימיות מאחר והבעיה נמצאת תחת שליטה ופיקוח ויש פתרונות למצב", אמר נשיא המדינה חיים הרצוג בעת ביקור שערך אתמול בלוויית רעייתו באיזור הכנרת. היום יבקר הנשיא במטביל הארצי ומתקניו.

בארוחת־צהרים לכבוד ממליית הנשיא במלון „גלי כנרת" בטבריה, אמר סגן שר החקלאות אברהם כץ־עוז שיש לראות את כל מערכת המים בישראל לטווח ארוך ולאו דווקא על רקע המצוקה העכשווית.

שלושה גורמי ייצור מרכזיים מוקצים על־ידי המדינה מים, קרקע, והון, והם מאפשרים פרנסה להקלאים. השנה, עקב המצוקה, נוצר צורך להקטין את שאיבת המים. מדינת־ישראל היא המדינה היחידה בעולם, שבה המדינה נותנת תשובה לבעיות מים באיזור אחד על־ידי העברת מים לאיזור אחר באמצעות מערכת מרכזית. בזמן האחרון נשמעים קולות האומרים שלא כלכלי להעביר מים לנגב. המעשה הציוני מעולם לא היה כלכלי ואסור שייבחן באמות־מידה כלכליות. אם היו עושים בעבר חשבון כלכלי, המוביל הארצי לא היה קיים היום ועיירות הפיתוח לא היו מוקמות. כץ־עוז ביקש מהנשיא שיפעיל את השפעתו בנושאים חיוניים אלה.

42% מהילדים בגולה מקבלים חינוך יהודי

מאת שלמה מלוצקי, כתב „על המשמר"

מאות אלפי יהודים, בעיקר בארצות הברית וקנדה, היו מוכנים לבוא לישראל לתכניות שונות, אילו היו מציעים להם כאלה — כך עולה ממצאי מחקר חדש שהוגש השבוע למשתתפי כנס מחנכים מהתפוצות, מטעם הועדה לחינוך יהודי של הסוכנות היהודית.

קיימת גם דרישה גדולה לסמינריונים מיוחדים של מהנדסים, רופאים ומומחי מחשבים. אלה היו מוכנים להשתתף בסמינרים כאלה עם עמיתיהם הישראליים באוניברסיטאות ותעשיות עתירות הידע בארץ. רבים מהנשאלים מעדיפים תכניות קצרות של 5 עד 7 ימים.

במסגרת הכנס הוצגו תוצאות מחקר דמוגרפי של החינוך היהודי בגולה, ושממנו נובע, שמליון ארבע מאות ילדים יהודים מקבלים חינוך יהודי, כלומר 42 אחוז מהילדים היהודים מגיל 3 עד 18.

בין ממצאי המחקר הכה, שהפערים בהשתתפות בחינוך יהודי בלשהו שונים מאד ממדינה למדינה, וכדוגמא הובאו קהילות אמריקה הלטינית, שבהם אחוז זה מגיע ל־90 ובצרפת, ששם רק 35 אחוז מהיהודים מקבלים חינוך יהודי.

לא לאפרטהייד! לא למקהלות גזעניות!

בואו אתנו להפגין נגד מקהלת „חומה הלבנה" מדרום־אפריקה המשתתפת בזמריה.

בימיאטרון ירושלים, יום א', 20.7.86, בשעה 17.00

צעירי מפ"ם

חריש שוקל פנייה לממשלה

(סוף מעמוד ראשון)

עבירה פלילית שדינה 7 שנות מאסר.

פתרון יוצא דופן זה, שהוא ככל הנראה זה שיאומץ היום על־ידי חריש וקראוס. הוא המוצא למילכוד שאליו נקלעו השניים לאחר שנשיא בית־המשפט המחוזי בירושלים השופט יהודה וייס, ביקש אתמול לעיין שוב בבקשה שהגישה לו המשטרה שלשום לאסור כליל פרסום על הפרשה.

השופט דחה הבקשה

נודע, כי שלשום, במהלך סודי שלא זכה לכל פירסום, פנתה המשטרה, בשיתוף עם היועץ המשפטי לממשלה לנשיא בית־המשפט המחוזי בירושלים וביקשה הוצאת צו שיאסור כל פירסום על פרשת השב"כ. תחילה נענה השופט וייס לבקשה, אולם אחר־כך ביקש להעמיק ולעיין בחומר, והתברר כי אין למעשה סעיפים בחוק המתירים הוצאת צו כוללני מסוג זה.

סעיף 113

בעקבות זאת נפגשו אתמול שוב היועץ חריש והמפכ"ל קראוס והחליטו לנסות ולהתבסס על סעיף 113 בחוק העונשים הקובע: „מי שהשיג, אסף, הכין, רשם או החזיק ידיעה סודית כשאינו מוסמך לכך — דינו מאסר 7 שנים".

החוק מגדיר ידיעה סודית כידיעה שתוכנה, צורתה או סדרי אחזקתה מעידים עליה כי בטחון המדינה מחייב לשמרה בסוד, או ידיעה הנוגעת לסוג עניינים שהממשלה, באישור ועדת־החוץ והביטחון של הכנסת הכריזה בצו שפורסם ברשומות, כי הם עניינים סודיים.

מעין ועדת חקירה

היועץ המשפטי בחן אתמול דרכים משפטיות נוספות לאבטחת סודיות החקירה, ובין השאר היתה הצעה למנות שופט מחוזי חוקר, בראש צוות החקירה, ולתת לה בכך גושפנקא של מעין ועדת חקירה משטרתית. הצעה זו לא התקבלה לבסוף.

בשבוע הבא, יאסוף הצוות את כל המסמכים, העדויות והממצאים שנאספו עד כה בפרקליטות המדינה ואצל גורמים אחרים בפרשת השב"כ.

25 בשלב הראשוני

בשבוע שלאחר־מכן יחלו החוקרים לזמן לחקירה את ראשוני העדים. בעיקר אלה שנכחו בשעת האירוע ליד האוטובוס בקו 300. נודע, כי כ־25 אנשים שהשתתפו, או היו בקרבת המקום שבו נהרגו המחבלים זוהו כבר, ויוזמנו לחקירה. פרט לכך ברור כבר כי למעלה מ־10 מאנשי השב"כ ייחקרו וכי תיגבה, בכל מקרה, עדות גם מאנשי השב"כ שזכו לחנינה.

(סוף מעמוד ראשון)

סקרנות רבה קיימת במשרד־המשפטים ובמשטרה לקראת ההכרעה של בג"ץ מחרתיים, ב־5 העתירות שהוגשו לו, ושבהן כלולה תביעה לבטל את החנינות שניתנו לראש השב"כ ולשלושת עוזריו. אם יבוטלו חנינות אלה לא תהיה כל בעייה למשטרה לנהל את החקירה ולחקור תחת אזהרה, שכל דבר שייאמרו בחקירה עלול להפלילם. גם את אנשי השב"כ שזכו בחנינה מנשיא המדינה לפני שבועיים.

חקירת הדרג המדיני

עוד נודע, כי אם יוחלט להזמין את יצחק שמיר, משה ארנס ואישים פוליטיים אחרים למסירת עדות, ייתכן שגם הם יוזהרו כדין, אולם חקירתם לא תתקיים כנראה בבניין המטה הארצי של המשטרה ואף לא בלשכותיהם. ייתכן שחקירה כזו תתקיים או בחדר בבית־מלון, בבית הארחה או בבית השוטר.

סודיות טוטלית

מוטי בסוק כתב „על המשמר" בכנסת מוסר:

משרד המשטרה שוקל לבקש בשבוע הבא מוועדת החוץ והביטחון של הכנסת, הטלת חיסיון מוחלט על כל הפרטים הקשורים לחקירת המשטרה „בפרשת השב"כ", טען אתמול חבר הוועדה יוסי שריד (ר"ץ).

לדעת שריד משרד המשטרה החליט ללכת בדרך זו לאחר שהגיע למסקנה כי בית המשפט לא יודרז להכריז על החקירה כולה — סודית. לוועדת החוץ והביטחון אסור לקבל החלטה על כך כללית וגורפת, סבור ח"כ ר"ץ. לדעתו מה שקשור באמת וכתמים לביטחון המדינה צריך להיות סודי ביותר ואסור לפרסום, אך מה שקשור לבטחונם הפוליטית והאישי של כמה פוליטיקאים הצמרת, לא צריך ולא יכול להישאר בגדר סוד.

חדאם: אחיו של אסד חולה

פאריס. — סגן נשיא סוריה עבדול חאלים חאדאם מסר אתמול, כי ריפעת אסד, המכהן גם הוא בתפקיד סגן נשיא, נעדר מדמשק מזה שישה חודשים בגלל טיפולים רפואיים.

„הוא מקבל טיפול רפואי ולא אוכל לומר יותר מזאת" ציין חאדאם במסיבת עתונאים, כאשר נשאל למה שהה אחיו הצעיר של נשיא סוריה בפאריז.

משרד החוץ מכחיש שיחות על יחסים קונסולריים עם בריה"מ

מאת הלית שחורי,
הכתבת המדינית של „על המשמר"

בריה"מ יזמה באחרונה שיחות עם ישראלים בנושאים דיפלומטיים, על כך מסר אתמול כתבו המדיני של „קול ישראל" עודד בן־עמי. לפי הודיעה מוכנה בריה"מ לקיום מגעים עם ישראל במדינה שלישית, על הקמת יחסים קונסולריים.

דובר משרד החוץ אמר אתמול, כי בישראל לא ידוע דבר על מגעים כאלה וכי למשרד אין כל אינדיקציה על יוזמה סובייטית לכינון יחסים קונסולריים.

כתבתנו מציינת, כי בשנתיים האחרונות מתקיימים [illegible] בין נציגים סובייטיים וישראליים בהזדמנויות שונות, של מפגשים דיפלומטיים וחו־ עם זאת לא הראו הסובייטים כל סימנים, כי יש להם עניין בקיום היחסים עם ישראל מעבר לחידברות בלתי־פורמלית.

הפגנת נגד

כמה עשרות פעילי עליה ואנשי המרכז למאבק על יהדות בריה"מ הפגינו אתמול מול בית ראש הממשלה בירושלים, בעקבות הודעות על שיפור אפשרי ביחסים הדיפלומטיים בין בריה"מ לישראל.

[illegible] בשיחרור היהודים משם.

המפגינים נשאו גם כרזות כגון זו: „יחסים עם הרוסים לא על חשבון אחינו — נשחרר את היהודים היום — נחדש את היחסים מחר".

פעילי העליה אמרו, כי יש לדעתם לקחת ברצינות את הידיעות על האפשרות לשיפור היחסים בין ישראל לארה"ב, זאת בשל סימנים קודמים, כגון הפסקת התעמולה האנטי־ישראלית בכלי התקשורת בבריה"מ בעת האחרונה וכן חרומים על חידוש יחסים אפשרי בין ישראל לכמה מדינות בגוש הקומוניסטי.

[illegible]

ח"כ מאיר וילנר פנה במכתב אל ראש הממשלה שמעון פרס, בשם התנועה הדמוקרטית לשלום ולשוויון — חד"ש: פרסום הידיעה בדבר האפשרות שנציגים קונסולריים סובייטים יבואו לישראל לוותה בכלל התקשורת בדברי השמצה נגד בריה"מ המובאים על ידם כדברים מפי מקורות ישראלים רשמיים [illegible]

[illegible]

ייתכן שאנשי השב"כ שלא

(סוף מעמוד ראשון)

גל הגיש למודעי גיליון עם 40 שאלות, כולם בפרשת השב"כ. שר־המשפטים השיב לכל השאלות. בין השאר הוא הדגיש כי בישיבת הקבינט, „בפרשת השב"כ", השתתף מ"מ רה"מ, יצחק שמיר, גם באותם קטעים שהתייחסו למעורבותו האישית בפרשה. לדברי מודעי לא עלה כלל בדעת השרים כי שמיר צריך לצאת מהחדר בחלק זה של הדיון.

ר"ץ ביקשה מבית המשפט כי יזומן לדיון בעתירתה, בשבוע הבא, את יצחק שמיר. זאת בשל מעורבותו בפרשה וגם בשל העובדה כי הוא לא הגיש כל תצהיר לבג"ץ, לדעת עו"ד גל בתצהירים שהתקבלו בבית המשפט אין תשובות לגבי מידת צורת מעורבותו של שמיר בפרשה, יש גם סתירה בין תצהירי אנשי השב"כ והשר מודעי, ביחס לחלקו של מ"מ רה"מ בפרשה. עו"ד גל טען אתמול כי נוכחות שמיר בבית־המשפט הכרחית, שכן ייתכן כי הוא עלול להיפגע מתצהירי המעורבים האחרים בפרשה.

השאלות והתשובות

בקשת פרטים נוספים, הינו הליך משפטי מקובל, כאשר העותרים בבג"צ מבקשים לקבל פרטים מעבר לאלה שנכללו בתצהיר.

העותרים מגישים שאלות למשיב וזה עונה על שאלות אלה, לאחר שבית־המשפט מאשר את הבקשה.

להלן השאלות שנשאל השר מודעי והתשובות שמסר.

ש: האם בכוונתך למנוע חקירת אנשי שב"כ שעברו עבירות במהלך פרשת קו 300 או למנוע העמדה לדין?

ת: לא.

ש: האם לא ניתן למנוע חשיפת סודות מדינה בחקירה משטרתית או בוועדת חקירה?

ת: אין בטחון שלא ייחשפו סודות.

ש: מה פשר המילים בהמלצתך לנשיא „ראש השב"כ פעל מכוח סמכותו" ואם לא חרג מסמכותו למה היתה עבירה?

ת: לדעתי לא היו הוראותיו חוקיות.

ש: אם אנשי השב"כ שנחונו פעלו ברשות, הרי אינם עבריינים ומדוע היה צורך לחון אותם?

ת: גם אם פעלו בפקודה, אינם פטורים מאחריות פלילית.

ש: האם ממלא מקום ראש הממשלה ראה את נוסח בקשת החנינה?

ת: נוסח הבקשה לא הובא לידיעתו.

ש: האם נרשם פרוטוקול בישיבת הקבינט שדנה בחנינה ומדוע לא יוצג לבית המשפט.

ת: נרשם פרוטוקול אך הוא חסוי.

ש: האם מקובל והיו מקרים בעבר שהקבינט ממליץ על חנינה?

ת: לא מקובל ולא נהוג, אין מקרים כאלה, אך אני משוכנע כי בכל עת שהנשיא יבקש זאת, תענה הבקשה בחיוב.

עד כאן לשון תשובותיו של השר מודעי על שאלות שנשאל.

„צפויים שינויים בממשלת ירדן"

רבת עמון. — בידיעות מרבת עמון נמסר, כי המלך חוסיין עומד לבקש ממשלת ריפאעי להתפטר כדי להקים ממשלה חדשה בראשות מחמד רסול אלכילאני, ראש המודיעין לשעבר — כך מוסר העתון הלבנוני „שראע".

לעומת זאת, נמסר, כי המלך חוסיין שבע רצון מהשיגיה של ממשלת אל־ריפאעי ולפיכך הוא שוקל להנהיג מספר שינויים בממשלה, ובפרט במשרדי הפנים והחוץ. (ע"מ)

„על המשמר" עתון יומי
على الهمشمار جريدة يومية
הוצ"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מזכיר המערכת: עדה סער
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 3־43360־4
המען למכתבים: עירות שק־דואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR" (The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex: 341652
סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין סנסור־חדרים 102־121, טל' 6־225125. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה 33134 רח' סבוגר 17, טל' 673673. המען למכתבים ת"ד 4007 חיפה 31040

ריכוז מפ"ם תובע להחזיר את שגריר ישראל מדרום־אפריקה

מאת כתבנו

ריכוז מפ"ם הביע אתמול תמיכה במאבקו של הקונגרס האפריקני הלאומי, ה־איי.אן.סי. נגד האפרטהייד בדרום־אפריקה, קרא לשחרורו של נלסון מנדלה ותבע את החזרת שגריר ישראל מפרטוריה.

בהחלטת ריכוז מפ"ם נאמר כי הריכוז מגנה את צעדי הדיכוי שמפעילה הממשלה הדרום־אפריקנית נגד השחורים. „משטר חירום — אומרת מפ"ם — מהווה צעד נוסף בנסיון של ממשלת האפרטהייד למנוע את הפיכתה של דרום־אפריקה לחברה דמוקרטית".

ריכוז מפ"ם קורא לממשלת ישראל — כמו גם לממשלות אחרות — להטיל סאנקציות כלכליות על דרום אפריקה.

ריכוז מפ"ם הביא גם את הערכתו למקהלת הקיבוץ הארצי שביטלה את השתתפותה בזמריה עקב השתתפות מקהלות מדרום־אפריקה, וקרא ליהודי דרום אפריקה לממש את ציונותם ולעלות ארצה.

חולי סרטן הדם טופלו בהצלחה בעזרת השתלת מח עצמות שנלקח מגופם

בוסטון. — צוות של רופאים דיווח אמש כי הצליח לטפל בשלב מתקדם של סרטן הדם (לוקמיה) על־ידי סילוק מח עצמות נגוע מגופם של חולים לאחר מכן טיפלו הרופאים במח עצמות זה בעזרת סמים נגד סרטן ולבסוף החזירו אותו לגוף החולה.

נוהל זה נחשב כפריצת דרך, משום שזו הפעם הראשונה שמשתמשים במח העצמות של החולה ולא בזה של תורם. השיטה החדשה עדיפה על פני השיטה הקודמת, מאחר שהחולה אינו מסתכן בדחיית מח העצמות של התורם.

חברי הצוות, שבראשו עומד ד"ר אנדריו ייגל מבית הספר האוניברסיטאי לרפואה על שם ג'ונס הופקינס בבולטימור, מציין בדו"ח שהתפרסם בניו אינגלנד ג'ורנל אוף מדיסין כי הם הצליחו לטפל ב־25 חולי סרטן דם בתקופה מסויימת. בסכמם את תוצאות הטיפול, ציינו אנשי הצוות, כי עלה בידם למנוע התחדשות המחלה למשך כשנה אצל 11 מתוך 25 חולים.

תוצאה זו נחשבת כטובה ביותר, כי האחוז של 43 הוא פי 9 גבוה מזה השיעור של חולים אחרים המוחזקים בחיים. שטיפולם מצטמצם בקבלת סמים נגד הסרטן בלבד. (עתים)

דליקה בשמורת הטבע בתל דן

שמורת הטבע בתל דן תיסגר עד יום ג הבא, עקב השריפה שפרצה בשמורה וגרמה נזקים כבדים.

השריפה החלה בשעות הצהריים ובמהלכה נשרפו חלקים נרחבים באזור המעיין, תחנת הקמח ותחל. שתי כבאיות מקרית־שמונה, וחברי קיבוץ דן מהאיזור ואנשי רשות שמורות הטבע עמלו עד לשעות הלילה המאוחרות בכיבוי האש. במקום גם הוצב שומר שיוודא שלא תתחדש השריפה במשך הלילה.

מנכ"ל רשות שמורות הטבע אורי בירץ קורא למטיילים להגביר עירנותם בימים חמים אלה ולדווח מייד על כל חשש לדליקה. הוא אמר, כי הנזק עדיין לא הוערכו והתקווה היא שהדבר לא יפגע במספר המבקרים בשמורה מיוחד זה.

בוש מתלבט

(סוף מעמוד ראשון)

אתגר במדיניות החוץ והזדמנות להוכיח את מומחיותו בשטח זה. עוזריו של בוש תכננו את הביקור בישראל כמפגן לידידותו והאמיצה, ולכן גם לא גילו התלהבות להצעת הקונסוליה האמריקנית בירושלים שבוש יפגש עם מנהיגים מהגדה.

שמיר תמך במגישה

במימשל התקבלו איתותים מעורבים מצד ישראל בנוגע לפגישת בוש־אסד. נמסר, כי מנכ"ל משרד ראש הממשלה, אברהם טמיר, שעשה בוואשינגטון השבוע, הביע תמיכה בנסיעה של בוש לסוריה, אולם לא ברור אם תמיכה זאת משקפת את השקפתו של ראש־הממשלה.

מצד הליכוד ומשרד־החוץ של שמיר, הגיעו לבוש רמזים שמוטב לו להימנע מביקור בסוריה. אולם ברור, כי אם פגישה של בוש עם אסד תסתיים כפריצת דרך בנושא בני־הערובה האמריקנים בלבנון, כי או תעלה יוקרתו של בוש בזירה האמריקנית הפנימית.

בחודשים האחרונים נערכו פגישות סודיות בין שגריר וולטרס ועוזר שר־החוץ מרפי, לבין אסד בדמשק, הן בנושא בני־הערובה והן כדי להפיג את המתיחות הצבאית בין סוריה לישראל.

משערים, שאם אמנם ימצא בוש מעמאן לדמשק יתלווה אליו לביקורו הקצר בסוריה, גם המלך חוסיין עצמו.

מוטי בסוק כתב „על המשמר" בכנסת מוסר:

„ההצעה של אברהם טמיר, מנכ"ל משרד רה"מ, כי סגן נשיא ארה"ב ג'ורג' בוש, בביקורו במזה"ת יבקר גם בדמשק, לפגישה עם ראשי המימשל הסורי, פוגעת באינטרסים חיוניים של ישראל", סבורה גאולה כהן (התחיה). בפנייה לרה"מ אתמול תמהה כהן אם יוזמת טמיר היתה על דעת ראש פרס, והאם היא היתה על דעת יצחק שמיר, במידה שהתשובה היתה שלילית שואלת כהן מה ייעשה לטמיר. לדעתה כבר בעבר [illegible] וחלק ממעשיו גרמו נזק [illegible]

● מגן־דוד־אדום. [illegible] אגודות הצלב האדום [illegible] לקבלת סיוע רפואי [illegible] שנפגעו שם בשטפונות.

● שר־התיקשורת, [illegible] בינשטיין, יציג בממשלת [illegible] ליקנעם עילית, מעמד [illegible] פיתוח א' לצורך תעשייה של חמש שנים.

מומחי

(סוף מעמוד ראשון)

בייסקי נגעה להקמת רשות ניירות־ערך חזקה ובעלת סמכויות לפיקוח. בשתי המלצות אלה הגיע צוות המומחים למסקנה שיש להקים עוד שתי ועדות לבדיקת יישומן של המלצות ועדת בייסקי, לדברי הפקידים הממשלתיים אשר השתתפו בצוות המומחים בדיקה זאת דרושה עקב המורכבות של הבעייה.

לגבי ההמלצות של ועדת בייסקי אשר עמדו בסתירה להחלטות של ועדות קודמות שמינתה הממשלה העדיף תמיד צוות המומחים את המלצות של הגופים הממשלתיים, כך, למשל, דחתה הוועדה המלצה של ועדת בייסקי להנהיג שיוויון זכויות הצבעה לכל מחזיקי המניות של חברות, המלצה של ועדת בייסקי לאסור על תאגידים לקנות את המניות של עצמם בבורסה, והמלצה של ועדת בייסקי לאסור על גופים ותאגידים לייצב את שערי מניותיהם במסחר בבורסה.

העדיף המלצות ישנות

במקום המלצות אלה העדיף צוות המומחים המלצות של ועדות שמונו ב־1982 וב־1984, כך למשל הצוות המליץ להשאיר את אי־השיוויון מזכויות ההצבעה על כנו והסתפק בהמלצה שהגנת זכויות המיעוט תעוגן בחקיקה.

רק באותם המקרים בהם קיימת חקיקה „בדרך" אשר תואמת את המלצות ועדת בייסקי, המליצה ועדת המומחים לקבל את המלצות ועדת החקירה. הדבר אמור לגבי שירותי ייעוץ והשקעות של הבנקים ולגבי מבנה של קופות הגמל וקרנות הנאמנות.

לליס וקיבוץ חפציבה
אנו משתתפים באבלכם במות
יוקל
קיבוץ בית־אלפא

הצעה חדשה של חוואתמה

גופתו של סמיר אסעד תמורת הסכמה לקבור מחבלים בירושלים

ישראל פנתה לצלב האדום בבקשה לברר פרטים על ההצעה החדשה ■ „אם לחזית הדמוקרטית יש כוונה אמיתית לדון עם ישראל בעניין — הם יודעים שעליהם לפנות לצלב האדום ולא לתקשורת"

מאת אבי בניהו,
כתב „על המשמר"
וסוכנויות הידיעות

צידון. — אירגון החזית הדמוקרטית של חוואתמה, הודיע אתמול כי הוא מוכן להחזיר גופתו של החייל סמיר אסעד לצלב האדום הבינלאומי, אם תסכים ישראל לקבורתם של מחבלים פלשתינים „בבית, בירושלים הקדושה".

בהודעה שפורסמה על ידי החזית הדמוקרטית לשחרור פלשתין נאמר, כי ארגון זה רוחה הצעה ישראלית להחזיר גופותיהם של פלשתינים הרוגים תמורת גופתו של הסמל הישראלי סמיר אסעד.

אנו מוכנים למסור את גופתו של הסמל הישראלי תמורת הסכמתם של המנהיגים הציוניים להחזיר הביתה את שרידיהם של כמה ממנהיגנו שנהרגו על ידי האויב הציוני בחו"ל, כדי שיובאו לקבורה בירושלים הקדושה, נאמר בהודעה שפורסמה בצידון.

„יצויין, כי החזית הדמוקרטית טוענת שוב ושוב כי אסעד נהרג בהתקפה אווירית ישראלית שפגעה בעמדה פלשתינית באי הארנבות בקירבת טריפולי, בלבנון.

הוכחה לכך הוגשה לצלב האדום הבינלאומי נאמר בהודעה שפורסמה היום.

בעקבות הפירסומים לפני יומיים על נכונותה של „החזית הדמוקרטית" להחזיר את גופתו של חייל צה"ל הנעדר סמל סמיר אסעד, תוך תנאים מסויימים, פנתה ישראל לצלב האדום בבקשה לקבל פרטים נוספים אודות ההצעה.

מקורות צבאיים בכירים מסרו אמש לכתבנו, כי בישראל קיימת ההחלטה והיא הודיעה בעבר, כי תהיה מוכנה להחליף גופת חלל צה"ל תמורת גופות מחבלים הי מצויות אצלנו.

„אם לחזית הדמוקרטית" יש עניין אמיתי לדון עם ישראל, הם יודעים את הדרך לעשות זאת, באמצעות הצלב האדום, ולא דרך כלי־התקשורת" — אמרו המקורות הצבאיים.

הדתיים מחדשים את הפגנות השבת בפ"ת

בפתח תקווה תתחדש בליל שבת ההפגנה של חוגים דתיים נגד חילול שבת ליד קולנוע „היכל". משטרת מרחב השרון נערכת כדי למנוע הפרות סדר.

החוגים הדתיים בפתח תקווה הגישו בראשית השבוע בקשה להפגין ברשיון מול קולנוע „היכל". בקשתם נדחתה על ידי מפקד המרכז ניצב אנוש גבעתי. החוגים הדתיים החליטו בסוף השבוע כי יעמדו על זכותם למחות, ויארגנו משלחת בת 49 רבנים שתצעד ותמחה.

כתבת עתי"ם מוסיפה, כי ביום שני הקרוב אמורה לצאת משלחת עירונית לקנדה. המשלחת ובראשה ראש העיר דב תבורי אמורה להתום על ברית ערים תאומות עם העיר לאבל בקנדה. חברי הסיעה הדתית במועצת העיר, הרב אברהם ריין וזאב ברונר וכן עו"ד אלחנן ויניצקי ביטלו את השתתפותם במשלחת לאחר שחוגים דתיים הפעילו עליהם לחץ לבטל את נסיעתם ולא להצטרף למשלחת, שבראשה רב תבורי. (עתים)

תובעים לא לסגור העתונים הפלשתינים

„אנו פונים אליכם לחזור בכם מן הכוונה לסגור את היומון אל מיתאק' והשבועון „אל עאהד" הפלשתיניים. סגירת העתונים האלה תהווה פגיעה חמורה בחופש הדעה ועומדת בניגוד גמור לדמוקרטיה ולחופש העתונות.

דברים אלה כלולים במברקים ששוגרו לראש־הממשלה שמעון פרס ולשר הבטחון יצחק רבין ע"י לטיף דורי, מזכיר הוועד לדיאלוג ישראלי — פלשתיני, מיסודם של בני עדות המזרח.

3 מיליארד דולר הופכים למונומנט

„הפיל הלבן" הגדול ביותר בעולם: כור מושבת בגרמניה

מאת צבי טימור, דיסלדורף

הממשלה הסוציאל דמוקרטית של צפון הריין וסטפליה, שבגרמניה המערבית החליטה בימים אלה על אי הפעלת הכור האטומי המהיר שהוקם ליד הכפר קלקל. זאת בעקבות אסון צ'רנוביל. למפלגה הסוציאל־דמוקראטית רוב בפרלמנט של מדינה פדראלית זו.

ההחלטה נתקבלה בקרב התושבים בשביעות רצון וצויינה באוזני „בהחלטה אמיצה" למרות שהחוגים המתנגדים להשבתת הכור האטומי טוענים כי זאת היא השערוריה, הכלכלית פוליטית הגדולה ביותר במערב־גרמניה, כיוון שבהקמת הכור האטומי בקלקל הושקעו עד 6.5 מיליארד מרקים גרמנים (כ־3 מיליארד דולר).

ההחלטה של המימשל המקומי, שלא להפעיל את הכור, הופכת את הפרוייקט לפיל הלבן הגדול ביותר בעולם, שיתפקד מעתה רק כמונומנט או כאתר למבקרים.

ההתנגדות להפעלת הכור נובעת מכך שהכור האטומי מייצר עודף פלוטוניום שניתן לשימוש רק בכורים הקונבנציונלים. הציבור במערב־גרמניה אינו מוכן לקבל על עצמו את הסיכונים שבהובלת 40 טון פלוטוניום לדרום המדינה, שבה מוקמים כורים קונבנציונלים.

בעת ביקור משלחת עיתונאים ישראלים בכור האטומי הביע המנכ"ל המיועד של הכור המהנדס ורנר קופ את תקוותו, כי ההחלטה על השבתת הכור תשונה לאחר הבחירות שיתקיימו במדינה פדרלית זו בשנה הקרובה. הוא מסר, כי הכור הוא שיפיק 700 מגוואט ויתן כ־300 מגאוואט אנרגיה חשמלית.

בינתיים מופעלים בכור האטומי מערכות הקירור באופן ניסויי אך ללא דלק גרעיני.

ההחלטה על הקמת כור זה נתקבלה עוד ב־1972 כאשר התקציב החזוי הסתכם ב־1.2 מיליארד מארק, במשך הזמן צמח התקציב כ„מקובל" בפרוייקטים מסוג זה ל־6.5 מיליארד מארק בתוצאה מהתמשכות תקופת הבנייה.

דרייפר: הסיוע האמריקני לשטחים — נטול משמעות פוליטית

טען כי הוא מתבצע בתיאום עם ישראל ■ ח"כ לנדאו: הסיוע אינו מתבצע בתיאום עם ישראל

מאת כתב „על המשמר"

קונסול ארה"ב בירושלים מוריס דרייפר אמר, כי אין משמעות פוליטית לסיוע האמריקני לשטחים. הוא אומר, כי חל שינוי ברגשים של הסיוע והכוונה להשקיע בכספים בתכניות פיתוח של תשתית שיתנו תעסוקה. הוא דיבר באוניברסיטה העברית.

כתבנו מעיר כי הסיוע האמריקני עובר דרך ארגוני הסיוע הבינלאומיים בתיאום עם ישראל. הדגש ניתן לתכניות לפיתוח עזה כמו נמל דייגים, איזור מסחרי למוחזרי מחנה קנדה, מחסני קירור לרגים בעזה ועוד. בינתיים הובטחו לתוכניות השונות כ־50 מיליון דולר.

מוטי בסוק כתב „על המשמר" בכנסת, מוסר כי ח"כ לנדאו (תחיה) טען אתמול כי „תמיכות כלכליות אמריקניות ישירות, למגורים ספציפיים בגדה, הן פגיעה בריבונות ישראל".

הוא קרא לממשלה להבהיר לארה"ב כי כל העברת כספים כזו חייבת להיעשות בתיאום מראש, ועל דעת ישראל.

ג'קי קנדי־אונאסיס ובתה קרולין בתכונה לקראת נישואי קרולין לבחיר ליבה היהודי אדווין שלוסברג בשבת. (צילום א.פ.)

„העם יודע שהשמים מוגנים ע"י טובי בניו"

ה„פוגות" בתרגילי האירובטיקה, אתמול במפגן חה"א. (תצלום: אלכס ליבק / באדיבות „חדשות")

מאת אבי בניהו,
כתב „על המשמר"

„העם כולו יודע ששמי ישראל מוגנים על־ידי תבנים. לחופות המטוסים באים צעירים שיבטיחו המשך לחיל־האוויר, שהוא בין הטובים בעולם. והנושא בכנפיו עבר מבצעי מרשים" — דברים אלה אמר אתמול ראש הממשלה שמעון פרס בטקס ענידת כנפיים לבוגרי בית־הספר לטיסה.

בטקס החגיגי שנערך בבסיס חה"א השתתפו גם שר הביטחון יצחק רבין, הרמטכ"ל משה לוי, אלופי צה"ל, צמרת חיל־האוויר, הטייסים הצעירים ובני משפחותיהם הנרגשים. ראש הממשלה התייחס גם לנושאים של סדר היום: „רבים מודאגים מהפרשיות שעלו באחרונה, הן תחלופנה ונצא מהן מחוזקים כמדינת חוק וביטחון. נשוב לסדר היום האמיתי של חיינו: ביטחון, שלום ומשק בריא," אמר פרס. הוא קרא לאנשי הקבע להמשיך ולשרת בצבא ותודה להם על פועלם.

בתום הברכות של הרמטכ"ל ומפקד חיל־האוויר, צעדו פרחי הטיס הצעירים בתרגילי סדר מרהיבים בנצוחו של הרס"ר הוותיק של בית־הספר לטיסה רס"ר יפרח. במפגן האווירי המסורתי לרגל יום החיל, שנערך השנה במתכונת מצומצמת, בשל הקיצוץ בתקציב חיל־האוויר, הופיע הצוות האווירובטי של חיל־האוויר בסדרת ביצועים מרהיבים כשהוא מטיס מטוסי „צוקית" — הן הפוגות המשופרות בתעשיה האווירית. השנה נוסף גם מפגן של מסוקים „בל 212" שביצעו תרגילים אווירובטיים מסובכים. את מטוסי הקרב ייצג האף־16, מטוס המתקדם של חיל־האוויר. שני מסוקי קרב מדגם „קוברה" שיגרו טילים מדגם „טאו" ופגעו „בול" במטרות וזכו במחיאות־כפיים של הקהל הרב שנכח במפגן.

לתשומת־לב מיוחדת זכה המטוס הישן „הסטרומן" השוכן במוזיאון חיל־האוויר. ה„סטרומן" הוטס על־ידי תא"ל (מיל.) יעקב טרנר, המשמש כיום כראש אגף כוח־אדם של המשטרה.

זכו בפיס־רב־פרס

בהגרלת רב־פרס מצטבר של מפעל הפיס מס. 29/86 שהתקיימה ביום 17.7.86 זכו הכרטיסים הבאים:

בסך — 160.000.00 ש"ח זכה המספר 609823.

כדור המזל לא עלה בגורל והפרס המצטבר בסך 270.000.00 ש"חים עובר לשבוע הבא.

מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 520.000.00 ש"חים (כולל צבירה).

בסך — 10.000.00 ש"ח זכה המספר: 289032.

בסך — 4.000.00 ש"ח זכו המספרים: 111541, 805846.

בסך — 250.00 ש"ח זכו המספרים: 048391; 050914; 080028; 100919; 144298; 144649; 162096; 176141; 192337; 230741; 351224; 432719; 443300; 486333; 491032; 496347; 548208; 548699; 556190; 566447; 582781; 583002; 601320; 636500; 655024; 655146; 670927; 690221; 721321; 877055; 877172; 878448.

בסך — 120.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 5388; 5710.

בסך — 20.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 126; 931.

בסך 12.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 206; 291; 356.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 3 זכו בסך של 2.00 ש"ח.

משרד החינוך והתרבות
האגף לתרבות ולאמנות

המועצה הציבורית
לתרבות ואמנות

נמצאת להפצה:
סידרה שניה
כרזות (פוסטרים)
מיצירותיהם של אמני ישראל

12 כרזות אמנותיות של צלומי פסלים, ציורים ורשומים ב־4 צבעים על נייר משובח (68x48 ס"מ).
המחיר לכל הסדרה 40 ש"ח (כולל אריזה ומשלוח).
הרכישה: באמצעות המרכז להדרכה בספריות ציבוריות רח' הבצלת 5 ירושלים
ת.ד. 242, ירושלים 91002
טל. (02)222949, (02)247392, (02)249044

קיימת אפשרות של רכישה בודדת של פוסטרים בחנויות של „סטרי" בע"מ.

מתאבדת פוצצה מכונית תופת בג'זין; שתי מכוניות נוספות נתגלו

המתאבדת פוצצה המכונית בלב ג'זין – סמוך לבניין העיריה – מספר תושבים נפצעו קל ■ המכונית השניה נלכדה במחסום והשלישית נמלטה ■ הנהג שנלכד – אזרח סורי ■ 3 הרגו בג'זין ממטען־צד

מאת יהודה צור, כתב "על המשמר"

אתמול הוטען לתוך ג'זין 3 מכוניות־תופת, אחת מהן פוצצה בידי מתאבדת, השניה נלכדה על נהגה והשלישית נמלטה. מכונית התופת הנהוגה בידי המתאבדת התפוצצה אתמול בשעת הצהריים ליד בניין העיריה בג'זין. בכל הנראה הגיעה הנהגת עם המכונית מהאיזור שמצפון לג'זין.

גורמים בדרום לבנון מסרו שכמה תושבים נפצעו, רובם באורח קל, מן ההתפוצצות. ג'זין היא העיירה הנוצרית הגדולה ביותר בדרום לבנון. מאז נסיגת צה"ל מדרום לבנון גלחם גדוד של צד"ל לצד המיליציה הנוצרית המקומית, נגד מיליציות השמאל הסוניות ובני בריחם הפלשתינים שבסיסם בצידון.

המכונית השניה נעצרה סמוך לשעה 12 בצהרים ליד מחסום של המיליציה הנוצרית במבואות הצפוניים של ג'זין. בחיפוש שנערך בהתברר שמרובר במכונית המכילה חומר־נפץ. הנהג נעצר. יושבי המכונית השלישית שהבחינו שהמכונית שלפניהם נתגלתה, נמלטו מן המקום עם המכונית.

3 תושבים נהרגו

3 תושבים נהרגו באיזור ג'זין בהתפוצצות מטען חומר־נפץ שהונח בצד הדרך. עוד כמה אנשים נפצעו אף הם בפיצוץ. כוחות צד"ל המצויים באיזור פתחו בסריקות אחר מניחי מטען חומר־הנפץ. התחנה הנוצרית "קול לבנון" מסרה שנהג מכונית התופת שנלכד הוא אזרח סורי ושמו עלי האשמיה. משערים שגם המכוניות האחרות הוכנו בידי סורים או בהנחייתם.

● ועדת העורכים נועדה אתמול עם מוריס אברמס, יו"ר ועידת הנשיאים של הארגונים היהודיים בארצות־הברית, ועם מלקולם הוינליין, מנהל ועידת הנשיאים, שנבחר לא מכבר לתפקידו במקום יהודה הלמן ז"ל.

חברי ועדת החוץ והבטחון צויידו באפודי מגן על כל צרה... בביקורם בדרום־לבנון.
(תצלום: דובר צה"ל)

ועדת החוץ והבטחון ביקרה בדרום־לבנון

דרום־לבנון. — 90 נסיונות פיגוע בממוצע נרשמים בדרום לבנון מידי חודש, וכולם נבלמים ע"י צד"ל. כפרי רצועת הבטחון מלאו תושבים, והאיזור מתפתח טוב יותר מכל מקום אחר בלבנון — כך נטען אתמול בפני חברי ועדת חוץ והבטחון של הכנסת, שסיירו בגבול הצפון וברצועת הבטחון בדרום לבנון.

כתב עתי"ם מוסר, כי בביקור במרג' עיון נפגשו חברי הוועדה עם מפקד צד"ל הגנרל לחאד, אשר סקר את הישגי חייליו והציע לישראל להדק את הקשרים גם עם הדרוזים. הוא אמר, כי היום ישנה נכונות רבה של דרוזים ושיעים להתגייס לצד"ל.

בתום הסיור הביעו חברי הוועדה את רשמיהם. ח"כ דן מרידור אמר, כי תפיסת הבטחון של הרצועה הוכיחה את עצמה והיום איזור זה שקט ומתפתח מעל ומעבר למצופה.

רעה דומה השמיע גם ח"כ בנימין בן אליעזר, שאמר כי "אילו לא היתה רצועה — לא היתה רגיעה".

לעומתם טען ח"כ יוסי שריד: "צירפנו 200 אלף ערבים לישראל וזו תופעה שאינה רצויה, כפי שקורה ביו"ש. זהו פתרון לטווח קצר".

(עתי"ם)

45 שנה לאגודת דור הפלמ"ח

מאת אבי בניהו
כתב "על המשמר"

"היום עושים מההיסטוריה כל מיני דברים שמונים, אנו מקווים להגיע בשנים הקרובות לרבבות בני נוער ברחבי המדינה ולהסביר להם, כי ההגנה והפלמ"ח היו אלה שהתוו את הדרך לצה"ל של היום".

כך אמרו אתמול חברי אגודת דור הפלמ"ח במסיבת עתונאים בתל־אביב, בפגישה לרגל 45 שנה לאגודה.

נשאו דברים שר המשטרה חיים בר־לב, מולה כהן מאלונים, נחום שריג מבית־השיטה ומיכה. פרי כולם היו מפקדים בכירים בפלמ"ח.

הדוברים מסרו כי אגודת הפלמ"ח תיזום שורת אירועים במסגרת חגיגות 40 שנה למדינה, וכי הם מקווים שבית הפלמ"ח יוקם בקרוב בשטח סמינר הקיבוצים בתל־אביב.

שר המשטרה חיים בר־לב שהיה מפקד הגדוד השמיני בפלמ"ח הזכיר, כי מחצית מרמטכלי צה"ל (שישה) הם יוצאי הפלמ"ח, וכי הפלמ"ח היה זה שהוריש לצה"ל מספר ערכי יסוד כמו עצמאות החייל, גאוות היחידה וטוהר הנשק.

נכון היה מקרה אחר של טירוס ערבי, אבל זה היה מקרה חריג בעקבות אונס שביצע הלה, והחליטו בפלמ"ח להעניש את האיש. לא עונש קולקטיבי, תפסו את האיש וסגרו איתו חשבון, אבל זה היה נדיר", אמר ברלב.

מולה כהן מסר על התקדמות בפרוייקט "בית אלון", ההולך ונבנה בגינוסר על שפת הכנרת, הבית המהווה מוזיאון לגליל אמור להפתח בעוד כשנה.

כן מתכננים אנשי דור הפלמ"ח להפיץ בבתי ספר תיכון ברחבי הארץ חוברת בכותרת "כל זה לא התחיל היום" בה הם מתכוונים לעשות חשבון עם אצ"ל ולח"י.

חטיבת גולני סיימה את אימונו הקיץ בתרגיל רחב־היקף שכלל לוחמה רגלית בשטח הררי ובשיתוף פעולה עם כוחות שריון ומסוקים. בתרגיל תורגלו כל צורות הקרב ביום ובלילה ובכלל זה תורגלו הלוחמים בשיטות פעולה בתנאי התקפת אב"כ של האויב, וכן שיטות לוחמה חדשות שפותחו לאור לקחי מלחמת לבנון.

בתרגיל נכחו שר הבטחון, הרמטכ"ל, אלוף פיקוד צפון וקצינים בכירים אחרים ששיבחו את כושרם הקרבי ויכולת הלחימה והשליטה של הפיקוד והלוחמים.

חיילי גולני בתרגיל לוחמה בשטח בנוי, במסגרת התרגיל החטיבתי (תצלום: דובר צה"ל)

תא"ל בן־חנן מתמנה לקצין שריון ראשי

תא"ל יוסי בן־חנן יתמנה היום לקצין שריון ראשי, במקום תא"ל עמוס כץ, העומד להתמנות לתפקיד בכיר אחר בצה"ל.

תא"ל בן־חנן, נולד ב־1945 בירושלים. בעל תואר מוסמך במינהל ציבורי (באוניברסיטת הרווארד, ארה"ב) ותואר מוסמך במינהל עסקים (באוניברסיטת סטאנפורד, קליפורניה). למד לתואר ראשון בלימודי ההיסטוריה והמזה"ת באוניברסיטת תל־אביב. ב־1963 התגייס לצה"ל, לחיל השריון. במלחמת ששת־הימים היה קצין המיבצעים של חטיבה 7. בכל תקופת מלחמת ההתשה שירת באורח רצוף — 3 שנים — על גרות התעלה בתפקידי מ"פ, סמג"ד וקצין אג"ם של חטיבת שריון. במלחמת יום־הכיפורים לחם כמפקד גדוד טנקים של חטיבה 7 ברמת־הגולן, שם נפצע. על פעולתו במלחמה זו הוענק לו עיטור "העוז". כן שימש כמפקד חטיבה. בן־חנן נשוי ואב לבן.

אנשים ואירועים

מחקר: החמולה מהווה עדיין מסגרת־על בכפר הערבי

מערך החמולות בכפרים הערביים נשאר בעינו גם עם גידול הכפרים והפיכתם לעיירות. והוא מקשה על התכנון הקהילתי החדש של הישובים" – מסקנה זו כלולה במחקר שערך שמחה יום־טוב מטעם המכון ללימודים ערביים, שליד הסמינריון של הקיבוץ הארצי והשומר הצעיר בגבעת חביבה.

מימצאי המחקר נמסרו לסגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות יצחק נבון, שערך ביקור במכון ללימודים ערביים. המחקר, שנערך בשנת 1985 והקיף 11 קהילות כפריות בגליל, נועד לבחון את מידת הקשר בין בעיות התכנון ואופנות הבניה לבין תריקמה החברתית של האוכלוסיות הכפרית.

החוקר מצא, כי בתחום הבניה המשפחתית מתחולל תהליך מואץ של התקרבות לסיגנונות ואיכות השכיחים בישובים היהודיים ואילו בתחום הבניה הציבורית במרבית הקהילות קיים קיפאון והעדר התחדשות.

שמחה יום־טוב אינו תופס את מערך החמולות ותמיכתן למשפחות יריבות כמכשלה אלא כנקודת מוצא לתכנון. לדבריו, אם ילקחו בחשבון נתונים תרבותיים אלה יוכל להתפתח אורבניזם וארכיטקטורה שיהיו מותאמים לקשרי החמולה. (עתי"ם)

100 מאורות סמים עדיין פועלות בסייגון

בנגקוק. — בהו צ'י מין סיטי עדיין פועלות כ־100 מאורות סמים המטופלים בה כ־4000 מכורים לסמים, 11 שנה לאחר שהקיץ הקץ על אורח החיים החופשי בסייגון — מסרה סוכנות הידיעות הוייטנאמית.

בהסתמך על סטטיסטיקות של המשטר הישן, מסרה סוכנות הידיעות כי ב־1975 — השנה בה הכיסה מצפון־וייטנאם את דרום־וייטנאם — היו בעיר סייגון יותר מ־2000 מאורות סמים ו־100,000 מכורים לסמים קשים.

אולם האנוי לא הצליחה להדביר את כל סחר הסמים והיא זקוקה לעזרה בינלאומית כדי לבלום את זרם הסמים, המגיעים בעיקר מ"משולש הזהב", האזור לגידול אופיום בגבולות תאילנד־לאוס וכורמה. (רויטר־עתי"ם)

בריטי מתכנן הקפת כדור הארץ בכדור פורח

ניו־יורק. — ג'וליאן נוט, בריטי ששבר שיאים במעוף בכדור־פורח, הודיע כי הוא מתכוון להיות האדם הראשון שיקיף את העולם בכדור פורח ללא נחיתה, בגובה של יותר מ־11,000 מטר.

מהנדס החשמל בן ה־42, המחזיק ב־79 שיאים עולמיים בכדור־פורח כולל הטיסה הגבוהה ביותר, אמר כי הוא מקווה להקיף את כדור הארץ תוך 14 עד 20 יום ולעבור מרחק של 40,800 ק"מ.

הוא מתכונן לפתוח את הטיסה ולסיימה בעיר פרת' שבאוסטרליה.

נוט אמר במסיבת עתונאים במועדון חוקרי־היבשות של ניו יורק, כי הוא יקח עמו את המצנחים הטובים ביותר שניתן למצוא וכן ציוד־הישרדות.

הוא אמר, כי ישתמש בכדור הליום סגור, אשר כניגוד לכדורים פתוחים קונבנציונאליים של אויר חם, מסוגלים להישאר בגובה רב מאוד במשך תקופות ממושכות. סדור יהיה תא־לחץ, אשר יאפשר לו לנשום ברום גבוה. (רויטר־עתי"ם)

מרקוס מוכן להחזיר 213 מיליון דולר

ציריך. — נשיאת המורה של הפיליפינים, פרדיננד מרקוס, מוכן להחזיר לממשלה החדשה של הנשיאה קורסון אקינו 213 מיליון דולר המופקדים בחשבונות בנקים בשווייץ, מסר עורך דין של הממשלה הפיליפינית.

עורך הדין מוריץ לויאנברגר אמר כי הושג הסכם זמני עם פרקליטיו של מרקוס בעניין החזרת הכספים, אך הוא הדגיש כי סכום זה איננו מהווה הסדר סופי, והמשא ומתן נמשך.

"זה מה שמצאנו עד כה ואנו רוצים שהכספים יועברו בהקדם האפשרי. אנו בטוחים כי יש כספים נוספים ואנו רוצים גם אותם".

הבנקים שבהם נמצאים חסכונות של מרקוס אמרו כי הם אינם יודעים מאומה על ההסכם וכי הופתעו לשמוע עליו.

דוברים פיליפינים אמרו כי ייתכן שמרקוס, שנמלט מהמדינה בפברואר, מחזיק בחשבונות בשווייץ בסכומים המגיעים ל־1.5 מיליארד דולר.

F16-C ייקלט בחה"א

מאת אבי בניהו, כתב "על המשמר"

דגם מתקדם של ה־F-16, שסימונו F-16C, יגיע לארץ במהלך 1987 וישתלב במערך מטוסי הקרב של חיל האוויר. ה־F-16C יהיה המטוס המתקדם ביותר שבידי ישראל.

מפקד חיל־האוויר, האלוף עמוס לפידות מציין בראיון לבטאון "חיל־האוויר" כי מטוסים אלה יתגברו את קבוצת האיכות של מטוסי החיל, וכי הם מהווים חלק מהתשובה שמציב חיל־האוויר מול ההצטיידות הקרובה של סוריה במטוסי מיג־29. במטוסים אלה המיוצרים בארה"ב על־ידי "ג'נראל דיינמיקס" הוכנסו שיפורים ושינויים על־פי דרישות חיל־האוויר.

ה־F-16C מהווה "קפיצת מדרגה" בתחום האוויוניקה (המערכות המוטסות). הוא גם משופר בתחום הנדסת האנוש מן ה"אף־16", ומצויד במנוע חזק וטוב, ובכושר נשיאת חימוש מוגדלת.

חיל־האוויר נערך כבר באופן מואץ לקליטת המטוסים, עוסק בהכנת תשתיות מוסכים, ומערכות תחזוקה. אנשי חיל־האוויר (טייסים וצוותי קרקע) נמצאים כחודש בארה"ב בקורסי הסבה ל־F-16C. צוות מהנדסים של חיל־האוויר נמצא בארה"ב זה כשנה. חוץ מהשתלבות ללוגיסטיקה, קובעים את החלפים שהחיל יזדקק להם במהלך השנים.

המוסף לשבת

על המשמר
עורך: בנקו אדר
עורכת־משנה: טלי סילוני

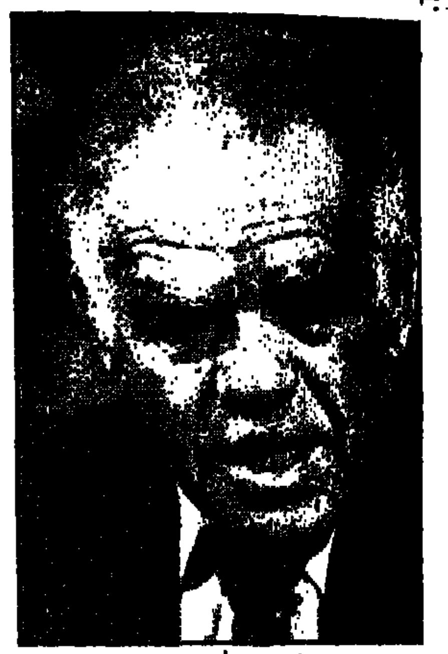

יצחק שמיר: מן השפה ולחוץ...

שמעון פרס: הגנה ללא בדיקה...

נתן זך: הכל, פרט לעיקר...

יוסף חריש: הבג"ץ שיבש תוכנית...

על הפרק
מארק גפן

אמינות ללא אמת

התנהגותו של ראש־הממשלה, שמעון פרס, בפרשת השב"כ מלמדת כי האמינות חשובה לו מן האמת: העיקרון של קיום הרוטציה חשוב בעיניו יותר מכל חוקי המדינה

ביטחון ישראל ניצל. סכנת הקמתה של ועדת חקירה משפטית לבירור פרשת השבויים הלפה־עברה לאחר שהרוב בממשלה דחה את ההצעה שהועלתה הפעם על־ידי היועץ המשפטי החדש, השופט חריש, שמינויו נתקבל בהתלהבות על־ידי אנשי הליכוד. נכון, היועץ החדש לא חתר מלכתחילה לחקירה של הפרשה. אך נלחץ על־ידי העתירות לבג"ץ, שלא מצא להן תשובה אחרת מאשר ועדת חקירה ממלכתית. לכאורה, גם ראש־הממשלה שמעון פרס יכול להיות שקט עם מצפונו ולטעון, כי אכן תמך בהצעה זו, אך הוכרע בהצבעה דמוקראטית. "התנהגותי בנושא זה היתה ללא דופי — טען פרס לאחר החלטת הממשלה — דאגתי כל הזמן לענייני הביטחון והחוק כאחד".

הדיון בממשלה והתחלקות הכוחות בתוכה בעת ההצבעה מלמדת כי לא היה כל בסיס ביטחוני להכרעה שנפלה, פרט אולי לביטחונו האישי של יצחק שמיר. שהרי בעת הדיון בממשלה נאמרו הפעם דברים ברורים. שמיר זעם וטען, כי תומכי ועדת החקירה "רוצים את ראשו". וחבריו בליכוד עשו הכל כדי למנוע את חקירתו בפני ועדה ממלכתית. הדברים הם עתה פשוטים לחלוטין גם למי שיכול היה להתרשם בראשיתה של הפרשה, כאילו מדובר בחשיפת סודות ביטחוניים "הכמוסים ביותר".

מן השפה ולחוץ

למעשה כל הסודות הביטחוניים כבר נחשפו ברבים. על־פי עדותם של ראש־הממשלה והתצהירים של ראשי השב"כ ברור כי שני מחבלים — בהיותם שבויים בידי כוחות הביטחון — נרצחו. נעשה בהם לינץ'. לאחר מכן, ראש השב"כ בעזרת אנשי צמרת של השירות שיקרו וזייפו עדויות, והדיחו עדים לשקר בפני שתי ועדות חקירה ממלכתיות. יתירה מזו, נתגלה גם כי אחד מאנשי השב"כ, שמונה כחבר באחת מוועדות החקירה פעל בעצמו לסילוף העובדות כדי להטיל את האשמה על תת־אלוף יצחק מרדכי. מה עוד יכולה לחשוף ועדת החקירה בכל הנוגע לאשמתם של אנשי השב"כ? הרי הם עצמם כבר הודו במעשיהם בתהליך חסר תקדים — לשם קבלת חנינה בטרם כל בירור משפטי — ופירטו את כל אשמתם? על־פי הידיעות עומדים עוד עשרה מאנשי השב"כ לגלות את מעורבותם הפלילית ולבקש מן הנשיא חנינה.

אין איפוא, שום דבר ביטחוני הטעון בירור והעלול לחשוף "סודות ביטחוניים". מה שנותר לבירור הוא קביעת מידת האחריות של הדרג המדיני. יצחק שמיר שכיהן כראש־הממשלה בעת אירועי הפרשה טען לא מכבר שבבוא הזמן יחשוף את כל העובדות ויוכיח, כי לא דבק בו כל רבב. זו היתה אמירה מן השפה ולחוץ, שהרי אדם הבטוח בחפותו לא זו בלבד שלא היה מתנגד לחקירה, אלא היה בין ראשי הדורשים לקיימה, כדי להסיר מעצמו את החשד הרובץ עליו. במיוחד לאחר התצהיר של ראש השב"כ, אשר טען, כי כל מה שעשה עשה "ברשות ובסמכות".

הרשות והסמכות בעת אירועי הפרשה היו, כמובן, בידי ראש הממשלה דאז, יצחק שמיר. הוא הצליח בישיבה האחרונה של הממשלה למנוע את החקירה, כדי לאפשר לעצמו להחליף את שמעון פרס, במסגרת הרוטציה בתפקיד ראש־הממשלה, מי שננזף בזמנו על־ידי ועדת כהן, אינו מתרגש כלל מן העובדה, כי יתחיל את תפקידו כראש־הממשלה מלווה בחשדות כבדים של שותפות במעשים פליליים אשר המבצעים אותם "ברשות ובסמכות" — נאלצו לבקש חנינה.

פרס חייב בתשובת אמת

אשר ליצחק שמיר, אין לתמוה על התנהגותו. כאשר בשלב מוקדם היבר בפורום סגור על הפרשה — לא ראה כל דופי במעשים הפליליים של אנשי השב"כ. בעיני שמיר זו היתה שיטה לגיטימית, "הנהוגה מאז ומתמיד". "אם קרתה התקלה, הרי זה רק באשמת התקשורת שפירסמה את תמונת המחבלים בעודם חיים". זהו דווקנו של מי שיהיה ראש־ממשלת ישראל בעוד שלושה חודשים. זו דרך מחשבתו, זה טוהר מידותיו, הוא השי המוגש לעם ישראל בעקבות השותפות של המערך עם הליכוד במה שמכונה "ממשלת אחדות לאומית".

למעשה, אפשר היה לסיים גם את פרשת שמיר "בצורה מכובדת", בדומה לסגירת תיקיהם של ראשי השב"כ. אילו פנה יצחק שמיר לנשיא המדינה וביקש חנינה. אני מניח שהיה זוכה ממנו למידת היענות, כמו ראשי השב"כ, שכן ניתן להניח שהנשיא הפעלתני היה מנסה עוד פעם "לסגור את העניין אחת ולתמיד".

אבל ראש־הממשלה, שמעון פרס, חייב תשובות אמיתיות לגבי התנהגותו מאז מעורבותו בפרשה זו. אין שחר לטענתו היום, כאילו נהג כל הזמן, מתוך דביקות בעקרונות הביטחון והחוק. ההיפך מזה הוא נכון. מן הראוי להזכיר כעת לשמעון פרס, כי היה שותף למלאכת הטישטוש, למניעת החקירה, לשימוש חסר שחר בניגוקי הביטחון — על חשבון השמירה על שלטון החוק במדינה.

בטרם נתייחס לגילגולי התנהגותו של פרס נתעכב לרגע קט בחילופי הדברים בין שני סופרים לבין ראש־הממשלה, ימים ספורים לפני החלטת הממשלה השבוע.

שני הסופרים, נתן זך ודן מירון פירסמו לפני שבוע מאמר ("שמעון ויצחק אחים" — ידיעות אחרונות) שבו כתבו קטרוג על התנהגותם של פרס ורבין בפרשת השב"כ. הם אמנם לא העלו טענות שעדיין לא נשמעו בעיתונות, פה ושם גם לא דייקו בטיעוניהם, אך ראש־הממשלה החליט להשיב להם, שהרי שמעון פרס הוא איש ספרות, קורא ספרים וגם אינו מתנזר מכתיבה ספרותית. ראש־ממשלת העורך שיח ושיג עם סופרים מעל דפי העיתון זו תופעה המוסיפה לדימוי של פרס, כאיש אשר בסערת הימים מאזין לדברי הסופרים, אפילו אינם נעימים לאוזניו. רק כך אפשר להסביר את העובדה, שראש־הממשלה החליט למצוא שעת פנאי כדי לחבר מאמר תשובה לדן מירון ולנתן זך.

קביעות ללא כיסוי

על־פי הערכתי, פיספסו השניים את העיקר במאמרם המשותף ואגב, מעניינת אותי הטכניקה של הכתיבה בשניים), כאשר ללא קשר הקדישו שליש ממנו כדי להלעיג את הופעתם בצוותא של "שמעון ויצחק" בשידור הטלוויזיה שהוקדש למבצע אנטבה.

בביקורת על פרשת השב"כ והתנהגותו של ראש־הממשלה, צדקו בעיקרם של הדברים, אך פה ושם לא דייקו בפרטים או בהגדרות. כך, למשל, כתבו כי "הם (כלומר פרס ורבין) ניהלו מלחכת תורמה ביועץ המשפטי" והקלו על שמעון פרס להשיב להם שדווקא הוא הציע לזמיר להמשיך בכהונתו עוד שנתיים. על כן היכן כאן "מלחמת חורמה"? נתן זך ודן מירון הגזימו בהתייחסותם לפרטים משניים בפרשה עצמה ושיתוף עורכי הדין, ישיבת הלילה של הקבינט, וכו') במקום להציג לפרס את השאלות המהותיות, שמהן לא היה מצליח להתחמק בקלות כזאת, כפי שעשה בתשובתו לשניים.

מתוך אותה הגזמה הגיעו זך ומירון לאותה קביעה פסקנית, שאיני יודע מה גובר בה על מה: תמימות הגובלת בטפשות או קיצוניות נוסח "ככל שגרוע יותר ייטב". כוונתי לדברים הבאים: "הבריונות הגלויה של אישים כאריק שרון ויצחק שמיר נראית לנו עתה עדיפה מבחינה ציבורית — ואפילו מבחינה מוסרית — על צביעותם של מנהיגי המערך. שרון, שתבע הוראה כפה מלא וללא גינוני הצטדקות בהרגה מחבלים בידי אנשי השב"כ "בסמכות וברשות". עדיף מבחינת היושר הציבורי ואומץ הלב האזרחי עשרה מונים על שמעון פרס, שהתחמק מהוראה או מחקירה ותוך כך נתן ידו להרס מוסדות החוק והסדר האזרחי במדינה".

במשפט הארוך הזה נקבעות על־ידי שני הסופרים "עובדות" שאין להן כיסוי במציאות. לא שרון, וכוודאי לא שמיר, לא תבעו "הוראה כפה

אמינות ללא אמת

(סוף מעמוד 5)

מלא" להרג המחבלים „בסמכות וברשות". הרי על שתי המלים האחרונות הללו יצא קצפו של שמיר ושל הליכוד כולו, אשר ראה בהכללתם בתצהירו של ראש השב"כ „מזימה מצד המערך" כדי להפליל את יצחק שמיר, שרק הוא יכול לשמש אותה „סמכות ורשות" בעת התרחשות האירועים (גם הרג המחבלים וגם מסכת השקרים, הזיופים והדחת העדים).

נתן זך ודן מירון פשוט לא למדו היטב את העובדות ועל סמך בורותם הגיעו להצגת תעודת יושר מפתיעה דווקא לשרון ושמיר. שרון כדוגמה ל„יושר ציבורי ואומץ לב אזרחי" זו ממש בדיחה, וכן גם יצחק שמיר שמילא את פיו מים במשך חודשים, והחל לדבר רק כאשר נלחץ אל הקיר על-ידי התצהיר של אברהם שלום, ראש השב"כ, וגם אז התכחש באופן מוחלט לכל אחריות לפרשה. היכן מצאו השניים את סימני „היושר והאומץ" אצל שמיר ושרון המתנגדים כל הזמן לחקירה כלשהי בטענה של „נזק בטחוני"?

על כן שני הסופרים הקלו על שמעון פרס לפרסם את תשובתו. הוא נתלה באי-דיוקים שלהם, בניסוחים המוגזמים, ולכאורה הצליח להוכיח, כי התנהגותו שלו או של חבריו במערך היתה ללא רופי מכל הבחינות.

פרס היה נגד ה„קליקה"

והרי בפרשה זו על גילגוליה השונים, חובה להפריד בין חלוקת האחריות על-פי סדר כרונולוגי. אירועי אוטובוס קו-300, כולל רצח שני המחבלים ולאחר מכן כל פרשת הזיופים והשקרים בפני שתי ועדות ממלכתיות, אירעו בימי כהונתו של יצחק שמיר כראש-הממשלה. זו הסיבה ששמיר (ואנשי הליכוד, לרבות א. שרון) מתנגדים בתוקף כזה לוועדת החקירה. הוועדה הזאת היתה בודקת את טענת ראש השב"כ, כי פעולותיו נעשו „ברשות ובסמכות", שאינן יכולות להתפרש אחרת מאשר גיבוי מלא של שמיר לכל המעשים.

אך היה גם שלב שני לפרשה. זהו השלב בו שמעון פרס כראש-הממשלה נכנס בסוד העניין. לא הוא זה שנתן גושפנקה לכל המעשים, הללו בוצעו בזמן. אך שמעון פרס שמע לראשונה מפי סגנו של ראש השב"כ את ההאשמות הכבדות בדבר מסכת שקרים וזיופים. עתה, כאשר ראש הממשלה חושף את כל השתלשלות הפרשה ברבים — בכנסת ובהופעות הפומביות — מותר גם לספר את אשר טען בפורום של ועדת העורכים במטרה להשתיק את העניין כולו „מטעמי הביטחון".

ראש-הממשלה דחה על הסף כל מחשבה בדבר חקירה משום שיש לו „אמון מלא בראש השב"כ". המתלוננים תוארו על-ידו כ„קליקה", כמי שמנסים „לבצע פוטש בצמרת חשב"כ". הוא היה נזעם, כאשר עורכי העיתונים „הציקו" לו בשאלות חוזרות כיצד אפשר שלא לחקור האשמות כאלה. על-פי דבריו, הוא פעל בעניין זה בעצה אחת עם יצחק רבין ויצחק שמיר, שלושה שכיהנו כראשי-ממשלה. והיה להם ניסיון כממונים על שירותי הביטחון.

איש מן הנוכחים לא יכול היה להבין מה פשר הנימה הנרגזת של פרס כל אימת שהוצגה השאלה בדבר הצורך לחקור בדרך כלשהי את האשמות. איש לא דיבר אז על ועדת חקירה משפטית. אליבא דפרס — באותה פגישה — כל ניסיון לחקור ייפגע בצורה חמורה ביותר בשירות הביטחון הכללי שבראשו עומד איש בעל עבר מפואר, ללא רבב, שאין לפרס שום סיבה לפקפק בטוהרו ויושרו. חובה להזכיר זאת היום, כאשר שמעון פרס הגיע בסופו של דבר להצבעה בעד ועדת חקירה משפטית. אך גם בשלבים מאוחרים היה פרס איתן בעמדתו נגד חקירה ללא משוא פנים.

עיסקת „הנשיא-השב"כ-הקבינט"

גם הטענה של פרס, כי עניין החנינה שהעניק הנשיא לראשי השב"כ אינו נוגע לו, מופרכת מעיקרה. וכך כותב שמעון פרס בתשובה לנתן זך ודן מירון: „ברצוני להבין איזה 'לעג וקלס' ישנו כאן לגבי החוק? האם אסור לאזרח, ואפילו הוא ראש השב"כ, לבקש חנינה מנשיא המדינה ולבקש חנינה בשלב שנראה לו, ולקבלה, כאשר הנשיא סבור שצריך לתיתה?" צר לי לקבוע, כי ראש-הממשלה פשוט מיתמם. שהרי לא „כל אזרח" יכול לבקש ולקבל חנינה על מעשיו הפליליים בטרם נגזר דינו בבית-המשפט.

יתירה מזו, הנשיא אומנם העניק את החנינה, אך לא מבלי שהציג תנאים לקבינט, ואחד מהם היה, כי עם מתן החנינה כל הפרשה תיסגר, כלומר, לא תועלה יותר כל הצעה בדבר חקירת הפרשה. הקבינט וכראשו שמעון פרס הסכימו לתנאים אלה של הנשיא, כך שקשה לומר, כי העיסקה כולה היתה בין „אורחים שהם במקרה אנשי השב"כ" לבין הנשיא. זו היתה עיסקה משולשת — הנשיא-השב"כ-והקבינט. כולם התאחדו יחד בניסיון נואש לסגור את הפרשה, נסיון שהתברר ככושל. היכן נמצא כאן יסוד לדבקותו של ראש-הממשלה בעיקרון שלטון החוק? הרי, שמעון פרס, יחד עם יצחק שמיר ויתר חברי הקבינט (פרט לשר וייצמן), היה שותף לניסיון למנוע הקמת ועדת חקירה.

אלה הן העובדות ועליהן חייב שמעון פרס תשובה. אך עתה, לאחר שסוף סוף תמך בממשלה בהצעת היועץ המשפטי להקים ועדת חקירה משפטית — מה יעשה פרס בעקבות הכישלון בהצבעה? למעשה, הרוב בממשלה הביע בו אי-אמון לא בנושא שולי, שבו יכול לעיתים ראש-הממשלה להמצא במיעוט, אלא בפרשה המסעירה את המדינה ואשר בה מתמקד כעת גורל שלטון החוק במדינה. אילו הבין, כי במפלה זו בממשלה איבד את כתר המנהיגות והיה הולך אל נשיא המדינה ומתפטר, עדיין יכול היה להציל את אמינותו בעיני כל אלה, שאולי הם מיעוט בסקרי דעת הקהל, אך הם המבטאים את הדאגה האמיתית לאופי המשטר בארץ.

לצערי, צפוי ששמעון פרס „יתגבר" על תוצאות ההצבעה האחרונה, ויוביל אותנו בלי לבטים אל הרוטציה, ואל הפקדת ראשות הממשלה בידי האיש שממאן להחקר על אחריותו הישירה או עקיפה בפרשת השב"כ. פרס יצליח לשמור על האמינות רק בדבר אחד — בקיום ההתחייבות לרוטציה, שכן העיקרון המקודש הזה שווה יותר מכל חוקי המדינה.

יומן כלכלי

פ. סבר

● יום א': נפשו המעונה של האדם הכלכלי

האדם הכלכלי, מה רוצים מנפשו המעונה? בערבי קיץ לחים ודביקים, כמו מטלית שטובלה עמוק בתרכיז תפוזים ממותק, פגשתיו שקוע בעצמו, כשהוא מהלך בין שביליו של קיבוץ שפיים. סובייקט שהיה לאובייקט של ועידה בינלאומית על כלכלה ופסיכולוגיה, שואל בקול רם על אופן חייו, מי אני ומה אני יודע, ואיך אני נוהג.

בערב הפתיחה, ישבנו לשמוע את הרצאתו של פרופ' הארנסטיין מהארווארד. אני הקשבתי-איך-שהקשבתי מבעד לאגלי הזיעה, והוא, ידידי האדם הכלכלי, לא מצא מנוחה על כסאו: ראשו ורוחו עמוסים היו בתחשיב מדוייק של התועלת השולית המופקת מעוד שנייה אחת של הרצאה, מול התועלת השולית העשוייה להיות מופקת משנייה אלטרנטיבית של התאווררות על הדשא. לשיטתו של האדם הכלכלי למופת, נידרון היה ידידי להביא את סך כל ההנאה האפשרית מהקשבה לאורח מלומד מחו"ל ומהתבשמות מרוח הים, למקסימום אחד ויחיד. להקצות את זמנו הנדיר בין שתי הפעילויות, שפתוחות היו בעבר בפניו ופיתו את נפשו המעונה כך, ששום מעבר מהרצאה לים או מים להרצאה לא יוכל לשפר את מצבו.

פרופ' הארנסטיין דיבר עליו ואליו. אתה, אמר, אינך אלא מאקסימיזאטור של תועלת. אתה מונע בכל מעשיך ומחדליך על-ידי האינטרס העצמי בלבד, וגם יודע בדיוק מדעי את כמותו השולית של האינטרס המצוי בכל אשר אליו תפנה. אתה, האדם הכלכלי, יציר כפיה של תיאוריה כלכלית בלתי-מציאותית, כולך אנוכיות חומרנית גסה, ולי, אמר הפרופסור הפסיכולוג מבוסטון, לפחות שש עדויות מוחצות נגד קיומך.

האדם הכלכלי התכווץ ורצה למחות, אך המילים נבלעו בפיו. התועלת השולית מהבעה פומבית של מחאה אישית נשקלה במאזני-רוחו פחות מן התועלת השולית משתיקה ואי-הפרעה לשטף ההרצאה.

העדויות הראשונה והשנייה, קיפץ ליד הלוח פרופ' הארנסטיין, הן מן המורכבות החברתית. לפי המודל הכלכלי שהמציא אותך, אדם כלכלי שכמותך, אין לך מניעים מלבד להיטיב עם עצמך. אבל אנחנו, הפסיכולוגים, יודעים שבני-האדם מסובכים במניעיהם, ואינם אדישים לגורל אחיהם לחברה. שיש להם דחפים חברתיים מולדים מן הטבע, ונלמדים מהחינוך. אינך יכול, ככלכלן קשה-עורף, לצמצם את כל האהבות והשנאות וההקרבות והגבורה של בני-אנוש להחלטות הנובעות אך ורק ממאקסימיזציה של אינטרס עצמי אנוכי. כיצור חד-מניעי, הרים את קולו פרופ' הארנסטיין, אתה אינך קיים, האדם הכלכלי!

העדויות השניה והשלישית הן מן האיוולת. התסכים איתי, אדם כלכלי כמוך, כי לעיתים קרובות מתנהגות הבריות באופן המנוגד תכלית ניגוד לאינטרס העצמי שלהם, באורח הרסני ממש (בזה הרגע לחשתי על אוזנו של הכלכלי, האם קרא את סיפרה של ברברה טוכמן על מיצעד האיוולת בהיסטוריה האנושית, איוולת המוגדרת בדיוק כך, כפעולה מתמשכת ומודעת בניגוד לטובת האדם לעצמו). ראינו אותם נשאבים אל תוך בור שחור של התמכרות, תוך התעלמות מוחלטת מכל תחשיב התועלות. כיצור שתמיד מועיל לעצמו, פסק פרופ' הארנסטיין, אתה פשוט אינך קיים, מר כלכלי!

העדויות הרביעית והחמישית הן מן השיגרה, הוסיף הפסיכולוג הנודע, שימיו עברו עליו במעבדת עכברים. לרוב מתנהגים אנו על-פי נוהלים שיגרתיים; תקדימים שכבר נוסו, על-פי המקובל, המתורבת, השרירותי. שום תחשיב תועלות מיטביות לא בראשנו. בסך הכל, אנו רוצים לחיות בסדר, לשמור על הפאסון ועל מקצת גאוות האדם. ידידי האדם הכלכלי, אמר הארנסטיין, וטפח קלות על שכמו של האדם, להדגיש את הטיקסיות שבהתנהגותו, כיצור שאינו יודע שיגרת חיים מהי, הרשה לי להודיעך כאן, לפני פורום מכובד זה, שאתה אינך קיים.

פרופ' הארנסטיין הסתובב על עקב נעלו וחזר אל חלונו: האדם הכלכלי הראציונאלי, שכאילו נאלם מבושה תחת מטר העדויות שביטלו את ישותו מכל וכל, חזר להופיע לידי. יצאתי החוצה להתגלגל לדקה על הדשא, אמר לי בנשיפות כבדות, כי בזה הרגע התועלת השולית מגילגול פראי בלילה שכזה גברה כי על התועלת שיכולתי לקבל מעוד קטע מהרצאתו של הפרופסור. אני מת לתקוע את אפי בשורשי האדמה הספוגה ריחות של כפר-ים. תתורה עוד, האם הפסדתי משהו חשוב?

האזן היטב, השבתי לו, עכשיו בא העוקץ. העדות האחרונה והמוחצת ביותר נגד המודל המיושן של האדם הכלכלי, שבו משתמשים למסעותיהם לתוככי המשק הכלכלנים הראציונאליים, אמר הארנסטיין, היא מן האורגאניזם החי. כדי למקסם את תועלתו, צריך המחשב הכלכלי המכונה בטעות „אדם" להשוות ללא הרף, ללא מנוחה, ללא הפסק, את כל סוגי ההתנהגות האפשריים העומדים בפניו ולהכליל את כל החלופות של מצבי עולם העתידים לבחירה. הוא צריך להיות מסוגל לנחש מהו סך כל התועלת הטמונה בהם, ולדעת לבחור את המועיל ביותר. לנוח פירושו להגיע לשיווי משקל, ושיווי-משקל בחייו הסוערים של האדם הכלכלי מושג כאשר אין שינוי בהתנהגות, אף לא השולי והזעיר ביותר, יכול להגדיל את סך כל שימחת חייו, את סך כל האינטרסים שלו. הוא מוכרח להשיג תמיד את הצירוף האידיאלי מתוך סוף צירופי-הפעולה שבפניו. והנה, כל הניסויים שערכתי במעבדותי הוכיחו, שכך לא מתנהג לא קוף, ולא עכבר ולא יונה. אלו, רבותי המלומדים, אמר פרופ' הארנסטיין בפנותו למאה פלוס הכלכלנים ההתנהגותיים שהגיעו לוועידה מכל קצות העולם, אינם מגלים שום רגישות לשינויים בתועלת השולית, אלא רק לממוצעת, לתועלת הממוצעת!

פה ראיתי כיצד מחווירים בקצף ים לאור ירח פניו של האדם הכלכלי, והוא כמו פקיד הנתקע הקיץ בצאוורון סגור. „ממוצע ולא שולי", לחש, „זה יותר מדי. זה סופי! בוא ונברח מכאן" הוא גנח ופרח דרך פתחי האיוורור של מיזוג האוויר המקולקל.

כי אם יש משהו שהאדם הכלכלי אינו יכול לשאתו ולעמוד בפניו היא הטענה, שהעולם הממשי מתנהג על פי העיקרון של הממוצע ולא על-פי העיקרון של השולי.

● יום ב': פיצה או גלידה, פיצה וגלידה

חזרה משפיים לתל-אביב בכביש החוף, דרומית לנתניה ומזרחית לים, ואולי להיפך, נכנסתי אל פונדק דרכים שהיה צירוף של פיצריה וגלידריה. האדם הכלכלי ההוא כבר התכרבל בתועלת שלו, ונרדם על כר הדשא של שפיים. קהל משתתפי הוועידה, משוכנע שהפסיכולוגיה מעמידה את הכלכלה במבחן מציאות שהאחרונה תיכשל בו שוב ושוב, נרדם גם הוא. ישבתי ליד שולחן מתכת בצבע עז והתלבטתי, פיצה, או גלידה, או מקצת מזו ומקצת מזו, וכמה.

הרצאתו של פרופ' הארנסטיין והדיון שלאחריה חזרו ועלו לנגד עיני. כאן רווחה, אמרתי לעצמי, כאן אקפוץ ואחליט, האם הנני מן הזן הנדיר של האנשים הכלכליים הרציונאליים או מן הגזע הנפוץ של בני-האדם ההתנהגותיים. כאן, בהכרעתי על פיצה מול גלידה, או פיצה עם גלידה, אני שם בכפי את נפשי הכלכלית.

כי הנה כך הם פני הדברים: אם רוצה אני למקסם את סך כל הנאתי מערב אכיל זה, אצטרך לקנות לעצמי צירוף כזה של מנת פיצה עם מנת גלידה ששום שינוי בתפריט לא יהיה עדיף על פניו. רק כך, על-ידי השוואת התועלת השולית של עוד ביס פיצה עם עוד ליק גלידה, אשביע את תאבוני בדרך היעילה ביותר. זו תהיה ההקצאה הראציונאלית ביותר של חמשת השקלים בהם הגבלתי את עצמי, לבד ועייף, בערבו המאוחר של יום הרצאות ארוך. אם כך ארכיב את סעודתי, אוכיח לכל הפסיכולוגים והכלכלנים ההתנהגותיים הישנים בחדריהם, את דבר קיומו של האדם הכלכלי, שלי אני.

אבל, למה שבכלל ארצה להגיע למירב ההנאה הקולינארית מאכילה במזונון דרכים מפוקפק? מה איכפת לי מה אבלע לקיבתי, כשהזיעה ניגרת בין אצבעותי? שתהיה גלידה, שתהיה פיצה, היינו הך. כלומר, אם אלחץ על עצמי להחליט על העדפות, ולא להסתפק בזריקת מטבע, אבחר גם פיצה לגלידה, ולא אסתבך בבחירה של פיצה עם גלידה, לא אקום לספור תועלת של כל הרכב אפשרי של ארוחת-ערב מחורבנת זו. כדי למקסמו, ראשית אעדיף גלידה, ואקנה ממנה עוד, ועוד, עד שאחוש, כי שבעתי, ואז אעבור לפיצה עד שארגיש כי שבעתי גם ממנה. מקבל ההחלטות הקטן שבתוכי יודע ללחוש לי, שזו אינה שיטת ההקצאה של חמשת השקלים היעילה ביותר, וכי, בכל הנראה, צירוף אחר של החם והקר היה משמח יותר את חיכי. אך למה הרצון להתעמק? הינה לפי הארברט סימון כלכלן התנהגותי בעל פרס נובל לכלכלה ממילא הרציונאליות שלי מוגבלת לפרי ובחטיפת-אוכל בלתי חשובה שכזאת אלך בדרך השיגרה הבדוקה, בלי שקלה וטריה, בלי להתאמץ, אעשה משהו שיספק אותי, ולאו דווקא משהו שימקסם את תועלתי. לפי עמוס טברסקי, פסיכולוג התנהגותי מן המפורסמים, ודאי אהיה כרגיל קורבן לשלושת החטאים של הבחירה האנושית הלא-ראציונאלית: היצוגיות, כלומר האמונה הפשטנית, שגלידה הנשפכת ממכונה בנתניה מייצגת ודומה בטעמה לגלידה שנשפכת ממכונה כמותה אצל מקדונאלד בוואשינגטון. המיידיות, כלומר הנטייה לשפוט על טעמה של הפיצה לפי המראה של חבחור הפיצה, המעיף אותה באוויר מאצבעות נוטפות שומן, ולבסוף חטא העיגון, כלומר השמרנות להיצמד להעדפה הראשונה, שהיתה לי כשחניתי את מכוניתי

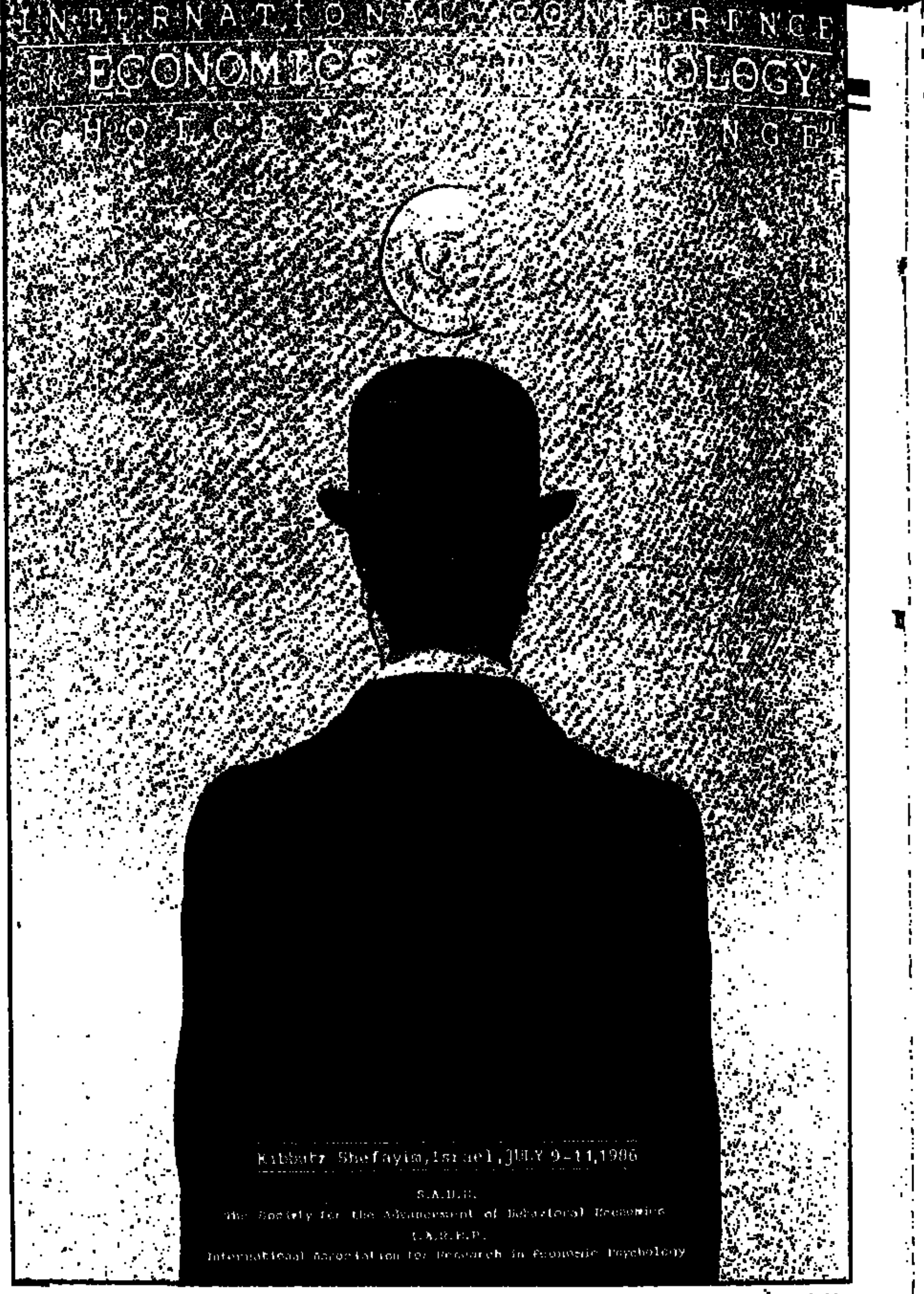

הכרזה של הכנס בשפיים

בפונדק ריק זה, והיא שכאן לא כדאי לאכול. והנה, לפי שלמה מיטל, כלכלן-אנוש מהטכניון, רק אשחק לי פה, באפלולית הפינה הפונדקית שריחות הבנזין חודרות אליה בחריפות, את משחקי הכלכלי המתמיד, אחד על אחד, שהרי כל חיינו כסוכנים כלכליים הם כמשחק שסכומו מי ידע. ואם אפסיד על הפיצה, אולי ארוויח על הסודה. לפי רישרד הארנסטיין, שזיפי הרצאתו עוד דוקרים את תפיסתי, בכל זאת אייחס תועלת כלשהי לפיצה זו ולגלידה זו, אך בדרך פרימיטיבית, כדרכן של חיות המעבדה שבדק: אוכל רק מן המזון האחד, כל עוד תהיה סך כל התועלת ממנו רבה מן התועלת שמן המזון האחר, ואחר-כך אפתח באכילתו של המזון השני עד שתשווה תועלתו לזו של הקודם. בקיצור עוד הלילה אגיע לנקודה שבה כל הנאתי מגלידה תהיה בדיוק או בקירוב שווה לכל הנאתי מפיצה; וזה עיקרון של MELIORATION ושל שיווין התועלת שאינו יעיל, אך מי אני, בלילה רעב שכזה, שאתנגד לתוצאות בדוקות של ניסויים מעבדתיים אילה הארנסטיין? ולפי ג'ורג' קאתונה, אביה המדעי של הכלכלה הפסיכולוגית, בכלל אפשר לצפות ממני שאקנה אך ורק מנה של קרפ צרפתי, ולא איזה חתך של פיצה, וזאת משום שאני, הצרכן המסנוור, נוטה לחשוב, שמה שיותר יקר הוא גם יותר טעים ויותר מועיל.

כך הם באו להסביר ולנתח את התנהגותי כאדם הבוחר, כל הכלכלנים „הפסיכולוגיים" הללו והאחרים, ולגרש באותות ובמופתים את השד של התחשיב התועלתי המירבי המושרש כאילו במי שרכש תוארים בכלכלה. לא אסתיר, המולחם הפריעה באכילה (בסוף הזמנתי חומוס; לבתורה שהגישה אותו היה חיוך שובב), ובעיכול, ובכל זאת לצליל המעורב היתה גם אחירות ניגונית מסויימת, כי מהי אותה הכלכלה ההתנהגותית, שבכירי מלמדיה ולומדיה התכנסו בשפיים להאזין האחד לשני בקשב רב? אומר פרופ' בנימין גלעד, אחד המייסדים של החברה לקידום כלכלה התנהגותית, היושב בניוּוארק וישראליותו לצידו: הכלכלה ההתנהגותית פירושה בעיקר גישה חדשה אל המחקר הכלכלי, הטוענת את ארבע הטענות הבאות. ראשית, שכל תיאוריה כלכלית חייבת להיות תואמת את מאגר המידע המצטבר מדי יום במדעי ההתנהגות למיניהם, בפסיכולוגיה, סוציולוגיה, אנטרופולוגיה, תורת האירגון ועוד. שנית, צריך לשפר את הריאליזם של ההנחות עליהן נשענת תיאוריה כלכלית. שלישית, תיאוריה זו צריכה להתרכז בתיאור והסבר של התנהגות בני אדם ממשיים. רביעית, צריכה להיות דרך לאמת את טענותיה של הכלכלה לא רק על המספרים המאקרו-סטאטיסטיים, אלא גם על-ידי תצפיות על התנהגות אנושית ממשית, במצבים של קבלת החלטות בעלות אופי כלכלי (למשל: אני, הפיצה והגלידה).

אם חלק מן הכלכלנים הם פסיכולוגים מדוחקים וסוציולוגים מבוהלים, הבה נוציא מהם את פתריהם ותסביכיהם בכוח החשיפה המדעית ולא ניתן להם להסתתר מאחורי גבו הרחב של האדם הכלכלי הסופר-ראציונאלי.

בוא, האדם, שב פה על ידי, רד משולחן הניתוחים שם נוברים בנבכי נפשך. אמר עליך מילטון פרידמן, שאתה מתנהג כאילו אתה ראציונאלי במאה אחוז, כאילו כולך תחשיב מתמשך של העדפות שוליות, כאילו כל עניינך נתונים אך ורק להשיג את מירב הנאות החיים האנוכיות. ועוד אמר פרידמן, ש„כאילו" זה מספיק לכלכלנים לבנות תיאוריות מסתלסלות ורבוקות על אופניהן, משום שהנחות-יסוד של מדע אינן צריכות להיות אמיתיות, אלא רק להוביל לתחזיות, העשויות להתממש לעתים קרובות, ונסתפק בכך. אבל כאן, בוועידת שפיים הארוכה, אמרו כולם ש„כאילו" פוזיטיביסטי כזה איננו עמדה מדעית תקפה ולכן ירדו עליך כאסח. התמונה המצטיירת של האדם הכלכלי, אם לצטט שוב את פרופ' גלעד, היא של יצור בהחלט פחות מהגיוני, מושרש בנוהגיו ושיגרותיו בסביבתו החברתית, לעתים קרובות מטעה וטועה בהערכותיו, בדרך-כלל בעל מידע חלקי ולקוי בלבד, תמיד לובש תפקידים כשחקן במערכת, וסותר בהכרעותיו את העקרונות של עיקביות ותחלופה בהעדפות. אז, חביבי, אם אתה כזה, בוא נתיידד, כי גם אני כזה.

ובבוקר, מגולגלים על הדשא הרטוב מטל, נחזור לוועידה.

● יום ג': המפשירים המהירים מדי

שישים הרצאות הוכנו והושמעו, בשלושת ימי קיומה של הוועידה הכלכלית-פסיכולוגית בשפיים. להקל על המשתתפים, ובמעט גם להרשימם, כונסו החיבורים מראש בשני ספרים עבים, 400 עמודים כל כרך, עם עטיפה יפופיה עליה צוייר מיודענו האדם הכלכלי בכבודו ובגבו, פניו אל הים התיכון, אל הרוח המחייה ומעליו שני שלישים של ירח העשוי ממטבע של רבע דולר. הנושאים של ההרצאות רצו על פני עשרים מיקבצים, החל מבחינתה של השאלה היש קשר בין גודלו של השקל לבין אמון הציבור בו ועד להעלתה של השאלה, במה השתנה התפקיד של הרגשות במסגרתו של התגיון ואיך עלולים אלה להובילנו לקבלת החלטות המזיקות לבריאותנו. על הצדק החלוקתי, ולא כתיאוריה, אלא כתחושה אנושית, דיברו בהרחבה מרצים מאוניברסיטאות מהולנד. על המעמד החדש של מנהלים מקצועיים בקיבוץ הרצה ד"ר חלמן ממדרשת רופין. הפרופסורים גלעד, קאיש ורובן (הרבה, הרבה מאוד שמות תל-אביביים בין המומחים לכלכלה התנהגותית, המלמדים והשייכים לאוניברסיטאות בחוץ-לארץ) הלכו אצל קבוצה של יזמים מצליחנים לגלות, במה הם עולים על אוכלי לחם-שחור כמוני וגילו אצלם עירנות גבוהה להזדמנויות העיסקיות הבלתי-צפויות על-ידינו שטומן בחובו העולם שכולו להם שדה לחיפוש וריחרוח מתמיד. יקצר היקפו של היומן למנות את כל המרצים והדיונים, ולכן אספר עוד מי לא היה שם.

ראשית, לא הגיעה החוקרת הפולניה יואנה סוקולובסקה, מן האקדמיה למדעים בוורשה, שמחקרה על מניעיהם של מנהלי-חברות במשטר סוציאליסטי ליטול סיכונים עיסקיים ראוי לסקירה נפרדת. איתה ביחד לא הגיעו עוד שני פסיכולוגים פולנים, ובנפרד מקבוצה סלאבית זו גם לא הגיע הכלכלן ההונגרי הנודע זולטן קאובץ'. קרירות סתווית השתררה לאחרונה מחדש ביחסים עם מזרח אירופה.

שנית, לא עמיתי לעיסוק, העיתונאים. אף אחד לא בא.

שלישית, לא נושאי עיסוקי, הפוליטיקאים הכלכליים, מחוללי המדיניות, לא באו לשפיים. הרצאות מלומדות על קבלת החלטות בתנאי לחץ פסיכולוגי לא עניינו אותם. ככל הנראה: הם תמיד כל-כך שקולים, כל-כך מרוסנים, כל-כך מחושבים. אין בהם הטיה או עיוות אנושי, נפשי. הם, עושי מדיניותנו המשקית, שכלתניים כולם, ולכן לא מעניין אותם על מה מדברים ביחד כלכלנים ופסיכולוגים.

ולבסוף, לא באו כלכלני המאקרו הרגילים מהאוניברסיטאות שלנו ומבנק ישראל, ובשמות הלא-באים לא אנקוב, אך הרשימה ארוכה. הערדים הפגין את המשכו של הניתוק המרגיז בין מדעי ההתנהגות לבין מדע שמוצאו מהם, אך הוא כולו מתכחש להוריו, הכלכלה. נזכרתי בדבריו של הפרשן הכלכלי השמאלי בוב קוטנר מ„ניו ראפבליק", הטוען כי העיסוק האובססיבי של הכלכלנים המקצועיים בכינון מודלים מתמטיים הסקיים, נסמכים על הנחות בלתי-מציאותיות, גורם לכך שהסוגיות הכלכליות הלוחצות ביותר של חיינו נשארות (שוכבות) מחוץ למסגרת התייחסותם, וזוכות לכל היותר לתגובה מן הסוג: „מה אתה אומר? מעניין מאוד, אבל, סלח לי, זו לא כלכלה".

זו לא כלכלה? פרופ' שלמה מיטל, הרוח החיה, המתרוצצת והנמרצת של הוועידה סבור שזו היא הכלכלה. החוקרים שהתכנסו כאן, הוא אומר, שייכים לאגודות מקצועיות באירופה ובארה"ב ומאוחדים בכך שתפקיד המדע להבין את התנהגותם של בני-האדם גם בתחומי הכלכלה. להשתחרר מאקסיומות ומדפוסים קבועים מראש, ולרדת אל הנפש הפועלת. „כדי לדעת מה עושים בני-האדם כשהם משחקים בכלכלה", אומר לי פרופ' מיטל, „עלינו לצפות במעשיהם, לחקור את מניעיהם, לשאול אותם שאלות ולראיינם. נקודת המוצא של המדען הכלכלי צריכה להיות האדם הממשי, ולא מודל מופשט".

בירת העולם בתחום זה, של הצטלבות הנפש והכסף, יכולה להיות, לדעתו, ישראל, ולא רק משום שחלקם של הישראלים במחקרים אלו בולט. איפה, אם לא אצלנו, אפשר למשש באצבעות הידיים את האופי הפסיכולוגי המובהק של תהליכים כלכליים. „אין שום ספק", אומר מיטל, „שהצלחת תוכנית החירום מיולי אשתקד אפשר לפרשה כניצחון הכלכלה הפסיכולוגית, ההתנהגותית, על הכלכלה ההיסקית, הלא-אנושית". מיטל חושש, לכן, שהפשרת ההקפאה מן המחירים בשבועות האחרונים היתה מוקדמת מדי. היא יצרה הרגשה שהריסון תם, נגמר המשבר ואפשר לחזור ולייקר. הבסיס הפסיכולוגי-חברתי של התוכנית מתחיל להיבקע, להתערער. אני הייתי ממשיך בהקפאה, הוא אומר.

לפני עשר שנים כתב פרופ' הרברט סיימון בחיבורו „ראציונאליות פרוצדוראלית" כי הכלכלנים טעו, כאשר אימצו עבור האדם הכלכלי שבראו בצלם המודל שלהם, את התואר „ראציונאלי" — ששורש ה„ראציו", השכל, שולט בו — כשהתכוונו בסך הכל לאישיות מסודרת, המקבלת החלטות בהתאם לתחשיבים נכונים, וזאת מפני שהפסיכולוגים והפילוסופים התכוונו באותו התאור למשהו אחר לגמרי, לבכורת התבונה על-פני הרגש. כך נוצרו בילבול, פער ודחיה הדדית. התוצאה: במקום שתהיה זרימה מתמדת של מושגים וממצאים בין הכלכלה לפסיכולוגיה, המדעים הללו ממש עויינים זה את זה, ויש „מעט מאוד תיקשורת ביניהם". אבל, ניבא סיימון לפני עשור, במרוצת הזמן הבא יתקרבו לכסת השדות, יתמוגו הגבולים, תלך ותיעלם הזרות ההדדית ותחול פסיכולוגיזציה של הכלכלה.

פרופ' הרברט סיימון זכה בפרס נובל. אך השדות עדיין נפרדים וגדרות גבוהות ביניהם. אם כי עובדה ראויה לציון היא, שראיתי במו-עיני את האדם הכלכלי הקלאסי, נפשו המעונה בתוך בגדי ים צבעוניים והוא מתגלש לו בקריאות-אימה מקפיאות מן המגלשות הגבוהות של פארק המים בשפיים, למרות ששכלו מודע להעדר כל סכנה ממשית בבידור ילדותי זה. יומי, האדם הכלכלי, ככל שיענו אותו המתדיינים על אופיו, כן ירבה וכן יפרוץ.

● יום ה': ג'אנק או לא ג'אנק

הקטע הממריא שכתבתי במדור „הכלכלה והאדם" בשבוע שחלף על בדיאות ההנפקה המרעישה של „כור" בשוק ההון של ארה"ב (אגרות חוב לעשר שנים בריבית קבועה של 12%) עורר טלפונים אותיים ונזעמים. גורם סימפאטי בחברת העובדים העביר אלי את צילום ההמחאה על סך מאה ושניים מיליון ושישים אלף דולר (בלבד) שרשמו חתמי ההנפקה, חברת הפיננסים דרקסל, בארנהאם ולאמברט, לזכותה של „כור" לפני עשרה ימים בניו-יורק (החתמים הם אנשי ממון המתחייבים לרכוש את כל איגרות החוב שמציעה החברה, אם לא ימצאו להן קונים אחרים, או הנוטלים על עצמם, תמורת קומיסיון, את מלאכת שיווק האיגרות על חשבונם). אותו הגורם פירט בפני את הנימוקים שהדריכו את „כור" בהחלטתה לגייס באמריקה כסף במחיר כה גבוה ובאמצעות חתם ששמו יצא לפניו כמתמחה בהוצאתן לבורסה של חברות באיכות פיננסית בעייתית - למעשה, הוא שיצר את שוק איגרות החוב מסוג ג'אנק ומגלגלו בעשרות מיליארדי דולרים.

הבה ונסכים שנינו, אמר הגורם, כי סיווג האשראי של חברה ישראלית כלשהי בוולסטריט נמוך. ולצורך זה כולנו ג'אנק. עכשיו נותר לבחון רק, אמר הגורם, מי פחות פסול, למי ערבויות עדיפות ולמי ערך שארית, לאחר ניכוי כל החובות המסופקים, גבוה יותר: ל„כור" או למישהו אחר במשק העובדים, המסוגל והמקובל לפנות לשוק ההון של ארה"ב. או אולי אתה צודק, סיים הגורם בלבביות את פריסת נימוקיו, שאלה דולרים יקרים, אך לדעתי הם הזולים ביותר שאפשר להשיג.

עוד זה מדבר, וכבר קפץ אלי גורם אחר, מן המגזר הפרטי הטהור. שמע, אמר, וברוגז אמר, הקונצרן האמריקני שאני מייצגו בארץ מוכן להעמיד לזכות חברות ישראליות קווי אשראי דולרי בריבית של שמונה אחוזים לשנה, ולא של 13%, כפי שהכסף עלה בפועל ל„כור". להיכנס היום לעיסקי שטרי החוב הג'אנק פירושו לשקוע בבוץ סמיך, העתיד להווצר לכשיפסק גשם ההנפקות המטורפות היורד בשנה האחרונה על משקיעי אמריקה. שוק זה, אמר הגורם הפרטי ביודענות רבה, מנופח באוויר מלאכותי ומוכרח לצנוח. ומה יהיה אז על שמה הטוב של חברת העובדים, ההסתדרות, תנועת העבודה ו„כור" עצמה, אז כאשר איגרות החוב שלה יחליפו ידיים — אם יימצאו הידיים להחלפה — בירידת מחירים נוראה ובתשואה מעליבה של שמונה-עשרה או עשרים-אחוזים, מעליבה את מנפיק איגרת החוב? מעשה בלתי-שקול עיסקית וציבורית, פסק הגורם הפרטי.

בסוף נזדמנתי לכוס הלוואה אצל בנקאי. אלו ההלוואות ליחידים, הנהוגות כדבר המובן מאליו בכל מערכת בנקאות מסחרית המתפקדת כהלכה, אך מעוררות תדהמה בארצנו, שבה התרגלנו בעבר להתחנן בפני כל מנהל סניף וכל סגניו שיתירו לנו, בנדיבותם, למשוך עוד מאה שקלים מעל משיכת היתר הקבועה, בריבית שהשערות צומרות ממנה. ההגבלות של בנק ישראל על היקף האשראי שמותר להעניק ללווה יחיד, הסביר הגורם הבנקאי באירוניה עצובה, מונעות מן הבנקים הגדולים בארץ להמשיך ולממן את „כור" גם כשזהו מימון רווחי, בטוח יחסית ומועט-סיכונים יחסית. כבולים אנו מלתת כסף לחברות, שמסוגלות לשלם לנו, מפני ששקועים אנו בחברות, שאינן מסוגלות לשלם, או מפני שהוראות הבנק המרכזי מתעלמות מהמבנה המיוחד של שוק ההון הישראלי. בשוליים הכדאיים לבנק אומרים לנו: לא, אסור להיכנס, אבל את המשא הכבד כולו לא מקלים מעל כתפנו. „כור" פשוט נשלחה הישר לזרועותיו של אותו „דרקסל, בארנהאם, לאמברט", נאנח הבנקאי, ועוד חברות ישראליות אחרות ישלחו אליו, וכך ייכנסו למחזור הג'אנק האמריקני שטרי חוב ישראליים לרוב, וזאת משום שהבנקים המסחריים בישראל הם המגזר המפוקח והמצווה ביותר במשק. המימשל שלנו, זה הצריך לספק שירותי תשתית למגזר העיסקי שיפורה, רק יוקר מעל ראשנו ומייבש את מותגו ויוזמתנו. כולנו רק פקידי האוצר ובנק ישראל, סיים הבנקאי, והגיש לי את כוס ההלוואה האישית, ואני התפתיתי ללגום ממנה, למרות שמי-אש היא בעיני שכלי הקר.

מתחת לעורו של כל אחד נוקש ומגרד תמיד יצר היזמות העצמית, גם כשהאדם הכלכלי שבתוכו הולך בחום לים.

כסף סורי

יהודה צור

מג'דל-שאמס ברמת-הגולן

צילומים: יאיר לאופר

מועדוני „המימשל העצמי" בגולן

המציאות החדשה ברמת הגולן מפריכה את סיפוח הגולן למדינת ישראל ● דרוזים נאמנים לישראל (והם מיעוט) טוענים, כי הפעילות הענפה במועדונים שבכפרים ממומנת על־ידי הסורים. ראשי המועדונים: להד"ם ● רוח לאומנית עזה נושבת בגולן וקוראת בגלוי „לשוב אל חיק המולדת הסורית"

בצנעה ובשקט, רחוק מזרקורי הפר־סומת, הולכת ומתרקמת בכפרים בכפרים הדרוזים ברמת הגולן מצי־אות חדשה הסותרת את סיפוחם למדינת ישראל.

אלף גברים ונשים שהתכנסו לפני שבוע לחנוך מגרש כדרוסל שהוקם ממקורות כספיים עצ־מאיים במגדל שמס, המחישו את המציאות החדשה של „מימשל אזרחי עצמי" הספוג רוח לאומנית סורית. ממשל ההולך וממלא תפקידים מסויימים בתחומים שנזנחו על־ידי המימשל הישראלי. המתכנסים, ביניהם מאות צעירים וצעירות שהניפו דגלים סורים והעלו על נס את הנשר הסורי — הסמל סוריה־רבתי — שרו בהתלהבות את ההמנון הסורי. מאות הצעירים והצעירות התעטפו בבגדים בצבעי הדגל הסורי והשמיעו שירים לאומניים ספוגים געגועים למולדת הסורית. מבחינתו של צופה מן הצד, יכול היה כל זה להתרחש בישוב כלשהו בסוריה עצמה. שכן, בשטח לא נראו, לפחות לא בגלוי, נציגיו של השלטון הישראלי או אנשי הזרוע הבטחונית של ישראל. מצד הנואמים חוצבי הלהבות למען סוריה שהביעו תקווה לסיומו הקרוב של הכיבוש הציוני, הושמעו דבריו של מי שכינה את עצמו „נציג של האירגון הסורי למען שחרור הגולן". האיש הודיע על תרומה כספית שאירגונו תרם למען הקמת המגרש המהווה, לדבריו, שלב נוסף למען ליכודם של התושבים הסורים בגולן, למען החשת שובם למולדת הסורית.

הטקס הסתיים בשלום והמשתתפים שבו איש לביתו. רק למחרת החלו נציגי השלטון הישראלי לאסוף נתונים ולגבות עדויות על זהותם של המשתתפים. אולם למרות הפרה גלויה של חוקי ישראל — כי הושמעו שירים זרים והונפו דגלי לאום של מדינת אויב — איש לא נאסר עד כה. „זה מראה עד כמה המדיניות שנוקט השלטון הישראלי, היא מדיניות של בת־יענה. רק למחרת באים אלינו ושואלים, תגיד לי, מי היה שם, מה הם חושבים, שאנו ראשים לבוא לאותם כנסים? הרי אנחנו, נאמני ישראל, מוחרמים. מנודים הן על־ידי השלטון הישראלי והן על־ידי נאמני סוריה בגולן. כל מה שאנו יכולים לעשות, זה מקסימום להשאר בבית" — אומרים לנו השבוע נאמני ישראל האחרונים שעדיין נותרו בגולן.

מועדונים בכל כפר

כמעט עשרים שנה חלפו מאז שהשלטון הישראלי הגיע לרמת הגולן; מעט מאוד השתנה במציאות הפיזית החיצונית של הכפרים ובתשתית השירותים והחינוך בישובים של הדרוזים. אמנם, רמת החיים האישית של התושבים עלתה, כי הם שולבו בשוק ובמשק של ישראל, אך באותם תחומים, שהמדינה חייבת לספק בהם את צורכי התושבים, נוצלו על־ידי אירגונים סוריים לאומניים, כדי להוות תחליף לשלטון הרשמי. מועדון ראשון של צעירים דרוזים בגולן הוקם בסוף שנות השבעים על־ידי סטודנטים ששבו מסוריה בתום לימודיהם. אותם סטודנטים הקימו ארגון בשם „סולידריות", המאגד היום את ששים וחמישה בוגרי אוניברסיטאות סוריות בקרב הדרוזים בגולן, ויחד עם מאות צעירים דרוזים שלא למדו בסוריה — אך מצהירים בגלוי על היותם אזרחיה.

האירגון הקים במרוצת השנים מועדון ומאגד בתוכו, הלכה למעשה, את מה שנקרא העילית האינטלקטואלית של הכפרים הדרוזים בגולן. גם בעניין הזה היה מגדל שמס חלוץ, וככזה הוא נותר עד היום, כפר־מנהיג של כל ארבע הכפרים הדרוזים ברמת הגולן מאז ומתמיד. היום לומדים באוניברסיטאות במזרח אירופה, בעיקר רוסיה, כששים סטודנטים דרוזים מרמת הגולן, אליהם מצטרפים עוד כמה עשרות הלומדים באוניברסיטאות בספרד וגרמניה.

„ברור, שאת המילגות הדרושות והסיוע לשלוח עשרות צעירים דרוזים לאוניברסיטאות בחוץ־לארץ, באו מאירגון הסטודנטים המתרכז במועדון במגדל שמס. ללא המלצה מראשי המועדון, הם לא היו מתקבלים בארצות מזרח אירופה. זהו נשק חזק העומד לרשות המועדון, בעיקר לאחר שהיום נמנע מהצעיר הדרוזי ללמוד בסוריה. על פי החלטת ממשלת ישראל. לכן רב כל־כך הכוח שבידי מנהיגי המועדון", אומרים לנו דרוזים תומכי ישראל בגולן. השנה חילק המועדון 20 מילגות לסטודנטים הלומדים באוניברסיטאות בישראל. מילגות המכסות את שכר הלימוד. „אין ספק שסטודנטים מקבלים גם כספים באורח לא רשמי, אם הם מתיישרים לפי הקו הסורי", אומרים לנו גורמים בקרב נאמני ישראל בגולן. ואילו ראשי המועדון של הסטודנטים מוחים בתוקף כל קשר עם הזרמת כספים מחוץ־לארץ, או תמיכה ממקורות חוץ, בעיקר של סוריה, בפעולתם. הם טוענים, שהכל בא מכספים מתרומות של חברים ואוהדים בכפרים הדרוזים בגולן.

מועדון וגן־ילדים של אירגון הסטודנטים...

גורמים אחרים, מקרב קומץ אורחים ישראליים בכפרים הדרוזים, סבורים אחרת: „במגדל שמס יש ארבעה מועדונים, לרבות זה של הסטודנטים שאולי הוא היחיד בעל מגמות לאומניות סוריות מובהקות. שלושה מועדונים אחרים מאגדים בתוכם את תושבי מגדל שמס על פי זרמים אידיאולוגיים. בכל מועדון פעילים כארבעה אנשים בשכר. הכספים באים מחוץ־לארץ ומסוריה, דרך השטחים, ומשם מובאים לכתובתם בכפר באמצעות המשלחות הרבות מהשטחים המבקרות כאן מדי שבוע. יש להוסיף על כך את המשכורות החלקיות שמקבלות הגננות והעוזרות־לגננות הפעילות במועדונים אלה.

„הכל מכספנו"

איול חוסיין אבו־ג'אבל, מראשי המועדון, דוחה בתוקף דיבורים אלה, המשמיצים, לטענתו, את הפעולה הענפה שנעשית במועדונו ובמועדונים אחרים בכפר. „אנו מקיימים חוגים למחשבים, תפירה, צילום, מארגנים הרצאות וערבי ששי. ישנם חוגים למתמטיקה ואנו מגישים עזרה לימודית לתלמידי התיכון, ואפילו לאלה הזקוקים לעזרה נוספת בלימודיהם באוניברסיטאות בארץ. אנו מקיימים בכספנו גנים לפני בית־הספר; כי כאן המדינה לא משלמת בעד הגנים האלה. אני דוחה בתוקף את ההשמצות על תרומות מבחוץ, הכל מכספינו".

ד"ר אסאד ספדי, רופא שיניים בוגר אוניבר־סיטת דמשק, המקיים מרפאה במגדל שמס ומרפאה בקריית־שמונה, סבור שאין שום בושה בכך שהתושבים עצמם ממלאים על חשבונם תפקידים בשטחי חינוך ותרבות וספורט, שהשלטון מזניח. לטענתו, זו הזנחה מכוונת. ואילו אוהדי ישראל בגולן סבורים, שאותם גנים נועדו בראש וראשונה להקנות לתלמידים פרק בלאומנות סורית, „כי אסור למורים ללמד מסורת ושירים לאומניים סוריים בבית־הספר".

מונה איברהים, בת 23, המצפה בחודשים הקרובים לילדה הראשון, גננת באחד מהמועדונים במג'דל שמס, איננה מכחישה. עובדה זו ומגינה בלהט על זכותה לעשות כן. „זה נכון שאנחנו מלמדים את הילדים שירים לאומניים סוריים. אנחנו אזרחים סורים. כאן זה שטח כיבוש. אנו לא אלימים, אך זכותנו ללמד את ילדינו מסורת סורית מהי".

והגן — גן רגיל, כמו שיכולנו אולי למצוא ברבים מן הכפרים הערבים והדרוזים בישראל. צעירות לבושות לבוש מערבי ומכנסי ג'ינס עוזרות למונה בפעולתה „והכל עובדים כאן בהתנדבות וכמעט ללא תשלום". ואילו דרוזים בגולן, השומרים עדיין על נאמנות לישראל, גורסים שכל הדיבורים על פעולה בהתנדבות אינם אלא אחיזת עיניים. „תראה בעצמך. בחוצות מג'דל שמס בכל שעות היום עשרות רבות של אנשים לבושים חגיגית. לעיתים בחליפות, נוהגים במכוניות הלוך ושוב — אף פעם לא תראה אותם עובדים. או מאיפה כל הכסף הרב לקיום משפחתם? זורמים לכאן כספים רבים המאפשרים לקיים את עשרות המורים שהשלטון הישראלי לא נותן להם תעסוקה. ואת האנשים הרבים העוסקים יום ולילה בפעילות למען סוריה ומקבלים על כך תמורה נאה מאוד."

גם גורמים ישראליים, עמהם שוחחנו השבוע, סבורים אכן אין הסבר אחר לכספים הרבים המאפשרים את קיומם של הפעולה התרבותית, הספורטיבית והחינוכית המסועפת.

ד"ר אסאד ספדי סבור, שהרוח החילונית השוררת באותם מועדונים, והעובדה שנשים וגברים יחד יושבים בחוגים „ולא בנפרד כמו בכפרים הדרוזים בישראל" — מעידים על יחס שונה בין הגישה הישראלית לבין הרוח המודרנית השוררת בקרב תומכי סוריה בגולן. „כאן אין אנו נותנים לדתיים להתערב באורחות החיים שלנו. יש הפרדה. אפילו דרוזים דתיים משתתפים בפעולות שלנו. בישראל, השלטון מעוניין שדווקא השמרנים והדתיים הקיצונים ישלטו בכפרים הדרוזים בגליל ובכרמל, כי הם משרתים את השלטון הישראלי".

מוניר אבו־סלאח גורס, שהקמת המועדונים דווקא מלמדת על רצונם של התושבים ללכת בדרך שקטה ביחסיה עם ישראל, „גם אם אנו שומרים בגאווה על היותנו אזרחים סוריים לכל דבר".

לפני כמה חודשים נעצרו עשרות צעירים דרוזים בכפרים בגולן, כחשודים בהשתייכות לתאים מחתרתיים, שפעלו נגד ישראל וביצעו פיגועים נגד רכוש אזרחי ונגד כוחות הבטחון באיזור. באחד הפיגועים הונחו עשרות מוקשים שרק בדרך נס לא התפוצצו, למעט אחד, שגרם לפציעתו החמורה של מרצה מן הטכניון בחיפה, שביקר באיזור עם משלחת מדעית.

בחקירתם, הודו חלק מן הצעירים בהשתת־פותם במה שהם כינו „אירגון סורי למען שחרור הגולן". עד היום נפוצה גירסה בגולן, שאירגון כזה אכן קיים וממשיך להתקיים, גם אם רוב רובם של חבריו עצורים. על־פי אותה גירסה נותרו בשטח צעירים אשר הביעו כי לעת־עתה אין ביכולתם לנקוט בדרך אלימה, אך בבוא הזמן לא יירתעו מלנקוט אמצעים אלימים אם יהיה צורך בכך, כדי להחיש את שובם לחיק המולדת הסורית.

מוניר אבו סלאח דוחה בתוקף את החשד, שארבעת המועדונים במג'דל שמס וארבעת המועדונים הקיימים בכפרים האחרים, מהווים חלק של מחתרת אלימה כלשהי. „אני שמעתי שאכן היתה מחתרת כזאת, כי הם אמרו במשפט שאכן זהו אירגון סורי. מאז, אני לא שומע שום דבר. אנו נוקטים כל צעד חוקי במסגרת האפ־שרויות המקובלות, כדי לשוב לסוריה. אך אנו נגד מעשי אלימות. אנו לא נגד העם היהודי בישראל, אלא נגד השלטון הציוני והכיבוש הציוני בגולן. אין לנו שום דבר נגד היהודים, רק נגד מדינת ישראל הכובשת אותנו".

ד"ר אסאד ספדי טוען, כי למעשה לא היתה ברירה אלא להקים את המועדונים, „כי אנו משלמים מיסים אך לא מקבלים תמורתם שום דבר". כל הכספים שאנו משלמים אינם מגיעים אלינו בחזרה, ולכן אנו נאלצים לארגן ולקיים בכוחות עצמנו את החוגים ואת הפעילויות החסרות לתושבי הכפרים".

שמותיהם של שמונת המועדונים בארבעת הכפרים הדרוזים ברמת הגולן לא מותירים שום ספק ביחס למטרת חבריהם: כל השמות מזכירים את דמשק, את ההרים המשקיפים על דמשק, את התחייה הסורית הלאומית, במקום חלוצי מפלגת בעת, מסתפקים בשם החלוצים. כאשר הכוונה ברורה לכל. אין ספק שמדובר כאן בפעולה ענפה ומסועפת הזקוקה לתמיכה כספית רחבה. רק המגרש האחרון שהוקם במג'דל שמס, עלה כעשרת אלפים דולר.

גם אזרחי ישראל בגולן, המהווים מיעוט, ורוב רובם של התושבים המכריזים על היותם סורים — יודעים, שישראל אולי כבר הפסידה את המאבק על נאמנותם של הדרוזים מרמת הגולן למדינת ישראל. ■

מוניר אבו־סלאח: זו לא מחתרת...

אסאד ספאדי: לא היתה ברירה אחרת...

מונה איברהים: אנחנו אזרחים סוריים...

חוסיין אבו־ג'בל: פעילות ענפה...

רפואה שחורה בבתי־החולים

ורד לוי

דולרים ירוקים בחלוקים לבנים

גדעון שגיא, חבר הוועדה המרכזת של ההסתדרות, יצא למלחמה נגד התופעה של קבלת שוחד ע"י רופאים בכירים. „זו שחיתות בעלת גוון מיוחד — ניצול חוסר האונים של אדם חולה, זו הנבזות בהתגלמותה" — אומר שגיא ומבטיח לשנות נורמה שהפכה מקובלת בחברה הישראלית

קבלת שוחד ממטופלים ע"י רופאים בכירים בבתי־החולים הוא משחק שאורך ימיו כשנות קיומה של הרפואה הציבורית בישראל. התס־נריו חוזר על עצמו. עקרונית, אבל ישנן וריאציות וכיווני התפתחות מקוריים. הכל לפי כושר ההמצאה ועזות המצח של הרופא מקבל השלמונים.

זה קורה בחדרי חדרים אך כמעט כולם יודעים. מי שלא נתקל בכך אישית, שמע לפחות סיפור אחד כזה מפי מכרים. אין ספק, העסק מתמסד. תשלום מיוחד לרופאים בכירים בעלי מוניטין הולך ומתגבש כנורמה ישראלית מקובלת. הרפו־אה השוויונית המובטחת על פי חוק לאזרחים מתרוקנת לאט־לאט מתכניה ויותר ויותר אנשים רוכשים את בריאותם בכוח הממון. עד כאן תמונת מצב מוכרת. חוץ מדבר אחד, וליתר דיוק, חוץ מאדם אחד. קוראים לו גדעון שגיא. הוא חבר בוועדה המרכזת ויו"ר האגף למינהל וכוח־אדם בהסתדרות. והוא נכנס למשחק בתנופה אדירה שתוביל, לדבריו, לזעזוע רציני ולשינוי המצב.

שגיא החליט להתלבש אישית על נושא קבלת השוחד בבתי־החולים ומנוי וגמור עימו ללכת עם העניין עד הסוף. זו, אולי, הפעם הראשונה בהיס־טוריה הרפואית החולה שלנו, שמישהו אשר בידיו די כוח לכפות ביצוע החלטות בתוך מערכת קופ"ח, נרתם למאבק.

שחיתות באשר היא שחיתות, טוען שגיא, והיא צריכה להרגיז ולעורר את מי שנוגע בדבר לפעולה. אבל לשחיתות הרופאים גוון מיוחד במינו. קשה להעלות על הדעת דוגמה מקבילה להתנהגות בלתי־מוסרית העומדת בסתירה גמורה לכל מהותו של המקצוע. ניצול חולשתו של האיש החולה, ניצול מצב שבו אין מקום לדבר על שוויון כוחות או על יכולת לסרב — הרי זו הנבזות בהתגלמותה.

זה יכול לקרות לך, לכל אחד מאיתנו. בוקר אחד מוצא אדם את עצמו במצב של היזקקות כהולה לטיפול רפואי. הוא נפלט, באחת, ממעגל שיגרת חיי היום־יום. המחלה, והטיפול בה, הופכים לכל עולמו. לעיתים, המחלה חולפת מהר ובקלות יחסית. אבל, כאשר העניין, חלילה, מסתבך — מתחיל המירוץ המטורף אחר מומחים ידועי שם. חברים ומכרים מטפטפים מידע בלתי־פוסק: פרופסור פלוני הוא המומחה בארץ, שלא תעזו לגעת אצל אף אחר. דוקטור פלמוני חזר כעת משבועיים מחו"ל. כדאי להכותו והרי אין דבר בעולם שלא תעשה משפחה למען החלמתו המהירה והבטוחה ביותר של החולה שלה. החולה מאושפז.

סוף־סוף נוצר הקשר המיוחל עם רופא מסויים. ופה, במקרים רבים, הרופא, שהוא ברוב המקרים, מנהל מחלקה או מנתח בעל־שם, רומז בעדינות למטופל שתמורת תשלום מסויים, יוקדם התור שלו לניתוח, לעיתים, מבטיח הרופא טיפול ומעקב צמוד לאחר הניתוח. שוב, תמורת פיצוי כספי נאות. יש רופאים שאומרים שאינם טורחים לשוות טון מתחסד למעמד המביש. ישנם גם שעזות המצח שלהם אינה יודעת גבול והם נוקבים בסכום המדוייק ומתנים את קבלתו בכך שיגיע בשטרות של דולארים ירוקים.

וואריאציה נוספת המוכרת לגדעון שגיא היא הזמנת החולה אל הקליניקה הפרטית של הרופא תוך הבטחה כי שם נמצא ציוד משוכלל יותר, תנאים טובים יותר, וכמובן, קוד הקסמים: טיפול אישי צמוד יותר. ברוב המקרים, טוען שגיא, אין החולה מעלה אפילו בדעתו אפשרות של סירוב או הבעת הסתייגות, ומה הפלא — חייו או בריאותו תלויים לו מנגד!

שגיא חושש לנקוט במספרים או אפילו לנסות להגדיר את היקף התופעה. מה שהוא מוכן לספר שמאז שהכריז על כך שהחל לעסוק בנושא, הולך וגובר זרם של פניות אישיות אליו. הפונים — ידידים, מכרים וגם סתם אנשים, ששמעו כי הוא הפך לכתובת בנושא שוחד לרופאים.

על שולחנו, בבית הוועד הפועל, נערמים סיפורים מדהימים של אנשים שנפלו ברשת פרושה זו. רוב הסיפורים, או למעשה, כולם, אומר שגיא, נוגעים לרופאים מבתי־החולים במרכז הארץ וכמעט שלא קיימים בבתי־החולים שבפריפריה. הטעם לכך פשוט — המנתחים והפרופסורים בעלי־השם עובדים בבתי־החולים שבמרכז. בפריפריה עושים, בדרך כלל, את הסטאז' ולאחר שצוברים נסיון, ותק ושם, מתנקזים לאט־לאט למרכז.

לפי שגיא, השלמונים המשולשלים אל כיסי הרופאים שנוטלים חלק בעיסקאות הללו, נעה בין 200־300 דולר כאשר מדובר בטיפול גינקולוגי פשוט ומעפילה ל־3000, 4000 וגם 5000 דולר כשמדובר בניתוח. שגיא מרגיש: נא לא לשכוח שאלה סכומים שמגיעים ישר לכיס, בלי מיסים, בלי הוצאות, בלי דיווחים. בקיצור — ההכנסה ה„נקיה" ביותר בעולם. איך הם מעזים? פשוט מאר, טוען שגיא. ראשית, הרופאים מודעים לכך שעניין התשלומים הפך לנורמה בחברה הישראלית ולראיה: יש מקרים רבים שבהם הרופא אינו מעלה על דעתו קבלת שוחד אך בגמר הטיפול או הניתוח, באה המשפחה ומציעה לו! למה? משום שנודע להם מפי חברים שכך נהוג ולא יפה לשבור נורמה. דבר שני, הרופא יודע שהחולה לא יעז לסרב, הן בשל התלות הנואשת שהוא תלוי בו, והן בשל חוסר הנחישות (הידוע גם לרופא וגם לחולה) של המערכת להתמודד עם התופעה.

תגובת דובר קופ"ח, דוד תמיר:
קופ"ח רואה בחומרה רבה מאד תופעה מסוג זה והיא אינה מסכימה במקומים לאחר... מאידך, קופ"ח מודאגת מהכללות שמצד אחד פוגעות בציבור העובדים [illegible] על מנת שיוכל לטפל בהן.
קופ"ח פונה לחבר גדעון שגיא, הדורשת [illegible] [illegible]

שגיא מדבר גם על מידת האיפוק הנדרשת מאותם הרופאים שאינם לוקחים חלק בחגיגה, הם, בעלי תכונות על־אנושיות ממש, לנוכח מה שמתחולל לנגד עיניהם. בוקר וערב, ולנוכח האפשרות הזמינה והקלה כל־כך לרווחים קלים. הם צריכים להיות ממש מלאכים על־מנת שלא להיסחף, ואמנם, לדבריו, לא רק שאין התופעה מצטמצמת כי אם הולכת ומחמירה בשנים האחרונות. אחד הסימנים לכך היא העובדה שלאחרונה התחילו גם אחיות — גם מספקי שירותים אחרים כמו, למשל, טכנאי הרנטגן. לשגיא ידוע, אישית, על מקרה של אדם שנזקק לצילום הנטגן. בהגיעו לבית החולים במועד שנקבע לו, המליץ בפניו הרנטגנאי שלא לעשות את הצילום בבית־החולים כי אם במכון פרטי שבו מובטחת לו תוצאה הרבה יותר טובה, כמובן, תמורת תשלום. לאחר שבוצע הצילום וניתן התשלום לטכנאי, עדיין לא היה הלה מסופק מן התוצאות ושלח את המצולם המבולבל לבית חולים אחר שבה, כך הבטיח, תהיה התוצאה הטובה ביותר. אפילו טובה מזו שהפיקו באותו מכון פרטי...

פה ושם נתפסים רופאים „על חם", אומר שגיא. אחד מתוך „מי יודע כמה" מעז להתלונן, ואז, אם

(סוף בעמוד 15)

גדעון שגיא: דרושה הערכות חדשה...

פרופ' עזרא זוהר, מנהל מכון 'הלר' למחקר רפואי בבית החולים תל־השומר:

השחיתות תימשך

— האם באמת הפכה קבלת שוחד ע"י רופ־אים בכירים בבתי־החולים לנורמה מקובלת?

פרופ' זוהר: „הייתי אומר — כמעט נורמה. בכל אופן, זו תופעה מאר־מאר נפוצה ולא רק בבתי־החולים של קופ"ח כי אם גם בממשלתיים. לקבלת השוחד הזה יש כל מיני צורות. יש רופאים שמזמינים אליהם הביתה או לקליניקה הפרטית ורק שם מבקשים ולוקחים. יש כאלה שבתוך כתלי בית־החולים. יש המבטיחים הקד־מת תור לניתוח או טיפול תמורת תשלום וכו'".

— האם אתה נתקל, אישית, בבית־החולים תל־השומר, בתופעה?

„אם אני נתקל בתופעה? אני, הרי, זועק על כך שנים! למיטב ידיעתי, אצלנו, בתל־השומר, התופעה אינה קיימת במחלקה הפנימית. אבל היא בהחלט קיימת במחלקות כירוגיות מסויי־מות".

— האם יש באפשרותך, על סמך נסיונך, לתאר את מימדי התופעה והיקפה?

„לדעתי, מדובר במאות רופאים. מטבע הדברים, מעשים שנעשים בין שני אנשים בניגוד לחוק אינם זוכים לפירסום ולכן קשה לנקוב במספרים. יתכן שהמספר גדול בהרבה".

— אילו אמצעי פיקוח ובקרה עומדים היום לרשות בית־החולים או לרשות הנהלת קופ"ח אם רצונם להתמודד עם הבעיה?

„שום אמצעים. נקודה".

— אולי תואיל לפרט קצת...

„שום אמצעים! אנחנו הרי מוכרים על מנהלי מחלקות. על רופאים בכירים שעל־פיהם ישק דבר במחלקה ואף אחות אינה יכולה להביע הסתייגות מקביעת מועד זה או אחר לניתוח של מישהו. גם אם הרישום עובר דרכה ומשהו נראה לה חשוד, אין באפשרותה להתמודד עם החלטת הרופא להקדים טיפול או ניתוח משום שכל מה שהוא צריך לעשות זה לטעון שהעניין דחוף. ומי יכול להוכיח אחרת? לגבי בתי־החולים של קופ"ח, הבעיה כפולה ומכופלת משום שהשיטה אצלם, בכל מקרה, מושתתת על מערכת של פרוטקציות ומי לא מכיר את התופעה של פרוטקציונרים שנכנסים לראש התור בלי שום תשלום מיוחד. אז כשהשיטה המובילה היא זו, אין כל משמעות לדיבורים על פיקוח. זה לא יעבור".

— האם זהו, לדעתך, שורש הרע? הפרוטקציוניזם?

„שורש הרע הוא בהשלטת רפואה סוציאליס־טית־פרוטקציוניסטית. איפה עוד נשמע בעולם שמנתח לב חשוב יקבל אותה המשכורת של מנהל מחלקה? זה אבסורד. כל העולם המערבי צוחק עלינו. כל זמן ששיטה זו תמשיך לפעול, תימשך השחיתות ולא יועילו שום אמצעי פיקוח או בקרה. זו פשוט בריחה עגומה".

— מהו, אם כך, הפתרון שאתה מציע, פרופסור זוהר?

„הדבר הפשוט וההגיוני ביותר — לשלם לכל אחד כמה שהוא שווה. לתת משכורות לרופאים על־פי תפוקתם, ולהפעיל את חדרי הניתוח והמעבדות בשתיים־שלוש משמרות ולא שש שעות ביום כמו שזה מקובל היום! גם זו המצאה ישראלית מגוחכת שאין לה אח ורע בעולם. זהו בזבוז של הון עתק, כאשר מעבדות רנטגן עומדות מושבתות רוב היממה. הפיתרון היחיד הוא — תשלום על־פי תווים אישיים. ככל שרופא מבוקש יותר ועוכר יותר, כך צריכה משכורתו להיות גבוהה יותר."

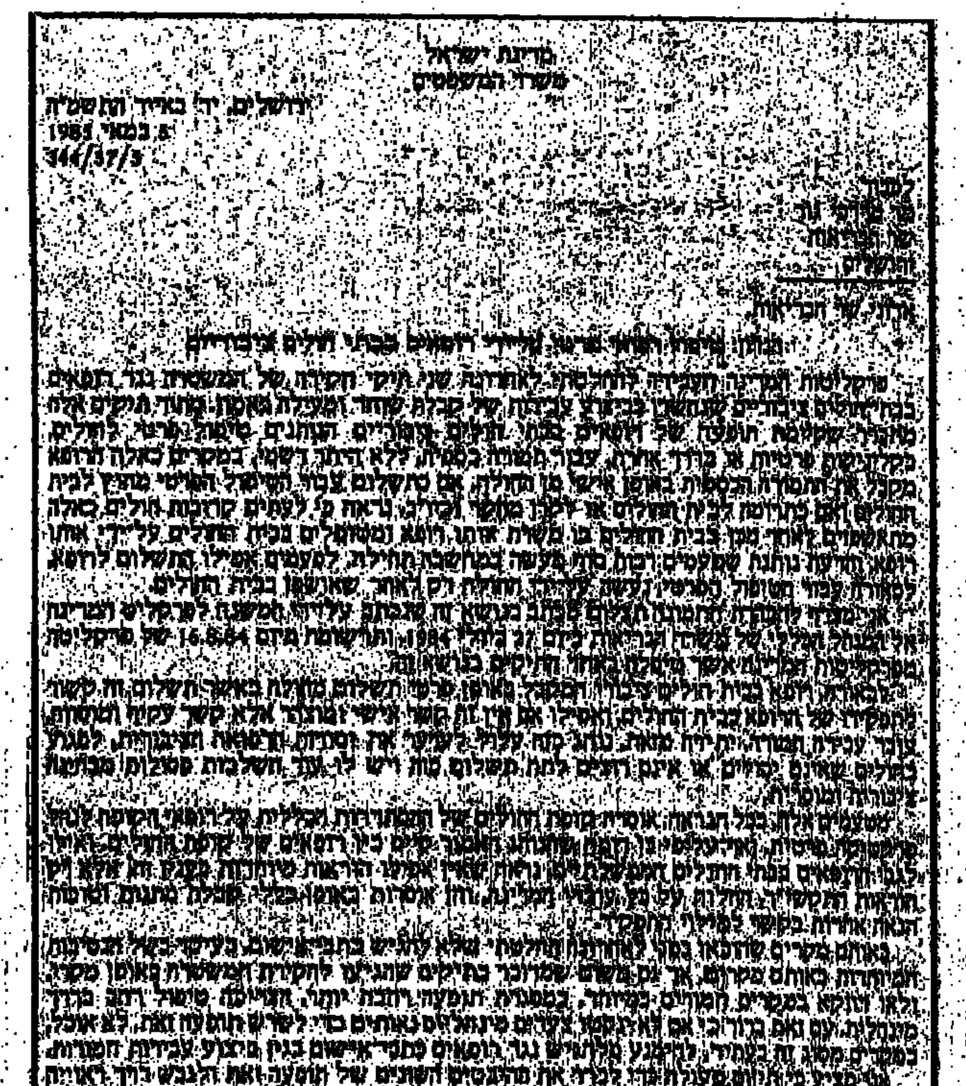

מדינת ישראל
משרד המשפטים

ירושלים, יח' באייר התשמ"ה
5 במאי 1985
344/37/5

[illegible]

הנדון: [illegible] על־ידי רופאים בבתי חולים ציבוריים

[illegible]

הפקרת פדן

אבשלום קווה

המנגנון נתן — המנגנון לקח

הפקרת כרס־יה פדן היא תקדים לכך שקבוצה לא נבחרת מאלצת נציג ציבור ללכת הביתה. ואולי – תחילתה של רפורמה אירגונית בתוך האיגודים המקצועיים

פדן כרס־יה: תקדים מסוכן...

מזכירת הסתדרות האחיות, כרס־יה פדן, התפטרה מתפקידה ביום שני האחרון. מאז התמודדה פדן על יצוג בוועדה המרכזת הלך מעמדה הציבורי־פנימי והתערער. לאחר מרד האחיות נקלעה למבוי סתום והיו לה אמנם סיבות לנטוש את כיסאה — המנגנון המפלגתי וההסתדרותי אשר העלה אותה הוא גם זה שמשך את השטיח מתחת רגליה והפקיר אותה. לראשונה בחיי האיגודים המקצועיים מאלצת קבוצה לא נבחרת, נציג ציבורי לקפל את הדגל וללכת הביתה. זהו תקדים מסוכן שההסתדרות תשלם עליו, במוקדם או במאוחר, מחיר יקר.

פדן, בשיתוף פעולה עם הקבוצה המובילה של אחיות בתי־החולים, הדיחה את המזכ"לית הקודמת מוריה גלילי. זה היה לפני כשנה וחצי. בעזרת קבוצה בתוך מפלגת העבודה היא הצליחה לעשות קפיצה מטאורית מפעילה במחלקה לאיגוד מקצועי אל תפקיד מזכ"ל הסתדרות האחיות. נישאת על זרי הנצחון, ההבטחות הרבות, והאמונה כי יש עוד הרבה 'מה למכור' היא החלה לדהור קדימה וכל זאת למרות שלמעשה פדן לא צמחה בתוך מפלגת העבודה, לא בקרב אחיות בתי־החולים ואף לא בהסתדרות. ההצלחה עלתה לה לראש. במקום לנסות ולבנות את מעמדה באיטיות מפרכת בקרב ציבור שולחיה אצה לה הדרך לתפוס לא פחות ולא יותר — מקום טוב בוועדה המרכזת. היא לא עשתה זאת לבד. היו כאלה בתוך ההסתדרות ובמפלגה שיצקו הבל על היומרות שלה. היא היתה משוכנעת שהקסם האישי, הססגוניות החריגה שלה בים אפור זה של עסקנים, והבסיס של המזכ"לות יהיו שדה המראה אידאלי לאמביציות מרקיעות־שחקים. אך הקרקע החלה מהר מאד להישמט תחת רגליה.

לאחר הכשלון של כרס־יה פדן בבחירות הפנימיות לוועדה המרכזת היא פתחה במאבק מקצועי לשיפור תנאי העבודה והשכר של אחיות בתי־החולים. הדבר נעשה למורת רוחם של ראשי ההסתדרות. לאחר מספר ימים ירדה פדן מהעץ הגבוה של המאבק אל המוסר לבוררות מוסכמת. היה זה צעד שהניב בסופו של דבר תוספת שכר של 12 אחוזים. אך הקרע בינה לבין ראשי ההסתדרות החל לתת את אותותיו והפער בינה לבין חברותיה אשר ציפו להשיג הרבה יותר — הלך והתרחב. היא לא שעתה לאזהרות כאשר פתחה במאבק ויש הסבורים שעשתה זאת כנקמה על שצמרת ההסתדרות לא דאגה לבחירתה לוועדה המרכזת. למרות כל האמור לעיל, אין לשכוח שפדן העמידה עצמה לבחירות דמוקראטיות וזכתה לשמונים אחוזים: עניינית, לא משנה אם היתה זאת עבודת המנגנון או חינה האישי. הסתלקותה בלחץ צמרת ההסתדרות שנכנעה לקבוצת הטרור של אחיות בתי־החולים היא הפקרה ממדרגה ראשונה. וכשם שפדן משלמת עתה את מחיר ההדחה של גלילי אין ספק שגם אלה שדאגו להיפטר ממנה — יקבלו רסיסים מאותו בומראנג.

"עם כל הטעויות שלה אסור היה להפקיר אותה", אומר מזכ"ל הסת' עובדי המזון משה הן־סבן, "והיה צריך לקיים את העקרון הצבאי שלא נוטשים פצועים בשטח". ומוסיף איש האיגוד המקצועי דן שווארצבארד: "לא יתכן שמזכיר או פעיל העומד נגד ומול תביעות קיצוניות יופקר בצורה כזאת. מזכירים ארציים יעדיפו מעתה את הדרך הקלה לעמוד בראש קבוצות מיליטנטיות מבלי לראות לא את טובת המשק ולא את טובת ההסתדרות. זאת בפירוש סכנה לאופיה הדמוקראטי של ההסתדרות והיא מטילה צל כבד על עתיד המשק".

מזכ"ל הסתדרות עובדי המתכת והחשמל, יצחק גלעדי קובע: "הדבר צריך להדליק נורה אדומה לגבי התפקוד של האיגודים המקצועיים ומעלה ספקות לגבי החופש והעצמאות. אני מהרהר בקול רם אם אין אנחנו בסופו של דבר קבוצה אימופטנטית של מנהיגי עובדים. זה לא הגיע לה, לפדן, לעזוב את התפקיד בבושת פנים כזאת. לראשונה בהיסטוריה של האיגוד המקצועי — מזכיר שלא פשע נאלץ להתפטר. מחר זה יכול לקרות לכולנו".

המזכירים הארציים בשני הסקטורים לא עשו דבר להגנתה. למחרת ההודעה על הפיטורין המשיכו המזכירים כאילו לא אירע דבר. גם התמיכה והעידוד היו מזעריים והזכירו את דברי המשורר הידוע, יצחק רבין, על לוינסון המנוח, "כל אחד לגורלו".

"אני במקומה לא הייתי מתפטר", אומר שווארצבארד, "הייתי מנסה לעשות פעולות הסברה בשטח. הוכח כי הסתדרות האחיות צדקה והגיעה להישגים שספק אם הקבוצה שתפסה את השלטון תוכל להשיג. על הריסותיה של השביתה ניתן היה בסבלנות ובאורך רוח לבנות את מעמדה מחדש". אך פדן לא יכלה להשלים (וספק אם מישהו במקומה היה יכול) שיתנהל משא ומתן על תנאי עבודה ושכר מבלי שיתופה. כהן סבן מאמין כי אם היו מטפלים בבעיה האירגונית של הקמת חטיבות בטרם החלה השביתה היה נמנע האסון האישי של פדן ולא היה נוצר התקדים המסוכן שיחזור ויופיע על מפת האיגודים המקצועיים. אך אולי מעז יצא מתוק ותחל באופן מעשי הרפורמה בתוך מבנה האיגודים המקצועיים ובאגף לאיגוד מקצועי. לנוכח ספורה של פדן, השינויים האירגוניים כמו מתבקשים מאליהם לאחר שנים כה רבות של קפיאה על שמרים. ■

משבר ביובל־גד

רפאל גאון

יובל־גד — אות לבאות

על רקע כוונתה של הנהלת יובל־גד לפטר 170 עובדים פרץ משבר במפעל. רבים במפעלי כור רואים ביובל־גד סמל למאבקיהם

כאשר יש עבודה בשפע ויחסי העבודה מרופדים בשכבה עבה של שומן — אין בעיות. טוב לכולם ומהשפע נהנים גם בעלי המניות, גם שכבת המנהלים וגם העובדים. הבעיה מתחילה כאשר צריך לפעול ולייצר בתנאי לחץ. כאשר צריך לקצץ מהשעות הנוספות, מהפרמיות, הבונוסים ושאר הטבות. זה מה שקרה ביובל־גד, מפעל ליצור בתים טרומיים באשקלון, וזה מה שקורה ועוד יקרה במקומות אחרים. למרות שמדובר בחברה ותיקה שיש לה גב חזק — קונצרן כור — הערך ההזמנות (של בתים טרומיים) מורגז היטב גם בשולחנות הייצור, גם בהנהלת החשבונות הממוחשבת ובחשבונות בנק. מצב זה, שכולם מקווים כי הוא זמני, מחייב זהירות מירבית של ההנהלה, אך גם של העובדים. פעילות בתנאי לחץ חושפת את הרגישויות של כל הצדדים ואם לא נזהרים — זה כואב.

הסכסוך בן ארבעת הימים בו ניצבו פועלי יובל־גד ליד השער ולא נתנו למכוניות הצמודות של המנהלים, המהנדסים והפקידים להכנס ולצאת הסתיים מהר יחסית. כתגובה, סגרה ההנהלה את החשמל וניתקה את המכונות והמזגנים אבל מאחר שכור והאיגוד המקצועי מנוהלים בסופו של דבר מאותו חדר, איש לא היה מעוניין שעניין כה פעוט יביא לקרע חמור במפעל של חברת עובדים. יחד עם זאת יש לזכור כי הוויכוח הפעם היה על מספר דרגות, על ניכוי שלושה ימי עבודה ותביעה להמיר קצבת רכב של חלק מהפועלים מסכום כסף לסכום קילומטרים. כל אלה יהפכו ל"כסף קטן" אם וכאשר יתברר כי הצהרת הכוונות על פיטורי 170 עובדים היא לא רק הצהרה אלא גם כוונה. סערה קשה תפקוד, קרוב לודאי, את שערי יובל־גד ואז, יש לשער שעובדת ניהול כור וניהול האיגוד המקצועי מאותו החדר — לא תספיק וכי היושב בו יצטרך להתערב אישית.

יובל־גד כסמל

מפעל יובל־גד נושא על כתפיו לא רק את בעיות הקיום שלו ושל ציבור עובדיו (כ־600 עובדים) אלא שמסיבות רבות יש הרואים בו סמל: זהו המפעל הראשון שהוקם באשקלון בימיה הראשונים של העיר. בעלות המפעל בידי כור, שעשתה ועדיין עושה מאמצים לקירוב הלבבות בין העובדים לבין ההנהלות במפעלים. וכך נתפס יובל־גד כסמל למאבק למען יתר מעורבות והזדהות העובדים עם בעיות והישגים של מפעלם, זאת במסגרת ההנחייה שהפכה לדגל של קיסר: להחזיר את ההסתדרות לעובדיה. אין ספק שבכל המפעלים האחרים של כור, ואולי גם במפעלים שמחוץ לכור, מחכים לראות כיצד יסתיים המאבק הראשון — האם יתרופף בעל הבית או לא.

הפיטורים הגדולים האחרונים שאירעו ביובל־גד היו בינואר 1936. רשימתי הראשונה ל"על המשמר" שהיתה במידה רבה מעין "בחינת כניסה" דיווחה עליהם. עתה נסגר המעגל. אחרי עשרים ושלוש שנים של שקט תעשייתי — שוב פרצה במפעל שביתה וקשה שלא להתפעל מאורך הרוח והסובלנות ההדדית שגילו גם העובדים וגם ההנהלה — אולי בשל זכרון לא סימפטי של אותו מאבק אדירים שהיה ב־63. המשבר אז פרץ בעקבות סיום ייצור הצינורות למוביל הארצי. לא היה עוד צורך בצינורות אבל ביובל־גד ידעו אז לייצר רק את זה. בקטע ברשימתי מאז אני קורא בין היתר:

האסיפה היתה סוערת מאוד. פועלים עלו זה אחר זה על במת הנואמים המאולתרת והתרעמו על כי ההנהלה לא דאגה בעוד מועד למוצר חלופי. "אנחנו מקבלים כסף — בשביל לעבוד ומנהלים — בשביל לחשוב ולתכנן את יום המחר. מדוע לא דאגתם למוצר חלופי? זה היה תפקידכם. עכשיו אתם תשארו לשבת על כסאותיכם ורק אנחנו נישא בעונש ונלך הביתה". אלא שזה עוד לא לפועלים. כ־200 מהם פוטרו, אם כי תוך מו"מ אישי עם כל אחד ואחד. מאוחר יותר: נמצאו כמובן מוצרים חדשים. יובל־גד החל בייצור בתי־מגורים, בניני־ציבור (בתי ספר, גני ילדים, אולמות התעמלות וכיו"ב) והצטיין בכך. הבתים שלו מפוזרים בכל הארץ, וכמו משמשים עדות חיה לזמנים טובים יותר בהם יובל־גד היה שם דבר. עפ"י תמונת המצב הנוכחית, עושה רושם שעתה נגמרה החגיגה. הסוס הזה נגמר או לפחות — קיצצו מאד בזנבו.

בית־הספר שנבנה ביובל־גד לעיירה הערבית רהט

צילום: רפי גאון

זה יחס, זה?

כאשר פורץ משבר, אנשים לרוב מתחפרים בעמדות ומקיאים את כל הצפרדעים שמשום מה אילץ אותם לבלוע בעבר. אנו יושבים בחדר עם אנשי הוועד והם נשמעים ממורמרים. הטענות זורמות ומקיפות תחומים שונים שאינם רשומים בסעיפים בסכסוך. למשל, 90 כלי רכב צמודים ל־234 עובדים חודשיים, מנהלים, מהנדסים ופקידים. או — כאשר לפני חודשים אחדים ביקר במפעל שייקה גביש, מנכ"ל קונצרן כור, — נציגי הוועד לא הוזמנו להצטרף לסיור ולהפגש עמו. "זה יחס, זה? אפילו במפעלים בבעלות פרטית נותנים יותר כבוד לאנשי הוועד", הם אומרים בכעס.

עוד סיפרו העובדים כי במשך שנים ארוכות לחצו על עובדי יובל־גד שיעברו לפנסיה מקיפה מ"מבטחים" ל"נתיב". אחת הסוכריות שהובטחה היא כי העובד לא יצטרך להגיע לגיל 65 ול־35 שנות עבודה, כדי לקבל גם פיצויים בנוסף לגימלאות. גם אדם שיגיע לגיל 60 וצבר 30 שנות עבודה כך הובטח להם, יהנה מהפיצויים. העניין עבר פעם אחת בלבד. 27 עובדים בסטאטוס זה אכן הוצאו לפנסיה. אלא שמשום מה התחרט והתוכנית במתכונתה זו נגנזה. [illegible] ההנהלה בטענה — "טעינו", [illegible]

חברי הוועד שבחים רבים על המנכ"ל הקודם "מפני שבתקופתו היתה הרבה עבודה והיו יחסים מצויינים בין ההנהלה לעובדים". עוד מספרים בוועד כי בעבר תבעה ההנהלה לפטר 20 עובדים, אך ביקשה במקביל כי הוועד יסכים לקבלת עובדים חדשים. הוועד היתנה את הסכמתו לקבלת העובדים החדשים בוויתור על הפיטורים. ההנהלה הסכימה והביאה 8 עובדים חדשים — כולם מן השטחים. אך שבועות אחדים אחר כך הודיעה על כוונתה לפטר 170 פועלים ועובדים נוספים.

באשר לסיכסוך הנוכחי — העובדים תבעו במסגרת הסכם מפעלי דרגות לעובדים כמקובל מדי שנה. ההנהלה סירבה. העובדים שנתמכו ע"י מועצת הפועלים פתחו ביזומיים של עיצומים. כתגובה סגרה ההנהלה את המפעל ליום אחד. למחרת נפתח המפעל וכשהעובדים קיבלו את המשכורת התברר להם כי שלושת הימים — לרבות יום ההשבתה של ההנהלה — נוכו. התגובה היתה נעילת רכב צמוד וחידוש העבודה אחרי 4 ימים. בשתי התביעות האלה תהיה, כרגיל, פשרה. ההנהלה תעניק ל־174 פועלים 15 דרגות שהוועד יחלק בין העובדים כראות עיניו. מקדמה ע"ח שלושת הימים תוחזר, אך העובדים יתחייבו שלא לנקוט בדרכי מאבק דומות בעתיד ואז ישולמו הימים במלואם. היתה לעובדים תביעה שלישית. חלקם מקבלים 50 שקל בחודש להשתתפות בהוצאות הרכב. הפועלים ביקשו כי הסכום יתורגם למספר קילומטרים — כמו אצל העובדים החודשיים. את התביעה הזו דחתה ההנהלה על הסף בטענה כי זהו תרגיל כדי להגיע אחר כך: תראו, אנו מקופחים לעומת החודשיים.

אמר לי שאול מצפי, מנהל כוח אדם, שהיה בעצמו ראש הוועד של הפועלים ואחר כך של החודשיים: "תראה, אותי הם לא יכולים לסבן. העיצומים שלהם, שלא תמיד הכריזו עליהם, הביאו לנזק עצום שבימים אלה אסור להשלים איתו. שאלתי — "האם יובל־גד באמת מתכוון לפטר 170 עובדים?" תשובה: "בהחלט מתכוונים. זה לא היה תרגיל כמו שכתבתם בעיתונים. אם ילחצו אותנו לקיר, ייתכן כי נסתפק ב־130 מפוטרים. אך מזה ככל הנראה לא יהיה מנוס".

הוא שאמרנו, לא היה קשה להתפשר על כמה דרגות ועל 3 ימי עבודה. אבל כאשר ידובר בפיטורי שליש מהעובדים, ביניהם עשרות מהנדסים, הנדסאים וטכנאים — זה יהיה סיפור אחר לגמרי. עניינים רבים מאוד נשואות אל ההתמודדות הזו. לאנשים שפיטוריו תביא הקבראה הכלכלה במשק מחלה גדולה. לרבים מאוד היא תהיה כרונית, עד סוף ימיהם. ■

שושנה מילר איננה מוותרת

שרי ארליך

יהודיה בכל מחיר

שושנה מילר: "לא באתי לכאן כדי להלחם, אני נשארת בגלל שאני אוהבת את הארץ ואני רוצה לחיות בקרב יהודים 24 שעות ביממה"

שושנה מילר: קשה הדרך ליהדות...

את שושנה מילר יזכור שר הפנים יצחק פרץ עוד שנים רבות. תחילת הפרשה בעתירה שהוגשה מטעמה לבית הדין הגבוה לצדק, בו נדרש השר לנמק את סירובו לרשום אותה בתעודת הזהות כיהודיה. הפתרון שהועלה על־ידי יועציו, הוספת המלה גר בסוגריים ליד הלאום — התגלה בעצת אחיתופל ועורר את חמתם של כל החוגים במדינה, כולל חוגים דתיים.

לאחר הסערה הציבורית שקמה, הבין השר שהבג"ץ לא יאשר את הצעתו. כדי להציל את שירי כבודו ולהמנע מהאפשרות של רישומה של שושנה מילר כיהודיה, העלה בימים אלה הצעה נוספת: ביטול מוחלט של סעיף הלאום בתעודת הזהות.

במרכז הסערה ניצבת שושנה מילר. "לא באתי הנה כדי להלחם. אני פה כמו כל יהודי אחר, בגלל שאני אוהבת את הארץ", היא אומרת.

שושנה נולדה כסוזן בעיר קטנה במיסורי. למרות ששני הוריה נוצרים אדוקים היא איננה מחונכת לפונדמנטליזם דתי. בגיל צעיר מאוד היא מתחילה לתהות על יסודות האמונה הנוצרית: "יום אחד שאלתי את אמא מה קורה למי שאינו מאמין שישו הוא בנו של האל. את התשובה שלה, שאותו כופר ניצלה בגיהנום, לא יכולתי כבר אז, כילדה, לקבל". מגע ראשון עם היהדות נוצר בביה"ס התיכון, שם ראתה את ההצגה "יומנה של אנה פרנק". היא מתחילה לחפש חומר בנושא השואה, וכך נפל לידיה ספרו של ליאון יוריס, "אקסודוס".

"אני חושבת שברגע ההוא התאהבתי בישראל, למרות שזה נשמע מאוד לא אמין".

היא מתחילה לקרוא על ישראל ועל יהדות כל חומר שהיא מצליחה להניח את ידה עליו. במקביל, היא פוגשת חברה יהודיה ושוהה בביתה זמן רב. "עדיין חששתי מכל דת מאורגנת. אך בכל זאת היה קיים לגבי אפקט של כדור שלג מצטבר. ככל שקראתי יותר כן רציתי לדעת יותר ויותר על היהדות". לאחר נישואיה היא עוברת לתורכיה. שם היא פוגשת לראשונה ישראלים שנשלחו לסייע לאיכרים התורכים בעיבוד השדות. שושנה עדיין איננה מוכנה: "באותו זמן כבר היה ברור לי שאגיע ליהדות, אך רציתי לחכות עד שאהיה מוכנה לגמרי".

להיות יהודיה בכל מחיר

שושנה עוברת לעבוד בקולורדו, ושם היא פוגשת את הרב דייוויד קליין. "אמרתי לו שגם אם ידחה אותי שלוש פעמים, אבוא ואחזור אליו, כי כבר החלטתי". שושנה לא היתה תלמידה רגילה. עוד לפני שהגיעה אל הרב, היא קראה חומר רב והתעמקה ביהדות. לאחר כמה חודשים, ב־22 בינואר 82, עוברת שושנה את טקס הגיור שכלל, לבקשתה, גם טבילה במיקווה. כיוון שהיה לה נסיון קודם בזמרה, מתחילה היא לשיר בבית־הכנסת בקבלות שבת. לאט לאט היא לומדת את התפילות ולבסוף גם מבצעת את הטקס כולו. שושנה מתערה יותר ויותר בחיי הקהילה. כדי שתוכל להקדיש את מלוא תשומת הלב לבית־הכנסת היא עובדת במשטרה מעשר בלילה עד שבע בבוקר. בזמנה הפנוי היא לומדת עברית, פעילה ב"הדסה" ובקהילת קולורדו ספרינגס.

ב־1984 היא מבקרת בישראל: "לראות את תל־אביב מחלון המטוס היה אחד הרגעים המרגשים עבורי. התחלתי לבכות. אלו שישבו לידי, לא כל כך הבינו את התרגשותי". לאחר ביקור נוסף, מתחילה היא להתכונן לקראת עלייה. בינתיים היא חונכת תלמידי בר־מצווה. "הסיפוק הכי גדול שלי היה כשהתלמידים שלי הצליחו להחזיר את הוריהם לבית־הכנסת".

ההחלטה שלה לעלות ארצה אינה קלה. היא משאירה אחריה אב מבוגר וחולה, שלבסוף מסכים לעלייתה. "כל פעם שישראל היתה מוזכרת בחדשות, רצתי אל מרקע הטלוויזיה. הבנתי שבמקום לנסות לתפוס חלקים מישראל, אני יכולה לתפוס את כולה. רציתי אווירה יהודית סביבי במשך 24 שעות היממה". ב־3 באוקטובר 85 היא מגיעה לישראל ועוברת, כמו כל עולה חדש, מסלול קליטה רגיל במעון עולים ואולפן. כמה שבועות לאחר מכן ניגשת שושנה למשרד הפנים, וממלאת את כל הפרטים הרגילים בטופס בקשת תעודת הזהות. להפתעתה לוקחים אותה לחדר אחורי ומתחילים בחקירות. "הוא שאל אותי מה שמות הורי. עניתי לו. מאיפה הם באו? מאמריקה, עניתי. לא, הוא התעקש, מאיזה ארצות הם באו לאמריקה. לבסוף שאל אם אמא שלי נוצריה. אמרתי שעברתי את טקס הגיור. לבקשתו להראות לו את המיסמכים, עניתי שהם לא אתי, כי לא חשבתי שאצטרך אותם".

גיור? רק לפי ההלכה!

למחרת היא חוזרת ומביאה איתה מסמך ממשרד של ההסתדרות הציונית העולמית בניו יורק, המאשר שהגיור שלה התקבל לצורך עלייה. המסמכים נבדקו במשרד. "הם לא טובים", אמרו לה, "אם את רוצה להתגייר, תצטרכי לעשות זאת בדרך שלנו". פקיד הרישום מציע לה לוותר ולרשום אותה בתעודת זהות כנוצריה או כחסרת דת. מכל מקום, כיהודיה אין הוא מסכים לרשום אותה. שושנה דוחה את הצעתו ועוזבת את המשרד.

בשלב הבא שושנה מילר יוצרת קשר עם התנועה הרפורמית בישראל, שם הדברים האלה מוכרים היטב מאז עלייתו של הרב פרץ לשלטון. נתקלים כאן המתגיירים הרפורמים או האורתודוכסים בקשיים מרובים. באותה תקופה שושנה פונה אליהם, [illegible] רפורמים נוספים. לאחר ראיון שערכו איתה, שאלו אם היא מוכנה לשמש מקרה מיבחן לצורך פנייה לבג"ץ. היא מסכימה. במקביל, מפנה אותה עמוס עוז, אותו פגשה בקולורדו, ליאיר צבן. "עמוס אמר לי פעם, שהיה מעדיף לחיות בתקופת החלוצים ולייבש ביצות. את כמו החלוצים הראשונים, רק שאת מייבשת ביצות בירוקרטיות".

ב־16 בינואר 86 מגיש יאיר צבן שאילתה בכנ"פ בעניינה. פרץ משיב שנתן הוראה לבתי הדין הרבניים לא לאשר את כל הגיורים הנערכים מחוץ למדינה, צעד שמבטיח כי רק גיורים אורתודוכסיים יוכרו בחוק. יאיר צבן משיב לפרץ, כי למדיניות כזאת אין שום ביסוס בחוק הישראלי. על סמך חוק השבות חייבים להכיר גם בגיורים רפורמים.

בנקודה זו נמנע פרץ מתשובה ישירה. לעומת זאת הוא תקף את הרבנים הרפורמים וטען כי הם מוליכים את העם לכיוון של התבוללות.

סיפורה של שושנה מילר מגיע לציבור הרחב. מכתבים מרגשים מגיעים אל ביתה, אנשים עוצרים את שושנה ברחוב ומברכים אותה. ב־28 בינואר, ארנולד שפר פונה בשמה לבג"ץ. השר נתבקש לנמק את סירובו לרשום אותה כיהודיה. בלחץ הנסיבות מועלה רעיון, שפרץ מקווה כי יתקבל כחוקי על־ידי בית־המשפט:

כל הגרים יירשמו ככאלה בתעודת הזהות. לא תעשה אבחנה בין גיור אורתודוכסי ללא אורתודוכסי. אך רשמי הנישואין ידעו, כי במקרים כאלה יש צורך לעשות חקירות נוספות.

עיסוק מונופוליסטי לאורתודוכסיה

אורי רגב, דובר התנועה הרפורמית, מציין בצער, שרוב הציבור איננו מבין שיש לעשות אבחנה בין "מיהו יהודי" בתחום חוק השבות, לבין עניינים יהודיים להגדרת המעמד האישי כגון נישואין. הגר הרפורמי או הקונסרבטיבי, המגיע לארץ, נרשם כיהודי במירשם האוכלוסין, משרת בצבא, אך כשהוא בא להנשא — איננו מקבל את האישור הנחוץ. ברוב המקרים האלה הזוגות נישאים בחוץ־לארץ, ואז הם חוזרים, וכאן אנוסים להכיר בהם כנשואים על־פי חוקי המשפט הבינלאומי. "מדינת ישראל התפרקה מהסמכות לעסוק בנושאי נישואין וגירושין והעבירה אותם כעיסוק מונופוליסטי לאורתודוכסיה. לכן הגרים נתקלים ברשת שאינה נותנת להם לעבור".

שמחה מירון, היועץ המשפטי של סיעת ש"ס, איננו מבין על מה קמה כל הצעקה. הוא היה אחד מתומכי הרעיון של רישום הגר ליד הלאום, אם לא יוזמו. "גם בתקופת השר משה חיים שפירא עלה כבר רעיון דומה, ובתקופת המפד"ל היו מקרים שנתנו אישור לגיורי רפורמים תחת לחץ של איום לבג"ץ. המפד"ל היא זו, שפתחה את הפירצה שעליה אנו נאבקים עכשיו" — דברי שמחה מירון. מבחינתו, זה הכל עניין של מאבק פוליטי, ומאחורי כל המהומות עומדים חוגים של חב"ד ו"הוועד לשלמות עם ישראל". אלו, הנאבקים כביכול למען גיור כהלכה, מפריעים לכל פתרון אמיתי. הסידור הזה של כתיבת הגר, איננו סידור מושלם לגביו, אלא הסדר־ביניים עד שיתוקן החוק. לפי זה יצטרכו לאשר כל גיור דרך בית הדין הרבני. אם, שמחה מירון יצטרך לרשום אדם שאיננו יהודי כיהודי, עדיף, לדעתו, לבטל את הרישום בכלל. "מי שלא התגייר כהלכה, עדיף שלא יירשם בכלל. אין שום קדושה בכתיבה של המלה יהודי. השאלה היא, אם זה עובדתי ונכון".

הרב פרץ חייב להתפטר

שמואל חפר, יו"ר הוועד לשלמות עם ישראל, מתנגד לכל פתרון פוליטי קוסמטי לבעיית הגיור, שהיא בעייה הלכתית טהורה. הוועד, שהוקם לפני 16 שנה כאשר הוחלט להשמיט את המילה "כהלכה" מחוק השבות, עומד כיום מאחורי כל הפעילות הציבורית בנושא זה. הוועד הזה ממומן מתרומות, עורך עצומות ופונה בדברים לכל רבני ישראל. הצלחתו האחרונה של אנשי הוועד הזה היתה, כאשר שני הרבנים הראשיים יצאו בגילוי־דעת חריף נגד הפתרון של הוספת המלה גר. "לכתוב גר בתעודת הזהות זה לעשות צחוק מהעסק. השאלה הקרדינאלית היא, מי יקבע את זהותו של המתגייר. כל מי שרוצה להצטרף לעם ישראל, חייב לעבור גיור כהלכה. הרב פרץ רוצה להשרד מבחינה פוליטית, אך הוא חושש שמא בג"ץ יאלץ אותו לכתוב ששושנה מילר כן יהודיה וממילא יכיר בגיור הרפורמי — לכן מצא פטנט להחלץ מהמיצר: ביטול סעיף הלאום. לדעתי, המחיר שהוא חייב לשלם — להתפטר כרב. אינך יכול לרשום גויה כיהודיה — בתעודת הזהות".

לשמואל הדברים נראים ברורים לגמרי: רב רפורמי איננו יכול לגייר, כשם שרק רופא מקצועי יכול לנתח. כך גיורים יכולים לעשות רק אלו שלמדו זאת, דהיינו רבנים אורתודוכסים.

רבי צ'רלס קרולף, נשיא אירגון הציונים הרפורמים באמריקה (ארזה) פנה לראש הממשלה שמעון פרס וביקש ממנו להתערב במקרה של שושנה מילר ולדאוג לרישומה התקין. הוא הזכיר לפרס את המשמעות של צמצום חוק השבות לגבי אחדות העם היהודי. בנוסף לכך החליט הרב קרולף לממן את המאבק של שושנה מילר ושל מתגיירים רפורמים אחרים. כל חברי התנועה בארה"ב נקראו לסייע למימון מאבקה של שושנה. ביום שלישי לפני שבוע הוגשו חמש הצעות לסדר היום בנושא זה, דרך רישום הגרים בתעודות הזהות. המשך הטיפול הועבר לאחת מוועדות הכנסת.

אך במפתיע נראה שמתחיל להסתמן פתרון לבעייה: בהתייעצות שערך שר הפנים לקראת הגשת תשובה לבג"ץ, הועלתה הצעה לבטל כליל את סעיף הלאום. יהושע כהנא, ראש מינהל האוכלוסין במשרד הפנים, מסרב להתייחס להצעה. "העיתונאים ממציאים כל מיני דברים שאינם נכונים, כמו למשל הטענה שאני מסמן בקודים מיספריים דרגות שונות של יהדות." למרות הכחשתו הרשמית של הדובר ושל כהנא, מודים כל המקורבים לעניין שאכן, הצעה כזאת קיימת. שמחה מירון טוען, שההתנגדות להוציא את סעיף הלאום מתעודת הזהות איננה של משרד הפנים. "מי שהתנגד להצעה אז ומתנגד לה היום, אלה הם שירותי הבטחון".

אורי רגב שמע גם הוא על ההצעה למרות שהדובר מנסה להסתירה. "מתוך שלא לשמה בא לשמה. ב־1970 הועלתה הצעה של בית המשפט העליון בעניין עתירתו של שליט, אך היא הוסרה ללא כל דיון לגופו של עניין. מה שלא עלה בידי תשעה שופטים, מצליח לעשות הפחד של הרב פרץ משולחיו החרדים".

לאום? יוק!

חבר הכנסת מרדכי בראון מסיעת ר"ץ מתקשה לעכל את הידיעה: "זה נשמע טוב מדי מכדי להיות אמיתי", הוא אומר. "ברור, שהצעה כזאת תואמת את תפיסתה של התנועה, ותובעת להפריד בין דת ולאום. בכל מקרה נראה שהשינוי, אם יתרחש, יהיה פורמלי יותר מאשר מהותי, ולאנשי משרד הדתות במירשם התושבים יישארו הנתונים הרגילים שבעזרתם יחליטו מי רשאי להנשא למי".

שושנה מילר, שלפי ההלכה נחשבת כזונה האסורה לכהן ומותרת רק לממזר, איננה עסוקה כיום בבעייה זו. אותה מטרידה תעודת הזהות שהיא עלולה לא לקבל. אנשים רבים מנסים לרפות את ידיה ולשכנעה להתגייר גיור רגיל, אך היא כשלה: "למרבה האירוניה, דווקא היהדות נתנה לי את הכוח להלחם. אני חייבת המון ליהדות, וזוהי דת גמישה שדנה במצבים, לא בדוגמות. בדת שממנה באתי, הכל היה בשחור לבן, לא היו אזורי ביניים".

שושנה מילר, שעתירתה חשפה אותה לציבור, הופיעה באחרונה בהפגנה נגד כפייה דתית במוזיאון תל־אביב, ובהפגנה בירושלים נגד הרב פרץ. "אני לא מתכוננת לוותר. אשאר פה עד הסוף ולא משנה איזו צורה יהיה לה. אם הצלחתי להחזיק מעמד עשרה חודשים, אצליח גם להבא. אני מצטערת על מה שקרה, אך כמו כולם, אני לא אוהבת להיות מסומנת".

בנוסף לכל הבעיות הרגילות של עולים, היא צריכה להתמודד גם עם הרב פרץ. אתמול מישהו סיפר לה ששמע במהדורת החדשות של קול ישראל בצרפתית, שהרב פרץ אמר שנמאס לו מהמאבק איתה. שושנה כבר קיוותה לראות בכך סוף אפשרי לפרשה. היא מיהרה לצלצל לעורך־דינה, אך זה הודיע לה שאינו יודע על כך כלום. כיום משותפת לשני היריבים מטרה אחת — לסיים את הפרשה מהר ככל האפשר. שושנה תוכל אז לעזוב את מעון העולים, למצוא בית ולחיות כמו כל עולה אחר. הרב פרץ יוכל לחזור לעבודתו הרגילה, להסתבכויות הפוליטיות הרגילות.

מה דעתה של שושנה מילר על ביטול סעיף הלאום? עדיין לא חשבה על כך. בכל מקרה, דווקא היא היתה מאוד שמחה לראות את המלה יהודיה מתנוססת בתעודת הזהות שלה. ■

העתונות ופרשת השב"כ

העיתונאים נובחים, והשיירה ממשיכה בדרכה

אפי לנדאו

קשר כפול

אט־אט נחשף יצחק שמיר כ"גיבור האמיתי" של פרשת השב"כ; ויצא, בגבור הלחץ עליו, בהתקפה פרועה על כלי התקשורת והגדירם כ"צועקים ונובחים כמה ימים". גם שמעון פרס לא חסך שבטו מ"על המשמר", "דבר" ו"כותרת ראשית" מעל במת הכנסת. יש בהתבטאויות אלה כדי לשקף, ולו במעט, את התפקיד החיובי שמילאו כלי התקשורת בפרשה. אומנם, לא כולם ולא תמיד, אך אין ספק, שהם גרמו לכך שהפרשה תהיה פומבית. האיצו את הדחת זמיר, את העתירות לבג"ץ ואת המאבק בתוך המערך. מאחר שהמימסד המשפטי, בהשפעת הדרג הביצועי, לא שש במיוחד לנבור בפרשה, מילאה העיתונות גם את תפקיד החושף, הדוחף והמתריע.

אגטה כריסטי, סופרת בלשי הכיס הידועה, מתארת בסיפרה "רצח ללא רוצח" מעמד המזכיר — עם קצת דמיון — את תפקידו של יצחק שמיר בפרשת השב"כ. הרקולה פוארו, הבלש הנודע, מוזמן לארוחת צהריים באחוזה משפחתית. המשרת מכוון אותו לעבר הבריכה, שם רואה פוארו לנגד עיניו אדם שרוע על מעקה הבריכה כשדם נוטף מראשו ואשתו רכונה מעליו עם אקדח בידה. לאחר חמישה ימים, כאשר הוברר שכדור הרצח לא נורה מאותו אקדח, נוקתה האשה מכל חשד והמשטרה החלה לתור אחר חשודים אחרים.

הרקולה פוארו העיתונאי

כשמפעילים את גלגלי הדמיון ניתן לראות את האשה בדמות יצחק שמיר ואת אותו אקדח כמשל ל"מסמך הכתוב" שהיה בידי ראש השב"כ, כפי שפירסמו עיתונאים במשך למעלה משבועיים. בדומה לקורות האקדח, גם כאן מתברר שמסמך כזה לא היה ולא נברא. סופו של הסיפור: הרוצחת היא אכן אותה אשה שהחזיקה את האקדח הלא־נכון לאחר שהסתירה את אקדח הרצח — הכל כדי שהחשד יוטל עליה ויוסר לאחר מכן.

האם נקט יצחק שמיר באותה שיטת הטעייה כדי לאחז את עיני העיתונאים בהניפו מול עיניהם "מסמך הרשאה" שלא היה, כאשר האישור למעשה החיפוי ניתן בעל־פה, לאחר שדווח לו על רצח שני השבויים בדיר־אל־בלח? מדברי איש השב"כ שלא היה מעורב בפרשה עולה — כי כך הוא המצב. בראיון לרן אדליסט מ"מוניטין", שפורסם ב"חדשות", הודה בכך שמיר בחצי־פה.

אחרים אומרים, שהדלפת דבר "המסמך שלא היה" לעיתונות, הוא חלק מ"קמפיין" יחסי־הציבור של ראש השב"כ, במסגרת מאבקו נגד הדחתו מהתפקיד. "קמפיין" זה, קשור גם למסע תמיכה מסיבי של בכירים בשב"כ, באברהם שלום, עד כדי איומי פרישה.

אמנון אברמוביץ' מ"מעריב" כותב במדורו "דו"ח", מיום 16.6.86 "שירות ביטחון כללי אינו מועצת מנהלים של בנק דיסקונט. אסיפות הסברה, מינשר חתום אל הממשלה, איומי התפטרות בעיתונות — פוסלים אותם מהשירות בעתיד". איומי ההתפטרות והמינשר לממשלה, קשורים גם לדיווחו של עוזי מחנימי ב"על המשמר" (20.6.86) על ישיבת־קבינט סודית שדבר קיומה לא הודלף לעיתונים. "אברום לא דיבר באותה ישיבה" — דיווח מחניימי. מה כן עשה? כאמור, אברמוביץ' מדבר על "מינשר לממשלה" ועל "איומי התפטרות" של בכירים בשב"כ.

הפרשנים הצבאיים לא בלטו

במבט לאחור, נראה כי העיתונים, הרדיו והטלוויזיה, יצאו כולם למאבק למען חקירת הפרשה עד תומה — ורצוי על־ידי ועדת־חקירה ממלכתית. הדבר בלט במאמרי המערכת, במאמרי הפרשנות והפובליציסטיקה ואפילו בדיווח החדשותי. "ידיעות אחרונות" יצא במקצת מן הכלל בנסותו לשמור על "איזון", שלמעשה לא היה. כלי התקשורת הממלכתיים — הרדיו והטלוויזיה — על אף תלותם במימסד הפוליטי, חשפו את הפרשה והובילו את ה"מערכה", רוב הזמן.

בעיתונות הכתובה לא בלטו אלה שאולי אמורים היו לבלוט — הפרשנים הצבאיים, שהשב"כ נמצא בתחום הכיסוי שלהם. לעומתם בלטו בעלי הטורים הפובליציסטים. בדבר הפרשנות היו שונויים, פה ושם, גילויים חדשות יום

ומורגש היה שמצוי ברשות הכותבים מידע מעבר למה שפורסם.

בגלל מיגבלות הצנזורה הצבאית נזרקו, מדי פעם, רמזים לא מובנים ומנותקים מהקונטקסט, שרק לאחר עבודת שיבוץ אפורה, ניתן היה לקשרם לכדי פסיפס שלם. דוגמה אחת היא פרשת "מינשר בכירי השב"כ לממשלה", שהובאה להלן, לאחר חיבור מידע שניתן על־ידי שני עיתונאים שונים, בשני עיתונים שונים, בתאריכים שונים.

מי ייתן את הדין?

מדוע דווקא בעלי הטורים והפובליציסטים בלטו בפרשה זו? אומר יואל מרקוס מ"הארץ": "בסברה ושתילה, הגילוי האינפורמטיבי היה החלק החזק בפרשה. גם בפרשת ווטרגייט בארצות־הברית היה הדבר כך. בעוד שבפרשה הנוכחית — העובדות היו ידועות. זמיר הגיש תלונה למשטרה. והבעייה הייתה להסביר, שמה שהממשלה עושה זה פגיעה בשלטון החוק. וזה הוביל לפובליציסטיקה שאפשר היה לשבץ בה גילויים. יש מקרים שהפובליציסטים לא נתפסים אליהם, או רק חלקם. כאן התאחדו כמעט כולם ובאמת הפכנו ל'עדת נובחים'. אולם, אני חושש שהשיירה תמשיך. זו תהיה בדיחה גדולה מאוד אם בסופו־של־דבר, היחיד שיתן את הדין יהיה ראובן חזק, שלא קיבל חנינה והמשטרה עלולה לעשות ממנו קציצות".

מוסיף נחום ברנע מ"כותרת ראשית": "פרשה זו היא מוראליסטית באופיה. היא מבקשת התייחסות של עמדה ולא של רפורטר. מתבקשת כאן כתיבה מתוחכמת והבעת־עמדה. אילו אני הייתי מתכנן 'קמפיין' כלשהו בעניין זה, הייתי פונה לאנשים אלה ולא לכתבים הצבאיים. הסיפור גם אינו כלול בתחום כיסוי אחד אלא בכמה: משפטי, צבאי, בטחוני — סיפור בין־זרועי".

אמנון אברמוביץ': לא בנק דיסקונט

אמנון אברמוביץ' מ"מעריב": "ראיתי בזה מחוייבות עקרונית לעניין שהוא, לדעתי, הרה־גורל לשנים הבאות".

בפרשת השב"כ, עלתה במלוא חריפותה השאלה, האם צריכים כלי התקשורת לשקף את דעת הציבור או, שמא עליהם לנסות לעצב אותה ולהשפיע על האליטה — על שכבת מקבלי ההחלטות. סקרים הראו, ששני־שליש מהציבור אינם מעוניינים בחקירת פרשת השב"כ, אינם מודעים למשמעות של הרס שלטון החוק במדינה, ומושפעים מטענות שמיר וחבריו שחקירה תיפגע בביטחון. העובדה שהצבעת שרי הליכוד הביאה, למעשה, לחקירת משטרה, שסודות בטחוניים עלולים לדלוף ממנה יותר מאשר מדיוני ועדת חקירה ממלכתית, אינה אומרת לציבור מאומה.

שמיר והרצוג ניצלו אווירה זו היטב, כאשר תפסו טרמפ על מות שני החיילים בהיתקלות ליד ראש הנקרה, ולימדו אותנו — על־ידי "דמגוגיה של דם", כפי שכינה זאת יואל מרקוס — שעלינו לרכז את מאמצינו נגד הטירור ולא נגד אלה הנלחמים בו. לאמור: אל תטרידו את השב"כ.

להשפיע על האליטה

מרבית הפובליציסטים חשו שעליהם לנסות להשפיע על שכבת מקבלי ההחלטות. נחום ברנע: "העיתונות מגלה בנושא זה רגישות מעבר למה שהציבור רוצה לדעת, והדבר אמור במיוחד לגבי הטלוויזיה. הדבר מחזק את הדעה שזו פרשה של האליטה. זה לא רק מכיוון שהציבור שונא ערבים. זה פשוט מסובך מדי. כל יום מתחלף כאן מנוול — זה שאתמול היה מנוול היום הוא דרייפוס, ולהיפך (יצחק מרדכי ואברהם שלום). אני חושב שהעיתונות לא גילתה דבר. מה שהיא פירסמה נשען על מה שאמרו לה. לאלמנטים בתוך המנגנון היה עניין בשיתוף העיתונות, אולם אם היא הייתה רדומה — ספק אם זה היה נושא פרי. הגורם המתסיס היה העיתונות — לא הציבור ולא הפוליטיקאים".

יואל מרקוס סבור שבמקרה זה, לא כמו בדרך כלל, יש תחושה שהכתיבה כן השפיעה. למשל, תזוזתו של פרס מתמיכה מלאה באברהם שלום לכיוון חקירה. אמנון אברמוביץ' מציין, שהדנה

מרקוס, ברנע וההתנצלות

"ראשית", שבמהלך עוולתה של ועדת בלטמן חשף את שמו של מרדכי (כשהוא מבצע עבירת־צנזורה). המשיך לאזכר את הנושא וביקר אף את דרך הויכוח, לפי מרקוס, חכם־יש "כותרת ראשית" את שמו של האלוף.

לפני כחודשיים כבר היה ברור, ש"כותרת ראשית" טעה בכתובת ותרם לעינויי־הדין של אלוף מרדכי. ניתן היה לצפות להתנצלות, אך לא. ב־11.6.86 פירסם השבועון את מכתבו הנוקב של ישראל כלוף, משפטן שהשתתף בחלק מהדיונים בעניינו של יצחק מרדכי. בו הוא תובע את "כותרת ראשית" לדין־ומוסר באלה המילים: "על רקע האמור אפשר היה לצפות, כי עם הגילויים האחרונים יתנצל השבועון, יביע צער ויכה על חטא, לא רק בשל [illegible]

רק ב־25.6.86, חודש לאחר פירסום הפרשה, עשה נחום ברנע, עורך השבועון, את מה שהיה עליו לעשות שלושה שבועות לפני־כן. [illegible]

[illegible]

נחום ברנע: לא יבינו לפני שנה

[illegible] יואל מרקוס, פובליציסט בכיר של "הארץ", במאמרו מתאריך 20.6.86 על עלילת־הדם שהוטפלה בגבור האלוף יצחק מרדכי על־ידי אנשי השב"כ [illegible]

יואל מרקוס: להרחיק את שלום...

[illegible]

היה לי חלום...

[illegible]

חומר נכתב במקרה זה "מעל לראשם" של מרבית הקוראים — גם בשל טעמי צנזורה. נראה שכולם מסתדרים עם זה. הפוליטיקאים משמיצים את העיתונות אך מתראיינים ומושפעים. העיתונאים "נובחים" ומצליחים, במידת־מה, לעכב את השיירה, ואילו הציבור ממשיך לקנות את העיתונים או לקבלם לביתו, גם אם הנכתב בהם מנוגד לתחושתו.

מלבד איזכור פרט זה או אחר, לא מתייחסת כתבה זו ל"על המשמר". בגלל מעורבותי האישית בטיפול בנושא. א.ל.

(חלקה השני של הכתבה — בשבוע הבא)

אשד — חזרה לבן־גוריון

"ברוך שפטרנו" — כך בירך חגי אשד, מי שהיה עיתונאי החצר של בן־גוריון, את "הדחת" פרופ' יצחק זמיר ואת כניסת השופט יוסף חריש לתפקיד היועץ המשפטי לממשלה. השבוע הודה אשד שמילות המאמר היו בוטות מדי, מבחינה טקטית, ושהיום היה כותב אותו אחרת. לא בתוכן, חס־וחלילה, אלא, באופן שהקורא יבין יותר מה הרגיז אותו.

מיבול מאמריו (14) של חגי אשד ב"דבר" בנושא פרשת השב"כ, ניתן להכין בבירור מה מרגיז אותו — מרגיז אותו פרופ' זמיר. או, נכון יותר לומר, מרגיז אותו שלטון החוק שזוהה עם פרופ' זמיר בכל הקשור לפרשה זו. וכך רואה אשד את זמיר:

"הוא יפנה את מקומו ליורשו הטוב ממנו — יורש רע יותר לא יכול להיות" (2.6.86). ובהזדמנות אחרת: "זמיר גרם נזק לשירות־הביטחון ולמדינת־ישראל ואזרחיה — כמעט אפשר לומר: לביטחון בנינו ובנותינו". ב־5.6.86, ב"דבר השבוע", בעזרת שאלות היפותטיות, קובע אשד, כי זמיר הדליף את הפרשה לאמצעי התקשורת, ויש לחקרו על כך. זמיר גם הנהיג, לפי אשד, "פוטש" של קבוצת פרקליטי המדינה נגד הממשלה (8.6.86). את זמיר וחבריו מכנה אשד "גילדת משפטנים" ו"אנשים חסרי אחריות", ואת שלטון־החוק הוא משווה לגליוטינה העורפת ראשים (20.6.86).

בית־המשפט מפר חוק

אשד מאשים את זמיר בעינויי־הדין של אלוף יצחק מרדכי ואת הסברה שהשב"כ עשה זאת הוא מכנה ב"עלילת שקר". להיפך, טוען אשד, השב"כ הגן על יצחק מרדכי (24.6.86). מלחמתו של אשד אינה מתמקדת רק בזמיר אלא בכל המימסד המשפטי ובאושיות החוק של המדינה. ועדת־חקירה, היא, לפי אשד, אסון למדינת ישראל. לדבריו, "כל ועדת־חקירה נוספת, גורעת עוד ועוד מסמכותה של הממשלה". ועדת־חקירה, להווה ידוע, מעמדה כמעמד בית־משפט, אך גם זה אינו יוצא חסר מידיו של אשד: "בית־המשפט העליון מפר את חוק נשיא המדינה", אמר לי השבוע.

אשד אינו חוסך שבטו מחבריו העיתונאים, אשר עורכים "מסע צלב", לדבריו, יחד עם המשפטנים, "המעמיד בסכנה את חופש העיתונות ושלטון החוק (4.8.86)". לדבריו, בישראל — בה שולטים חוקי העיתונות הדרקוניים של שלטון המנדט — יש חופש עיתונות אמיתי. מי שמעמידו בסכנה, הם כמובן, העיתונאים...

אחד נגד כולם

אשד, שהיה כתב והיום פובליציסט ב"דבר", מרגיש טוב באכסנייה שלו. "לא צפוף לו", כפי שהתבטא. ואכן, פרשת השב"כ הבליטה את חוסר הצפיפות של אשד. עשרות אנשים פירסמו ב"דבר" את דעתם בנושא השב"כ — שרים, חברי־כנסת, עיתונאים, משפטנים וסופרים. אשד "עמד בגבורה" כנגד הזרם. בעיתוני יום ו', כאשר עסק העיתון בהרחבה בפרשה, נדחק אשד קצת לאחור, אולם תמיד היה שם, שוחה כנגד הזרם, אלא שהכותרת של אותם עמודים לא הייתה — כפי שאשד היה מעדיף — "פרשת זמיר", אלא "פרשת שמיר".

לאשד יש הרגשה של שליחות. ואכן, כדי להיות "אחד נגד כולם", זקוקים, כנראה, להרגשה כזו. "אני זקן ומנוסה" — אומר אשד — "איש קרבות ותיק. אני יודע את מקומי ומעמדי בציבור ויש לי הרגשת ביטחון". יש לו גם ביקורת על יחס העיתונות לפרשה — על הכיסוי העיתונאי ועל הפובליציסטיקה. לדבריו, כותבי המאמרים ובעלי הטורים ערכו "מסע צלב". אמת, גם הוא. אך, "כשיש מלחמה — אתה יורה". ואשד אכן מביט על מאבקו מנקודת מבט של רמטכ"ל המנתח את מערכי האויב: "אני רואה אותם כאנשים מהצד השני — קבוצת עיתונאים שהתחברה עם קבוצת משפטנים — שנלחמים, במובן הצרוף של מילה. זו כבר לא עיתונות אלא תעמולה".

משפט על־ידי עיתונות

זה לגבי הפובליציסטים, במיוחד אמנון אברמוביץ' (אשד: "הטוב מכולם"), יואל מרקוס (אשד: "טועה בכתובת"), נחום ברנע (אשד: "הפעם נכשל") ואנשי הטלוויזיה (אשד: "מחלקת התעמולה", "בורים ועמי ארצות"). היעד הבא של אשד הוא הכתבים לענייני משפט בירושלים, שחשפו את הפרשה (אמיר שביב בטלוויזיה) ומטפלים בה, יחד עם הכתבים המדיניים, עד עתה. אליבא דאשד, הם היו "עלובים ביותר ותלויים לגמרי ביועץ המשפטי זמיר ובעוזרותיו". לדעתו, סיפקו לציבור מידע לא נכון. אשד גם מזכיר מסע של הפצת ידיעות כוזבות — דבר נכון לכשעצמו — מצד תומכי ראש השב"כ, אברהם שלום, שהצליחו "לעבוד" על עיתונאים, לאו־דווקא על הכתבים לענייני משפט.

במתקפה אחרת על העיתונות: "מה שעשו לחריש, כל עוד לא הלך בתלם — זו עיתונות מגונה... זה לא מתפקידי להגן על יצחק שמיר — אך החליטו שהוא אשם והוקיעו אותו. זה גם כן משפט על־ידי עיתונות."

נראה שלאשד יש בעייה. פרס ואחרים משריו, שבתחילה התנגדו לחקירה, זכו לתמיכתו הנלהבת. עתה, כשפרס תומך בוועדת־חקירה, אשד מרגיש זנות. הוא מנסה להסתמך על פרס של ראשית הפרשה; ממש כמו אנשי הליכוד. גם חריש, ה"יותר טוב מזמיר", יישר בתחילה קו עם אשד. עתה זנח אף הוא את "המשפחה הלוחמת". רק שמיר ואנשי הליכוד — חלקם בחצי פה — לא זנחו את אשד. הם איתו עד הסוף.

בוז ושאט־נפש

אשד אינו שוכח לקלס ולשבח את חנה זמר, עורכת "דבר", העיתון בו אינו מרגיש ב"צפיפות". "אני יכול להיות לא מאושר מהקו הדומיננטי בו, אך מבחינה של חופש ביטוי ומגוון־דעות, "דבר" הוא ראש וראשון בעיתונות בישראל, וזה לכבודה של חנה זמר" — דברי אשד. אולם, כניגוד אולי לומר, מתייחס אשד "בבוז ובשאט נפש לכל אלה שחושבים אחרת".

חגי אשד: הגנה על הרביזיוניזם בעיתון ההסתדרות...

לאשד יש "קייס" טוב, שעוזר לו במלחמתו במשפטנים ובעיתונאים: דרישת ישראל מארצות־הברית להנמיך את הטון של אנשי משרד־המשפטים שם, בנוגע לעיסקאות ישראליות המוגדרות כ"בלתי־חוקיות". זו דוגמה מאלפת, לדעת אשד, לנזק שמשפטנים יכולים לגרום. והוא מכנה זאת "המוסר הישראלי הכפול". הבעייה של אשד היא, שאלה הדורשים את "מיתון" המשפטנים בארה"ב, קרי, פרס, שמיר ורבין — גם דרשו את מיתון המשפטנים כאן. מי אם לא פרס אמר (כשעוד יישר קו עם אשד), ש"הביטחון מעל לשלטון החוק". בארץ הלך לפרס ככה ככה — אולי בארצות הברית יילך לו יותר טוב.

"רבים פנו אלי ואמרו: אתה אומר מה שאנו מרגישים" — מציין אשד. "אני פה למיעוט, גם במפלגת העבודה וגם בקרב ותיקי הקיבוץ הארצי". אחרי כן, בהמשך הראיון, הוא מציין: "אני לא חושב שאני דון קישוט. אני בהחלט חלק אוטנטי של תנועת העבודה — איני יודע אם זה רוב או מיעוט".

נציג מפא"י ההיסטורית

הראיון נערך ביום ב', היום בו החליטה הממשלה שאין מקום לוועדת־חקירה. למחרת טרח אשד לצלצל אלי ולציין, במין שמחה־לאיד, ש"נחלתי נצחון. אני מרגיש שאני מבטא שני־שליש מהעם. מפלגת העבודה נותרה בבידוד. אני יודע שאני משפיע על שרים בממשלה — שרי הליכוד ושרי המערך — שנוח להם שאני אומר את מה שלהם לא נוח לומר. אני לא מביע דיעה חריגה, למרות שזה נראה כך. אני מביע דיעה שישנה בכל המפלגות. בליכוד בטוח".

בראיון אמר אשד: "אני מבטא את הזרם של מפא"י ההיסטורית — בן גוריון ואשכול". וכאן, דומה, טמונה בעייתו של אשד: הוא מתגעגע. לאשד היה תפקיד במפא"י ההיסטורית — של בן־גוריון (אם אשכול היה שומע שאשד מייצג אותו, נראה שהיה מתהפך בקברו). בשנות ה־60, כשיא משבר "הפרשה", כתב אשד — שנחשב אז לעיתונאי־החצר של בן־גוריון — ספר בשם: מי נתן את ההוראה. כל מטרתו של הספר הייתה להוכיח, במצוותו של בן־גוריון, שפנחס לבון נתן את ההוראה ובן־גוריון צודק בתביעתו לוועדת־חקירה. אז היה אשד בשיא כוחו.

היום אשד בודד בין חבריו לתנועת העבודה ובין הקולגות שלו בעיתון. ביום ב' השבוע ביטא אשד את כמיהתו לתקופה ההיא — תקופת היד החזקה של בן־גוריון, בה היה כל דאלים גבר, לחיוב ולשלילה.

כאן קבור הכלב

וכך הוא כותב: "מדינת ישראל והחברה הישראלית כולה, כבר אינם מונהגים על־ידי היוזמים — הבנאים והלוחמים — אלא על־ידי הביורוקרטים והמשפטנים...". הבנאים והלוחמים, לפי אשד, היו הדור שבנה את הארץ ודור הפלמ"ח — בן גוריון, ספיר, אשכול ו...פרס ורבין. הם הגשימו את הציונות, לדבריו, כ"דרך של יוזמות חברתיות ולא שגרתיות בכל התחומים — בבניין המשק והחברה וגם במגנה ובביטחון...וזו הדרך של ההסתכנויות המחושבות. בלי הדרך, שהן המחיר הבלתי־נמנע של כל יוזמה שלא נוסתה בעבר". כאן מכליל אשד את השב"כ, שבעבר קיבל ניכוי מלא ואילו עתה "שמים אותו בסד".

וזהו, כאן קבור הכלב: אשד, ששולל עתה בראש־חוצות את הכוח הנתון בידי היועץ המשפטי לממשלה, ולהבדיל, בידי ועדות־חקירה, מתגעגע לשלטון הכוחני של בן־גוריון, וכך, הוא מוצא עצמו בחברת "המשפחה הלוחמת", שבן־גוריון, אולי שלא בצדק, סלד משייכותה לקשת הפוליטית בכנסת ובמדינה. הוא מנסה, בשארית כוחותיו, "לבטא" את מפא"י ההיסטורית, אך מגן בחירוף־נפש על יצחק שמיר הז'בוטינסקאי, מעל־גבי עיתון ההסתדרות הכללית.

דולרים ירוקים

(המשך מעמוד 9)

גם מתאפשרת הצגת ראיות נגד הרופא. הוא מואשם ומורשע ומרצה את עונשו. וכבר היו דברים מעולם. אלא שמקרים אלה הם מיעוט שבמיעוט. ברוב המקרים השוחד פועלת כמו שעון שווייצרי. החולה זקוק לרופא. המשפחה מוכנה לעשות הכל. הרופא אינו חושש לדרוש. הדיסקרטיות נשמרת, ועולם כמנהגו נוהג. אין כל פיקוח או בקרה פנימית של בתי החולים על מה שמתרחש בחדרי־חדרים למרות שטכנית, לו רצו בכך, זה היה מתאפשר.

פן נוסף של הבעייה שיש בו חיזוק לטענה כי התופעה כבר הפכה לנורמה נחשף בפירסום ראשון של מיסמך המופיע בכתבה זו (ראה מכתב למרדכי גור). לדעת גורמים רפואיים בכירים מהווה המכתב הוכחה לכך שנטילת כספים על־ידי רופאים הפכה לנורמה גם בעיני המימסד, הנותן ידו לקשר השתיקה ואוסף את הבעייה.

לדעתם, אין להפנות אצבע מאשימה כלפי קופת־חולים, כאשר גם היועץ המשפטי לממשלה נראה כשותף למשחק.

קובע גדעון שגיא:

"הבעייה של נטילת שוחד ע"י רופאים בכירים בבתי־החולים היא תופעה המלווה את חיינו כבר שנים רבות. דיברתי על כך עם גורמים בכירים בהנהלת קופ"ח. היו לי שיחות בנושא גם עם הנהלת סיעת המערך. אני חייב לציין שהנהלת קופ"ח מכירה בקיום הבעייה. אין לה ויכוח עקרוני איתי אלא ויכוח על הסקת מסקנות מעשיות כפי שמתחייב מן הממצאים. עד כה, למיטב ידיעתי, לא עשתה הנהלת קופ"ח דבר להוציא טיפול מיידי ויעיל במקרים של רופאים שנתפסו. לדעתי, לא זו הדרך להתמודד עם הבעייה. לטיפול שורש בבעייה דרושה הערכות מתאימה. ולכך אני חותר". "לשמחתי, וגם להפתעתי, גילה ועד הרופאים של בתי־החולים עניין רב בנושא, והודיע כי ישתף פעולה במאבק בתנאי שישוכנע בכך שזוהי מדיניות מוצהרת וגלויה של הנהלת קופ"ח ושל ההסתדרות.

המפתח — ציבור המטופלים

ד"ר חיים סולן, יו"ר הסתדרות רופאי בתי החולים של קופ"ח וסגן מנהל מחלקה אורטופדית בבית חולים "מאיר" בכפר סבא:

"אני לא אומר שהבעייה לא קיימת. אנחנו יודעים שהיא קיימת. אני רק טוען שיש קושי גדול להעריך את היקפה, אלא לרוב סיפורים מפה לאוזן, בלי שום הוכחות. הסיפורים של המטופלים יכולים להיות אמיתיים אבל יכולים גם להיות נסיון לסגור חשבון עם איזה רופא שלא מצא־חן בעיני מישהו.

למיטב ידיעתי, כאשר נתגלו ונחשפו מקרים חריגים של לקיחת שוחד ע"י רופאים, הם טופלו בוועדות משמעת והדין מוצה. ככל הידוע לי בכל המקרים שהיו בהם ראיות מבוססות, קופ"ח נתנה יד לביעור הנגע.

לגבי אמצעי בקרה ופיקוח — אין כאלה בנמצא. לא לגבי הקדמת תורים, וכמה שלא לגבי עיסקות מפוקפקות שנסגרות בחדרי־חדרים. איזה פיקוח יכול למנוע זאת? התשובה פה נעוצה דווקא בציבור המטופלים.

לא ידוע לי על כל פניה רשמית להסתדרות רופאי בתי־החולים ולא ידוע לי על שום מגיש שבה נידון הנושא איתנו. גם איני מכיר אדם בשם גדעון שגיא. פשוט — איני יודע כמה מרובה, אם כוונתו לעשות בדיקה כללית בקופ"ח לגבי כל המערכות — נשתתף מעולה בשמחה. יש לנו הרבה רעיונות מועילים לשינויים, אירגוניים שיביאו חיסכון כספי ניכר למערכת. אבל, אם הכוונה היא לטפס על הרופאים ולהכפיש ציבור של אנשי מקצוע העושים עבודתם נאמנה — ברור שאין לנו מה לדבר איתו. אנו נשתף פעולה לגבי כל מקרה שיוחשף: ואם מר שגיא מתכוון לטפל בנושא השוחד כחלק ממערך חרש שלם, אנו נדון בכל פניה לגופה ונעשה כמיטב יכולתנו לעזור."

וכל הדעות

משיכות־יתר מפה ומשם

יהודה להב

לחם ושעשועים

„תשעים אחוז מן הציבור לא רוצים לדעת שום דבר; לא רוצים לדעת מי הרג מה הרג, לא מעוניינים. בכלל. מה זה איכפת להם?"

מ"מ ראש הממשלה יצחק שמיר

האמיתות הגדולות מתגלות לעתים בהיסח־הדעת. כל אחד ואמיתו שלו, כמובן. האמת הבסיסית של יצחק שמיר אינה חדשה כלל. היא מתגלמת בסיסמתם של קיסרי רומא: לחם ושעשועים. לחם, כדי לסתום את הפה; שעשועים, כדי לסתום את המוח. כאשר מנחם בגין הבטיח בזמנו „להיטיב עם העם", הוא התכוון לאותו דבר, אם־כי היה הרבה יותר פיקח, מתוחכם ומשכיל כדי שלא לנסח את דבריו בסגנון פרימיטיבי ובוטה כמו יצחק שמיר. אבל התוכן אינו שונה. להיטיב עם העם — פירושו להניח לו להשתעשע, לא לתבוע ממנו דבר, לא להעסיק אותו בבעיות מורכבות, לא להטיל עליו חובות ואחריות.

העם לא מעוניין להתמצא בבעיות כלכליות סבוכות, העיקר שיש לו מכשירי וידיאו. העם אינו רוצה לדעת מה קורה בשטחים, איך אנחנו שולטים באנשים החיים בהם — זה לא מעניין אותו. העם אינו רוצה להתעסק בבעיות של מוסר, לא איכפת לו מי הרג, מה הרג, מתי הרג ומדוע הרג. תנו לנו לשלוט ותניחו לעם להשתעשע, אנחנו כבר נחשוב במקומו ונחליט במקומו. אמנם, ייתכן שיבוא יום, שהוא, העם — ולא אנחנו — יצטרך לשלם את המחיר, אבל זו פרשה אחרת ולפחות עד אשר ייקרא לשלם את המחיר, יהיו לו חיים מתוקים כדבש. זו תמצית ההשקפה, לא רק של יצחק שמיר, כמובן. אולי זה לא מצלצל יפה ואולי זה לא די מנומס, אך מוכרחים לומר את האמת: זו תמצית השקפתם של כל הפשיסטים מאז עלותם על הבמה הציבורית. ומאחר שזו השקפתם התמציתית, הם ממש מתמוגגים מנחת — כולם, עד אחד — כאשר ניתנת להם הזדמנות להניח את העם באי־ידיעתו המשחררת והמאושרת. כאשר יצחק שמיר אומר בראיון ל„מוניטין", שתשעים אחוז של העם אינם רוצים, אינם מעוניינים, לא איכפת להם — זו אינה סתם קביעת עובדה. בדבריו מורגשת התפרצות של נחת־רוח ושביעות־רצון.

לא עם נבחר, כי אם עם נבער הוא האידיאל שלהם. זהירות: האיש המעוניין בעם נבער, יהיה בעוד פחות משלושה חודשים ראש ממשלתנו. האמנם תשעים אחוז מן הציבור לא רוצים לדעת, מי יעמוד בראש הממשלה, לא מעוניינים בכלל, לא איכפת להם?

קופיץ בראש

הרב חיים דרוקמן, יש לו רפלקסים מותנים כמו לכלב הניסויים הידוע של פאבלוב: רק שומע שולמית אלוני או מפ"ם או יוסי שריד; מייד קופץ ואומר: לאו! לא חשוב לו, מי, מה ומדוע.

ה„לא" האחרון שלו נאמר על חוזי־הנישואין האזרחיים הפרטיים, שעורכת שולמית אלוני לזוגות פסולי־חיתון על־פי ההלכה או לסתם אנשים, שאין ברצונם להיזדקק לטקסים דתיים. שולמית אלוני עורכת חוזים כאלה מזה שנים, אך דרוקמן לא ידע, רק באחרונה קרא בעתון. הוא גם לא יודע על מצוקתם של זוגות רבים, הזקוקים להסדר חוקי כלשהו לחייהם המשותפים, מאחר שעל פי ההלכה אין הם יכולים להינשא — למשל, כיוון שהוא כהן והיא גרושה. על מצוקתם המצפונית של אנשים, שאינם רוצים לעשות שקר בנפשם ולהיזקק לטקסים זרים לרוחם אולי שמע הרב דרוקמן, אבל היא לא מעניינת אותו ואין לו כל עניין במציאת פתרון.

שכן, לדעתו, להתחשבות ראויה רק מצוקתם המצפונית של החרדים, המתחלחלים למראה תמונות־„תועבה" בתחנות־אוטובוסים; וכן מצוקתם המצפונית של „הבחורים המצויינים" מן המחתרת הטרוריסטית היהודית, על שלא יכולים למלא אחר מיצוות פרו ורבו בזמן ישיבתם בכלא. הם זכאים לחנינה, כיוון שרצחו בסך הכל ערבים ותיכננו לפוצץ רק מיסגדים; לעומת זה, משחיתי סידורי תפילה יהודיים ראויים לעונש־מוות, לא פחות. איש מצפון, חיים דרוקמן זהו.

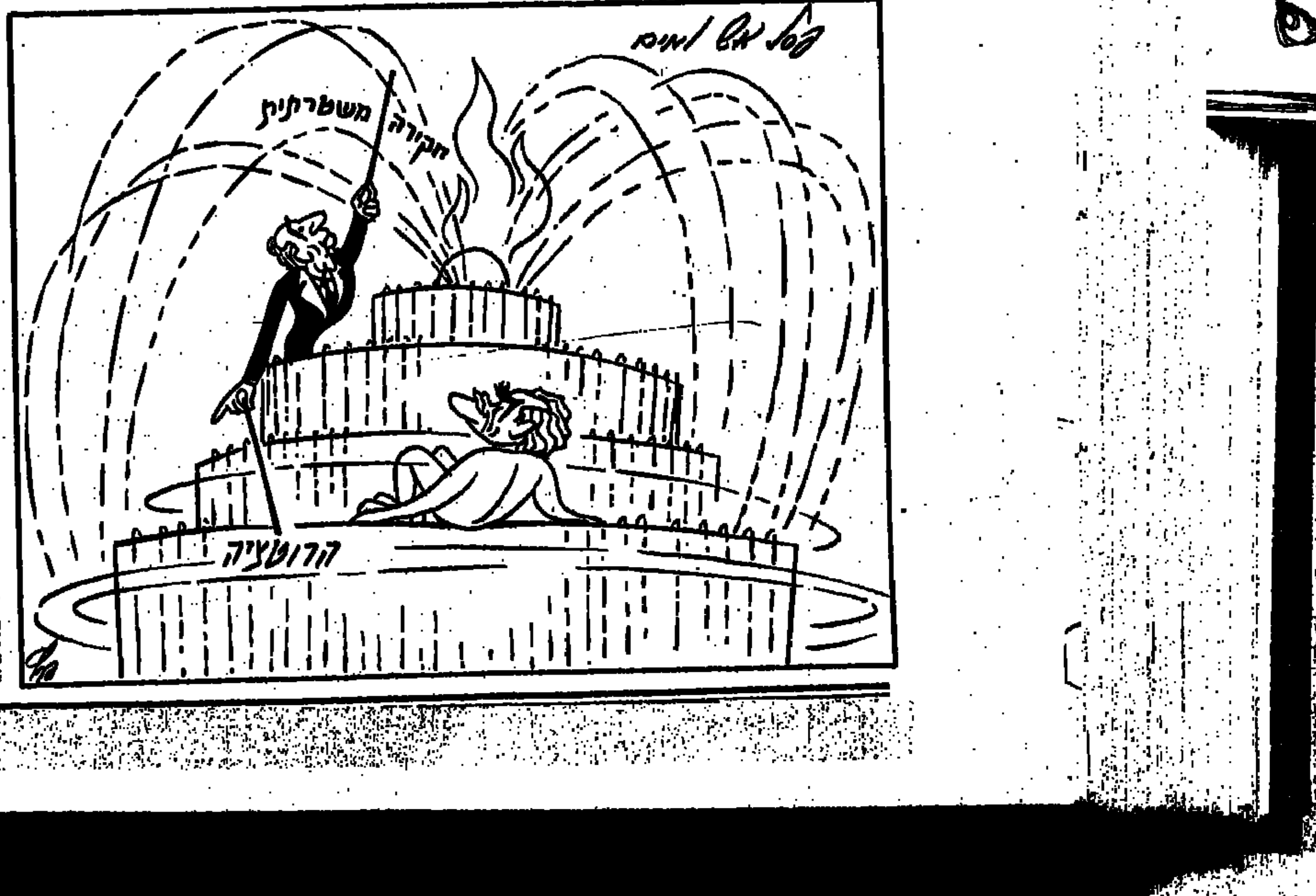

ריב ומריב

אילן שיינפלד

לעמוד בפרץ

לא, זה לא מצחיק. הרב יצחק פרץ מנסה שוב לפרוץ את גדרי החוק — [illegible] — להעלות הצעת חוק חסינות לרבנים, כך שאי־אפשר יהיה להעמידם לדין [illegible] במסגרת תפקיד הרב, הם עושים מעשים שאינם חוקיים, כגון הפגנות [illegible] הרב יצחק פרץ אינו מצחיק. הוא מצחק בכבוד הרבנות ובכבוד החוק והמשפט. [illegible] ברור, כי רב, הזקוק לחסינות בעבור מילוי תפקידו, אינו רב, אלא מריב. [illegible] רב־אמת, הוא אדם, שתפקידו להקפיד על שמירת החוק והמשפט. ובתור שכזה [illegible] והמשפט ולא יפירם, ולפיכך גם לא יזדקק לחסינות על מעשי הפרה כאלה. רק רב [illegible] כלומר מריב, כלומר אנוש המבקש לריב בשם הדת ובשם השבת — זקוק לחסינות. [illegible] שקר.

פועלו של המריב הוא שקר, כי אם הוא גורס, שמלאכתו לריב את ריב השבת [illegible] נמצא מחלל את קדושת השבת. הריהו עובר בשבת כעבד במצרים — אפשר לומר [illegible] בין המצרים, בין חול לבין קודש. ואם הוא רוצה לזכור את יום השבת לקדשו, [illegible] כלל, וודאי שלא לעבוד עבודתו בשבת.

כי רב־אמת יודע, שאין לריב כלל, ושאין לעבוד בשבת. אלא יש לנוח איש איש [illegible] — בתפילה. שני — עם משפחתו בחיק הטבע. שלישי — בצפייה בסרט. כי כל אדם [illegible] מנוחתו שלו, וכל אדם מקבל את קדושת השבת כיום שביתה ממלאכה וכיום מנוחה.

החוסן בא מתוך דבר האמת, יצחק פרץ. לא מתוך כזב המתהדר בחוק.

קצה חוט

יעל לוטן

מי צריך מותרות כאלה?

בואו נאמר את האמת: בעצם אין צורך בבתי־ספר ממלכתיים, בתי־חולים [illegible] בתי־אבות, מתנ"סים, מוזיאונים, מרפאות טיפת־חלב, אוניברסיטאות ממלכתיות וכו'.

מי ששייך למעמד הנכון ממילא יזכה בחינוך טוב, בטיפול רפואי, בדיור נאות [illegible] מה שאנחנו באמת צריכים בארץ הזו זה צבא, בנקים ומסעדות טובות.

אנחנו, כידוע, מדינה עניה, ולכן כל שירותי הרווחה הללו הם מותרות שאיננו יכולים להרשות לעצמנו. עובדה — אפילו באמריקה העשירה, אותו גן־עדן עלי אדמות, אין רפואה ציבורית [illegible] אצלנו. אז בואו נשכח מזה, עד ימות המשיח.

העם הזה ממושמע וצייתן, והוא ימשיך לשרת בצה"ל כל ימי חייו, לשלם את המיסים הגבוהים ביותר בעולם, לעמוד בגבורה בלחץ ובמתח של חיינו, לצאת למלחמות כל כמה שנים, [illegible] למנהיגיו את כל מעלליהם, ותמיד ידע להאשים את האנשים הנכונים — את התקשורת, את אנשי־הרוח, את האנטישמיות, ושאר אויבי ישראל.

העיקר שתמשיכו לספק לו משחקי כדורגל וכדורסל, מימונה וחגיגות יום־העצמאות. אז אפשר לחסוך המון כסף.

חידוש היחסים עם בריה"מ

יוסף שמי

המפלצת מלוך־נס

בתדירות גבוהה וכדביקות מודיעים על כוונות רוסיות לחדש את היחסים עם ישראל. אתמול עשו זאת שוב ב„קול ישראל". בשידורי הבוקר שוב סופר על נכונות [illegible] לחדש את היחסים ברמה קונסולרית. מייד באה פרשנות — הכל בגלל האסון [illegible] שפגע באסם התבואה של בריה"מ ולכן שנים ארוכות יהיו הרוסים תלויים [illegible] במיוחד ארה"ב, ודרכנו הם רוצים „להתחבב" על האמריקנים.

קשה לדעת מי עומד מאחורי ברווז עיתונאי זה של עונת המלפפונים, אף כי למען [illegible] בישראל, בניגוד למדינות נורמליות, אין כלל עונה כזו. נשאלת השאלה מי מפיץ ידיעות [illegible] התשובה תימצא, לפי הפתגם הרומי, בתשובה לשאלה את מי זה יכול לשרת.

אין ספק כי הידיעה יכולה להעלות את קרנם של פרס ושל שמיר בבחינת „ראו, איך [illegible] המניות שלנו". אך, אם יש אמת בידיעה הרי שעצם הדלפתה מחסלת את הסיכוי [illegible] הרוסים מאוד רגישים לשמירת סודות, ואין הם מוכנים לנהל עסקים לאור הזרקורים. [illegible] הנקודה הרגישה של המשטר הסובייטי. בשל רצונם שלא להרגיז את הערבים. [illegible] ביחסי החוץ עם ישראל.

שלישית, לסובייטים יש אובססיה של שמירת הכבוד העצמי ומעמדם כמעצמה. [illegible] לידיעה נותן גם פרשנות על התלות של בריה"מ במערב בעקבות האסון בצ'רנוביל [illegible] חמתם ואיבתם של יושבי הקרמלין. יש אימרה רוסית — „עומדים לשים פרסה על רגלו של [illegible] והפישפיש דוחף את שלו". המשל הזה תופס גם במקרה שלנו. אין שום צורך בתיווך [illegible] הרוסים מכירים את הדרכים המובילות לוושינגטון ואין להם צורך לשלם לסוכני [illegible] האמריקנים אינם זקוקים לנו לשם הידברות עם הסובייטים. הידיעה כולה, כנראה, [illegible] מראשיתה עד סופה, והפרשנות הצמודה היא אף מטופשת וכל כוונתה להעלות את [illegible] הישראלי המדוכדך.

לא ברור רק מדוע יש צורך ללכת בעקבות כו־אים המספרים מדי קיץ על [illegible] של המפלצת מלוך־נס. למי זה מועיל? למה לטרפד אפשרות, אם יש כזו, ולהוסיף [illegible] כל שינוי ביחסי ישראל־הגוש המזרחי?

שירותים פרטיים

עדנה רזי

מי לא מפחד מיצחק מודעי

מי שלא מפחד מיצחק מודעי הוא משוגע! מי שראה אותו בתכנית „מוקד" ולא נכנס לפאניקה, צריך ללכת לרופא! יצחק מודעי הוא האיש הרע מן הסרטים של ג'יימס בונד. רק הסוכן החשאי 007 אולי יכול לנצח אותו. גם כי הוא סוכן חשאי וליצחק מודעי יש כבוד גדול לשרות החשאי (אולי, בעצם, כשזה נוגע לו עצמו זה אחרת).

יצחק מודעי הוא האיש החכם והרע המשתלט על העולם. לו ג'ורג' אורוול היה פוקח את עיניו לרגע הוא לא היה מאמין. הנה הגיבור שהוא המציא לשנת 1984 חי ומהלך בתוכנו. תכנית „מוקד" עם מודעי היא תזכורת קצרה לכולנו. יבוא היום ונראה את פניו של מודעי יום־יום על המסך הקטן. הוא ישלוט שליטה מלאה בחיינו. כמובן, באופן חוקי, כי הוא הרי מונה על־ידי פרס לשמור על החוק. החתול על השמנת הוא חתול מהרסינה לעומת מודעי השומר על החוק.

הוא יסתכל בנו דרך המרקע הקטן וידבר אלינו. אנו נשב על הכורסה מולו כשמבטו האובססיבי נעוץ בנו וקולו המונוטוני מנסר באוזנינו. יצחק מודעי אוהב מאד את השליטה העצמית. הוא נראה היסטרי מרוב שליטה עצמית. הוא אגרסיבי מרוב אדיבות ומבהיל כשהוא מחייך בסבלנות. יצחק מודעי הוא גם בלשן גדול. הוא איננו סובל אי־דיוקים. הוא יודע שפירוש המלה להמליץ הוא להמליץ בלבד. לכן היועץ המשפטי יכול להמליץ לנו על סרט טוב או על מסעדה טובה. זה שבמקום לעשות זאת בטור קבוע בעיתון הוא עושה את זה בתוך הממשלה, עדיין לא אומר שאנחנו צריכים לרוץ לכל מסעדה שהוא ממליץ עליה. יצחק מודעי הוא החוק עצמו ולכן הוא יודע יותר טוב.

מי שלא מפחד היום ממודעי, יפתור יום אחד מאחורי הסורגים. ולא תהיה ועדת חקירה שתגן עליו, לא יהיה בג"ץ לעתור אליו, ולא עיתונאים שיזדמנו במקרה למקום להנציח את הדבר בתמונה.

יצחק שמיר — קורבן האנטישמיות

מדינת־ישראל הוקמה כדי להציל יהודים. להציל יהודים בכל העולם ויהודים בישראל. להציל את פלאטו שרון מידי הצרפתים ולהציל את יצחק שמיר מידי החוק. וזהו התפקיד האמיתי של מדינת־ישראל. מדינת־ישראל מדינת־היהודים ועל כן היא צריכה לדאוג רק ליהודים. מדינת ישראל לא צריכה לדאוג לכל אזרחיה. רבים מאזרחיה הם ערבים ולא כדי להציל אותם קמה המדינה.

מדינת ישראל צריכה לזכור את הייעוד שלה ולזכור שיהודי איננו בטוח באף מקום בעולם, ולעולם לא יהיה בטוח. וזוהי הצדקת קיומנו! אחרת בשביל מה קמנו? יהודי הוא תמיד נרדף. הוא נרדף בגלל היותו יהודי, הוא נרדף בארה"ב כמו פולארד והוא נרדף בארץ כמו יצחק שמיר. כל אלה הטוענים שהם רוצים ועדת חקירה בפרשת השב"כ הם צבועים. הם בסך הכל רוצים לנצל את החוק כדי לפגוע ביהודי, כפי שעשו כל השנים האנטישמים בעולם. החוק תמיד לא איפשר ליהודים להגיע להישגים יותר מדי גדולים. אפילו במדינה דמוקרטית כמו ארה"ב מנעו מקיסינג'ר היהודי להיות נשיא, ועכשיו מנסים למנוע בישראל מיצחק שמיר היהודי להיות ראש־הממשלה.

למדינת־ישראל חשוב מאד מיהו יהודי כדי שלא תתבלבל, חלילה, ותציל לא יהודים. קשה לדעת מי יגיע לגמר באליפות העולם על „מיהו יהודי", אך ברור שאסור לתת למתחזים כיהודים להשתתף בתחרויות. לכן חשוב לציין בתעודת הזהות של כל אחד את הפרט החשוב, אם הוא יהודי מקורי או חיקוי, כלומר, גר. כל אלה המתרעמים על התוספת „גר" בתעודות הזהות הם צבועים ומתחסדים. כשהם עצמם רוכשים תמונה חשוב להם לדעת כמובן אם היא אורגינל או רפרודוקציה, לכן הם צבועים. כאשר זה נוגע להם הם מוכנים לעשות הכל. תמונה עולה כסף. כאשר טובת המדינה על הפרק הם מעמידים פתאום פנים של ליברלים.

חייבים להפסיק את מחול השדים של כל ועדות החקירה. אנחנו לא בנויים לשיעור מחול. החוק הוא מספיק טוב. החוק מגן על יהודים, לפי החוק, למשל, רק יהודי יוצא צבא זכאי לזכויות מסויימות. הערבים, שהם נצלנים ופרזיטים, אינם יוצאי צבא. וזה הכל במסגרת החוק.

אך היהודים סבלו תמיד משנאה עצמית, ולכן הם הקימו מוסדות אנטישמיים כמו בג"ץ וכמו ועדות חקירה שתפקידן להגן על הערבים, ועוד על שני מחבלים. כל זה נגד החוק! כל ועדות החקירה והבג"צים הם נגד החוק! מדינת־ישראל צריכה לשמש מקלט למיעוט היהודי בישראל מפני הרוב הערבי. הערבים רוצים להרוג את היהודים, רק עכשיו ראינו איך הם שמו פצצה בככר דיזינגוף כדי להרוג.

חבל שלא תפסו את המחבלים ששמו את הפצצה. היה צריך לתפוס אותם ולגמור איתם במקום. אי־אפשר לבזבז זמן וכסף על כל ערבי פושע. מספיק עם ההשתוללות של החוק, בתי־המשפט, בתי הסוהר וכל הבבל"ת. לינץ' במקום. זה הפיתרון! ואם מתרחשת טעות ומסתבר שהערבי הזה לא הניח את הפצצה זה לא אסון גדול. ממילא מדובר רק בערבי. אנשים לא משוגעים לתפוס יהודי ולעשות בו לינץ'. כל ערבי הרוג מונע מטען חבלה. כולם יודעים שערבי טוב הוא ערבי מת. לכן, הגיע הזמן לזכור בשביל מה קמה המדינה הזאת. כל עוד יש יהודים בעולם ובמדינה צריך לשמור עליהם. לכן הנשיא צריך כבר עכשיו לתת חנינה לכל היהודים בארץ ובעולם.

שרותים חשאיים

המקום הבטוח ביותר לקיים בו את החקירה בפרשת השב"כ הוא השירותים. לא בשירותים ציבוריים חס וחלילה. בשירותים פרטיים שלצורך הפרשה ניתן לכנותם שירותים חשאיים. אל השרותים נוהגים אנשי השבכ וגם אנשי הדרג המדיני ללכת לבדם ללא חוקר מן החוץ ואפילו ללא חוקר מבפנים. לכן השרותים הם המקום הבטוח ביותר. ובמקרה של דליפה תמיד אפשר לקרוא לאינסטלטור. האינסטלטורים, בדרך כלל, לא מספרים ברבים מה הם מצאו בביוב.

זר על קברה של אמי לוין

רעיה רטיג

חברה כוחנית

לא מכבר נרצחה בעת מילוי תפקידה עובדת סוציאלית צעירה, אמי לוין ז"ל, אם לתינוק. הרצח האכזרי בוצע בתחומי הלשכה לשירותים חברתיים, והרוצח המטורף נמנה על מטופליה של הנרצחת. לא הכרתי אישית את אמי לוין ז"ל. אך נזדמן לי להכיר את אביה, עובד סוציאלי ותיק מסור ונאמן למקצועו ולמטופליו — ואין לי ספק שהשכיל להעניק מערכיו אלו גם לבתו אשר הלכה בעקבותיו ובחרה גם היא במקצוע העבודה הסוציאלית.

ההלם והזעזוע שפקדו את הציבור כולו, ואת ציבור העובדים הסוציאליים בפרט, היו כבדים כמעט מנשוא. במשך השנים העובדים הסוציאליים התרגלו לספוג תגובות מילוליות — ולעיתים אף גופניות — לא מעטות מצד מטופליהם, אך רצח כה אכזרי לא נכלל ברפרטואר האפשרי, אף לא בקרב רואי השחורות שבקרבנו.

שעות ספורות לאחר הרצח הושמעו האשמות כבדות שניתן היה להסיק מהן כאילו שמשרד העבודה והרווחה אשם ברצח הנורא; לשמחתי התעשתו ראשי איגוד העובדים הסוציאליים והתנערו מהתבטאויות בלתי שקולות אלה, שגם אם נאמרו בשעת מצוקה מתוך יגון וכאב אמיתיים — אסור היה להן לצאת לאוויר העולם. עם זאת, יהיה זה ביטוי לחוסר אחריות, אם לא ייעשה הכל כדי לרדת למשמעות המקרה עד תום ולנקוט בכל הצעדים האפשריים כדי למנוע הישנות מקרים דומים או אף מקרים „קלים" יותר.

כיצד ניתן להסביר את הרצח במגדל העמק? אין ספק שאסור לתלות את הקולר רק בגורם אחד בלבד; לא יהיה זה נכון גם לפטור את העניין בכך, שמדובר בפסיכופט, גם אם יתסבר במהלך המשפט שאכן מצויים ברוצח קווים של מחלת נפש או הפרעות אישיות קשות, והן שהביאו למעשהו הנורא. אינני מתיימרת לומר שיש ביכולתי למנות את כל הסיבות והגורמים שהביאו למעשה, אסתפק רק בציון שתי נקודות שאולי יתרמו במשהו להבנת העניין.

● בשנים האחרונות נהפכה החברה בישראל לחברה אלימה, חברה שהכוח והכוחניות נהפכו לסימן־ההיכר המובהק שלה. די לנו אם נזכור כמה קשישים נשדדו באכזריות, הוכו קשות ואף נרצחו בעבור חופן שקלים; אין גם לשכוח שבאותו שבוע נרצחו, נוסף לאמי לוין ז"ל, עוד שלוש נשים. ברם, האלימות בישראל אינה רק נחלתם של סוטים למיניהם, היא הולכת ומקבלת לגיטימציה מהתבטאויות של אלו שאמורים בתוקף תפקידם להיות המצפן והתמרור לחברה כולה. כך אנו עדים בימים האחרונים לשינוי בתדמיתו של סגן ראש הממשלה יצחק שמיר, אשר השיל מעל עצמו באחת את גלימת הפראגמאטיסט קר הרוח, ומתחתיה הגיחה דמותו של טרוריסט אשר התבטאויותיו לא הותירו ספק שרגלי סולם־ערכיו עדיין נטועות איי־שם בתקופה בה מסוגל היה להוציא־להורג את אחד מחבריו למחתרת — ולהמשיך בדרכו כאילו לא אירע דבר. כאשר מפיו נשמעים ביטויים כגון „כלבים" כלפי כלי התקשורת, יימצא כבר מי שיוציא את המסקנה המעשית ויטפל באותם כלבים כ„ראוי להם" — והדברים ידועים. באווירה אשר כזאת שימוש בכוח ובאלימות פיזיים הופכים ללגיטימיים כמעט — ומכאן ועד לרצח, הדרך שוב איננה כה ארוכה.

● ישנה נטייה ליחס את רצח העובדת הסוציאלית למצוקה הכלכלית אשר פוקדת בימים אלה קבוצות לא קטנות באוכלוסיה. דומני, שגישה זו לוקה בפשטנות יתר, משום שעדיין לא הוכח כי האלימים מקרב מטופלי השירותים החברתיים לסוגיהם. הם אכן הקורבנות האמיתיים של המצוקה הכלכלית. עם זאת אין לי ספק, שהמדיניות הננקטת באחרונה על ידי הממשלה, יש לה חלק לא קטן בהשתרשותו של דפוס זה ביחסים בין פונים למטופלים — אך ההסבר לכך, לדעתי, מורכב יותר.

במהלך השנה האחרונה ננקטה בישראל מדיניות כלכלית חברתית שהעמידה את האינטרס הכלכלי בראש מעיינינו תוך התעלמות במודע מהתוצאות החברתיות ההרסניות המתלוות למדיניות זו. שר האוצר דאז אף התבטא בגסות באומרו כי מספינה טובעת אי־אפשר להציל את כולם. ברם, בעוד שכל קברניט יודע שכאשר הספינה שרוייה בסכנה, מצילים ראשית לכל את החלשים — נשים, קשישים, נכים וילדים — החליט שר־אוצרנו שבספינתו יינצלו דווקא החזקים וכל השאר יופקרו לגורלם. המסר הזה נקלט, גם אם בצורה בלתי מודעת, בקרב שכבות המצוקה. הם הבינו היטב שגורלם ועתידם שוב אינם מעניינים את החברה ומוסדותיה. אין איפה פלא בדבר שנמצאו כאלה, שהחליטו שאם הם אינם מעניינים עוד את החברה — החברה שוב אינה „מעניינת" אותם ואין הם חשים שהנורמות וכללי ההתנהגות שלה מחייבים אותם; כך מתפתחות תחושות של ניכור וזרות, ובהיעדר כלים אחרים, מתוחכמים יותר, יבטאו חלק מהאנשים את תחושותיהם אלו בדפוסי התנהגות אלימים. העובדה שבמשך כל השנה האחרונה לא נמצא מי שיבטא את זעקתם וכאבם (להוציא חברי כנסת בודדים), גם היא לא סייעה להגברת תחושת האחוות ושותפות הגורל בחברה.

כפי שציינתי, אינני מתיימרת להציג הסבר ממצה וכולל לטרגדיה וספק גם אם יימצא הסבר כזה; תקוותי, שכל מי שביכולתו לתרום להבנת הנושא ולגיבוש אמצעים וכלים להתמודד עם הניכור והאלימות — אכן יעשה זאת ובדחיפות — ותהא בעשייה זו משום הנחת זר פרחים צנוע על קברה הרענן של אמי לוין ז"ל — אשה, אם ועובדת סוציאלית בישראל.

„דיינסטי" הגיעה לארץ

דני ורט

אופרת סבון למתקדמים

„שושלת": לינדה אוונס וג'ון פורסייט

אופרת הסבון האמריקנית הפופולרית, „דיינסטי", הגיעה באיחור של שש שנים לישראל. קיטש אמריקני בכל הדרו

סוף סוף הצליחה הטלוויזיה הישראלית להביס את המתחרת הירדנית. הסידרה „דיינסטי", אופרת הסבון המצליחה ביותר של ה„פריים טיים" האמריקני, הגיעה לכאן בטרם הוצגה על המרקע השכן, והיא אפילו משודרת במקביל לשידורי „דאלאס" בירדן. נכון הסידרה הפופולרית הזו הגיעה אלינו באיחור מה. (היא חוגגת היום את שנתה השישית...) אבל זהו בכל זאת הישג משמעותי.

„דיינסטי" צמחה כתוצאה מהמאבק הבלתי פוסק שבין רשתות הטלוויזיה בארה"ב על עין הצופה. בקשר ישיר לאחוזי הצפייה עולים ויורדים גם אחוזי הפרסומת, מקור המחייה של הטלוויזיה. על מנת להכות ב„דאלאס" של חברת לורימאר, הגו אנשי אי.בי.סי. את הסדרה המתחרה. אף היא אודות משפחת אילי נפט, לא מטקסס אלא מדנבר, קולורדו. המוטו הוא שהכסף יענה על הכל, ממש כמו ב„דאלאס". גיבורי „דיינסטי" גדושים עוד יותר בדולרים, העושר מנקר עיניים עוד יותר, בית האחוזה הפעם בסגנון קולוניאלי מכיל 48 חדרים. מחדדים את השחיתות והרישעות של הגיבורים, אכן שחיתות מתוקה.

גיבורי הסידרה הם בני קרינגטון. ראש המשפחה הוא בלייק קרינגטון (ג'ון פורסייט). הסידרה פותחת בתוכנית נישואיו של קרינגטון למזכירתו, קריסטל (לינדה אוונס). לבלייק שני ילדים מנישואיו הראשונים, הבן, סטיבן, (אל קורלי), הומוסקסואל למורת רוחו של אביו. והבת, פאלון, (פמלה סו מרטין) נימפומנית מדופלמת המפתה כל גבר שנקרה על דרכה. עוד דמויות שצצות במהלך פרקי הסידרה הן מתיו בלייזל (בו הופקינס), גיאולוג, לשעבר שכירו של בלייק, המנסה להקים חברה חדשה לקידוחי נפט. הוא מעסיק את סטיבן, בנו של מעבידו לשעבר. למתיו אשה, קלאודיה (פמלה בלוור) המנסה להשתלב בחיים לאחר התמוטטות עצבים. קלאודיה מנהלת רומן עם סטיבן ההומוסקסואל, הפעם לשביעות רצון האב. טד, מאהבו של סטיבן מגיע להסדיר את העניינים. צפויים עימותים. מתיו אינו טומן ידו בצלחת. הוא שב לאהובתו הישנה, קריסטל. בלייק מגלה את יחסי רעייתו עם מאהבה לשעבר ומתחיל לשתות. העניינים מסתבכים. בלייק הורג בטעות את טד במהלך ויכוח ביניהם. הוא נאסר ומואשם ברצח. על דוכן העדים עולה אלכסיס קרינגטון (ג'ואן קולינס), רעייתו הראשונה של בלייק ומעלה צד אפל נוסף באישיותו. בלייק שלכד אותה בשעתו עם מאהב, החתים אותה על חוזה כספי שתמורתו היה עליה לנטוש את ילדיה.

הכל נשאר במשפחה — מאבקי כוח, בגידות, נימפומניה, הומוסקסואליות והפרעות נפשיות. כרגיל באופרות סבון שכאלה, דמויות יצוצו ויעלמו ויופיעו מחדש. שחקנים יתחלפו ועוד מיני תעלולים כיד הדמיון הטובה של התסריטאים. בניגוד ל„דאלאס" שהיה לה את ג'יי.אר. המרשעת המרכזית כאן י"א אשה, אלכסיס, בגילומה של ג'ואן קולינס. קולינס בת חמישים פלוס, שחקנית בריטית לא מוכשרת ביותר, שהתפרסמה בספרה האוטוביוגרפי המתאר את מעלליה המיניים, היא כוכבת הסידרה. מפיקי התוכנית נהנים להרגיש את היריבות בינה לבין לינדה אוונס, זו שמגלמת את קריסטל המוכרת מחוץ לגבולות המסך הקטן. אוונס שאף היא. עשתה קריירה בסידרה ולפני כן היתה מוכרת בעיקר כרעייתו השנייה של ג'ון דרק. זו שקדמה לבו דרק.

מה„דיי־טיים" אל ה„פריים־טיים"

אופרות הסבון הן מוסד ותיק בטלוויזיה האמריקנית. הן מוצגות בה מדי יום להוציא סופי שבוע בין שתים עשרה ושלושים בצהריים לארבע אחר הצהריים. אופרות הסבון הן ממאפייניה הבולטים של הטלוויזיה האמריקנית עוד מימיה הראשונים. קשה לתאר את הטלוויזיה בארה"ב ללא מוסד ותיק זה. סדרות היוקרה כמו „דאלאס" או „דיינסטי" המוצגות בשעות הערב הן התפתחות מאוחרת של אופרות הסבון של שעות היום („דיי טיים") שעברו אל שעות הערב המכובדות („פריים טיים"). אופרות הסבון נדדו אל הטלוויזיה מהרדיו. ברדיו הן שודרו עוד בראשית שנות השלושים. „סבון" — זהו שמן משום שהסדרות המוקדמות יותר מומנו על ידי חברות ליצור סבון ואבקות כביסה. בסוף שנות הארבעים פלשו אופרות הסבון לטלוויזיה. באחרות הפכו למוסד. אחת המפורסמות „חפש את המחר" משודרת ברציפות מאז שנת 1951, וזאת בכל יום ללא החסרות של פרקים. כמה ידועות ותכיבות אחרות הן „עולם אחר" (משודרת מאז 1963), „כל ילדי" (מאז 1970) „ג'נרל הוספיטל", „צעירים חסרי מנוח" ו„ימי חיינו". בסך הכל משודרות מדי יום בעת ובעונה אחת 13 סדרות סבוניות שונות. השיטה היא ליצור מארג של חוטי עלילה שיקנו לסידרה חיים אינסופיים - פרשייה בתוך פרשייה, האחת מסתיימת והאחרת נקטעת באמצע. מנגנון מתוחכם המאפשר ליוצרי הסידרה להעניק לה חיים ללא גבול. העלילות הן גודש פתלתל של אהבות, שנאות, תאוות, בגידות, ניאופים, נישואין וגירושין, רציחות, אינוסים, מחלות, תאונות ועוד מיני שמחות וצרות. בסדרות הסבון חלים גם ניסים לבקרים. גילוי בן, בת, אח או אחות תאומים, הוא טריק נפוץ. מחלות ממאירות או מחלת שיכחה אף הן כלולים בתרגילים הדרמטיים. אופרת הסבון מצרפת את הבנאלי היומיומי של חיי משפחה עם מיני פלאים. הן אפילו לא נמנעות מתחיית מתים.

הורגים את הגיבור

מדי פעם כאשר נמאס מדמות מסויימת, לשחקן עצמו נמאס להופיע בסידרה או שהוא דורש סכומי כסף מופרזים (לדעת המפיקים), מסלקים את אותה דמות. יש ומסיעים אותו למקום רחוק ויש שפשוט הורגים אותו. אבל זה קורה לא פעם שהקהל מתמרמר, ובאין ברירה אחרת בפני יוצרי הסידרה, הם חייבים לשבור את הראש כיצד להשיב אותו חזרה לעולם האמת.

גיבורי „דאלאס": הכל נשאר במשפחה...

אופרות הסבון הצמיחו פרודיות בהן האלמנטים הדרמטיים הוקצנו לאבסורדים. מפורסמת מאד היתה „מרי הרטמן, מרי הרטמן". אחרת היתה „בועות" שהוצגה אצלנו כשהפרדוקס היה שאנו כצופים לא אמונים על סבון, לא הבנו בעצם על מה הפרודיה. „דיינסטי" הוא אופרת סבון זוהרת. היא משודרת רק אחת לשבוע. יוצרי סידרה שכזו אינם מרשים לעצמם את „הפשלות" הקשורות לא פעם עם הסדרות היומיות, שמשום הזמן המוגבל שלהן לא ניתן לעתים למנוע את הטעויות והשינויים של הרגע האחרון.

ב„דיינסטי" הולכים על גדול. האינטריגות מתקשרות לריח הנפט והכסף. זהו הקיטש בכל הדרו, הכל נוצץ, מבריק, גדול מהחיים, מנקר עיניים. אומרים שסידרת הבת של „דיינסטי", „בני קולבי" (עוד תופעה מוכרת — סדרות מפורסמות מולידות סדרות־בת אליהן עוברות חלק מהדמויות), מאיימת כבר על הבכורה של אמה. אגב, אלכסיס המרשעת, ג'ואן קולינס — הסמל המסחרי של הסדרה — אינה מופיעה בפרקים הראשונים. ■

קולנוע

נתן גרויס

מה מריץ את שאול גוסקינד

סרטים ראשונים על היהודים ביידיש ● מיתקן נייד להקלטת־קול כמכשיר במלחמה נגד אנטישמים פולניים ● דזיגן ושומכר — כוכבי סרטים עלילתיים ביידיש בהפקת „גרין־פילם" ● ז'בוטינסקי: „מה שיישאר מהיהודים בפולין, זה סרט שתעשו עליהם", כך נולד הרעיון להפיק סידרה של סרטים דוקומנטריים על חיי היהודים בעיירות ובערים של פולין

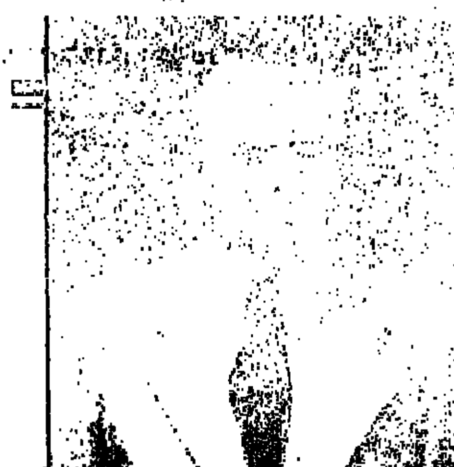
גוסקינד: „לא אהיה שיילוק"...

שאול גוסקינד, מחלוצי הסרטים דוברי־היידיש, הוא היום אחד המוהיקאנים האחרונים של הסרט היהודי בפולין. הוא הפיק סרטים יהודיים רבים בגון „על חטא" — הסרט הראשון המדבר יידיש — (ראה „על המשמר" 20.12.85), „פריילעכע קבצנים", „אן א היים", „אונזערע קינדער" ועוד. לישראל הגיע ב־1951 ונמנה עם מייסדי חברת הסרטים „קולנוע" (עם היומן „קולנוע־גבע"). הפיק בארץ „אבן על כל מיל" וסרטים דוקומנטריים רבים. היום, בגיל 80, הוא חי בגבעתיים, ממתין חודשים רבים לניתוח עיניים, שישיב לו את כושר הראייה.

שאול גוסקינד נולד בווארשה (1907). למד בגימנסיה רוסית ואת בחינות הבגרות עשה בגראדנסק. נרשם לפקולטה לחקלאות בפראג ואמור היה להיות חקלאי טוב בקיבוץ, אילמלא מודעה קטנה בעיתון על תחרות „הפנים הפוטוגניים". לזוכה הובטח פרס: חינוך חינם בבית־ספר לקולנוע „ר.פ. פילם" בווארשה. שאול גוסקינד, אדם נמוך־קומה בעל פרצוף אינטליגנטי, דינמי ומעורר עניין, עם מצח גבוה ועיניים ערות וחולמניות לסירוגין — זכה בתחרות.

שאול זנח את רעיון הקריירה החקלאית והתחיל את דרכו בקולנוע. ומכיוון שהיה איש „השומר הצעיר", בחר — כעבור שנתיים של לימודים — לעשות בתור עבודת גמר סרט בשם „ל"ג בעומר של השומר־הצעיר בווארשה".

אחרי הסרט הזה הזמינה אצלו הנהגת השומר הצעיר סרט נוסף: „החווה של שומרים בצ'נסטוכובה". שני הסרטים הקצרים נשלחו לארץ־ישראל ונרשמו בארכיון של מרחביה — אך העותקים לא נמצאו עד היום הזה.

סרטים ראשונים ביידיש

בשנת 1928 מייסד שאול הנמרץ ירחון קולנועי ביידיש — „פילם־וועלט", ועוסק אף בהפצת סרטים, כגון סרטו של ברוך אגדתי, „זאת היא הארץ". בינתיים עברה משפחתו לדנציג (אביו היה מנהל בחברת האניות „המבורג־ברמן") ושאול ניסה להשלים את השכלתו הקולנועית וללמוד על הסרט המדבר.

לימים הוא ייסד עם ארולף פורברט — בנו של מפיק סרטים שחזר זה עתה מאוסטרליה — מעבדה ל„סובטייטלינג": הדפסת תרגום על גבי סרטים אמריקניים.

„שנת 1932 — מספר גוסקינד — היתה שנת מזל שהכניסה אותנו מייד להילוך גבוה. באותה שנה הגיע לחברת „סקטור" של גוסקינד הסרט „סברא" שאלכסנדר פורד הביא מארץ־ישראל. היה עלינו לבצע עבודות סופיות בהעתקי הסרט, וכך הכרתי את פורד, שמייד הציע לי להפיק יחד סרט פולני. הודות להכרות הזאת, עברו אלינו כמעט כל ההפקות של סרטים קצרים, וכייתור של קבוצת הצעירים המבטיחים „סטארט".

סיפור המיתקן הנייד

„לחברת „סקטור" היתה עדיפות מיוחדת על מפעלים אחרים מסוגה: היינו בעלים של מיתקן נייד להקלטת־קול, היחיד בכל פולין — „נאווקס". איך השגנו את המיתקן הזה? ובכן, שתפו אתנו פעולה שני צלמים: פריה ולאסק הצ'כי וברונו ברטשניידר — גרמני, שמייד עם כניסת צבאו של היטלר לפולין, ענד סרט עם צלב־הקרס על זרועו. השניים בנו להם מכונת הקלטה ניידת אך לא ידעו לנצלה כראוי. הם הירבו לשתות והתקוטטו ביניהם. לבסוף מכרו לנו את המיתקן שלהם, ובידינו היא נהפכה לפרה החולבת של „סקטור".

„עם אלכסנדר פורד (ששמו האמיתי היה משה ליפשיץ) הפקנו את הסרט הפולני „התעוררות". פורד היה שמאלני ובעיני הצנזורה היה הסרט קומוניסטי מדי. הצנזורים חתכו ממנו כל כך הרבה קטעים, עד שאי־אפשר היה להבין את התוכן. לאחר עיבוד נוסף התחילו להקרין אותו בשם „טרגדיה של מטורנטית" (1939).

„הפרעות האנטישמיות שגברו בעת ההיא בפולין, השפיעו גם על ענף הקולנוע, שרובו בפולין היה בידי יהודים. אנטישמי פולני אחד, רב־סרן פאבליקובסקי, החליט לממש את הסיסמה „אל תקנה אצל יהודי", והקים חברת סרטים על טהרת הצוות הפולני — „הפקת סרטים פולנית" קרא לה. בשעת הפקת סרט בשם „ההר שנרס", זקוק היה הבמאי שלו למכונת הקלטה ניידת. מכונה כזאת היתה מצוייה רק בידינו. כך הגיע האנטישמי הזה למשרדי „סקטור" וביקש להשכיר לו את ה„נאווקס" לשבוע אחד. בקיצור, זה נגמר בכך, ש„סקטור" של היהודים קיבלה את כל העיבוד של „ההר שנרס" — בעבור כסף אנטישמי טוב".

גורם אחר שניסה להחרים את היהודים, היתה הסוכנות הפולנית פ.א.ט. שהפיקה יומן קולנוע שבועי. „ניסיתי, מספר גוסקינד, לקשור איתם קשרים מסחריים בכל דרך אפשרית — ולשווא. עד שנפלה לידי ממש הזדמנות מן השמיים. רציתי להפיק סרט דוקומנטרי על שני הטייסים הפולניים, ז'בירקו וויגורה, שזה עתה זכו בתהילה עולמית בתחרות בינלאומית לטיסה 'צ'לנג'".

יומן פ.א.ט. נראה שותף טבעי להפקה כזאת. „הצעתי להם: אני אעשה לכם סרט על ז'בירקו וויגורה, אינני מבקש מכם פרוטה — רק תתנו לי עבודה למעבדה שלי... אך לא רצו לשמוע על שיתוף־פעולה עם יהודים. לכו לעזאזל, אמרתי בלבי. לקחתי במאי צעיר, ליאו ז'אנו (לייבלה כ"ץ), שזה עתה סיים את לימודיו בצרפת, ויחד הפקנו את הסרט בכוחות עצמנו.

„אבל — ממש תעתועי הגורל: אך סיימנו את הייצור של הסרט, והנה ניספו שני הטייסים המפורסמים האלה בתאונה אווירית קטלנית — טרגדיה שזעזעה באותם ימים את העולם כולו. מכרנו את הסרט להפצה עולמית, וגם היומן פ.א.ט. בא אלינו והתחנן שנמכור לו, לפחות מטרים אחדים בלבד. „אינ?" — אמרתי להם. אתם רוצים לעשות ממני שיילוק? בקצרה: תוך שבוע ימים חתמנו על חוזה שלפיו פ.א.ט. מוסר את כל עבודות העיבוד שלו למעבדות שלנו, מעבדות „סקטור". ואת הסרט על שני הטייסים, הגיבורים הלאומיים הפולנים ז'בירקו וויגורה, נתתי להם במתנה..."

באווירה האנטישמית ההולכת וגוברת, חזרו וניסו הניסיונות להוציא את תעשיית הסרטים בפולין מידי היהודים. לפתע חלה תפנית בכיוון של הפקת סרטים יהודיים. אחרי הפסקה של שמונה שנים, מפיק גוסקינד את הסרט „על חטא" (על קורות הסרט הזה הרחבתי דיבורים בכתבה אחרת ב„על המשמר"), וחצי שנה אחרי הצגת־הבכורה שלו (פסח 1936) מופיע על מסכי הקולנוע הסרט „אידל מיטן פידל" ליוסף גרין. מאז, עד קיץ 1939, הפיקה „גרין־פילם" לסירוגין סרטים עלילתיים עם הכוכב הראשי מולי פיקון ושל „כינור" — תמיד עם דז'יגן ושומכר.

בו בזמן טיפל גוסקינד בהפקת סרטים פולניים, רובם בבימויו של אלכסנדר פורד: לא כל סרט של פורד היה הצלחה קופתית, אבל המוניטין של הבמאי הזה ושל שחקנים מצויינים המשתתפים בסרטיו, הבטיחו לפחות את המינימום לכיסוי הוצאות המעבדה.

סרטונים על יהודי פולין

כאשר ז'בוטינסקי הגיע לווארשה, לא יכול היה „סקטור", עם מכונת־ההקלטה הניידת שלו, להחמיץ את ההזדמנות, והוא הפיק סרט על הופעותיו של מנהיג הרוויזיוניסטים בפולין. תוך כדי כך נקשרו קשרים אישיים בינו לבין גוסקינד. ז'בוטינסקי צפה עתיד שחור ביותר ליהודי פולין. „שאול, אמר לי, היהדות הפולנית תיעלם! מה שיישאר, זה סרט על חיי יהודים בערים ובעיירות, אם תעשו סרט כזה. אתם חייבים לעשות סרט כזה!' כך נולד הרעיון לסידרה של סרטים דוקומנטריים על חיי היהודים בפולין".

אבל, סרט הוא צעצוע יקר. מאחורי היוצרים האידיאליסטים תמיד מסתתר הממון העשיר. בידי שאול ויצחק גוסקינד היתה מעבדה ואמצעי ייצור — והסיכון. לכן, לא היה גדול: כל עיר או עיירה יהודית בפולין היה לה „לנדסמנשפט" בארה"ב — אירגון יוצאי אותה עיירה. אפשר היה להניח שחברי אירגון כזה ירכשו עותק או אפילו מספר עותקים מסרט המנציח את עירם.

כנסיון, החליטו האחים גוסקינד להפיק שישה סרטים דוקומנטריים באורך של 10 דקות כל אחד, על חיי היהודים בווארשה, וילנה, קראקוב, לבוב, לודז' וביאליסטוק — ואם זה יצליח, פתוחה לפניהם הדרך לשאר המקומות.

נקבעה נוסחה, לפיה החלק הראשון של הסרט יתאר את נופה של העיר ואת תולדותיה, והחלק השני יירד לרובע היהודי, יראה אותו ביום חול ובשבת, קצת טיפוסים אופייניים לאותו רובע, בתי־ספר, בתי־חולים, אירגוני־סעד, בתי־יתומים, בתי־תרבות. את הסרטים המוכנים החליטו לשלוח בגובלינה לטרבן שאמור היה לפרוק אותם מדראחי בסכום של שלושה אלפים דולר.

המשלוח יצא לארצות־הברית בשבוע האחרון של חודש אוגוסט 1939. ■

נתיבות קריאה*

ד"ב בר־ניר

סוף הסוציאליזם?

משטה אבטלה טכנולוגית עיקשת המגיעה לעשרה אחוזים של כוח העבודה — השכירים נאמנים, ביתר־שאת, בציפורניהם במקומות

כותב מקס גאלו: „בהשוואה לעולם השלישי ולשיטה הסובייטית, הקאפיטאליזם נראה עדיין למרות שלושים מיליוני מובטליו". שנית: הסוציאליזם, מראשיתו, מעצם טבעו, היה והינו תביעה לחירות, ואין חירות אלא חירות אישית, ולא „קולקטיבית". מכאן שחופש האדם, חופש האזרח, חופש האסיפה, חופש ההתאגדות, חופש השביתה, חופש ההפגנה, — כל אלה ועוד אינם כלל נחלת הליבראליזם, אלא של הסוציאליזם. ואל נשכח: המחבר היה שר בממשלת מיטראן, ואחד מהוגיה. הוא מזכיר שמארקס הוקיע את הבירוקראטיזציה והריכוזיות העודפות של המדינה המודרנית, ותבע שהיצרנים עצמם ינהלו את ענייניהם. אך מכאן ואילך „מתקדם" (או נסוג) גאלו לעמדות חדשות בתכלית. בשים לב למציאות העכשווית שבה הוא חי, וביודעו כי מאמצי הממשלה הסוציאליסטית הצרפתית, שבה
ן, להקטין את האבטלה עלו בתוהו — מקדש
תה ערכים חדשים: תחי היוזמה הפרטית,
יכה עבודה לדורשיה; יחי הרווח, שהוא שמן
ה לכל מפעל תעשייתי וחקלאי; תחי העילית,
עילת יוזמה בכלכלה ובמשק.
ך הוא אומר ומסיק מסקנה מפתיעה בתכלית:
ציאליזם איננו קולקטיביזם, הוא אינדיבי
ליזם", כאשר כל יחיד יחליט בעצמו מה
ום, או מה לא לתרום, לחברה שבה הוא חי.
תחרות לא יכון משק, ללא מידרג חברתי לא
מן המוכשרים ביותר את מיטבם לחברה.
מאל הוא קודם־כל מוסר, יחס נדיב למקופחי
רה, ולא תיקון משטר מעוות. הדבר היחיד
נבדל הוא מן הליבראליזם הקלאסי, או הניאו
ראליזם, הוא בהנחתו, כי „יש להכיר במיגור
בורי והפרטי כאחד".
ואילו הסופר השני, לוראן ז'ופרן, פוסק קצרות.
„מה שהיה סוציאליסטי — לא פעל, ומה
על, לא היה סוציאליסטי". ללמדך, כי
ומיתיאוס", המורד באלים, „יצא מן האופנה"
עם שאר האוטופיות התלושות, מעתה שולט
ני" — ולא ה„אנחנו" — באמונת ההמונים.
תה „כל אחד לעצמו — והשוק בשביל כולנו".
ציה הגדולה של צרפת אינה סוציאליזציה אלא
רניזאציה של המשק. עלינו למכור, עלינו
צא; עלינו לכסות גרעונות; עלינו להפיק
חים — עלינו להיות פראגמאטיסטים, ולא
יאולוגים. הוא אפילו מרחיק ללכת עד כדי
שר, כי „הקאפיטאליזם הוא עתידו של
שמאל", תוך שיתוף גובר של העובדים בהנהלת
ופעלים הפרטיים.
בין המערב והמזרח הרחוק מתבצעת עתה
לוקת עבודה חדשה בייצור סחורות: התעשייה
הקלאסית תהיה מעתה נחלת אסיה, בעלת שכר
עבודה הנמוך, ואילו אירופה ואמריקה חייבות לעבור לתעשיות מתוחכמות, בעלות הידע הטכנולוגי המתקדם ביותר, כדי להישרד בתחרות העולמית. ועוד: המפלגה הסוציאליסטית חייבת להישאר מפלגת העניים, הדורשת את צימצום הפער החברתי. אולם השוויוניות החדשה (בערבון מוגבל) תובעת את חידוש הצמיחה הכלכלית — ואין צמיחה כלכלית מחודשת בלי ביעור האינפלציה, בלי ביטול החוב החיצוני, בלי איזון בין היבוא והיצוא — ובראש־וראשונה אין צמיחה כלכלית בלי שוק ובלי יוזמה פרטית, וגם ציבורית, במקרים מסויימים. בזה מתחיל ובזה מסתיים הסוציאליזם של לוראן ז'ופרן. כלום התקדמנו במשהו בהבהרת העניינים, אם נציין כי גם בישראל נראה הסוציאליזם כ„יצא מן האופנה", או מחוץ לטווח ראייתם של המונים רבים?

הצד המעניין בכל „הליבראליזאציה" של הסוציאליזם „המתוקן" טמון בכך, שהוא נתקל בתגובות, הנראות סוציאליסטיות, מצד האזרחים והבוחרים, כאשר הם נשאלים שתי שאלות: המוכנים אתם לוותר על חברת־הרווחה, על הביטוח הלאומי, על הביטוח הרפואי, על הגימלה, על הביטוח לעת־אבטלה־ומחלה־ותאונה־וזיקנה ועוד־ועוד? למעשה, אלה הם הישגיו ההיסטוריים, לא של הליבראליזם, אלא של הסוציאליזם המפורש. שנית: המוכנים אתם לוותר על התערבות המדינה ותחיקתה, בזירת הכלכלה־והחברה־והתרבות־והעזרה־ההדדית?

כאן מתבררים שני דברים: רונאלד רייגן, או הגברת תאצ'ר מוכנים לכרסם, אך לא לבטל את הביטוח הלאומי שכן אין הם מוכנים להסתכן בעימות עם מיליוני אזרחים. כן מתברר עוד דבר גרוטסקי: אין היזמים מוכנים לוותר על התערבות המדינה, תיכנונה וויסותה, כאשר מדובר בהגנה על ענייניהם, לעומת התחרות־חוץ ושאר הפרעות להפקת רווח מצידם.

מסתבר, איפוא, כי הקולקטיביזם, השוויוניות החברתית, ותיכנון החברה והמשק, הם סמ־חיים גם של החברה הקאפיטאליסטית. כן מסתבר, כי קיימות תעשיות־יסוד, כגון תעשיית האנרגטיה, שהשקעות היסוד הדרושות בה מחייבות משק ממלכתי־ציבורי, ולא פרטי. אך אם זה כך, אולי יש לנסח את הסוציאליזם במינוח חדש ולחלקו לטווח קצר, בינוני וארוך. בטווח קצר ובינוני — ייאמר, כי יש זכות קיום למשק ממלכתי, למשק שיתופי ולמשק פרטי, כביטויים לגיטימיים של המשק המערבי־המודרני. שנית, אין ניגוד בין תיכנון לשוק, ועליהם לעלות בקנה אחד. כאשר השוק מבטיח תסיסה ורעננות, והתיכנון מונע את הג'ונגל, את התפרעות השוק, תוך־כדי הפקרת ההמונים לנצלנותם מעטים מתעשרים. שלישית — חייבת החברה לדאוג לערבות הדדית בין בעלי ההכנסות הגבוהות והנמוכות, למען לא יבולע לחלשים. אומר אחד המשקיפים: „הליבראליזם — הוא הימין, והשמאל הוא — הסולידאריות החברתית". אומר, למשל, אולאף פאלמה, המנהיג השוודי שנרצח בשטוקהולם: „אנו רוצים פחות ופחות אי־שוויון סוציאלי וכלכלי, פחות ופחות השקעות פרטיות ללא בקרה, פחות ופחות פגיעות בסביבה האקולוגית — ויותר ויותר שיתוף ההמונים בהנהלת ענייני האומה". והוא מוסיף: „בארצות הנתונות לשלטון השמרנים הנהיגו מהר מאוד סיבסוד המדינה לטובת המעסיקים. הם היססו הרבה פחות מאשר הסוציאל־דימוקראטים להשתמש בכוח המדינה כדי להשיג את יעדיהם הפרטיים".

אשר לווילי בראנדט, גם הוא עוסק במרינויות לטווח בינוני, באומרו, כי „יש להביא לכלל מיזוג את מירב הצדק עם מירב החופש האינדיבידואלי", או — ושוב מנסח הוא בקצרה את שאיפתה „התחרות, במידת האפשר — אך תיכנון במידת הצורך". ללמדך כי הליבראליזם הפראי, הנוגד כל סולידאריות חברתית, שוב איננו בא בחשבון.

במה אמורים, איפוא, הדברים? הם מתכוונים לכך, שיש למקד את המחשבה, ואת ההסברה כלפי פנים וכלפי חוץ, לא במטרות הקרויות סופיות, והן לוטות בערפילי הימים, אלא במטרות ההיסטוריות הנראות קרובות וממשיות. מטרות אלה — מה הן אומרות? הן אומרות שוק ותחרות, במסגרת תיכנון. הן אומרות לגיטימיות של משק ממלכתי, ציבורי, שיתופי ופרטי, כאשר חברות ממשלתיות, בענפי־יסוד, בשיתוף מירבי של העובדים — הן ערובות רציניות לתיכנון לאומי, גמיש אך כולל. הן אומרות ריווחיות המפעלים, אך גם סולידאריות חברתית וצימצום פערים, כאשר רמת־חיים הוגנת לעובד, ושיתופו המלא במהלך המשק, תורמים גם הם לריווחיות ולעיילות כללית. מבחינה זו ניתן לומר, כי הליבראליזם החדיש אטום לסולידאריות חברתית ורוצה לפרק את תולדותיה, בעוד שהתנועה הסוציאליסטית סבורה, כי המשק איננו הכול, כי הכלכלה חייבת לשרת את האדם, ולא להיפך. כנקודת־מוצא לכל מצע, לכל תיאוריה חברתית, לכל השקפת־עולם — סוציאליזם של ערבות הדדית, איננו מלה ריקה. עדיין היא בשורה של ממש. ■

* Max Gallo: "La troisième Alliance-pour un nouvel Individualisme" — Editions Fayard-Paris — 1984
Laurant Joffrin: "La Gauche en voie de disparition" — Sseuil Paris — 1984

צוק שהוא מדינה

עלי כהן

הקופים מצטלמים מרצון

אנשי גיברלטאר אוהבים את הצוק שלהם, אבל נראה כי לא ירחק היום בו יצטרכו לבחור בהגירה — אם לספרד הסמוכה או לבריטניה, שבה רואים רובם את המולדת הגדולה שלהם

במרוצת אלפי שנות ההיסטוריה מתו עשרות אלפי חיילים בנסיונות כיבוש או בהגנה על הצוק השומר על הכניסה לים־התיכון — צוק גיברלטאר. היום גיברלטאר היא מדינת חסות בריטית זעירה, שפניה לשלום. בשטח זעיר של שישה קמ"ר חיים קצת למעלה מ־30 אלף תושבים האוהבים את הצוק שלהם.

גיברלטאר היתה מנותקת מן העולם במשך 16 שנים: רודן ספרד הסמוכה, הגנרליסימו פראנקו ביקש לספח את הצוק למדינתו. מאחר ו־80% מאזרחי גיברלטאר הם ספרדים במוצאם נערך משאל־עם, והתברר כי 96% הביעו התנגדות לשוב לחיק המדינה־ה„אם". התוצאות הרגיזו מאוד את פראנקו ששם מצור שלא בדרכי מלחמה על הצוק. המקום הפך להיות סגור ומסוגר. אין יוצא ואין בא. הדבר היה ב־1969. רק בפברואר 1985 נפתחו השערים לשני הכיוונים והמוני תיירים מספרד החלו שוב לפקוד את הצוק.

מייבאים הכל — גם מים

בתחנת הגבול, מדרום לעיר הספרדית לינייא, מתנוססים זה לצד זה ה„יוניון ג'ק" והדגל הספרדי. בצד הספרדי ניצב דום חייל במדי חקי ללא תנועה. בצד ה„בריטי" חייל במדים ובכובע מצחייה המסתיר את עיניו. שניהם נראים כפסלי שעווה, ורק תנועה זעירה מעת לעת מגלה כי מדובר באנשים חיים.

שטחו של חצי־האי גיברלטאר, או אם תרצו „הצוק", כה קטן עד כי נמל התעופה ההומה למדי גובל בגבול. מגדל הפיקוח מפקח לא רק על תנועת המטוסים כי אם גם על תנועת המכוניות הנכנסות לתחומי גיברלטאר מספרד: הכביש לתוך גיברלטאר חוצה את המסלול־היחיד של נמל התעופה, וכאשר מטוס נוחת או ממריא המכוניות ממתינות לאור ירוק, הניתן ממגדל הפיקוח. בעבר השני של נמל התעופה — בית הקברות של תושבי־הצוק: בתחומי הצוק אין מקום.

אורכו של צוק גיברלטאר, מנקודת הגבול היבשתי עם ספרד ועד למגדלור הדרומי — 4.5 קילומטרים בלבד. מקצה גיברלטאר ועד למרוקו אשר בצד האפריקני־הדרומי — 14 קילומטר. עצמה לא גדל דבר, ויש לייבא את כל מוצרי הצריכה מן החוץ. מתקנים מיוחדים אוגרים מי גשמים לשתייה, ובשנים שחונות מייבאים אפילו מים. חשמל מיוצר בשלושה גנראטורים לצרכי התושבים. הנמל שוקק תנועה, שיש בה כדי לחזק את הרושם בדבר חשיבות המקום, מה גם שבים הפתוח נראית תנועת אניות מתמדת ובמרחק לא רב ניתן להבחין בבירור בחוף האפריקני.

המעבר לגיברלטאר ביבשה מהמם: פיסת בריטניה בקצה חצי האי האיברי: שלטים בשפה האנגלית, כללי התנהגות בריטיים, מטבע־ליש"ט, תיבות־דאר עם הכתובת „אליזבט ה־2" והכתר, תאי־טלפון האפיינים כל־כך ללונדון. רק הנהיגה אינה דומה לנהיגה בבריטניה. בגיברלטאר, כמו ביבשת האירופית הנהיגה היא בצד ימין של הכביש ולא משמאלו. בסימטאות הצרות של העיר, המצויה בחלק המערבי של הצוק, אין מקום אלא למכונית מסחרית קטנה, והאוטובוסים הגדולים עם התיירים מופנים למגרש חנייה מיוחד. ברחובות הצרים והעקלקלים נעים תושבי הצוק במספר עצום של מכוניות: מעריכים כי על כל שני תושבים יש מכונית אחת.

מתחת לצוקים התלולים של מזרח גיבראלטר נסללו מנהרות ובתוכן ניתן להקיף את האי בתוך זמן קצר — רוחב גיבראלטר במקום הרחב ביותר: פחות מקילומטר וחצי. לעומת זאת, גובה הצוק מגיע ל־460 מטרים מעל פני הים, ובצוקים נראים בבירור חורים לתותחים. ניכרת גם תנועת צבא באי, והדבר טבעי במקום איסטראטגי כזה. מגורי אנשי הצבא ומשפחותיהם נוגעים במגורים רגילים, אך בשכונות מיוחדות.

נקודת הגבול בין ספרד לגיברלטאר שהיה סגור 17 שנה... צילומים: עלי כהן

המחירים בגיבראלטר אינם גבוהים. הם נקובים בלירה הגיבראלטרית, שערכה זהה ללירה האנגלית. היום, לאחר פתיחתם המחודשת של שערי גיבראלטר לכיוון ספרד, ניתן להשתמש גם בפזטה הספרדית במרבית המסעדות והחנויות, לפי שער של 220 פזטות ללירה גיבראלטרית. לעומת זאת אין לשלם בפזטות של ספרד במוסדות ממשלתיים, כמו, למשל, עבור בולים בבתי־הדואר.

בגיבראלטר גאים התושבים באולם הקונצרטים המקורי ביותר בעולם: האולם האקוסטי לא נבנה בידי אדם אלא מצוי בתוך מערת נטיפים ענקית, „סנט מישל". שורות שורות של כסאות מסודרים במורד אחר האולמות של המערה. הטיפות הנופלות מן התקרה אינן סיבה שלא ליהנות מן האקוסטיקה — מבעד לרמקולים משמיעים כל העת מוסיקה של צ'ייקובסקי, אלגר ואחרים והנאה רבה.

אי אפשר לכתוב רשימה על ביקור בגיבראלטר בלי להזכיר את הקופים המפורסמים, שהאגדה מספרת כי כל זמן שהם יחיו באין מפריע בצוק — יישאר השלטון הבריטי במקום על כנו. הקופים הובאו למקום לפני שנים רבות מאפריקה על־ידי ימאים והתאקלמו יפה. הם התרגלו לתיירים ולמצלמותיהם, מוכנים ברצון להצטלם עם התיירים במורדות הצוק או על ענפי העצים האהובים עליהם. אלה הם הקופים היחידים באירופה החיים בטבע ולא בגני חיות. מספרם אינו עולה על 70: העודף נמכר לגני־חיות בעולם כ„קופי גיבראלטר".

גיברלטאר – לאוברלטר

תושבי גיבראלטר שנכלאו בחצי־האי שלהם משך 16 שנים לא לקו בקלסטרופוביה. הם הרבו לנסוע, דרך הים או באוויר ללונדון או לטאנג'יר שבמרוקו. את סופי השבוע בילו על הצוקים התלולים ליד הקופים או בסימטאות הצרות של העיר הקטנה, שבה ארכו של הרחוב הראשי (הנקרא ברוב דמיון „מיין סטריט" — „הרחוב הראשי") קילומטר וחצי. רוחבו, כאמור, מספיק בקושי למכונית קטנה, ומכונית כי תחנה בו מכונית נוספת לא תוכל לחלוף על פניה אלא בתמרונים מסובכים.

והעתיד? התושבים מתרבים, באופן טבעי אך אדמה לבנייה — אין. הפיתרון — הגירה, אך רק מעטים בוחרים, בינתיים, בדרך זו, בשל אהבתם למקום. נראה כי לא ירחק היום בו ייאלצו לבחור בפיתרון זה — אם ספרד הסמוכה או לבריטניה. ליהודים המעטים יש אפשרות נוספת — ישראל.

דוד ארן

מסביב לעולם

● התפשטות „איידס" מעוררת שאלות משפטיות ומוסריות

התפשטותה המהירה של המחלה הקטלנית „איידס" מעמידה מחוקקים, מדענים ורופאים בפני קשת רחבה של בעיות מוסריות ומשפטיות — נאמר למטפלים במחלה, אשר לא־מכבר התכנסו לוועידה בת שלושה ימים בפאריס, יחד עם דיונים על התקדמות הרפואה במלחמה באיידס, טיפלו המומחים ביום השני של הוועידה בשאלות מוסריות הקשורות בבדיקות למציאת נגיף האיידס ובנסיונות לבלום את ההתפשטות הנגיפית של המחלה — באמצעות חקיקה.

זאב פלוס, ראש המחלקה המשפטית של אירגון הבריאות העולמי, אמר כי המחלה הביאה לריבוי מעשי חקיקה במדינות כארה"ב, אוסטרליה ושבדיה. „כ־20 מדינות קיבלו חוקים בקשר לאיידס, למן: חיוב הודעה על המחלה לרשויות הבריאות, דרך סיווגה של האיידס כמחלת מין, ועד לנקיטת צעדים לשם הגנה על בנקים־שלידם וקידום חינוך הציבור. „לצד ההפריה המלאכותית, זה אולי הנושא המשפטי הרגיש ביותר מזה עשרים שנה", אמר.

רק שתיים מבין 20 המדינות שהשתתפו בוועידה הן מדינות מתפתחות, אך נוכח העובדה, שאפריקה נפגעת יותר ויותר על־ידי המחלה — אומרים המומחים — ייתכן שהעולם המתפתח ייאלץ בקרוב לשקול קבלת חוקים בנושא האיידס.

על־פי הערכות באירגון הבריאות העולמי — כ־100,000 בני־אדם ברחבי העולם נגועים באיידס, ועוד חמישה מיליונים הם נושאים בריאים של הנגיף הקטלני הזה. המומחה לאיידס, איש זאיר, בילה קאפיטה, אמר בוועידה, כי שישה אחוזים מכלל תושבי אפריקה הם נושאי המחלה.

אמנם, נושאי „הייוו" (הנגיף הפוגע במערכת החיסון האנושית), הנחשב כגורם המחלה, אינם מראים את סימני המחלה, אך על־פי מחקרים 5 עד 30 אחוזים מהם עלולים לפתח אותה.

ואולם בדיקות לגילוי נוגדני איידס בבני־אדם מעוררות את בעיית הסודיות, ולפי דעת רבים, נפתחים בזה שערים לאפליה נגד בני אדם הלוקים במחלה או הנושאים את הנגיף.

„בארה"ב קיימת מהחלט נטייה לקדם את עניין הבדיקות, והחברות ביטוח משתמשות יותר ויותר במידע הזה כדי להחליט אם לבטח אדם מסוים ואם לאו", אומר ריימונד ג'ייקובס מן המרכז הניו־יורקי לייעוץ ולסיוע לגברים ההומוסקסואלים.

לדבריו של ג'ייקובס, החלו חברות ביטוח מסויימות למיין את הפונים אליהן על־פי צופנים מסויימים: גברים בגיל 25 עד 40 בלוס־אנג'לס וניו־יורק, למשל — אזורים פוטנציאליים של איידס — נחקרים בחומרה יתירה.

„זהו מאבק המתנהל כעת בארה"ב, והוא חריף מאוד. אנו דורשים בתוקף מגברים הומוסקסואלים וביסקסואלים שלא לעבור את הבדיקה — אלא אם כן היא קשורה בהריון — שכן, אין לנו כל בטחון בסודיות", אמר.

ואילו לדברי מדענים בשבדיה, דרוש חוק המחייב הודעה על תוצאות חיוביות של בדיקות הנוגעות להימצאות הנגיף, שהוחל בהן בארצם לפני שישה חודשים, ואשר בהן התגלו אלף מקרים של הידבקות — אך תוך כדי שמירה קפדנית על פרטיות וסודיות המעורבים.

ואולם הבדיקות מעוררות אף את השאלה המוסרית בדבר „מעקב אחרי יחסים" ואחריותם של רופאים ועובדי בריאות לאתר בני אדם, שאולי קיימו מגעי־מין או מגעי־דם עם אנשים שנדבקו במחלה — אמרה ג'ין מתיוס, יועצת משפטית של המרכז לפיקוח על מחלות באטלאנטה.

כאמצעי לבלימת מחלת האיידס, פסק באחרונה משרד המשפטים האמריקני כי מעסיקים ופקידים לבריאות הציבור רשאים להפלות לרעה בני־אדם לוקים באיידס, שלדעתם מהווים סכנה לזולת.

על־אף הוכחות חותכות, כי אי־אפשר להידבק באיידס על־ידי מגע מקרי, תציעו מחוקקים בארה"ב חוקים מסויימים — למן בדיקות דם מחייבות אצל עובדים המטפלים במזון, ועד להטלת הסגר על חולי איידס שהתנהגותם עלולה להפיץ את המחלה — אמר קצין הבריאות של סאן פראנציסקו, מרווין סילוורמן.

מדינות מסויימות שוקלות חקיקה שתהפוך לעבירה מניעת מידע מצד נושאי הנגיף מרופאיהם ומרופאי השיניים שלהם.

ובינתיים מטפלים עורכי־דין — לדברי מתיוס — יותר ויותר בהגשת משפטים נגד בנקים של דם, זרע או איברים, בשם בני־אדם שהודבקו במחלה לאחר שנזקקו להם.

קלאודיה ראדר

● „חילופי" אקלים בכדור הארץ

חילופי אקלים חלו לפני 300 עד 400 אלף שנים על־פני כדור־הארץ, כפי שמסר צוות של שלושה חוקרים הולנדים באחד הגליונות האחרונים של כתב־העת המדעי הבריטי „סיינס". השאירו חילופי אקלים אלה עקבות במשקעים על קרקעית הים ליד חופה המערבי של אפריקה. דגמי המשקעים מוצאם באגן הקנארי צפונה לקו המשווה, ובאגן האנגולי — דרומה לו. שרידים של בעלי־חיים ואצות חד־תאיים בתוך הדגמים גילו לחוקרים מגמות מנוגדות: בתקופה ההיא הגיעה בחצי הכדור הדרומי לקיצה תקופת קור קשה, ובמקומה התחילה תקופה חמה־לחה. לעומת זאת, ירדו הטמפראטורות בחצי הכדור הצפוני — לקראת עידן קרח חדש. לדעת שלושת ההולנדים, ייתכן כי חילופי האקלים נגרמו על־ידי הפרעות במסלול כדור הארץ, שסיבותיהן היו אסטרונומיות — הפרעות המופיעות, על־פי החישובים, בערך מדי 413,000 שנים.

ד"ר צייטר, המבט

● מחיר השלת העור של נחשים

נחשים משילים, כידוע, את עורם בתקופות קצובות. כשהם גדלים, עליהם להיפטר משכבת הקרון של עורם. המדענים האמריקניים קר. גלס ומ.פ. צימרמן חישבו את כמות האנרגיה שהנחשים מבזבזים על השלת עורם: לפי מוני הנחשים, מכיל העור המושל פי שניים עד חמישה מכמות האנרגיה, שהנחש צורך ביום אחד. נחש מים חום, למשל, שמשקלו מחצית הק"ג, משיל את עורו מדי חודשיים. רק בחומר הקרון של עורו עליו להשקיע 7 אחוזים מאנרגיית חילוף החומרים שלו. אכן, מחיר יקר ללבוש חדש...

ד"ר צייטר, המבט

דפים לספרות

שומר. 1948. מתוך „נפתלי בזם", ספר חדש בהוצאת ס. הפועלים.

„לאחר קריאת ספר שירים אחד אמר מר קוינר: למועמדים למשרות ציבוריות ברומא אסור היה, שעה שהופיעו בפורום, ללבוש מלבושים עם כיסים – כדי שלא יוכלו לקבל שוחד. כך גם צריך לאסור על משוררים ללבוש בגדים עם שרוולים כדי שלא יוכלו להוציא מתוכם שירים."

ברטולד ברכט: מעשיות על מר קוינר

התפכחות מאוחרת

בנקו אדר

יהושפט הרכבי: הכרעות גורליות.
הוצאת עם עובד, 1986

ספרו החדש של הרכבי זכה לפירסום רב עם צאתו ממכבש הדפוס, ליוו את הופעתו שפע של ראיונות וכתבות בכלי־התקשורת וניתן לומר כי נעשה לא מעט כדי שיגיע לציבור רחב ככל האפשר. ואכן ראוי הספר לשמש נושא לדיון ציבורי: הרכבי כותב בשפה קולחת, מנסח היטב את רעיונותיו והוא חד־משמעי במסקנותיו, הגם שהוא מכביד על הקורא בחזרות אין־סופיות ולובש איצטלה של נביא־זעם שדבר אלוהים נמסר לו אישית, כדי להביאו ממרומי הקתדרה לשער בת־רבים. גם הרכבי עצמו — שכתב את הספר, לדבריו, כשהוא אחוז „בדחילו ורחימו ובסערת נפש, אחוז בלבטים ומתייסר" (עמ' 9) — מכיר בכך שפסקנותיו, לעיתים, נחרצות מדי וכי בדרכו אל היעד הוא מתעלם מכמה וכמה עצים בדרך („על המשמר", 4.3.86).

למרות זאת, ראוי הספר שיעורר ויכוח ציבורי ברמה העקרונית שכה חסרה אצלנו בשנים האחרונות. אם כך יקרה, גם אחרי שוך הגל הראשון של מכירת הספר, יזכה הרכבי למה שלא זכו רבים לפניו: להעשיר את רדידות הוויכוח הציבורי שלנו בדיון בהיבטים העקרוניים והמהותיים של חיינו וקיומנו. דברי הביקורת הבאים על הספר נכתבים כחלק מן הוויכוח שפרופ' הרכבי מצפה לו (עמ' 10).

דומה, כי רבים סבורים שכל התייצבות נחרצת נגד „חרות" והאידיאולוגיה הרוויזיוניסטית ראויה שנברך עליה, וכל מה שמשרת את המאבק בליכוד הוא חיובי, בין אם הוא עומד בקריטריונים מחמירים של האמת ובין אם לאו. בהקשר זה נתפס ספרו של הרכבי כתרומה מוצלחת ובעיתוי מוצלח: הולכים ומתרבים הסימנים כי במפלגת העבודה מתארגן לחץ מוזמן לכפות על שמעון פרס לא לקיים את הסכם הרוטציה. הרכבי הופך את פירוק השותפות הכפויה עם הליכוד להכרח קיומי של פיקוח־נפש.

יהושפט הרכבי, יש לומר, הוא בראש וראשונה פוליטיקאי הפועל במסלול האקדמי. כמי שהיה בעבר ראש אמ"ן ואחר־כך ממונה על המחקרים האסטרטגיים במשרד־הביטחון, ובשנים 1974־5 עוזרו של שר־הביטחון שמעון פרס לתיכנון אסטרטגי לטווח ארוך, הוא אדם המעורב בעומק השיקולים של הצמרת המדינית והביטחונית, ובמשך שנים היה גם שותף פעיל בעיצוב המדיניות שהביאה אותנו עד הלום. בוודאי שיותר מכל אדם אחר תרם הרכבי למדיניות זו בעבר את הבסיס ה„מדעי" שלה: אין פתרון לסיכסוך בינינו לבין הערבים ועלינו לחיות עימו לאורך ימים; אין בידי ישראל שום אמצעי להשפיע בכיוון של השגת פתרון ואין לה ברירה אלא להמשיך במצב של „קיר הברזל".

„הקונפליקט" — כתב הרכבי בספרו „בין ישראל לערב" — „מלחמות בחיי לאומים הן לפי שעה פורענויות, כמעט כרעידת אדמה, אינך יכול לעקור רעידת אדמה ומה שתוכל לעשות הוא לדאוג שיסודות ביתך יהיו חזקים וקירותיו איתנים, שיעמדו ברעידת האדמה... לפי שעה, השלום הוא אידיאל, הקונפליקט הוא מציאות... אם נגזר עלינו לחיות במצב של קונפליקט, נפיק מן החיים בצילו את הטוב האפשרי... במלחמה באים לידי ביטוי לא רק אכזריות, אלא גם האנושיות שבאדם, ופעמים אף הנעלה שבו. אם נגזר עלינו ללחום, ניהנה מזכרון מעללים והישגים במלחמה. הקונפליקט הוא רע. ניתנת כשאנו פועלים בו כראוי" (הדגשות במקור — ב.א.).

יותר מכך, בספרו „עמדת ישראל בסיכסוך ישראל־ערב" שיצא אחרי מלחמת ששת הימים בהוצאת „דביר", קובע הרכבי כי המלחמה תגרום אצל הערבים להצנעת מטרת החיסול של ישראל, אך לא להיעלמות המטרה עצמה. על כן אין להקל בחומרת הקונפליקט ודווקא השאיפה לשלום וגודש הפאציפיסטיות מביאים לאשליות, ויותר מכך, אפילו לזיוף המציאות (עמ' 34). יש, לדעתו, להכיר בעיניים פקוחות ב„אנטישמיות הערבית" ולהעריך לקונפליקט ממושך. וכלפי אלה שנקטו אז בגישה בה נוקט הרכבי היום, הוא כותב: „נושאי הגישה ,הרכה' (מעלים) את הדרישה לישראל להחל בפעולה למען השלום. הלהט שבו מוצגת דרישה זו עלול להוליד את הרושם כאילו המפתח לשלום הוא בידי ישראל, ויותר מכך, כאילו ישראל היא המונעת את השלום. אולם, העמדה שנוקטים הערבים כשדרישתם הפוליטיסידית [השמדת מדינה] היא מוחלטת, משאירה לישראל מרחב תימרון כמעט אפסי. דבקות הערבים בדרישה לחיסול אינה מניחה מקום לפשרה, כי פירושה של פשרה זו הוא ,חיסול למחצה', שיש בו משום סתירה" (עמ' 33־34).

אין פלא, על כן, שיהושפט הרכבי חש שעליו להסביר את התפנית שחלה בעמדותיו ולהוסיף נספח אישי מיוחד בסוף הספר, שכותרתו „עמדתי האישית בפרשיות הסיכסוך". למרבה הצער, אין היא מצטיינת בעודף כנות ולאחר קריאתה אי־אפשר לומר „מודה ועוזב — ירוחם". פרופ' הרכבי שולל מכל וכל שהתפנית חלה אצלו. הוא היה עיקבי לאורך כל הדרך ורק הסביבה — הערבים, היהודים, המצב הבינלאומי והנסיבות ההיסטוריות — הם שהשתנו. אילו היתה זו רק בעיה של כנות אישית ניתן היה לראות בה, כפי שעשה גדי יציב ב„הארץ" (18.4.86), „תעורה פאתטית וגם מיותרת", ולא להתייחס אליה כלל.

אולם, תוך־כדי ההתנצלות נקלע הרכבי לסתירה שיש בה כדי לערער את תקפותן של הקביעות בספרו החדש. אם אמנם רק המציאות היא שהשתנתה, מי לידינו יתקע שבעוד חמש או עשר שנים לא יחזרו הערבים לעמדת הסרבנות המוחלטת שאיפיינה אותם, אליבא דהרכבי רק לפני 18 שנה, ודווקא כתביו הישנים יהיו תקפים יותר מספרו החדש?

אולם דומה שבנקודה מרכזית זו פרופ' הרכבי טועה ושמא מטעה. ההתייחסות אל „הערבים" כאל חטיבה מונוליטית אחת מבחינת השקפותיה ודרכי אירגונה לא היתה נכונה אף פעם. כמי שהיה מעורב בפוליטיקה לא יכול הרכבי שלא לדעת כי גם בעבר היה ניגוד בדרכי הפעולה בין ה„בעת" הסורי לבין הנאצריזם, בין חוסיין לבין ארגון השיחרור הפלשתיני, וכי תמיד היה פער בין „התוכנית הגדולה", שהיא השמדת ישראל, לבין רמת „המדיניות".

היום ידוע לא מעט על המו"מ החשאי בשנים 1954־5, באמצעות מתווכים שונים, עם נציגיו של שליט מצרים, גמאל עבד אל־נאצר, שהתנהל תוך מחלוקת פנימית עזה בצמרת השלטון בישראל והסתיים במבצע־סיני לצידן של אנגליה וצרפת, ועל המו"מ הנמשך עם ירדן לאורך כל השנים. ביקור סאדאת בירושלים וחוזה השלום עם ישראל הם הוכחה ניצחת לנכונות הגישה — שפרופ' הרכבי לא נמנה עליה בעבר ואינו נמנה עליה היום — שטענה כי בעולם הערבי קיים פילוג אמיתי ומהותי, וכי השימוש במונח המכליל „הערבים" לא היה נכון והביא נזק מדיני גדול.

אלה אשר ניסו להצביע בשעתו על עובדת הפילוג של העולם הערבי ביחסו לישראל, לא זכו להקשבה משום שבישראל שלטה אסכולת „עם לבדד ישכון" של דוד בן־גוריון ואסכולת „אל תירא עבדי יעקב" ו„אין מנוס מקורבנות דמים" עד סוף כל הדורות. של משה דיין. הרכבי שהלעיג בשעתו על אלה שראו בשלום אפשרות ריאלית נוכח עובדת הפילוג בעולם הערבי, וטען כי יש בגישה זו משום זריית חול בעיניים, אינו יכול לבוא היום ולטעון — שוב בפסקנות של בר־סמכא — כי הערבים נטשו את „התוכנית הגדולה" של השמדת ישראל והם דבקים ב„מדיניות", בעיקר בכל שמדובר באש"ף.

בעצם, המסר העיקרי והתביעה העיקרית המופנית כלפי המדיניות הישראלית בנושא הסיכסוך — באותו תוקף פסקני של מי שהאמת האחת בידו —, הם בקביעה ש„תביעה להסדר בלי אש"ף משמעה היום הוא, תביעה לאי־הסדר" (עמ' 26), וכי כל „עמדה ישראלית השוללת בצורה בלתי־מותנית את אש"ף וחלקו בהסדר מדיני מועדת לכישלון" (כנ"ל). לדעת הרכבי גם הפלסטינים שאינם אוהבים את אש"ף רואים בו את נציגם, והכרת ישראל באש"ף אינה פרס על התנהגות טובה אלא נגזרת מהתפקיד שהוא ממלא (עמ' 26).

את המדיניות הישראלית, המוכנה לשבת ולדון עם פלסטינים שאינם חברי אש"ף, מכנה הרכבי כהטעיה עצמית. ואף שהוא מגנה את הטרור של אש"ף והמלחמות הפנימיות בארגון הוא מבקש את תומכי האצ"ל והלח"י לשעבר לזכור שעם כל נכונותם להקרבה בימי המחתרת, מספר הקורבנות שהעלו במאבקם לשיחרור לאומי זעיר לעומת הקורבנות שהעלו הפלסטינים, הוא אף רומז כי הטרור, ככל שהוא מתועב, צריך לעורר ישראלים לשאול את עצמם מה יכולים הפלסטינים לעשות כדי לא לרדת כקבוצה לאומית מעל במת ההיסטוריה? לאש"ף, ככל שמעשיו מכוערים, אין תחליף, לדעת הרכבי, שכן האופציה הירדנית אינה קיימת (עמ' 38 ו־41).

בשלעצמי, גם אני סבור שבתנאים הנתונים לא יהיה מנוס משיתוף כלשהו של אש"ף במשא־ומתן אם — ודבר זה אינו נראה קרוב אחרי הקרע בין חוסיין וערפאת — יכיר אש"ף בהחלטה 242 ויסתייג מן הטרור, אף בשל כך אין חייבים לקבל את נוסחת רבאט, כי אש"ף הוא הנציג „הלגיטימי היחיד" של הפלסטינים ולסתום את הגולל על האופציה הירדנית. ודאי שעל ישראל לעודד כל גורם פלסטיני בשטחים המוכן לשלום עם ישראל ולמתן ביטוי לישות הפלסטינית במסגרת קונפדרציה ירדנית־פלסטינית. אין אני חושד בפרופ' הרכבי שהגיע לנוסחת „רק אש"ף" מנימוקים ציניים, דוגמת אלה שאיפיינו את משה דיין המנוח, אשר משנת 1968 טען שה„פתח" ואש"ף הם נציגיו ה„אותנטיים" של העם הפלסטיני ויש לשמוע מה הם אומרים, ואח"כ הסביר שאי־אפשר לעשות איתם שלום בגלל מה שהם אומרים. אולם נטייתו של הרכבי ליצור בקולמוסו מצבים ברורים וחד־משמעיים גוררת אותו לחיזוק עמדת הסירוב של אש"ף ולסילוק כל אופציה אחרת שיש למדיניות ישראלית החותרת לשלום.

גם תפיסת המחלוקת בישראל כמאבק בין שני מחנות שכל אחד מהם הוא מונוליטי בתוך עצמו היא חד־ממדית, נעדרת עומק, והעיקר — לא נכונה. אליבא דפרופ' הרכבי עומדות זו מול זו שתי תנועות שבין ניהן ובין מנהיגיהן יש ניגוד קוטבי בתפיסת המציאות, במנטאליות ובתרבות המדינית. חלוקה זו בין „בני־אור" ל„בני־חושך" מתעלמת מחדירת השקפות ניאו־רוויזיוניסטיות לתנועת־העבודה, שאף שלטו בהנהגתה למן הקמת המדינה ועד 1965, ושולטות בה גם היום, ואשר סללו את הדרך לשלטון הליכוד.

פולחן הממלכתיות שהעמיד את המדינה מעל לכל, אטטיזם נטול ערכים, שלילת ההסתדרות וארגונים וולונטריים אחרים, האמונה ב„עם לבדד ישכון", שאין לו תקנה לבעיות קיומו זולת העוצמה הצבאית — כל אלה היו ממאפייניה של רפ"י ושימשו רקע לשיתוף־פעולה פרלמנטרי בין סיעות רפ"י וגח"ל, שנמשך גם אחרי הצטרפותה של רפ"י למפלגת העבודה. העובדה שאנשים כמשה דיין, יגאל הורביץ ואמנון לין אף חצו את הקווים בתקופה זו או אחרת, רק מלמדת על היקפה של תופעה זו. ולא תיתכן השתחררות של ממש מן ה„אתוס הז'בוטינסקאי־בגיני" בלא ביקורת הניאו־רוויזיוניזם בתנועת העבודה. הרי הרכבי עצמו כותב (עמ' 220) כי „גישה מציאותית בהווה מותנית בראייה מציאותית של העבר, ואי־מציאותיות לגבי העבר תתרגם גישות פנטזיונריות בהווה".

תיאור המאבק הנוכחי בין הליכוד למערך כמלחמה בין קטבים מנוגדים לא תתקבל על דעתו של אדם אינטליגנטי היודע את העבר, והוא הופך כמה מפרקיו של הספר לתעמולה — יעילה יותר או פחות — אבל תעמולה כללית, וטיבה של תעמולה שאינה משקרת, אלא מבליטה רק חלק של האמת. מה ערך יש להבדלים ב„מנטאליות" אם אסכולת מבצע סיני הלכה ל„מלחמת ברירה" הרבה לפני שהחליט על כך ה„ליכוד" בלבנון, אם מנהיגי תנועת העבודה הם שהטיפו שהרכש צריך לקבוע את המדיניות, כי השלום הוא אשליה רומנטית, והקימו את כור דימונה כדי להשתית את היחסים עם השכנים על „מאזן האימה"; אם שמעון פרס ויצחק מודעי, ששניהם אינם נסמכים על האסכולה הבגינית־ז'בוטינסקאית, ביצעו מדיניות כלכלית שהזניקה את היוצר ופגעה בעבודה היוצרת ובציבור העובדים?

הרכבי טועה אם הוא סבור כי עיקר המחלוקת הוא סביב „המנטאליות". השאלה המכרעת היא, מה הם ההבדלים בין אסכולה א' לאסכולה ב' בגופי העניינים: כיצד להגיע לשלום תוך הבטחת הביטחון, איזו חברה

(המשך בעמ' 32)

בעריכת יעל לוטן

עורך משנה אילן שיינפלד

יעקב רבי

ניסוח פיוטי של מישנה פילוסופית

עדי צמח: „יש במו יש". מתוך מחקרים ביצירת שלמה אבן גבירול. ערך צבי מלאכי, עורכת־מישנה חנה דויד. מכון כץ לחקר הספרות העברית, אוניברסיטת תל־אביב, תשמ"ה.
עמרם שייר: שלמה אבן גבירול (הרשב"ג). „שמאל" בהגות ימי־הביניים. ספרית פועלים / ספרי דעת זמננו. הביא לדפוס: חיים לנדאו. תל־אביב, תשמ"ו.

בשירתו האמונית הנשגבה „כתר מלכות", שהיא שיר־מזמור לאלוהים, ל„פלאי אל חי", מקדים שלמה אבן גבירול את הדיבור על אחדותו המוחלטת של האל: „אתה אחד — ובסוד אחדותך חכמי־לב יתמהו / כי לא ידעו מה הוא. אתה אחד — ואחדותך לא יגרע ולא יוסיף / לא יחסר ולא יעדיף. — אתה אחד — גבהת ונעלית משפול ומנפול, / ואילו האחד שיפולו"

חן דעתך למשמעות הפאראדוקסאלית של שם־המיספר אחד, שהוא דו־ערכי. אלוהים האחד הוא הכול־מכל־כול, הוא אינסופי, הוא גבוה מעל גבוה ואין חוק של ירידה ונפילה חל עליו. כנגד זה, האחד שמדובר עליו בסוף הקטע המובא לעיל הוא אדם בשר־ודם, ודבר היותו אחד מעיד על מיעוטו ודלדול־כוחו, על כך שהוא בודד ומטבע־ברייתו נוטה למעידה ונפילה. „אילו" לפי הכתוב בקוהלת, עניינו „אוי לו": אוי לו לאיש האחד והבודד הצפוי לכישלון ונפילה.

„כתר מלכות" הוא פיוט נורא־הוד ועם זאת צח ובהיר, כיאה לתפילה (הכלולה במחזור יום הכיפורים נוסח ספרד) רק פה ושם הוא זקוק לפירוש המלות. אך הנה שיר אמוני אחר של אבן גבירול, שיר אהבה לפי צורתו. „אהבתיך כאהבת איש יחידו", ומושא האהבה הוא אלוהים, והאהבה עולה על גרותיות והמשורר מעיד עליה שהיא מתקיימת בלב ובנפש ומאוד, אולם לשון השיר ברובה סתומה וחידתית, ואצל שלמה אבן גבירול, שכשגב שירתו כן עומק הגותו ושסיכם את מישנתו הפילוסופית בספר „מקור חיים" (אשר מקורו הערבי וזהות מחברו היו עלומים מאות־בשנים) — ממילא מתעוררת השאלה אם לא בעיון פילוסופי עסקינן, שהז'אנר השירי טפל לו, איצטלה נאה, שעשוע המגרה את הקורא לרדת לסוף רעיונותיו של ההוגה. במאמרו „יש כמו יש" מעלה פרופ' עדי צמח את הסברה כי בשיר „אהבתיך" מתיימר אבן גבירול, לא פחות ולא יותר, „לסכם את כל שיטתו הפילוסופית בקיצור שאין למעלה ממנו". בעל־המאמר מביא צלעית אחת מן השיר, ארבע שורות בסך הכל וזו

פסל שלמה אבן־גבירול, המוצב במלגה

לשוננו: „חכמים אמרו כי סור היות כול / למען כל אשר הכול בידו / והוא נכסף לשומו יש כמו־יש / כמו חושק אשר נכסף לדודו".

מלים וסודותיהן

תנאי בל יעבור להבנת עניינה של צלעית־השיר הזאת הוא השתלטות על הסמאנטיקה, תפיסת משמעויותיהן של מלים בהקשר המסוים של השיר של לשון ימי הביניים — ושל המחשבה הגבירולית. מה כאן „סורה" של המלה סור? ו„למען", הפותחת את השורה השנייה, האם משמעה „כדי", „בשביל", כשגור בפינו? והמלה „כל", החוזרת שלוש פעמים, מובנה אחד או שהיא משנה את הוראתה מפעם לפעם? ומה מבקש הרשב"ג לומר ברצף „לשומו יש כמו־יש"? המלה „סור", מזכיר עדי צמח למי שאין הדבר נהיר לו (מקריאת „כתר מלכות", למשל), הוא מונח טכני שאבן גבירול משתמש בו במשמע צורה: „סודו של כל דבר הוא צורתו". אין פירוש הדבר שעניינה הראשוני של המלה סוד מוצא מכלל שימוש, אלא את צלעית־השיר הנידונה, אומר פרופ' צמח, ניתן לקרוא בשתי רמות:

רמה אחת פשוטה המציגה את השאלה „מהו הסוד שבגללו כל דבר קיים"; ורמה אחרת שבה נשאלת שאלה מורכבת יותר, פילוסופית, המהווה תשובה לשאלה הפשוטה: מהו אותו הדבר אשר בעטיו קיימים ה„סודות", היינו הצורות המקנות קיום לכל יש? עיקרה של התשובה ניתן להלן, בשורה השנייה של הצלעית: „למען כל אשר הכול בידו". „למען", בעברית של ימי־הביניים, פירושו „בגלל". הווי אומר: ל„סודות"־הצורות יש קיום בגלל משהו הנקרא „כול", הפועל על משהו שגם הוא נקרא „כול" („כל אשר בידו")... ודאי ששלוש החזרות על המלה „כל" אינן שפת־יתר, אלא „כל" בשורה הראשונה („סור היות כל") הוא כל כפשוטו, כל דבר ודבר; בעוד ש„כל" השני, מלמדנו עדי צמח תוך הסתמכות על הפילוסופיה של אבן גבירול, הוא לשון כלליות, דהיינו — הוא „הרצון, האספקט הדינאמי שבאל הקובע את הצורה הכללית". התיבה השלישית „כל" בצלעית שלנו („אשר הכול בידו") מבטאת איפוא את מה ש„מעוצב הודות לפעולת הרצון", על־מנת שיהיה הבסיס הקיומי של היקום כולו, „כלומר החומר הכללי, שהוא (מבחינת העולם) עצמותו של האל".

אין זה פירוש פילוסופי שרירותי של השימוש בתיבות „כול" בשורה השנייה, אלא פרופ' צמח מיישב את הפירוש עם הטקסט, תוך הסתייעות במאמר של יעקב שלאנגר על „תפקידה של המלה 'כול' בבריאת העולם אצל אבן גבירול" (בכתב־העת היהודי־צרפתי Révue des Etudes Juives יולי־דצמבר 1965). שלאנגר מציין שהמלה „כל" („פאן" ביוונית) משמשת בכתבים גנוסטיים וגם בספר הבהיר, מחיבורי־היסוד של הקבלה, במשמע החכמה האלוהית. והנה גם ב„מקור חיים" לאבן גבירול נקרא הרצון האלוהי, בין היתר, בשם „חכמה", שהיא שוות־ערך של הלוגוס, היינו של „התוכנית האלוהית" של העולם, על־פי הפירוש הגנוסטי הידוע לתיאור החכמה במשלי ח', 22־31 („ה' קנני ראשית דרכו, קדם מפעליו מאז, מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ" וגו').

עדיין נותר לנו יישובה של תיבת „כל" האחרונה בצלעית־ארבע־השורות. מזכיר פרופ' צמח ש„כל" בלשון המיקרא אפשר שיהיה נגזר משורש כ־ל והוראתו תהיה כלי המכיל משהו; כגון בבראשית ו', 122 „כל חרש" = כלי חרש, ושם ל"א, 134 „כל האוהל" = כלי האוהל.

הנה כי כן, זו התשובה — על דרך ההרחבה — לשאלת מהו „סור היות כול"? „בגלל אותו כל (הרצון, הצורה הכללית) אשר הכול (הכלי, כלומר החומר הכללי) מעוצב על־ידו".

בקליפת אגוז

האם מה שנאמר עד כה משקף בזעיר־אנפין, ב„קליפת אגוז" של שורות־שיר, את תפיסתו המטאפיסית היהודית של שלמה אבן גבירול, המפורטת בהרחבה בחיבור הפילוסופי „מקור חיים"? לא, עדיין לא, אף רשאי אתה לומר שעד כאן אין שום חידוש (לבר מן הסגנון התמציתי להפליא). שכן, כדברי עדי צמח, כל פילוסוף קלאסי ניאו־אפלטוני יכול לומר שהכול קיים בגלל פעולת הצורה על החומר, וגם פילוסוף אריסטוטלי לא יחלוק עליו בהכרח. על כורחנו חייבים אנו להשפיל את המשכו של השיר. מה כוונת הכתוב „והוא נכסף לשומו יש כמו יש"? הוי זה אותו „כל אשר הכול בידו", שמשתוקק „לשומו", „לשום אותו ל־", משמע לעשותו — אבל את מה? את המושא שבשורה הקודמת, שאליבא דעדי צמח זהו החומר. אפשר איפוא לגרוס פאראפראזה כזאת: „הרצון, אשר החומר בידו, נכסף לעשות אותו, את החומר..." — ועדיין לא השלמנו את המחשבה, לא הבהרנו את השאלה: למה הוא משתוקק לעשות את החומר הכללי? לכאורה, התשובה מזומנת מניה וביה במלים „יש כמו יש". אלא שפרופ' צמח מפקפק אם לשילוש־מלים זה יש משמעות כלשהי „בעברית של ימי הביניים" או „בלשונו של אבן גבירול". לטעמו, הסתייעות זו בלשונה של תקופה או בטביעת־הלשון האישית של המשורר־הוגה אינה מעלה ואינה מורידה. מוטב לטעון, במקום זאת, שצירוף המלים הנ"ל לא יכירנו מקומו במערך־הגותו של אבן גבירול כפי שהוא מסתבר לנו מספרו „מקור חיים". מי שאומר שהרצון משתוקק להפוך את החומר של כל עצם ל„כמו יש", אומר כביכול שהחומר אינו יש לאמיתו אלא הוא יש מדומה („כמו") או לכל היותר יש בכוח, בפוטנציה. אולם לדעת אבן גבירול אין הדבר כן, אלא החומר של כל עצם הוא יש ממשי ומובהק. לכן מציע בעל־המאמר לקבל את הגירסה שלפנינו, „יש כמו יש", כטעות מעתיק, ולקרוא תחתיה „יש במו יש", במו, היינו בתוך — ואכן כך היא הגירסה בכתב־יד שוקן 37, שאף־על־פי שיצא שמו ככתב־יד מוגה ומדויק התעלמו חוקריו האחרונים של אבן גבירול מחילופי כ־ב אשר בו (חילופים שכיחים למדי בכתבי־יד, על שום הדמיון בצורת שתי האותיות).

עדיפות החומר

אם נאמץ לנו את הנוסח המתוקן „והוא נכסף לשומו יש במו יש" ניתן יהיה לראות בו, לדעת עדי צמח, „סיכום תמציתי לכל תפיסתו המטאפיסית של אבן גבירול": צלעית ד' השורות של השיר „אהבתיך כאהבת איש יחידו" מקפלת בתוכה בניין הגותי חדשני, שהמעיינים ב„מקור חיים" מתוודעים אליו בפרוטרוט ובאריכות. „במו יש", כלומר בתוך כל יש ראשוני, בסיסי, שפל, נוכחים בעת־ובעונה־אחת ישים נוספים, כלשון מחברנו — „מערכת שלמה של ישים, הכוללת גם את הנפש, השכל, הצורה הכללית והחומר הכללי, ולבסוף גם האל עצמו". שלית אתר פנוי מניה (אין מקום פנוי ממנו). אך אפשר להביא בחשבון גם טור הפוך או סדר הפוך של ישים: „בתוך כל יש נעלה יותר, בתבונה אחת שלו, מצוי גם יש שפל ומוגבל יותר".

אין לומר שמצטיירת כאן תמונה פאנתיאיסטית, שהאלוהים והעולם חד הם, תפיסה המנטרלת למעשה את עצמותו וגדולתו של האל; אלא האל, כפי שראינו בשירה הנשגבה „כתר מלכות", הוא אחדות פשוטה ומוחלטת, אך אחדות זו מקיימת „את העולם כמערכת מרובדת של ישים בתוך ישים".

אכן, החלפת אות באות, בי"ת („במו") בכ"ף („כמו") הדומה לה — היא שהיתה „התאונה הגראפית", טעות מעתיק, ולא להיפך. מעתיקים מאוחרים, עד לחוקרי אבן גבירול בדורותינו, לרבות ביאליק ורבניצקי ולרבות חיים שירמן, הם שהפכו את „יש במו יש" ל„יש כמו יש", ולא מתוך רשלנות וטעות־סופרים, אלא כמדומה לו לעדי צמח שהוא יודע את טעמם ונימוקם. או את מגמת גירסתם בפילולוגיה ובפילוסופיה. הללו בקיאים היו בפילוסופיה של אריסטו, שהיתה מולכת בכיפה בימי־הביניים, בהגות האיסלאמית, היהודית והנוצרית־סכולאסטית. והנה לפי אריסטו, החומר הוא „היולי", הוא בחזקת פוטנציה גרידא, הוא רק „כמו יש" ולא־יש; ודאי שהחומר שפל ונחות מן הצורה. ואילו אבן גבירול, שקיבל עיקרי הגותו מן הניאו־אפלטוניות ולמעשה הוגה עצמאי היה, העריך את החומר כנעלה ומכריע מן הצורה: „כל עצם הנשגב מזולתו בתבונה שלו, כאשר הוא נוכח בעצם האחר בתור חומרו של העצם האחר". כך יכול האל, שאחדותו מוחלטת, להיות עצם עצמאי ועם זאת להיות מצוי בכול, מכיל את הכול ומוכל על־ידי הכול.

בחזרה למקור ישראל

האם משתמע מכאן שהשקפתו של אבן גבירול „מאטריאליסטית"? לא, — זה יהיה לכל המוטב איפיון אנאכרוניסטי של תורתו. המעריך מחשבות שנהגו בשכבר הימים במונחים המקובלים בזמן הזה, מתוך „בינה בדיעבד". גם כותרת־המישנה שמכתיר בה עמרם שייר את חיבורו הקצר על הרשב"ג, „'שמאל' בהגות ימי הביניים", נראית לי אנאכרוניסטית ו„מעודכנת" על־פי אופנה שלא יכירנה מקומה בעת

(המשך בעמ' 22)

גבריאלה אלישע

התבוננות למטה אל העולם

לריקי

את אומרת לי תכתבי עוד שיר על הצפור
מזוית ראיה אחרת, ממעוף הצפור, למשל.
אך לפי שעה מציתי את חוית הצפור
שהיתה שבויה בתוך קפסת קרטון
ולמעוף הצפור המיוני לא מגיע;
השנה היתה לוקחת אותי מדי פעם
אל חוית יצור אנושי שיכול להמריא
בכח גופו בלבד ולהפליג בגבה
המאפשר התבוננות למטה אל העולם.

ורד פתוח

גם מחלוני נשקף אדם שקיעה
וציוץ גלהב של צפרים
חגות מעל גגות הרעפים
כאלו גרתי בישוב כפרי

ועל שלחני ורד פתוח
שנתן לי במפתיע
וכוס מים מסרתית
למקרה שיפקד אותי צמא
לדבר־מה שהוא לא בהכרח מים.

גרייס ג'ונס שרה
על החיים בורד
אני נסחפת אל שכרון.

הלל לזריחה: בגובה שעל פני הדברים הכלים

בין כה וכה המלאכים זורחים
מתוך מוקד של שמש ענקי
הייתי רוצה לזרח בריק:

קרן אור טהורה
מכל מה שאיננה קרן טהורה
בגבה שעל־פני הדברים הכלים.

ריקי דסקל

◇

אורות פוצעים את החשכה.
מחט בהרי ירושלים —
הארן מעליה נתק ממנה מגע
מפקרת
לנתזי הגשם האלכסוניים
לפרידות על האדמה הגדולה
אבל עוד מעט
ויספצף אותה באצבעות חושניות
טיל עובר
עוד מעט יזרח הקץ ויאסף אליו בחם
את המחטים הארכות, הדקות, החומות
ואותי.

שחקנית מתה

לדבורה קטלניק, ביום מותה

פניה עכשו מסכה אחרונה
דממה באולם דממה בגופה
אלפי נשמות שתעו בקרבה
מצאו את דרכן מצאו מנוחה
כל הצבעים לא יכסו
על קמטי זקנתה הנוראה
רק העפר יעשה זאת
עיפה עד מות
מתה.

חנה רוזנטל

בימים הקסומים ההם

דוד שחר: יום הרוזנת
הוצאת עם עובד
(מהדורה חדשה) 1986

„ובשניצבה (ג'נטילה לוריא) בראש מדרגות המרפסת, מאופרת בשכבות הצבע השחור של שערה, ומפורכסת בוורד לחייה ובאודם שפתיה נשקפה כבבואה מעוותה, מכמירת־לב ומזהימה של מי שהיתה פעם... בכובעה הלבן ובשמשית התכלת נראתה מוכנה לנסיעה אל עברה שלה... ומתחייכת כלפי פנים בעיניים חולמות כמפליגה אל הימים הטובים ההם..." (עמ' 12).

המרתף של ג'נטילה

אומרים: אנשים זוכרים באורח מתרפק ומייפה, זוכרים מתוך שיכחה — לא ב„יום הרוזנת". אירועי הילדות, הכאב והיופי נחווים כאן על ידי המספר הילד במודע מאור ואל החוויה כבר מצטרפת מערכת האסוציאציות שתעורר בעתיד את הזיכרון; וכשהמספר המבוגר נזכר, יש לו תכנית מושלמת והזיכרון לגביו הוא אירוע בהתהוותו. כך דומים פרקי־הילדות המעורבים בפרקי־בגרות לערימת שקפים שניתן להכביש בערם לכל כיווני הזמן.

ג'נטילה (ינטלה) לוריא אינה צריכה להרחיק לכת כדי לצלול אל עברה: די לה להגיע אל מרתף ביתה, לשם הוריד אותה, בהיותה בת שבע־עשרה בלבד, הארון יהודה פרוספר בק בן ה־50. במרתף, שהיה אז שלו בלבד, איבדה את בתוליה ומצאה תמורתם את שכיות החמדה שבבית־העבוט שלו. היא זכתה גם בשמו ובכבוד שהעניק לה התואר התורכי שלו — בק.

יהודה פרוספר, כבר מת מזמן, אבל המרתף יוצר עדיין חוויות. פעם שכר אותו חיים ארוכים רבן, איש הפטנטים, בעל עסקי האוויר הדמיוניים, שג'נטילה השקיעה בהם עצות ודיבורים ורוותה מהם הרבה שעשועים. אחר־כך גר שם אחיו של חיים ארוכים, ברל רבן — או בשמו הספרותי אשבעל עשתרות. בגיל 50 עזב את עבודתו אצל ד"ר לנדאו רופא העיניים כדי להתמסר כולו לכתיבת שירים. כדי שלא יפריעו לו כתב על דלת המרתף: „אסור לצלצל ואסור לדפוק." אבל שושי רבן, שהיא אשתו של רב יצחק, בן דודו של ברל — והיא גם הרוזנת מ„יום הרוזנת" — פתחה את הדלת מבלי לצלצל ומבלי לדפוק, כדי להגיע אל זה שעורר את תשוקתה בספר שיריו „שפי חשק ערבות", ולהוליכו אחריה אולי אל הבית שבנה לה בעלה בין נחלת שמעה לבין בית הקברות המוסלמי, ורשם אותו, בטאבו על שמה בלבד.

ומן המרתף הזה העלתה ג'נטילה את השבריה העתיקה, המוזהבת, שבה ירצח אחר־כך בנה גבריאל

את ראודה אבן מחמוד — זה שהיה נהגו של דן קוטקין, שופט בית הדין העליון, קצין האימפריה הבריטית, וגם האבא של אוריתה היפה (ושל אחותה יעלי.

„... לפתע הצטרף ראודה אל הפורעים ובא להרוג ונהרג בעצמו. על הגוויה המתנחת ברחוב", כותב המספר הילד, „רציתי לשאול אותו מה פתאום החליט להתחפש לבדווי או לפלאח מן אל ג'בל. זו היתה התדהמה הגדולה שחממתני בו במקום," מוסיף המספר המבוגר: „כל יתר השאלות שממין הנידון, החשובות, הקובעות, המהותיות, והתהומיות, כל היתר צצו ועלו אחר כך מאוחר יותר." (הילד) „בו ברגע לא נתפסתי אלא לשאלת המלבושים, לא ראיתי את ראודה אבן מחמוד בלבוש ערבי אלא ביום מותו..." (המבוגר) „חסנים של הגבהית הגוורת גילו לי... משהו בתוך־תוכו אשר הוא מעל ומעבר לו... טיפה קטנה אחת בהמון... המתעורר בחימה שפוכה להטביע את כולנו," (עמ' 147, 150).

עניין של זהות

מה גרם לראודה אבן מחמוד להפוך להורג יהודים, למשתתף ברצח הסרג'נט הבריטי גורדון? הרי זה הוא ראודה והנהג שג'נטילה אהבה כל־כך לשוחח איתו, שכל־כך תואמים היו בהשקפת עולמם, שיחד התגעגעו לשלטונו של עבדול חמיד ה־2 — סמל לשלטון האימפריה התורכית, סמל לסדרי הנכון בעולם, בו כל אחד יודע מה מותר לו ומה אסור, ויחד נרגנו לשלטון הבריטי, שמפנק את הבאשיטים, הפלאחים הערבים המזוהמים האלה — ראודה נר לשלטון אך היה נאמן לו...

אולי זה התחיל באותו יום קסום שמתאר המספר־הילד, היום בו רקדה אוריתה היפה והפרועה עם הסרג'נט גורדון ועם בולוס אפנדי השמן על המדרכה של רחוב הנביאים לפני קפה גת, בעוד גבריאל מנגן בכנור... כמו צוענים, כמו ארחי־פרחי... כשהזמינה אוריתה אף את ראודה לרקוד איתה היתה הבעת פניו כאותה הבעה, שיראה המספר שלושים שנה מאוחר יותר על פניו של קצין מצרי שבוי לאחר מלחמת ששת הימים: הקצין הוזמן לסייר בקיבוץ ובחדר־האוכל הגישה לשולחן נערה במכנסיים קצרים והשפניים כמו בגדיים ושדיה המלאים מול פני השבוי כשרכנה למלא את צלחתו — כיבוש היצר היה לראודה מאבק על כבודו כאדם, כגבר וכערבי, ולשבוי — מאבק על כבודו כאדם, כגבר וכקצין, ויותר מזה כהצלת כבודה של ארצו ומולדתו הנתון ברגע זה אך ורק בידיו...

האם בשל הרס עולמו הרג ראודה? האם בשל ההארה הפתאומית שלעולם לא יבין, ולא יהא שייך לעולמה של אוריתה היהודית, לעולמו של סרג'נט גורדון הבריטי, שצילם תמיד את המכוער, את העני, וכינה בשם קיטש את טעמו של ראודה שהיה מחפש עדיין את התמונות הגדולות, את הדמויות, הנעלות, הראויות להנצחה... האם משום הידיעה הזאת פשט את החליפות האירופיות המחויטות היטב שהקפיד ללבוש, וחזר אל הגלימה ואל הכפייה — לחפש זהות נושנה? דוד שחר אינו עוסק בפסיכולוגיה של יחסי יהודים־ערבים, גם לא בפילוסופיה של הרחוב היהודי החרדי הירושלמי וביחסו אל החילוניים. הוא מצלם מעמדים, מספר סיפורים — יותר נכון פיסות של סיפורים שיש להם נגיעה זה בזה, והם נובעים זה מזה, כמעט כמו סיפורי „אלף לילה ולילה". אך בניגוד לאלה האחרונים, שמתפתחים לפי קו אורך, דוד שחר פורש רשת דחוסה שכל קשר בה — שם, כל קשר — אירוע, והחוטים בין הקשרים גדולים, לאט לאט ומכיוונים שונים הוא ממלא אותם במארג עדין ומתקבלת רקמה אנושית, שהיא מעבר לזמן ולמקום המתוארים בה. כמעט לא ניתן לזהות את הסטרוקטורה של הספר — כל כך היא מורכבת.

כשמנסים לגלות את החוקיות המכוונת את הכתיבה של שחר בספר זה, הרי ההגדרה הנכונה ביותר — ובאותו זמן גם המתחמקת ביותר — היא „זה מזכיר לי..." אבל לא בזרם־התודעה, אלא בזרם אירועים. אסוציאציה מובנית, מוחשית וברורה מאוד, כמעט מתבקשת מאליה. ולקורא אין ברירה אלא להפליג, בהרבה קורת־רוח, עם הסטייה ולהמתין שתתחבר שוב אל האפיק הראשי של הספר. מהו בעצם האפיק הראשי?

וכך פתאום אתה מוצא את עצמך מביט ברב יצחק השמן והמזיע בבגדיו השחורים, מפיל בכעס ומכה על קידוש־השם. נערה במכנסיים קצרים. מול חומת המכולת של אביו במאה שערים, ואתה שומע את הקולות המוכרים היטב היום של נשים צרחניות המגינות על תורתנו הקדושה: „ציוניסטן עוכרי ישראל, פריצעס, זונה, שרמוטה" — וזורקות ויורקות...

רב יצחק, כאשר היה הולך ברחוב הנביאים, היה מנסה לצמצם את עצמו, לא היה מעז להרים ראש נוכח החילוניות ששלטה שם. מכוח חלונו הפתוח של סרג'נט גורדון שגר ברחוב... רב יצחק, שהלשין על גבריאל שהוא שהרג את ראודה אבן מחמוד וגרם לכך שאביו, שניצל בזכות גבריאל מן הפורע, לקה בהתקפי שנק קשים והיה מפרפר מחוסר אוויר — מעוצמת הצער והזעם על מעשה בנו. והוא זה שיזם מבלי־דעת את הפגישה בין שושי היפה לבין ברל רבן, הפגישה שכבר סופר עליה.

החלום של שושי

מהו האפיק הראשי של הסיפור, מהם יובליו? מה הם עיקרי הרכיבים, ומהו הטפל? האם זה לאיחוד הרומנטיקן התמהוני שהתאסלם? או שרוליק שחולם איש ארץ־ישראל השלמה שהתנצר? אלכסנדר כסיק פסיק איש, שהיה מכה באלימות את אהובתו אחותו של ורטהיימר וברונהילדה, ועוד ועוד גלריה של טיפוסים, שכולם עיקר והם שזורים זה בזה מבלי תחת...

אבל באמת יוצא דופן הוא החלום של שושי על הכותל המערבי. שושי אוהבת את הכותל ומרבה לבקר אצלו. באחת הפעמים הקשיבה לשני יהודים הקוראים את שיר השירים בקול קינה. אי־התאמה בין הקול הבכייני לבין התוכן, אינוס המשמעות לצורך הישגים מאלוהים, משעשע את שושי ומחמם אותה. והנה היא חולמת חלום ובחלומה מתנהל משפט (עליה הוטל דווקא לסנגר על שני יהודים אלה, שבתפילתם אל אבני הכותל היא רואה עבודת־אלילים) — מהפרה חלום שיש בו פיוט והומור ואירוניה, כמו במציאות חייה של שושי עצמה, למרות שגדלה בבית־יראים. ומתברר בחלום שאת העולם ברא חשמן ואלוהים המסכן הוא רק דייר בעולם הזה ומחפש לעצמו בית למגורים, ואומרת שושי: „אם אלוהים בכבודו ובעצמו לא הצליח בעולמנו זה למצוא אדם מתאים יותר מהורדוס שיבנה לו בית, מה תבואי בטענה אל שושי שלא מצאה לה איש מתאים יותר מרב יצחק רבן שיבנה לה ביתה" (עמ' 244). וכבר סופר על ברל רבן — אשבעל עשתרות...

„יום הרוזנת" במהדורה חדשה מגלה פנים חדשות בכל קריאה, מרתק בעלילותיו, מרגש בהומאניות, קוסם בשפתו. הספר זכה בפרס עגנון 1973, בפרס מדיסיס 1981, בפרס ביאליק 1984 ובעיטור מסדר האמנויות והספרות הצרפתית 1985.

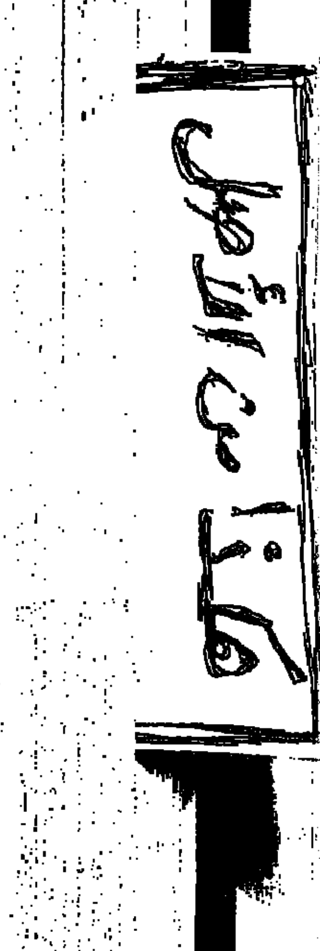

א.ב. יפה

גלויות מהמבורג

רשמים מקונגרס פא"ן

„כמה דיוויזיות יש לפא"ן?"

התשובה לשאלה זו זהה לתשובה לשאלתו של סטאלין: „כמה דיוויזיות יש לוואתיקן?" כלומר: אף אחת.

אף־על־פי־כן יש כוח־השפעה לפא"ן (ארגון הסופרים הבינלאומי) והוא מנהל מאבקים על חירותם של הסופרים ועל חופש היצירה. משתדל למען סופרים שהושמו במעצר ואלה שספריהם נאסרו להפצה על ידי הצנזורה בארצות שונות. ברשימה שפירסם מייקל סקאמל, ראש הוועדה המטפלת ב„סופרים במעצר", מפורטים כל מקרי הסופרים שסבלו השנה מרדיפות ונגישות בברית־המועצות, פולין, צ'כיה, ירדן, סוריה, תורכיה, סין, דרום קוריאה, וויאטנאם, לוב, דרא"פ, צ'ילה, קובה, אל סאלוואדור, גואטמלה (ועוד); גם ישראל מופיעה בתוך הרשימה הזאת, אך אם בעבר תפסה מדינתנו מקום ניכר יותר, הרי שהשנה הצטמק השטח שהוקדש לנו בדו"ח של סקאמל. למה? קודם כל משום שחלק ניכר מן העיתונאים הערבים שנרשמו בעבר כעצורים, מוגבלים־בתנועותיהם או נתונים לחקירה — נצטמצם השנה לשלושה. שנית, משום שבקונגרס שנערך בטוקיו (1984) הרחיב נשיא פא"ן הישראלי, אהרן מגד, את הדיבור על הקריטריונים המופעלים במקרים כאלה ואמר, כי אירגון פא"ן הבינ"ל צריך אמנם להגן על כל סופר הנרדף בשל השקפותיו, בלי הפליה כלשהי, אך אין הוא חייב לפרוש חסותו על סופרים ועיתונאים, המסיתים בדבריהם לשנאה גזענית ולפעולות אלימות, ודבריו מצאו אוזן קשבת.

הוועדה להגנה על סופרים נרדפים יכולה לזקוף לזכותה כמה וכמה הישגים, פעולותיה הגלויות והסמויות, לחציה ושתדלנותה, הביאו לשיחרורם של סופרים ממעצר במזרח ובמערב. העובדה שמרכזי פא"ן בארצות שונות אימצו סופרים היושבים בבתי הסוהר, בעיקר בארצות בעלות משטרים טוטאליטאריים, עוררה את דעת הקהל לשיחרורם של אלה או לכל הפחות להקלת עונשם.

מייקל סקאמל הוא „משוגע לדבר אחד", זה שנים רבות שהוא מטפל בעניינים של סופרים נרדפים ונשללי־חופש. הוא מייסדו ועורכו הראשון של כתב־העת „אינדקס" המוקדש כולו לעניין זה. סקאמל, איש צעיר, דינאמי ומוכשר מאוד, חניך אוניברסיטאות נוטינגהאם וקולומביה, למד רוסית ותירגם לאנגלית מיצירותיהם של טולסטוי, דוסטוייבסקי, נאבוקוב ועוד. הוא כתב את המונוגראפיה הגדולה ביותר (קרוב לאלף עמודים) על סולז'ניצין, התיידד עם הסופר הרוסי הגולה ועשה במחיצתו ימים רבים לאיסוף החומר לספרו. אך באמצע העבודה, כאשר נתברר לסולז'ניצין, כי סקאמל הוא יותר מדי עצמאי ואינו נוטה לסגל לעצמו את כל הגישות וההשקפות שלו, ניתק עמו כל קשר. סקאמל לא אמר נואש וסיים את ספרו בלי שיתוף־פעולה מצד סולז'ניצין.

כיום הוא מרגיש, כי „מיצה את עצמו" כאן וסיפר לנו, כי בשנה הבאה הוא מתכוון להתפטר מראשות הוועדה ולהקדיש את כל עיתותיו לכתיבה.

פגישות

„מרכיב" לא מבוטל של כל קונגרס הוא המפגש בלובי עם חלק מאותם סופרים שהגיעו מחמישים ארצות. על שלושה מן העומדים בראש האירגון נספר כאן.

נשיא פא"ן העכשווי הוא הרומניסטן האנגלי פראנסיס קינג. שנות ילדותו עברו עליו בהודו, שם שירת אביו באדמיניסטראציה הבריטית. למד באוקספורד ולאחר שסיים חוק לימודיו הצטרף ל„בריטיש קאונסיל" ושירת כנציגו באיטליה, יוון, מצרים, פינלנד (ויאפאן). ב־1964 התפטר כדי להתמסר לכתיבה בלבד. פירסם כחמישה רומאנים, שהנודע ביותר ביניהם הוא „מעשה באפלה". שני קבצים של סיפורים, מונוגראפיה על א.מ. פורסטר וספר על פירנצה. כיום הוא ממשיך בכתיבתו הבדיונית ובעבודה צדדית הוא כותב ביקורת ספרים בשבועון „ספקטייטור" וביקורת תיאטרון בעיתון „סאנדיי טלגראף".

המזכ"ל של פא"ן, האיש הפעיל והדינאמי האחראי לכל הפעולות האירגוניות הוא אלכסנדר בלוך, סופר צרפתי, הממשיך כר בכבר עם פעילותו כמזכ"ל בכתיבתו העצמית. „סבורני כי מזכיר פא"ן צריך להיות סופר פעיל, ולא פקיד", אמר לנו. על ספריו הוא חותם בשם ז'אן בלו, הוא פירסם עד כה שישה רומאנים, טרילוגיה אוטוביוגראפית („הקוסמופוליטים", „שמיים אפורים", „כל הקיץ") שבה הוא מספר את תולדות משפחתו היהודית, שהיגרה מרוסיה למערב אירופה בראשית המאה. חלק ממנה התיישב בצרפת וחלק עבר לאנגליה. בילדותו סבל בלוך מחבלי ההסתגלות לארץ החדשה. אך דווקא משום כך פיתח את כשרונותיו הלשוניים וכיום הוא שולט שליטה מוחלטת בצרפתית, באנגלית, וכמובן גם ברוסית. לפני שנתמנה מזכ"ל פא"ן עבר בלוך כראש מחלקת התרגום במטה אונסק"ו בפריס.

בקונגרס הנוכחי נבחר כסגן נשיא פא"ן הסופר היוגוסלאווי, פרדראג מאטווייביץ'. אדם המצטיין בכשרונותיו הספרותיים והלשוניים והצרפתית שבפיו מצוינת, הוא בוגר הסורבונה ומשמש כיום פרופסור לספרות צרפתית באוניברסיטת זאגרב וגם באומץ לבו, דיבורו גלוי ומסוכח, שיפוטו חופשי ואין הוא מהסס להיאבק נגד עיוותים המתגלים בארצו.

פראנסיס קינג (נשיא פא"ן הבינלאומי), א"ב יפה ואנתוני בבינגטון, בקונגרס בהמבורג

ביוגוסלאוויה הוא היה אחד הלוחמים העקביים נגד הביקורת הדוגמאטית. הוא פירסם בצרפת את ספרו „על הפואטיקה של האירוע", שבו הוא מבסס את התיאוריה הייחודית שלו, שהיא מעין המשך לתיאוריה של הפורמאליסטים הרוסים משנות העשרים והשלושים. ביוגוסלאוויה הוא פירסם חמישה ספרים בתחום האסתטיקה וההיסטוריה של הספרות, ספר פולמוסי שבו הוא נלחם נגד שרידי הסטאליניזם בתרבות ובספרות, וכהוצאה פרטית (מעין „סאמאיזדאט") הוא פירסם ספר קטן המורכב מ־75 מכתבים, ששיגר לנציגי השלטון ביוגוסלאוויה, בצ'כוסלובאקיה, בבריה"מ, בפולין וכו' להגנת זכויות האזרח וזכויות האדם. ספר זה זכה לגינוי רישמי מצד אחד ולתמיכה נלהבת מצד האינטליגנציה הליבראלית ביוגוסלאוויה מצד שני.

בארטושבסקי

לקונגרס פא"ן, שנערך בהמבורג בסוף יוני, אמור היה להגיע מפולין ולאדיסלאב בארטושבסקי.

במשך שנים רבות הוא היה המזכ"ל של מרכז פא"ן בוורשה ושמענו רבות על פעולותיו הברוכות והבלתי שיגרתיות במסגרת האירגון הזה.

שמו של בארטושבסקי, שהוא גם חבר־כבוד במרכז פא"ן הצרפתי, הופיע גם ברשימת הנציגים הצרפתיים לקונגרס, אך הוא לא הגיע. רבים ציפו להופעתו של האיש, שזכה השנה בפרס השלום של איגוד המו"לים בגרמניה, ומוכר גם מחוץ לגבולות ארצו כסופר פורה, כעיתונאי, כהיסטוריון וכלוחם אמיץ לזכויות האדם. מסתבר שהשלטונות בפולין החליטו לא להתיר לו לצאת לקונגרס.

מרכז פא"ן הפולני משותק מזה חודשים רבים, משום שהשלטונות מצאו, כי הוא יותר מדי „עצמאי" ואינו נוטה „ללכת בתלם".

העיתון שטוטגארטר צייטונג הקדיש מאמר להערכתו של האיש ויצירתו.

במשך 40 שנה ניהל בארטושבסקי (יליד 1922) מאבק רצוף בפולניה למען הערכים ההומאניסטיים והקאתוליים שעליהם חונך ובהם הוא מאמין. ב־1940 הוא גורש למחנה אושוויץ, שוחרר משם כשהוא חולה מאוד ולאחר שהבריא, המשיך להיאבק נגד הגרמנים ואף השתתף בהתקוממות שהיתה בוורשה ב־1944. בשנות הכיבוש הנאצי הוא השתתף בייסודו ובפירסומו של עיתון המחתרת של הנוער הקאתולי האקדמאי. אך גם לאחר השיחרור נמצא באופוזיציה למשטר ולא פעם נעצר. ב־1946 הוא הצטרף למערכת העיתון האופוזיציוני „גאזטה לודובה", וכעבור כמה שנים נידון לשמונה שנות מאסר, בשל „ריגול". הוא שוחרר כעבור ארבע וחצי שנים.

פעילותו כהיסטוריון מסתכמת בחמישים ספרים ובלמעלה מ־500 מאמרים בכתבי־עת מקצועיים על נושאים מתחום ההיסטוריה של פולין. בשנות המלחמה הוא הציל חיי יהודים רבים והוכר בישראל כאחד מחסידי אומות העולם. בפולניה הוא נאבק נגד הממשלה, בעיקר כאשר מצא, כי היא הפרה את חוקי זכויות האדם. בדצמבר 1981, כאשר הוטל חרם על אירגון „סולידאריות" והוכרז מצב חירום בפולין, נעצר גם בארטושבסקי. הוא שוחרר תודות להתערבותה של אישיות יהודית ידועה. „יש לך ידידים משונים, מר בארטושבסקי", אמר לו שר הפנים הפולני — „בישופים ורבנים". אך בארטושבסקי לא נשבר למרות הסבל והיסורים שהיו מנת חלקו. הוא אופטימיסט והוא מאמין, כי המאבק שהוא מנהל לא יהיה לשווא. הוא עמד על שלו וגם כיום הוא רואה במאבק למען זכויות האדם את העיקר.

יחסו לגרמניה כיום הוא מורכב. מצד אחד אין הוא שוכח מה שעוללו הנאצים ליהודים ולפולנים, ואינו מוכן לשכוח את הסכם ריבנטרופ־מולוטוב שהוליך לחלוקתה של פולין, כשם שאינו שוכח את אשר אירע ביער קאטין; אך מצד שני הוא מודה, כי הפולנים השתתפו בגירוש הגרמנים מבתיהם וכיום הוא נמנה עם אותם הפולנים שהחליטו להושיט יד ולקיים יחסי ידידות עם הגרמנים. ולפיכך אף הסכים השנה להיות מרצה־אורח באוניברסיטה של מינכן.

במקום בארטושבסקי שלחו הפולנים לקונגרס את החבר מילאכובסקי, פקיד בכיר במנהל ההסברה שלהם, וועדת אירגון הקונגרס לא העניקה לו מעמד של ציר, רק של משקיף.

מרדכי אבישי

ההוויה הרוסית

אנטון פ. צ'כוב. הופעת־בכורה וסיפורים אחרים. תירגם מרוסית ד"ר אלעזר זליקסון. הוצאת אל"ף, 1985

סיפורי צ'כוב שייכים לאותם סוגי־ספרות, שלעולם אינך נלאה לחזור ולקרוא בהם וכל אימת שאתה עושה זאת דומה שהדברים מתגלים לפניך לראשונה. וכי עולמו הפנימי העדין של מספרם מודהר במלוא יופיו אף כאשר הוא מתאר מומים, כיעור ועיוותים.

את אווירת סיפוריו של צ'כוב היטיב לאפיין, בקווים חטופים, מ. גורקי: „בשעה שאתה קורא את סיפוריו של א. צ'כוב, הנך מרגיש עצמך כביום נוגה של שלהי־סתיו, כשהאוויר שקוף כל־כך ומסתמנים בו בבליטות אילנות חשופים, בתים צפופים, אנשים אפרוריים. הכל תמוה כל־כך, בודד, שרוי בלי תנועה וחדל־אונים. המרחקים הכחולים שעמקו — שוממים, מתלכדים עם השמים החיוורים, ונושפים קרה עגומה לארץ, המכוסה רפש קפוא. רוחו של המחבר, כחמה של סתיו, זורעת אור בבהירות אכזרית על דרכים משובשות, רחובות נפתלים, בתים מצופפים ומזוהמים, שבתוכם נחנקים בשיעמום ובעצלות, אנשים קטנים ועלובים, הממלאים את חלליהבית בטירדה חסרת־שחר, מנומנמת־למחצה".

העדנה הלירית של משורר־בפרוזה, שהיתה אופיינית מאוד לכתיבתו של צ'כוב, מכוסה תכופות בעוצמת העין הביקורתית שלו, המגלה ומאירה תילי תילים של אומללות ועליבות ופגעים־של־קרתנות, בהומור החושפני שלו, שאינו פוסח על גילויי־השלילה למיניהם בהוויה הרוסית רבת־הסתירות־ וה„קילקולים", גם כאשר נוטה ליבו הרך של המספר לסלוח.

בעלי מקצוע

480 סיפורים כתב צ'כוב ומתוכם תורגמו כ־150 לעברית בידי מתרגמים שונים בתקופות שונות. מהם גם יותר מפעם אחת. השופט ברימוס ד"ר אלעזר זליקסון, שבימים אלה הלך לעולמו, ביקש להוסיף על אלה סיפורים שלא תורגמו קודם־לכן, המוגשים לראשונה לקורא העברי. לפני שבע שנים הוא פירסם את הקובץ „הרומן עם הקונטרבס" ובו שלושים סיפורים בתירגומו מן המקור הרוסי, בעלי פרישה נושאית רחבה יחסית. שנתיים מאוחר יותר הגיש זליקסון קובץ שני של סיפורי צ'כוב, „סיפור עגום",

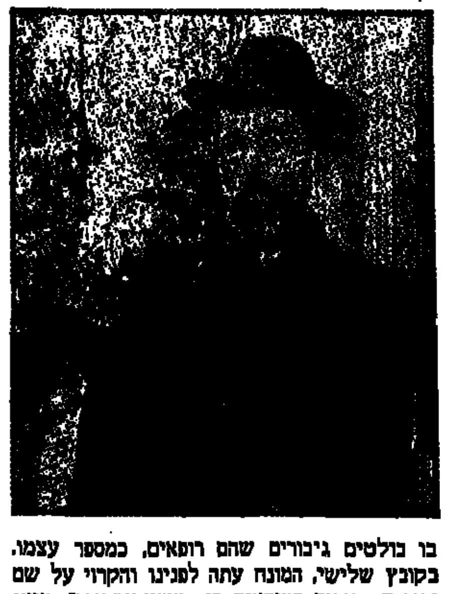

בו בולטים גיבורים שהם רופאים, כמספר עצמו. בקובץ שלישי, המונח עתה לפנינו והקרוי על שם אחד הסיפורים המובאים בו, „הופעת־בכורה", מוצג עולם המאוכלס לרוב במשפטנים, עורכי־דין, נוטריונים, שופטים, פקידי בית־משפט: לובשי גלימות בחייהם, מחוץ לכותלי בית־המשפט, ובעבודתם כשמעליהם מתנוסס סימלה של אלת־הצדק.

אפשר לחלוק על עצם הבחירה והבאת הסיפורים באסופה אחת על־פי סוג עיסוקיהם ומקצועם של גיבוריהם. דבר, שיש לו נגיעה ברורה לעיסוקו ולהעדפה המקצועית של המתרגם המנוח. אולם, אין הדבר גורע מהכוונה להגיש סיפורים שאינם מוכרים לקורא העברי, שווהי „הופעת־הבכורה" שלהם בעברית ושיש בתירגומם כדי להשלים את החסר. עם זאת, קשה להשתחרר מן הרושם, כי מה שתורגם במשך שנים, בטרם שלח ד"ר זליקסון ידו במלאכת־התרגום, הקיף את המיטב ביצירתו של המספר הרוסי — ובנותר, שחלק ממנו כלול בקבצים הנזכרים, השתרבבו גם דברים פחות חשובים, רישומים ורשימות, שאינם מגיעים לכלל גיבוש סיפורי, על כל פנים לא לפי הרמה האמנותית הגבוהה אותה אנו רגילים למצוא אצל צ'כוב.

וודאי גם הסופר עצמו היה מודע לטיבם של כמה מפרקי־פרוזה אלה. שהרי לצד ההגדרה „סיפור", המופיעה מתחת לכותרת זו או אחרת, ניתנות גם הגדרות כגון „אפיזורה קטנה" או „תמונה". עם זאת, ברוב המקרים גובר צ'כוב על יסודות־הכרוניקה והפרקים הרפורטז'יים, והופכם לחומר סיפורי חי. הסיפור „הופעת־בכורה", הפותח את הקובץ, מגולל את סיפורו של סניגור מתחיל, המפסיד במשפט שהתנהל בעיירה נידחת; וגרוע מזה: הוא חש עצמו נפגע ונעלב מהתנהגותם של הקטיגור והתובע האזרחי, אשר כמו לעגו לו ועשו הכל כדי להשפילו. אך כאשר מזדמנים השלושה באקראי לאכסניה אחת, ללינת־לילה, וגיבורנו פורץ בבכי היסטרי לאחר הנסיונות הקשים שעברו עליו במשך היום, דווקא שני „יריביו" המקצועיים פורשים עליו את חסותם, מנסים להרגיעו ומטפלים בו כבילד. הבעל הבוגדני ב„יום סגריר" אינו מתקשה להערים על אשתו ותמותו ולהציג אליבי לנסיבות שבהן נתגלו שקריו — עולה בידו אף לטעת בשתי הנשים רגשי־אשם על כי חשדו בו, כביכול, לשווא. זוג צעיר מתחיל לבנות את ביתו ואת אושרו על גבי אסונם של אחרים, באחווה שבעליה המרוששים היו אנוסים למכור („צרת הזולת"). הדייר בסיפור הנושא אותו שם רוכש את ידידותו של מי שבא לתבוע ממנו במפגיע את תשלום שכר־הדירה בשם אשתו, בעלת־הבית, והסוף הוא, שבאקסטזה של אחוות־שיכורים מדי לילה הם מתנים זה באוזני זה את צרותיהם והדייר אף שומע מפי ידידו החרש עצה תקיפה, שלא ישלם לאשתו את שכר הדירה... הוללנות כמעט מעבירה על דעתם שופטים נכבדים בישיבה, שנועדה להביא לסיום עבודתם המשפטית כאותו יום — הם מחליפים דברים על מטעמים שונים בלהיטות המעבירה רעד וכאב בכל גופם, כמו קטע זה שהוא מעט מזעיר מתיאורי הזלילה העולים כאן: „אך סיימת את המשטידה ומייד צווה, כדי לא לקלקל את התיאבון, להגיש לך את חמיצת הכרוב. והחמיצה עליה להיות חמה כאש ממש. אבל טוב מכול, בעל חסדים שלי, סלקית כפי שמכינים אותה האוקראינים, עם קותל חזיר מעושן ועם נקניקיות. מוסיפים עליה שמנת, פטרוסיליה טריה עם שמיר. נהדר הוא גם מרק צח עם קרביים ועם כליות צעירות. אבל אם אוהב אתה מרק, הרי הטוב שבהם הוא העשוי משורשים וירקות כגון גזר, אספרגוס, כרובית וכל שאר היוריספרודנציה".

אכן, גם בסיפורים אלה נפרשת לנגד עינינו יריעה של פגעים ופגמים, שנפשו הרגישה של הסופר סלדה מהם: בוגרנות, צרות־מוחין, קטנוניות מטמטמת, בדידות המביאה לידי השתקעות בשתייה ורגשנות קריקטורית, אטימות לערכים ולרחשי־ליבם של אחרים.

חלון ראווה

הגיאוגראפיה של ההשמדה

מרטין גילברט: „אטלס השואה". עורך המהדורה העברית: ד"ר ש. נצר. הוצאת משרד הבטחון, 1986

„מטרתו של אטלס זה לעקוב אחר כל שלב במלחמתו של היטלר בעם היהודי: נגד כל אדם שבעורקיו זורם דם יהודי. בכל אתר ואתר. לשם כך משרטט האטלס את הכיבוש בידי הגרמנים של טריטוריות, שיהודים חיו בהן במשך מאות שנים, את הרציחות הראשונות, הבלתי־מתוכננות אך האכזריות, את גירושן בכוח של קהילות עתיקות, הקמת גיטאות, הרעבתם במתכוון של רבבות — לפחות 4,000 בחודש בוורשה לבדה — את לכידת היהודים והגירושים, את הקמתם והפעלתם של מחנות הרצח, מערכת מחנות עבודת הכפייה, את צעדות־המוות, ואת ההוצאות להורג, שנמשכו עד רגע השיחרור ממש".

דברים אלה כלולים בהסברים הרבים המלווים את 316 המפות של ההיסטוריה והגיאוגראפיה של השואה, שהובאו באטלס מיוחד זה, המציג בדרכו שלו את הטראגדיה האיומה של העם היהודי. לצד המפות והטקסטים מופיעים גם הרבה תצלומים של בתי כנסת, יהודים בגיטאות, במחנות־המוות, בעבודות־כפייה, בגירושים ובזוועות האחרות. בפתח הספר מפה על עמוד שלם, המראה את מסילות־הברזל העיקריות, שהובילו אל מחנה־המוות אושוויץ, הגדול שבמחנות ההרושה להשמדה בין מארס 1942 לנובמבר 1944.

אל פתח־הדבר לספר מצורפת מפה המראה את מקומות הולדתם, מקומות עבודתם ומקומות הוצאתם להורג של 17 יהודים בעלי־שם ובעלי כשרונות, וביניהם ההיסטוריונים שמעון דובנוב ועמנואל רינגלבלום, הפרמקולוג הנודע אמיל שטרקנשטיין, הציירים שרלוט סלומון, רודולף לוי והרמן ליזמן, המשוררים מרדכי גבירטיג, יצחק קצנלסון ומיקלוש רדנטי, סופר־הילדים והמחנך הגדול יאנוש קורצ'אק. וכדי להרגיש את גודל הזוועה, מציין המחבר מרטין גילברט, הידוע כביוגראף של וינסטון צ'רצ'יל, ואשר התמחה בנושא היהודים וגרמניה הנאצית, כי אילו נרשמו הערות קצרות כאלה על כל יהודי שנרצח בשנות השואה, היו נדרשות 353,000 מפות כזו המובאת כאן, ומלאכת השירטוט של מפות אלה, בקצב העבודה המהיר ביותר — מפה ביום — היתה אורכת 967 שנים ומעלה... בסוף הספר יש ביבליוגראפיה, מפתח מקומות ואירועים ומפתח מקומות כללי.

המוסיקה, החיות והילדים

נועה בלאס: „קרנבל החיות", סיפור מוסיקלי. ציורים: אמי רובינגר. הוצאת „מסדה", 1986

„קרנבל החיות" הוא ספר המבוסס על היצירה המוסיקלית בעלת אותו שם של המלחין הצרפתי קמיל סן־סאנס. אך כפי שמבטיחים לנו המחברת וביה"ה ההוצאה, אפשר לקרוא אותו כסיפור בפני עצמו.

המחברת נועה בלאס פותחת שיטה להוראת מוסיקה לילדים, שיש בה שילוב של סיפור, משחק ודרמטיזציה מזה, ושל האזנה ליצירות מוסיקליות מזה. עבודתה איפשרה לה לחבר ספרים ותוכניות רדיו וטלוויזיה בתחום זה.

כל אחת מהחיות המופיעות בספר — וביצירתו המוסיקלית של סן־סאנס — מתקשרת בכלים מוסיקליים מסויימים ומאופיינת על־ידם: האריה — כלי־מיתר המבטאים את התמתחותו ושאגתו של מלך היער, ופסנתר המבטא את ריצתו; הצב — פסנתר וצ'לו; הפיל — פסנתר וקונטרבאס; חמורים — כינור וויולה; ציפורי השיר — כלי־מיתר וקלרינית. בסיום, משולבים בקטעי־ריקוד שונים, נשמעים התנועות והקולות האופייניים של כל החיות.

מרוץ אמריקני בהוליווד

באד שולברג: „מה מריץ את סמי" מאנגלית: משה זינגר. הוצאת זמורה־ביתן, 1986

באד שולברג, איש הוליווד ותסריטן ידוע, כתב גם שורה ארוכה של ספרים. אחד מהם, שזכה להצלחה רבה, הוא ספר זה שהופיע לראשונה ב־1941, ורק עכשיו הגיע תורו להיתרגם לעברית.

למעשה זהו רומאן אמריקני מובהק, המתאר את חלום־ההצלחה האמריקני בהתגשמותו, את המרוץ אחר כסף, עוצמה כלכלית ומעמד בחברה. גיבורו, סמי גליק, הוא היהודי סמואל גליקשטיין שגדל בשכונת עוני בניו־יורק. מתחיל את דרכו כנער־שליח־בעיתון. מנעוריו הוא הציב לעצמו מטרה להצליח, לעלות בסולם החברתי, לצבור עוצמה. במשך הזמן, הצעיר חסר ההשכלה, שדיבר בעגת הרחוב, נהפך לעיתונאי בעל־טור, מחבר תסריטים, מחזאי, אחד האנשים החשובים בתעשיית־הסרטים ההוליוודית. דרכו אל ההצלחה היא דורסנית, אין הוא מבדיל בין טוב ורע, אינו מתחשב באנשים. השלילה באופיו ובהתנהגותו בולטת לעין. האם היעדר־המוסריות של האיש והנה כאן להארה מיוחדת, או שמא חיצי הביקורת מכוונים נגד החברה היוצרת ומעצבת אנשים כמותו? אין המספר מסתיר את יחסו אליו: „מעולם לא חלית בר־עתך שאפשר גם לשתף פעולה עם הזולת, להשתתף עם האחרים, לפעול ביחד. רק אתה היית קיים, אתה בלבד. אתה הפכת את האינדיבידואליזם למשטר מעורר פלצות. אתה מתנהג כאילו העולם מולך הוא ויהיה שכה מותר להכות על ימין ועל שמאל, ללא הבחנה. אך בפעם הראשונה שאתה חוטף אותה בכסת אתה מיילל, מבקש אהבה ואחווה, אך אי־אפשר לרגל באחווה וגם בשעה לטרוף את אחיך. אתה לבד, וזה לגמרי לבד. זה מה שרצית וזה מה שקיבלת".

מ. אבי־שלמה

שלמה שפידרא

שיטוטים

פסח מיילין: „שירים מחוץ לתור". הוצאת אלק, 1986

ספרו השמיני של פסח מיילין הוא ספר שיטוטים. המשורר משוטט בעולם ומלואו, בכמה ארצות, בעיר זרה, בה בית מדבר עם בית. הוא משוטט בשכונת נהר, ברחוב 82 וכבריוגנוף, בחדרי פריץ של צחוקים, בחצר של ריח עצבונות, במלחמה ובחלום. הוא הולך, רואה ומחפש, אומר, מבקש ודורש, אפילו באלוהים הוא מתגרה כדי להויו דברים — „אני עומד בפנה ומחכה לאלוהים" (עמ' 90): „אף שלא מינו אותי בא אני אתך במרי שיח" (עמ' 91). ובכל זאת, שירתו מאופקת, אפילו בסיטואציה של חרדה: „אני שקט, אינני חושש / לא מן השמים ולא מן האש / הנה עוד מעט ידלק האור / ואני חוזר אליכם מן הכפור" (עמ' 37). אצלו אין המוות תופס מקום יותר מפחד רגיל של בן־תמותה.

כשם שפסח מיילין משוטט בעולמו, שואל שאלות על הארץ ואת האדם במרחב המקום והזמן, אפשר לשוטט כקורא בתוך שירתו. העושה כן, עשוי למצוא בה שירים ארוגים היטב. שיר כזה הוא השיר הראשון במחזורת השירים „מחוץ לתור".

שיר ראשון

1 אֲנִי הוֹלֵךְ עַל מְנַת לָבוֹא
2 לֹא כָּל הַר הוּא נְבוֹ
3 לֹא כָּל זָהָב הוּא נוֹצֵץ
4 לֹא כָּל אָדָם הוּא כְּמוֹ עֵץ
5 לֹא כָּל צִפּוֹר הִיא נֵץ
6 אָז לָמָּה אֲנִי מִתְלוֹצֵץ
7 אֲנִי הוֹלֵךְ וַעֲדַיִן אֲנִי כָּאן
8 הַמַּיִם רוֹתְחִים בַּקֻּמְקוּם
9 הַכֹּל מִסְּבִיבִי בְּמָחוֹל
10 דוֹ רֶה מִי פָה סוֹל
11 פִּתְאֹם מֵרָחוֹק שָׁמַעְתִּי קוֹל
12 אֲנִי רוֹצֶה כָּל כָּךְ וְאֵינֶנִּי יָכוֹל
13 אָסוּר לְךָ זֹאת לֵאמֹר
14 מִי שֶׁלֹּא הִתְחִיל גַּם לֹא יִגְמֹר
15 עַכְשָׁיו אֲנִי בֶּאֱמֶת קָם וְהוֹלֵךְ
16 הַמֶּרְחָק בֵּינֵינוּ כְּבָר לֹא מוֹלִיךְ
17 אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ לָמָּה אֲנִי חוֹזֵר
18 וּבְתוֹךְ הַשִּׁיר אֶת עַצְמִי אוֹזֵר
19 הִשְׁאַרְתִּי הַרְבֵּה מֵאָחוֹר וַאֲנִי כְּבָר קָדִימָה
20 אֵיפֹה אַתֶּם הוֹ אַבָּא וְאִמָּא

השורה הראשונה: „אני הולך על מנת לבוא" — רוצה להצביע על הליכה למטרה מסויימת. אחר־כך באות שורות 2־5 מהסוג: לא כל —— הוא (היא) —— ושורה שישית מעירה „אז למה אני מתלוצץ". אלא שמשורר אינו אדם מתלוצץ, ולא כל מה שמבריזים עליו התלוצצות הוא התלוצצות. בארבע שורות אלה, מרגיש המשורר את ההתבוננות לעומק, החשובה לו מאוד: יש הר שלא נבו הוא הר שממנו לא מסתכלים וזהב שלא נוצץ הוא זהב שאין מביטים בו. אדם לא עץ הוא אדם בלא צל ובלא פרי... וציפור שלא נץ – ישנה ציפור.

עצם השילוב שבין אדם־עץ לבין הסיטואציה המורחבת עושים את נבו, את הנוצץ, את העץ, ואת הנץ לדברים מקובלים על המשורר. ומכאן הקשר לתחילת השיר – „אני הולך על מנת לבוא...", ולהמשכו – „אני הולך ועדיין אני כאן".

בהמשך כותב מיילין „...אני רוצה כל כך ואינני יכול". ולמה הוא לא יכול? המשורר המתבונן, המסתכל, הסקרן לדעת, רואה רק את הכיון קדימה ורק קדימה, ומחליט סוף סוף ואומר: „עכשיו אני באמת קם והולך", תוך שהוא קושר עצמו לאביו ולאימו. הפנייה לאביו ולאמו מבהירה, כי בכתיבתו הוא מפצה אותם על מה שלא יכול היה לגמור קודם. אלא שהוא מתקדם קדימה כמנותק משורשיו: מה שעבר עליו בעבר אינו מעניין איש סביבו, למרות שנשמתו רותחת מאוד.

שיר זה מביא גם רמזים למוטיבים נוספים בספר. הר נבו הוא הדיאלוג עם האלוהים; זהב נוצץ – הדיאלוג עם האיכות הצרופה; אדם עץ – הדיאלוג עם הצמיחה הרוחנית והפיסית; וציפור נץ – מלחמת הקיום הספציפית של המשורר. לסיכום, שיר יחיד זה מעיד, כי לפנינו ספר שהפשט שלו הוא לכאורה אירוני, קליל, פרי „התלוצצות", אך הדרש שלו עמוק מאוד מאוד, כהר געש שבעומק הנשמה.

התפכחות מאוחרת

(סוף מעמ' 19)

אנו רוצים ואיזו מדיניות כלכלית יש לנהל לשם כך, מהו יחסנו לגופים הוולונטריים בחברה הישראלית, מה עמדתנו כלפי הדמוקרטיה ושלטון החוק, ועוד. התביעה של הרכבי שנהיה מציאותיים, איכותיים וביקורתיים כלפי עצמנו אינה מעלה ואינה מורידה, משום שהמציאות מוכיחה שבהיעדר הבדלים פוליטיים של ממש יכולים בעלי מנטאליות שונה לדור בכפיפה אחת.

בספרו של הרכבי יש הרבה רעיונות שראוי לדון בהם, כגון תהליך ההנפשה והפשיזציה שעבר על החברה הישראלית ועל חלקים חשובים של הציבור הדתי בפרט. אך למרבה הצער אין הוא עוסק בהכרעות הגורליות אשר ניצבות בפני מדינת ישראל, לבד מן התביעה הערטילאית שצריך לעשות שלום. אבל, קביעה זו, שהתגלתה להרכבי באיחור של 20 שנה, שוב אינה מספקת, מי שעוסק בהכרעות הגורליות הניצבות בפני ישראל היום צריך להשיב על השאלות עם מי לעשות שלום, באילו תנאים, על מה לוותר ועל מה להתעקש. עצם ההצהרה על נכונותנו לשלום אינה מעלה ואינה מורידה, שהרי כבר אמרו חז"ל, שהרכבי אוהב לצטט, שיש כאלה ש„רוממות השלום בגרונם וחרב־פיפיות בידם".

כלומר, בלי לרדת מן העץ הגבוה של המטה־אידיאולוגיה אל עמק הבכא של המציאות הממשית, ובלי לתרגם גישות מנטאליות לגישות מדיניות מוגדרות היטב, אין סיכוי שנגיע לעיסוק בהכרעות הגורליות. ואולם, לא על הרכבי המלאכה לגמור, די שהתחיל בה, ואם ישמש ספרו פתח לוויכוח ציבורי על ההכרעות הגורליות באמת וידרבן את תנועת העבודה לביקורת של עברה, כי אז הוא השיג את מטרתו.

ניסוח פיוטי

(סוף מעמ' 21)

עיצובה של ההשקפה הנדונה בספרו הפילוסופי של רשב"ג „מקור חיים", נכון יותר להגדיר השקפתו זו, כפי שאכן עושה עמרם שייר, כ„שיבת לורס הריר־מסורתי" בפילוסופיה של ימי־הביניים. מכל מקום העיד אבן גבירול מעמד־בכורה לחומר, או למה שנקרא בדורותיו „החומר הכללי", שהוא המצע של כל ה„נמצאים". — ובכך הציג משנה אחדותית מוניסטית, שהיתה, כדברי שייר, „הרת פורענות בשבילו". הרשב"ג נחשב בזמנו ונשכח לדורות כאחד מגדולי המשוררים העברים בספרד, אפשר הגדול שבחבורה, ויצירתו „כתר מלכות" זכתה כאמור להיכלל כפריט נכבד בסדר התפילות. אך על ספרו הפילוסופי „מקור חיים" נמתחה ביקורת מוחצת בשל היותו „חוץ מסורתי" (על־ידי ר' אברהם אבן דאוד, למשל, בספרו „אמונה רמה") רק ליקוטים ממנו תורגמו לעברית, על־ידי שם־טוב פלקירא, וסופו נשכח: נמחה שמו בישראל. אמנם נותרו ממנו שם־ושארית, בגירסה לאטינית, שהועתקה מן המקור הערבי ונתקראה Fons Vitae, ששם מחברה שובש ל„אביצמברון". בנוסחו הלאטיני עשה הספר רושם על כמה הוגים מאומות העולם, כמו רוג'ר בייקון ולימים ג'ורדאנו ברונו. איש לא ידע אל נכון מי היה „אביצמברון" זה; היו שסברו כי הוא פילוסוף מוסלמי או נוצרי — ואמנם קשה היה לחשוד בו שהוא ממקור ישראל, כי אין במערך־הגיונותיו יסודות יהודיים בהכרח מבחינה אמונית נותן לומר על הרשב"ג שהיה הוגה בין־דתי או פאן־דתי. רק ב־1846 נתגלה סוד אביצמברון וספרו בידי המזרחן שלמה מונק. תוך השוואת כתב־יד בספרייה הלאומית בפאריס התברר כי הליקוטים מ„מקור חיים" בתרגום שם־טוב פלקירא זהים עם אחד העותקים הלאטיניים של „פונס ויטה". עברו עוד כשמונים שנה ושלמה אבן גבירול הפילוסוף חזר למקורו, בתרגום עברי מודרני (מלאטינית) של יעקב בלובשטיין (בעריכת א. צפרוני). הוא חזר לתפוס מקום בתרבות העברית החופשית, אולם עמדתו ה„חוץ־מסורתית" תמנע בעדו מן הסתם לשוב ולהיכלל באוצר הכתבים של בית־המדרש הישן — בניגוד להכוזרי של ר' יהודה הלוי ולמורה נבוכים של הרמב"ם, שחזקתם המסורתית אינה מוטלת בספק...

ווסי גולדברג ודני גלובר ב„הצבע ארגמן"

קולנוע

דני ורט

רגשנות מתנשאת

„הצבע ארגמן" בקולנוע „גת"

סטיבן שפילברג הוא תופעה מדהימה במושגי הוליווד של היום. הסרטים שביים, ביניהם „שודדי התיבה האבודה", „אינדיאנה ג'ונס והמקדש הארור" ו„אי.טי." צועדים בראש סרטי הקופה הגדולים של כל הזמנים. אבל, למרות ההצלחה הוא לא זכה בכבוד שהוא כה משתוקק לו, פרס האוסקר. כמיהתו לאותו פסלון מוזהב, כנראה הנחתה אותו ביצירת „הצבע ארגמן", תקווה שנגוזה כזכור כאשר הסרט לא זכה באף אחד מהפרסים להם היה מועמד.

הנושא אינו סיפור קומיקס נוסח סרטי אינדיאנה ג'ונס. הפעם שימש ספר מכובד מקור לתסריט — רב־מכר מאת אליס ווקר שזכה בפרסים, ביניהם הפוליצר. הבעיה המרכזית בהעברת הרומן למסך היתה סגנונו, שכן הוא כתוב כסידרת מכתבים של הגיבורה סילי ג'ונסון, כושית ילידת עיירה קטנה בג'ורג'יה, הנכתבים לאלוהים. שפילברג פתר את הבעייה בכך שגיבורתו מפנה כמה פעמים ראשה לשמיים ומוסרת את המסר לבוראה.

העלילה משתרעת על־פני תקופה של כארבעים שנה החל משנת 1906. מסכת ההשפלות בחיי סילי, כאילו נלקחה מבין דפי רומן ויקטוריאני, או אופרת סבון טלוויזיונית. כבת ארבע עשרה היא כבר אם לשניים, בן ובת. האב הוא אביה שלוקח את ילדיה ומוסרם לאימוץ. היא מועברת לאלברט ג'ונסון, להיות לו לאישה. הגבר מכונה בפיה מיסטר, אות לכניעותה. היא שפחה לכל דבר, עליה לטפל בילדיו הפרועים מאישתו הראשונה, לדאוג לעבודות הבית, לספק את צרכיו המיניים ולעיתים קרובות גם לספוג מנחת זרועו. את אחותה האהובה נטי שבאה להתגורר עמם הוא משליך מהבית לאחר שזו אינה נענית לו כשהוא מנסה לאונסה. את מכתביה של נטי, שהיא שולחת לה במשך שנים הוא מסתיר מרעייתו.

ראשית הגאווה באה בדמותה של שוג אייברי, זמרת בלוז, אהובתו של מיסטר, אותה הוא מביא יום אחד אל ביתו. כאן מתפתחים יחסי קירבה בין שוג לסילי, והיא מגלה לראשונה את האהבה.

שפילברג מביים סרט אודות שחורים כאדם לבן וגישתו מחזירה אותנו לקולנוע האמריקני של שנות השלושים והארבעים. מה שניתן היה לקבל אפילו בסרטים בולטים כמו של קינג וידור („הללויה") או וינסנט מינלי („בקתה בשמים") בתנאים מוקדמים של האולפנים באותם שנים, קשה לסלוח לסרט שנעשה היום. שפילברג מציב שורה של דמויות סטיראוטיפיות שחלקן כאילו הוצאו מ„אוהל הדוד תום"; הבעל העצל או האשה הלבנה המטומטמת — בעצם כל הלבנים בסרט הם קריקטורות. למרות שאיפתו למכובדות, הרי ששפילברג אינו מוותר על האמצעים הסיגנוניים של קולנוע הקיטש: הרבה צילומי צלליות על רקע שקיעות שמש מרהיבות, שדות רחבים של פרחים סגולים. את הטיפול בנושאים מרכזיים הוא דוחק לקרן־זווית.

על מערכת היחסים בין שוג לסילי, יחסים לסביים, הוא רק מרמז. הוא מסתפק בנגיעת יד, בנשיקה חפוזה, יש לשער שלא רצה לפגוע בסיכויים המסחריים של סרטו. לשיא של שימוש בקלישאות והתדרדרות אל הקיטש הבוטה ביותר מגיע שפילברג בחלקיו האחרונים של הסרט. סילי החושפת את המכתבים של נטי, אחותה, שעוסקת במסיונריות באפריקה, מהם מסתבר לה שלא רק האחות בחיים אלא גם ילדיה המתחנכים בחינוך חופשי ופראי אצל אחד השבטים.

שפילברג מצלם את סילי הקוראת כשברקע צילומי אפריקה על תושביה ועולם החי שלה. בסצינה משפחתית סוערת סילי קמה ומטיחה האשמות קשות בבעלה האכזר. היא עוזבת אותו ופותחת חנות למכנסיים. אבל, כל אלה הם כאין וכאפס לעומת הסיום המביא בזו אחר זו סצינות פיוס והשלמה מתוקה. שוג הסוררת שבה בשירת ספיריצ'ואל אל חיק הכנסיה ואל אביה המטיף, שהחרים אותה כל השנים. לסילי מסתבר שאביה ואבי ילדיה הוא בעצם אב חורג, כך שאיחוד המשפחה הסופי הוא כשר לכל הדעות. בדרכו, הקולנוע של שפילברג הוא קולנוע מחושב, עשוי היטב, והוא מצליח בדרכו המתנשאת להדמיע רבים מהצופים בסרט. לזכותו יאמר ששיבץ שחקנים נפלאים — ווסי גולדברג כסילי נהדרת בפניה הכעורות באופן שבו היא מסתירה את חיוכה, כמוה נהדרות גם מרגרט אייברי כשוג ואופרה וינפרי כסופיה. טובים מאד גם הגברים, דני גלובר או ארולף סיור במסגרת המגבלות הסטריאוטיפיות של דמויותיהם.

תערוכות

דורית קדר

מגמה „קרה" ומגמה „חמה"

אמנות ישראלית במוזיאון חיפה

מוזיאון חיפה עוסק בתקופה האחרונה בחריצות רבה בתצוגת אמנות ישראלית. לעומת התערוכה הקודמת — התערוכה המוצגת עתה — בהירה ומאורגנת יותר. דף ההסברים המלווה את המבקר ערוך היטב והתימצות המבדיל בין גישה „קרה" לגישה „חמה", בהחלט מהווה תדריך יעיל לקורא בהבנת המוצגים.

התערוכה הכוללת עבודות איכותיות מאוד, מחולקת לגישה „חמה", אקספרסיבית, המותירה — באמצעות דרך ההתבטאות האמנותית — את חותם אישיותו של האמן, התרשמויותיו מנוף או מנושאים שונים. כמו גם את המצוקה הקיומית שלו — ובין הגישה ה„קרה". מכיוון שהתוצאה האמנותית מהווה מעין מסמך־חוץ למתהווה בפנימיותו הרגשית של האמן — השפה אינה סדירה ומדוייקת אלא כאוטית, אי־סדירה, ספונטנית. בעצם, נוצרת כאן החצנת העולמות הפנימיים של האמנים. כאשר ההחצנה עשויה ללבוש לפעמים דימויים פיגורטיביים, ולפעמים — דימויים מופשטים.

לעומת הגישה „החמה", או הדיוניסית — מתקיימת הגישה „הקרה", הרציונלית ביותר, שאינה מחצינה רגשות, חרדות ומאוויים אישיים — אלא מתרכזת בעיקר בשפה הצורנית הטהורה, על פי הגישה הזאת האמן אינו משאיר טביעת החותמת של אופיו או אמונתו ביצירותיו, אלא משאיר אותן עומדות בזכות עצמיותן הן. עצמיות זו אינה זקוקה לאיקונוגרפיה המפעילה

משה בן־שאול, מוזיאון חיפה

מבחוץ, אלא מסתפקת בדלת אמותיה. הציור או הפיסול של אמנים אלה הופכים לעצמים נוספים המאכלסים את העולם. רטט המכחול העצבני והריגושי מפנה מקום למשיכת צבע מוגמרת, קלאסית, נקייה, והוויתם של חפצי אמנות אלו מתקיימת בזכות היחסים הדיאלוגיים שבין צורה לצורה, צורה לצבע, צבע לצבע, טקסטורה ורקע וכו'. ההסתכלות במגמה ה„קרה" חייבת להיות מעוגנת בתחום הנראה בלבד.

לאור האמור לעיל עלול הקורא להסיק בטעות, שההפרדות בין הגישה ה„חמה" וה„קרה" הן מוחלטות; אולם בתחום האמנויות, כמו גם בחיים עצמם, אין מחיצות מוחלטות ועל כן קורה שהרציו מוליך לפעמים את מולך הריגושים, כשם שהחושניות מכתיבה את להט הצבעים באמירה „קרה" לכאורה.

במסדרון שלפני האולמות מוצג החם הפיגורטיבי. טוב לראות סוף סוף בין כתלי מוזיאון זה את אהואש והשטוטר, יוסף הירש או יוסל ברגנר, הפלטה כהה, מאופקת, מעוותת, חרדה, מומנות הניואנסים מפליאה, וכך גם הכנות שביצירה עצמה. בתחום זה של פיגורציה שוכנים יחדיו אמני ישראל מהמסורת הרמנית יחד עם האמנים המוזכרים לעיל, וכן גם אמנים כמו מירון סימה. עם „פושטי־היד" שלו בחיתוך עץ צבעוני, ויעקב שטיינהרדט, חיים אתר, או מרסל יאנקו, המשייכים יותר למסורת האקספרסיוניזם הצרפתי, המדגיש יותר את הפאן הצורני.

אתה ריזמן, מוזיאון חיפה

אחת העבודות המרשימות ביותר במסדרון היא זו של אברהם גרום — „דיוקנו של יוחנן פטר", העשויה מחום־אדמה על רקע צהוב לימון. הכתמיות השחורה־מאוד מהווה ניגוד לצהוב ומעצבת תסרוקת זוויתית ואיפוני עיניים קטנים וחודרים. כתפי האיש, היורדות כאילו היו צלעות הרים, מעניקות לדמות שרשיות חוקה והבזק של עוצמה מיסתורית.

באולם הגדול, שבו מוצגת המגמה ה„חמה", כדאי למבקר להתבונן במוצגים לאט לאט. ישנם אמנים, היוצרים את מערך היצירה שלהם מתוך קרש קפיצה המעוגן בטבע עצמו. כאן לפעמים יש נגיעה בפיוטיות צרופה כמו אצל אליהו גת. או כמו פיוטיות התחושה של סערה מתחוללת בפרדס של מאירוביץ. יש והפיוטיות מחקה יותר את המימד המוזיקלי ויוצרת קומפוזיציות ללא שם וללא התייחסות אל החוץ. ואף כאן יש שוני רב בין גישה דינאמית וחיונית כמו זו של אביבה אורי. לבין אביגדור סטימצקי הליריקן. תחושות פוזיטיביות הסוגדות ליופי כמו שטרייכמן, ממוקמות על דרך של ראייה טרגית כמו זו של עוקשי הדרמטי, או טובה ברלינסקי הקודרת.

האולם המייצג את המגמה ה„קרה" מעורר פחות את עיניו של המסתכל. אולי דווקא בגלל ההתייחסות „האובייקטיבית" למוצר האמנותי. העבודות מאוכרות יתר־על־המידה את האמנות האופטית והקינטית של ארצות הברית. עם זאת, המוצגים אסתטיים מאוד בייחוד העבודה הייחודית של ארגוב והפסל מפרספקס שקוף וורוד של הנה אביתר.

צוותא לתרבות מתקדמת

שישי 18.7 ב־15.00 – במה פתוחה; „אדון דרייפוס, אדון מולייר" – מסע אל עולמו של שחקן עם גיל בן־דוד.
ב־21.30 – דני בסן
ב־24.00 – שרון ליפשיץ.
שבת 19.7 ב־11.30 – „ברוו מר בגפו" מחזמר לילדים בביצוע „בימת הקיבוץ".
שבת 19.7 א' 20.7 ב' 21.7 ג' 22.7 ב־20.30 – „חקי".
יום ב' 21.7 ב־20.00 – „הפרידה מן האני העני" לרגל צאת ספרו של פרופ' דן מירון. עם פרופ' מנחם פרי, ד"ר זיוה שמיר, ד"ר אריאל הירשפלד, ציפורה כגן והמחבר. פתיחה – נתן זך (בצוותא הקטנה).
יום ג' 22.7 ב־16.30 – המדרשה למחשבה סוציאליסטית – פרופ' א. יסעור – „השפעת לנדאור וגובר על תנועת הפועלים בארץ־ישראל".
יום ד' 23.7 ה' 24.7 ב־20.30 – „קידוש".
יום ה' 24.7 ב־22.45 – „ג'אז בצוותא".
„סופר של מולטון לוי", סרטו של נסים דיין מוקרן כל ערב ב־20.00.
בצוותא מוצגת תערוכת „אמנסטי" – „אנו יודעים שאתם חיים".

משחקי היום

● 7, שעון ישראלי: ארגנ־טינה — יוון.
● 9, ישראל — איטליה.
● 11, קובה — סין.

משחקי מחר

● 7, מקום 11־12.
● 9, מקום 3־4.
● 11, מקום 7־8.

משחקי יום ראשון

● 12 בצהריים, מקום 5־6.
● 8, מקום 9־10.
● 10, — גמר.

ארה"ב בגמר

מאת ישראל פז

שליחנו המיוחד למדריד

קטן אבל גדול - כזה הוא טיירון בוגס השחקן האמריקני הנמוך ביותר באליפות העולם (1.59 מ') שהוליך אמש את ארה"ב לגמר בנצחון במדריד על ברזיל 80:96.

טיירון הציג יכולת וירטואוזית וסחט תשואות סוערות מרבבת הצופים. הודות לו גילתה ארה"ב משחק נפלא במחצית הראשונה בה הוכתה את ברזיל 37:60.

אולם בתחילת המחצית השניה נחלשו האמריקנים בצורה מוזרה וששה דקות ושלוש עשרה שניות לא קלעו אף נקודה.

הברזילאים צימקו עד ל־8 הפרש הודות למכבכם אוסקר שמידט שקלע 43 נקודות. אולם בדקות הסיום הוכנס בוגס שוב למגרש, איזן את המשחק האמריקני והצעיד את נבחרתו לגמר אליפות העולם.

בוגס הוא ללא ספק תופעה בלתי רגילה בשדה הכדורסל ולא לשווא רכש את אהדת הצופים. בארה"ב הירנו לקלוע רובינסון 17, סמית 15 ווקר 14.

בדיקות סמים במונדובאסקט

פיב"א החליטה על בדיקת סמים באליפות העולם.

5 דקות לפני סיום כל משחק יבואו נציגים משתי הנבחרות המתמודדות לשולחן פיב"א ותי־ערך הגרלה אילו שני שחקנים מכל נבחרת יעברו בדיקות סמים.

אייל ודקל לחצי הגמר

מאת יצחק אשל

הטניסאים הצעירים של ישראל עד גיל 14 רשמו הישגים בתחרות בינלאומית שהותה בכרמן שבמערב גרמניה.

גיא אייל העפיל לחצי הגמר לאחר שניצח את המדורג מספר 1 של מדינת הסן 6:7, 6:7, 6:1. כן העפיל לשלב זה ניר דקל.

בין הבנות העפילו לחצי הגמר כדי דרוש ורניאלה בלנקה.

כנילאי 16 העפילו אילן ארליך וירון אוגאני לגמר בית התנחומים.

ארבעה ישראלים וארבעה אורחים לרבע הגמר

מאת אברהם תשובה

ארבעה טניסאים ישראליים הבטיחו אתמול את עלייתם לשלב רבע הגמר בטורניר הטנים הבינ־לאומי לנבים שנערך ברמת־השרון.

הארבעה זכו בשני נצחונות. אלוף ישראל, ברוך חגאי גבר על שאנטל ההולנדי 2:6, 2:6 ועל פרידריך מצרפת 1:6, 3:6. סגנו, שני בקיוורם ניצח את יוסי נחום 0:6, 4:6. המדורג הכלייטי של ישראל, איתמר מלצקי גבר על וג'ימה 2:6, 0:6. אייל בטישה מדורג רביעי וניצח את 1:6, 1:6.

בבין הטניסאים האורחים העפילו לרבע הגמר מרטיני מצרפת המדורג מספר 1 בטורניר), בוב כפינלד, פוסר ופרידריך מצרפת. משחקי רבע הגמר יערכו היום.

6 קנדים הושעו בגלל סמים

שלה ספורטאים קנדים הושעו עליהו ועדת הספורט של קנדה, ולא ייצאו עם המשלחת למשחקי חבר העמים הבריטי באדינבורו, שיפתחו ב־24 בחודש.

בבדיקה שעברו השישה — שלושה משקלנים, דיסקובול ושני ודפי כדור־ברזל — נמצא כי הם נטלו סמי חוזק מסוג "אנאבוליק סטרוידס".

הערב מול איטליה
שרף: השתחררנו מהלחץ

● המאמן הישראלי מביע אופטימיות וצופה למשחק ישראלי טוב ●

● האיטלקים נוצחו באליפות רק על־ידי ארצות הברית ויוגוסלביה ●

תחילת המשחק בשעה 9 לפי שעון ישראל ● שידור ישיר

MUNDOBASKET

ESPAÑA 86

ישראל פז, שליחנו לאליפות העולם בכדורסל ספרד 1986

הפסקה של 15 דקות

הוועדה המארגנת החליטה להאריך את ההפסקה במש־חקי מדריד ל־15 דקות במקום 10 כרגיל. הסיבה להפסקה המאורכת: האולם גדול מאד וחדרי ההלבשה רחוקים.

נבחרות הכדורסל של ישראל ואיטליה יתמודדו הערב, ב־9 לפי שעון ישראל, בבית ה־8 באליפות העולם במדריד. המנצחת במשחק זה תתמודד ביום ראשון בצהרים עם ספרד על המקום החמישי באליפות. המנוצחת תפגוש מחר את קנדה ב־11 בלילה.

ספרד גברה אמש, בקרב סוער, על קנדה 80:100.

ישראל ואיטליה הן יריבות ותיקות מאז 1953. שתי הנבחרות קיימו בינהן 24 משחקים. איטליה ניצחה ב־19, ישראל רק בחמישה.

במשחק הראשון שהיה באליפות אירופה בלברקוזן, מערב גרמניה, ניצחה ישראל במפתיע 88:92. מיקי ברקוביץ, המצטיין בדרך כלל מול האיטלקים, קלע בלברקוזן 35 נקודות. מעניין מה יעשה הערב.

נבחרת ישראל, שלא התאמנה שלשלום בחצות, קיימה אתמול אימון באולם ריאל מדריד והבוקר תעשה היכרות עם אולם המשחקים הענק כאשר תתאמן בו. יהיה זה בעיקר אימון קליעות.

המאמן צבי שרף אמר אמש ששחקניו השתחררו מהלחץ עם עלייתם לבית ה־5־8 ולכן הוא צופה למשחק ישראלי טוב.

איטליה היא נבחרת חזקה ומנוסה. יש בה שילוב של ותיקים כמו מארזורטי (34), סאקטי (33), וילאלטה (31), פולוזאלו (30), ג'ילארדי (29) ופרמייר (28) עם צעירים רבים. אבל דוקא דור הביניים ובראשם ריבה (24) הם המסוכנים יותר. אגב, ריבה לא שיחק נגרנו בלברקוזן בגלל פציעה.

המאמן האיטלקי, ואלרי ביאנ־קיני, אמר שעדיין אינו יכול לוותר על הותיקים מאחר שהם משרים בטחון על נבחרתו.

איטליה ניצחה בשלב הראשון באליפות העולם את סין 87:98, פורטוריקו 55:78, חוף השנהב 62:88 וגרמניה 76:85. היא הפסידה רק לארצות הברית 86:64.

בשלב השני באוביידו גברה אי־טליה על ארגנטינה 70:78 והפסידה ליוגוסלביה 102:76.

התוצאות מדברות בעד עצמן. ישראל תצטרך הערב להיות בשיאה כדי להתמודד בשיוויון כוחות עם האיטלקים.

איטליה

	שם	גיל	גובה
4.	פמייר	28	1.96
5.	קוסטה	25	2.11
6.	מגניפיקו	25	2.07
7.	גילארדי	29	1.93
8.	פוליסאלו	30	2.05
9.	ברונמונטי	27	1.91
10.	ביללת	31	2.05
11.	בינאלי	22	2.14
12.	ריבה	24	1.94
13.	דל אנג'לו	25	2.02
14.	מרזוראטי	34	1.87
15.	סקטי	33	1.96

ישראל

	שם	גיל	גובה
4.	הוואר לאסוף	29	2.10
5.	מוטי דניאל	22	1.98
6.	עדי גורדון	20	1.80
7.	ניר רכליס	22	2.04
8.	תומר שטיינהאואר	19	2.05
9.	מיקי ברקוביץ	32	1.96
10.	דורון שפע	24	1.92
11.	חן ליפין	20	1.83
12.	דורון ג'מצ'י	25	1.96
13.	לאוואן מרסר	28	2.09
14.	ארי רוזנברג	22	1.88
15.	עופר יעקבי	25	2.04

ישראל — הולנד היום בגביע דייויס

● טניס

מאת שבת בן־גבריאל

נבחרת הטנים של ישראל תקיים היום בהאג, את משחקה ה־48 בגביע דייויס. בשעמים מנסדורף, שלמה גליקשטיין ושחר פרקיס, יתמודדו עם ההולנדים מיכיל סחייפרס ומנו אוסטינג, בשלב חצי גמר בית ב' באיזור האירופי. יתכן שראן בוקל, שחוסיף נגרנו אשתקד, יחליף את אוסטינג.

המנצחת תתמודד בגמר הבית עם המנצחת בין הונגריה ושוייץ, שיפגשו כאותה עת בבודאפשט.

המאזן הישראלי בגביע דייויס מורה על 15 נצחונות, וכמובן, שהם הושגו בשנים האחרונות, בעיקר בזכותו של גליקשטיין שבכושרו חלה נסיגה גדולה. הוא נדורג כיום במקום ה־227 בעולם, בעוד שמנסדורף טיפס בסולם הדרגות ומוצב כיום במקום ה־81 בעולם. פרקיס נסוג אף הוא למקום ה־157 בעולם.

את הולנד, אותה ניצחו הישראלים אשתקד ברמת־השרון (1:4) באותו שלב, יהיה קשה הפעם לנצח, מכמה סיבות. ראשית, מיכיל סחייפרס ה"רקטה" מספר 1 של ה"אורנג'", התקדם מאז ומדורג עתה במקום ה־55 בעולם. הוא זקף השנה לזכותו, את הישג חייו, כש־גבר על אלוף וימבלדון, בוריס בקר. הוא לא השתתף בהרכב נבחרתו, שניצחה בשלב הקודם את ניגריה 2:3, את זאת הותיר לחבריו. ואן בוקל המדורג 207 בעולם ואוסטינג — 154.

אשתקד הצליחו גליקשטיין, מנסדורף ופרקיס לעלות את ישראל לגמר הבית באיסטבורן, אולם הבריטים ובראשם ג'ון לויד, שהיו מתורגלים יותר למשטח הדשא, ניצחו את הישראלים וחזרו ל"בית העליון", בגביע דייויס. הם יופיעו היום בלונדון, מול אוסטרליה, גם כן ברבע הגמר.

קשה לי להאמין, לאור כושרו הנוכחי של גליקשטיין, שישראל תעבור את המשוכה ההולנדית הגבוהה, מה עוד, שהפעם הטניסאים ההולנדים ישחקו בבית ובתנאי מזג אויר נוחים, ולא כפי שאירע להם אשתקד, כשנאבקו אז גם עם החום והלחות הגבוהים ברמת־השרון. קפטן הנבחרת ההולנדית, הוא אלוף המכביה בעבר (1965) תום אוקר.

זה יהיה המפגש הרביעי בין הולנד וישראל בגביע דייויס. מאז הפגישה הראשונה ב־1973 ברמת־גן, עם תום אוקר. ההולנדים ניצחו אז בסיבוב הראשון 1:4 וכעבור ארבע שנים (1977) הביסו ההולנדים דקהויזן בסיבוב השני את ישראל 0:5.

בשנתיים האחרונות הופיעה ישראל בגמר הבית האיזורי. ב־1984 הפסידה לבריה"מ בורנייצק (3:2) ואשתקד לבריטניה בלונדון (4:1).

ישראל עלתה לחצי הגמר, לאחר שקיימה משחק אחד בלבד, היא ניצחה את בלגיה (0:5).

יש לציין, שמנסדורף ניצח את סחייפרס הגבוה (1.95 מ') בן ה־26 באוסטרליה השנה, לאחר שזה ניצח אחר־כך את בקר.

סחייפרס מצטיין כהגשות אריזות, אולם על מגרשי החימר, בהאג, שם יתקיימו המשחקים, "הסרוויסים" לא ישפיעו כמו על מגרשי הפלסטיק ברמת־השרון, או על משטחי דשא המהירים.

יתכן וגליקשטיין ינצל את המש־טחים האיטיים, התואמים למשחקו האיטי, אבל לא למנסדורף, המעדיף משטחים מהירים.

לב־רן במקום ה־23

● אתלטיקה

מאת יצחק אשל

חצעיר רמי לב־רן בן ה־16.5 יצג אתמול את ישראל באליפות העולם לנוער בקפיצה למרחק ודורג בסיכום במקום ה־23 מתוך 46 מתחרים בשקפ"ץ למרחק של 7.08 מטר בלבד.

זוהי תוצאה בינונית למדי, יחסית לשיאו, אבל בהתחשב בתנאי מזג האויר הקשים הרי הישגו סביר ביותר.

היום יכנסו למעגל התחרויות בריצת 200 מטר מוקדמות אבי ניסנקורן ויהודה מורלי ואילו בשבת תסיים ישראל את השתתפותה על ידי נחום רוגל בתחרויות הקפיצה המשולשת.

שלמה אולאי מהפועל עמק חפר ניצח בריצת מייל שנערכה באיצטדיון האתלטיקה ברמת יוסף, ומנו — 4:05.44 דקות. זהו הישג הנוסף, בב"צ שניות, משיא אורתו מחזיק רוני מעוז ממכבי תל־אביב.

שני בריצה הגיע אריה גמליאל ממכבי תל־אביב עם 4:09.94 דקות.

מרוץ סוסים במעיין חרוד

מרוץ סוסים למרחק של 1,000 מטר ו־2,000 מטר ייערך מחר במעיין חרוד בשעה 4 אחר הצהריים.

בחוות הרר בראשון לציון תת־קיים מחר ב־5 תחרות של קפיצות ראווה על סוסים.

יומן אישי מישראל פז ממדריד

ספרד החטיאה המטרה

אם ספרד רוצה לארח את המשחקים האולימפיים ב־1992 בברצלונה הרי שבאירוח אנשי כלי־התקשורת באליפות העולם בכדורסל, החטיאה את המטרה. רבים מאלה — וגם עיתונאים מקומיים — ביקרו בחריפות את יכולת הארגון הספרדית.

ניקח לדוגמא את תכנית המשחקים — דבר בסיסי בכל אירוע. עוד שלשום בערב לא יכולנו לקבל תכנית מרוייקת על משחקי היומיים הראשונים. הכל ניתן לשינוי. לא צריך לשכוח שכל הזוה של משחק גורמת באלגן במיוחד לאנשי הטלוויזיה והרדיו שהוזמינו לווין וקווים ותיאמו תכניות. חוסר הסדר ממש משווע.

אפילו העיתונאי הספרדי הבכיר קרלוס חמינז מהעיתון אס "ירד רצח" על המארגנים וכינה אותם "אפסים". הוא המחיש כדיוק את שכל אחד מאיתנו הרגיש.

הספרדים אוהבים "סיאסטות". בשעה 2 סוגרים את מרכז העיתונות עד ל־5. דבר כזה עוד לא ראיתי מעולם. ממש עושים צחוק מהעבודה.

מעניין, ספרד היא ארץ של ספורט. היא מארגנת אליפויות עולם. בחורש הבא תארגן את אליפות העולם בשחיה. היא מארחת אירועים בינלאומיים בשטחים שונים. לאו דווקא בספורט. לכן מוזר כיצד נכשלה הפעם בארגון מפעל יוקרתי כמו אליפות העולם בכדורסל. שהיתה צריכה להתחרות במונדיאל הכדורגל.

האחראי על שירותי הדואר, אליו באו אנשי כלי־התקשורת בטענות, הסביר כי לא בו האשם אלא בהתאחדות הספרדית שהורתה לו, למשל, לפתוח את הטלקס ב־5 אחה"צ...

ככל שהמקום היה גדול יותר כך היה הבאלגן גדול יותר. באל־פרול, כמו בשאר ערי־השדה, היה סדר מופתי. אם היו תקלות הן תוקנו תוך רצון טוב ומאמץ של אנשי הדואר במקום. בברצלונה כבר היה חוסר סדר. עיר שרוצה לארגן אולימפיארת 1992 גילתה חוסר תושיה בדברים קלי־ערך.

במדריד זה נורא. אין עם מי לדבר. החום כבד, אין מיזוג. כאשר אני כותב כתבה זו ניגרת הזיעה בחדר העיתונות הקטן, הצפוף והרועש. מסתבר כי לא רק לאנשי כלי־התקשורת יש בעיות. גם נבחרות באות בטענות על חוסר סדר באימונים ועל אוכל לא תמיד מתאים.

איש לא קיבל את העיתונאים בבואם ולא דאג למלון עבורם. למרות שנרשמו קודם לכן. בקיצור, מונדובאסקט של באלגן.

אנשי פיב"א אינם אשמים פחות מאשר הספרדים. אנשי ההתאחדות הבינלאומית לא דאגו לפקח על המארגנים שנכשלו בארגון המשחקים.

חבל.

מוחמד עלי (מימין) והתקווה הבריטית, פרנק ברונו

מוחמד עלי בלונדון

מאת שבח פלברט

אלוף העולם לשעבר באיגרוף, מוחמד עלי, בא ללונדון, שם הופיע לפני 20 שנה נגד הבריטי הנרי קופר. הפעם הוא בא לראות את "התקווה הבריטית", פרנק ברונו (שחום העור), מתמודד על הכתר העולמי במשקל כבד, נגד מחזיק התואר, טים וויתרספון מארה"ב.

הקרב יתקיים מחר באיצטדיון ווסבלי בלונדון, לעיני 51 אלף צופים, שהצטיידו זה מכבר בכרטיסים.

עלי אמר, לאחר ששמע כי כל הכרטיסים נחטפו: "כנראה שהבריטים מריחים, שמחר יצוץ להם אלוף עולם חדש, וזוהי ככל הנראה הסיבה האמיתית, ששיא הצופים שראה אותי ב־1966 באותו מקום נגד קופר, נשבר הפעם".

אז ראו את הקרב של עלי, 39 אלף צופים באיצטדיון ווסבלי והם אף ראו כיצד "השכיב" קופר את עלי לקרשים. אך לזמן קצר, האלוף התרומם והנחית נוקיאוט לבריטי.

אלימלך, זלוטיקמן, ויליאמס, בניסטר ובורדלי. יעקבי ובוגין על הספסל

זוהי התוכנית של הפועל חולון, כדורסל, לעונה הקרובה ★ המגמה ברורה

מאת יצחק וישהוף

מי שמתגעגע לארל ויליאמס, כדורסלן מכבי ת"א והפועל ת"א לשעבר, שעזב את שני המועדונים הללו בטריקת דלת ובשערוריות לא מעטות, יבוא על סיפוקו בעונה הקרובה. קבוצת הפועל חולון הגיעה להסכם עקרוני עם הכדורסלן הענק, כדי שיופיע בשורותיה העונה.

ראשי הפועל חולון אישרו אתמול כי ויליאמס ישחק בקבוצה אם הערעור שהגישו בעניינו של דייוי בורמור לא יתקבל. בורמור ששיחק בקבוצה בשנתיים האחרונות כמתאזרח, הפך לזר עם החלטת הבורר, עו"ד עוזיה רזיאל שקבע כי רק לאחר 3 שנים יוכל להפוך שחקן למתאזרח, לאחר שביצע שרות צבאי.

מזכיר הפועל חולון, מיכאל לפרדון מסר כי כל התנאים עם ויליאמס כבר סוכמו. "הפועל חולון מודעת היטב לבעיות המשמעתיות עם השחקן. לקחנו את כל העובדות הללו בחשבון ואנו מודעים לסיכון שאנו לוקחים".

מיכאל לפרדון הבהיר כי ויליאמס ישחק בקבוצה רק במידה ודייוי בורמור לא יוכל לשחק. "החוזה עם ויליאמס הוא לעונה אחת בלבד. בשנה הבאה בורמור יוכל לשחק בכל מקרה".

עושה רושם כי הפועל חולון מתכוונת להסתער ברצינות על כתר האליפות. ראשי הקבוצה סיכמו עם כדורסלן מיקצועני מארה"ב, ששיחק בניו־יורק ניקס, קני בניסטר (2.07), שיהיה הזר השני של חולון. חולון הגיעה לסיכום עם הכדורסלן שבמידה ולא ימצא קבוצה באנ.בי.איי יבוא לשחק בחולון. תשובה סופית האם בניסטר ישחק בחולון תהיה רק בחודש הבא.

חולון כבר סיכמה עם שחקן זר אחר וזהו אלכס ברדלי. אם בניסטר ישחק בחולון יהיו שניים אלו הזרים.

שני הישראלים יהיו עופר יעקבי שכבר הוחתם ואריל ויליאמס במידה ובורמור לא יוכל לשחק.

גם עם חיים זלוטיקמן ששיחק בעונה שעברה בהפועל חולון ורצה לשחק בהפועל ת"א, מתבוררים הד־עניינים. הפועל חולון הישוותה את ההצעה הכספית של הפועל ת"א לזלוטיקמן. בית המשפט כתימה שנתן ארכה של יומיים להפועל חולון להשוות את הצעת הפועל ת"א לזלוטיקמן קבע כי הפועל ת"א חייבת להגיש תצהיר תוך חמישה ימים לבית המשפט, לאחר שיו"ר הפועל ת"א רני קורן ביקש להכנס לדיון בצר בעניין מאחר שזלוטיקמן כבר חתם בהפועל ת"א.

גם עורך הדין של זלוטיקמן יוסי ליבנה אמר כי מרשו מעוניין לכבד את החתימה בהפועל ת"א והוא יפגע אם בית המשפט יפסוק אחרת. הדיון בסוגיה זו יהיה בשבוע הבא בחיפה.

בחווה בין זלוטיקמן והפועל חולון נקבע כי לחולון יש את האופציה להשוות כל הצעה שזלוטיקמן יחתום עליה. וכך אכן עשתה הפועל חולון שהישוותה את הצעתה של הפועל ת"א.

אם אכן תזכה חולון במשפט וחיים זלוטיקמן ישחק עונה נוספת בשורותיה תוכל היא להציב חמישיה חזקה שתכלול את ישראל אלימלך, חיים זלוטיקמן, אריל ויליאמס, קני בניסטר ואלכס ברדלי. המחליפים יהיו עופר יעקבי, ניב בוגין, אבי מאור, תומר חנוך ומאיר הייניק. אין ספק, הרכב מפחיד כל קבוצה בארץ.

ה"טיטאניק" עדיין ססגונית "מעבר לכל דמיון"

וודס הול, מאסאצ'וסטס. – שלל צבעים גילו חוקרי האניה "טיטאניק" בתוך האניה אליה חדרו במסגרת מסע חקירות, לראשונה מאז טבעה לפני 74 שנים.

ד"ר רוברט באלארד, שנחת בצוללת קטנה על סיפון אנית הנוסעים הגדולה במעמקי הים, תיאר את מה שראה בתוך האניה כ"גוש גדול של צבעים והרים, אדום, כתום, וצהוב".

"הרושם הוא שהצבעים האלה נוצרו על־ידי החלודה. אף פעם לא ראיתי משהו מחליד בצורה כזאת", אמר באלארד שיצא למסע חקירות ביחד עם צוות מדענים במעמקי הים לבדיקת אנית הנוסעים הגדולה שטבעה מול חופי האי ניו־פאונדלנד באוקינוס האטלנטי.

"הצילומים נמשכים במלוא המרץ והתוצאות הן מפתיעות ומעל לכל דמיון" אמר ד"ר באלארד.

ד"ר באלארד מסר, כי לא מצא שום דבר בלתי צפוי בשלוש הצלילות שלו למעמקי האניה. אולם היו לו שתי אכזבות. החלודה, והחרס המוחלט של כל עבודות העץ והנגרות על־ידי תולעים.

צוותא להרבות מתקדמת

"צוותא מגדל־העמק"
מוצ"ש, 19.7.86 שעה 21.00 ערב עם "הפרברים" בבנין מועצת הפוע־לים ומסיבה לסיום עונת הפעילות.

"צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 18.7.86 שעה 22.00 המחזה "שותפים לדירה".
שבת, 19.7.86 שעה 10.30 בבוקר "צוותא" ביידיש על אקטואליה עם הת' שטוקפיש.
יום שני, 21.7.86 שעה 21.00 מעמד האישה בישראל עם נעמי ריפתין. על דיני עבודה ואישות.
ליל שבת, 25.7.86 שעה 22.00 ערב עם חוה אלברשטיין.

"צוותא" ירושלים
ליל שבת, 18.7.86 שעה 22.00 יוקרן הסרט "גינוצק'ה" קומדיה של גרטה גרבו על בחורה רוסיה המגיעה לפריס.
שבת, 19.7.86 שעה 11.00 בבוקר קונצרט בוקר מוסיקה בארוק בסגנון צרפתי ואיטלקי. מנגנים: מיכל גרובר – אבוב בארוק, אתי רוזנטל – חלילית וחליל בארוק, נטע לדר – צ'מבלו, יהואש הירשברג – כנור בארוק.
מוצ"ש, שעה 21.30 יוקרן הסרט "נינוצ'קה".
יום שלישי, 22.7.86 שעה 20.30 האגודה ליהדות הומניסטית חילונית – פגישה חודשית.
יום חמישי, 24.7.86 שעה 20.30 "במת ירושלים" מציגה: "שותפים לדירה" באנגליה.

"צוותא" ירוחם
מוצ"ש, 19.7.86 שעה 21.00 הופעת הזמרת – יעל לוי.

"צוותא" הוד־השרון
ליל שבת, 25.7.86 שעה 21.30 ערב זמר לסיום העונה. בהנהגת המנצח – רפי פסחזון ובהשתתפות הזמרת: אורה זיטנר ומקהלת השרון – כפר־סבא.

"צוותא נהריה
יום ראשון, 20.7.86 שעה 20.00 האם הבטחון מעל לחוק? משתתפים: ח"כ גאולה כהן – התחיה, ח"כ לשעבר אמנון רובי – מפ"ם. מנחה: גבי זוהר.

"צוותא" יבנה
רח' שלום שבזי 10 בליל שבת, 18.7.86 שעה 21.00 ערב שירת בצבור עם: שלמה קריזלר, קפה והרבה סימפטיה.

תל־אביב

אסתר
שובו של מקצוען
ר: 10
מוצ"ש: 9.40 ,7.30
חול: 9.40 ,7.30 ,5

אורלי
אהבה מטורפת
ר 10
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5

בית לסין
פנדאנגו
ר: 23.15 ,14.30
מוצ"ש: וחול 23.15

בן יהודה
רכבת אל החופש
ר: 12 ,10
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,5

גת
חצבע ארגמן
יום ו': – 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,6.30
חול: 9.00 ,6.00 ,3.00

גורדון
בר 51
11.45 ,10.00 ,8.00

דקל
קרטה קיד 2
9.30 ,7.30

דרייב אין
השוטר ממנהטן
10 ,8
סקס
בשעה 12

הוד
הקרב על הועד
ר: 12 ,10
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5

לימור חדש
שיכרון חושים
9.30 ,7.15

פאר
רק בין חברים
יום ו' – 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,4.30

מוזיאון תל־אביב
מוצ"ש שואה
חלק ב' 18.00
חול שואה
חלק ב' 13.00
חלק א' 19.00

סינמה 1
חמורים בזיג זג
ר: 10
מוצ"ש 9.30 ,7.30
חול 9.30 ,7.30 ,5

סינמה 2
רומן בברלין
ר: 10
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5

פאריס טל. 222282
כוורת
ר' 10 + 12 בלילה
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול 9.30 ,7.15 ,4 ,2 ,12
שישי
המדבר האדום – 14.30
יחסים מסוכנים – 16.30
שבת
שר הטבעות – 11
מונטי פייטון
והגביע הקדוש – 13
יום שישי הארור – 15
בירדי – 17
ספניאל טאפ – 23.30

חן 1
ביס לשוטרים מתחילים
ר: 12.10 ,10
מוצ"ש: 9.50 ,7.50
חול: 9.50 ,7.50 ,5.50
דמבו הפיל המעופף
שישי שבת: 11.00 בבוקר
א'–ה': 4.30 ,2.30 ,11.00

חן 2
שיגעון של לילה
ר: 12.05 ,9.55
מוצ"ש: 9.50 ,7.40
חול: 9.50 ,7.45 ,5.50
מהדובים באהבה
שישי שבת 11.00 בבוקר
א'–ה': 4.25 ,2.20 ,11.00

חן 3
חופשה מטורפת באירופה
ר: 12.15 ,10.00
מוצ"ש: 9.55 ,7.55
חול: 9.55 ,8.00 ,6.00
קרטה קיד II
שישי שבת 11.00 בבוקר
א'–ה': 4.05 ,2.10 ,11.00

חן 4
מרגלים שכאלה
ר: 12.10 ,9.55
מוצ"ש: 10.00 ,7.30
חול: 10.00 ,7.55 ,6.00
נטי גאן
שישי שבת: 11.00 בבוקר
א'–ה': 4.10 ,2.15 ,11.00

חן 5
סיפורה של אגנס
מוצ"ש: 9.50 ,7.40
חול: 9.55 ,7.45 ,5.40
היפהפיה והיחפן
שישי שבת 11.00 בבוקר
א'–ה': 4.15 ,2.20 ,11.00

שחף
זכרונות מאפריקה
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.15 ,5.45
חול: 9.15 ,5.45

תל־אביב
קוברה
ר: 10; מוצ"ש 9.30 ,7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,5

תכלת
אהבה על הוולגה
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול: 9.30 ,7.00 ,4.30

צוותא
סופו של מילטון לוי
8.00

ירושלים

אדיסון
קוברה
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.30 ,4.30
רוקי 4
חול: 11.00 בבוקר

אורגיל
שובו של מקצוען
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.15
פנטזיה
חול: 10.30 ,4.30

אורנע
ביס לשוטרים מתקדמים
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.30 ,4.30

בנייני האומה
שלושה רווקים ותינוק
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.30

מיטשל
בר 51
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.30

סמדר
כבודו של פריצי
מוצ"ש: 9.15
חול: 9.15 ,7.15

כפיר
אלכס חולה אהבה
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.30 ,4.30
מחץ חדלתא
חול: 11.00 בבוקר

חבירה
שני סרטים בכרטיס אחד
מוצ"ש:
צעירים וקשוחים 9.30
רציחות פשוטות 23.00
חול:
ברוס לי – שאגת הדרקון 10.30 ,4.30
+ צעירים וקשוחים 9.30
רציחות פשוטות 23.00
שני סרטים בכרטיס אחד

בית אגרון
שישי
14.00: ישנוני
15.45: נערי הכרך
מוצ"ש
18.30: תום סוואר
20.15: ישנוני
22.00: החברים של אלכס
24.00: חבורת הלוחמים

חיפה

אורה
אלכס חולה אהבה
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.15 ,7.00
חול: 9.15 ,7.00 ,4.30

חן
שכרון חושים
9.15 ,7.00 ,4.30

עצמון
הקרב על הוועד
חול: 9.15 ,7.15 ,5.00

פאר
קרטה קיד
9.30 ,6.45 ,4.30

ארמון
תרגיל לשוטרים מתחילים
9.30 ,7.15 ,4.30

קרן אור המחודש
יחסים אסורים
שבת: 9.15 ,7.15
חול: 9.15 ,7.00 ,4.30
כל מה שרצית לדעת על המין
שבת 23.30 ,19.7
טרזון
חמישי 24.7 בשעה 23.30

רון
קוברה
מוצ"ש: 9.15 ,7.00
חול: 9.00 ,7.00 ,4.00

אמפי
זאב צעיר
9.15 ,7.00 ,4.30

אורלי
כחום הגוף
9.00 ,6.45 ,4.30

רמת־גן

אואזיס
שובו של מקצוען
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,5

ארמון
ביס לשוטרים מתקדמים
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.40 ,7.30
חול: 9.40 ,7.30 ,5.00

לילי
רכבת אל החופש
9.30 ,7.30

רב גן 1
קרטה קיד II
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.50 ,7.30
חול: 9.50 ,7.30
דמבו הפיל המעופף
שישי שבת 11.00
א'–ה': 5.10 ,3.00 ,11.00

רב גן 2
מסע העסקים של אבא
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.35 ,6.50
חול: 9.35 ,6.50
היפהפיה והיחפן
שישי שבת 11.00 בבוקר
א'–ה': 5.00 ,3.00 ,11.00

רב גן 3
הסיפור האמיתי
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.50 ,7.30
חול: 9.50 ,7.30
קרטה קיד II
שישי שבת 11.00 בבוקר
א'–ה': 5.10 ,3.00 ,11.00

רב גן 4
שגעון של לילה
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.45 ,7.20
חול: 9.45 ,7.20
מהדובים באהבה
שישי שבת: 11.00 בבוקר
א'–ה': 5.00 ,3.00 ,11.00

עכו

אודיטוריום עכו
חתיך, חתיך
מוצ"ש: 10 ,8
חול: 9.30 ,7.30

הרצליה

היכל
אלכס חולה אהבה
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5.00

מלון דניאל
בטן על בטן
יום ו' 22.30

בת־ים

עצמאות
קוברה
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5.00

נתניה

שרון
ביס לשוטרים מתקדמים
מוצ"ש: 10 ,8
חול: 10 ,8 ,6
היפהפיה והיחפן
חול: 11.00

באר־שבע

חן
אלכס חולה אהבה
יום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,4.30

חולון

ארמון
זאב צעיר
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5
טרוף מופלא
מוצ"ש: 23.30
בית החיות
חמישי: 23.30

סבוי
קוברה
ר: 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5.00

מגדל
בי"ס לשוטרים מתקדמים
יום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30
מהדובים באהבה
חול: 6.00 ,4.30

מתנ"ס קרית שרת סינמטק
קיץ אחרון
הצגה ביום ו' 10.00
שורת המקהלה
מוצ"ש + א'–ג' 9.30 ,7.30

מועדון קולנוע לנוער
פנטזיה
א'–ה' 4.30

ראה בחותם **תוכניות רדיו וטלוויזיה**

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: עצמאות — בלפור 75. קופ"ח — עין יהב.
חולון: ד"ר חורי — סוקולוב 70. קופ"ח — עין יהב, חולון.
ירושלים: ארמון הנציב — רב גרונר 23.
נתניה: נאות שקד — מ.מ. אוריים.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: חן — ז'בוטינסקי 99.
תל־אביב: בני — דיזנגוף 174. בריאות — המלך ג'ורג' 28.
חיפה: מור — המגינים 97.
רחובות: הכללית — בני משה.

שבת
בת־ים: בלפור — בלפור 90.
חולון: המרכז — כיכר ויצמן.
ירושלים: קופ"ח — מרפאת רוממה, רח' חמ"ג 28. הר הצופים — הר הצופים.
נתניה: נאות שקד — מ.מ. אוריים.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: הדסה — בצלאל 151.
תל־אביב: בריאות — המלך ג'ורג' 28 (שבת ומוצ"ש). ארלוזורוב — ארלוזורוב 76 (שבת ומוצ"ש).
חיפה: קרית אליעזר — כיכר מאירהוף 6.
רחובות: הכללית — בני משה.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – בימים ב', ד', ו' – כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – בימים א', ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
ביקור חולים – ילדים.
שערי צדק – פנימית.
הדסה ע"כ – נשים, כירורגיה, אורטופדיה, עיניים, א.א.ג.
שבת
שערי צדק – ילדים.
הדסה ע"כ – כירורגיה, אורטופדיה, עיניים, א.א.ג.
הדסה ה"צ – פנימית.
ביקור חולים – נשים.

ער ביד – ארון קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04־229488 (11.00–20.00)
נהריה – 04־920014 (11.00–20.00)
קו פתוח לחיילים במצוקה בימי ב' ו־ה' – טל. 222782.

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שלך: מוקדי לרפואת שיניים בישראל:
תל־אביב — בימים א'–ה' בין השעות 21.00—24.00, בלילות שבת ובערבי חג בין השעות 18.00—24.00, בשבתות ובחגים בין השעות 15.00—21.00.
הכתובות: רח' בר־כוכבא 49, טל' 284649. [illegible]

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה [illegible]

מרכז מידע לקורבנות אונס [illegible] 17.00—21.00.

עזרה ראשונה נפשית
ער"ן ירושלים — טל' 02־227171
ער"ן תל־אביב — טל' 03־261111
ער"ן חיפה — טל' 04־672222
ער"ן באר־שבע — טל' 057־418111
ער"ן נתניה — טל' 053־35316

סילוק מוקשים — מוקד שת"א למקרים דחופים — טל' 106.

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה – טל' 100. באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100, אילת – 244, חדרה – 22444.

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101. [illegible]

רכבות

מירושלים לבני־ברק וחיפה:
בימים א'–ה': 16.00
בימי ו' וערבי חג: 11.30
מחיפה לבני־ברק וירושלים:
א'–ה': 7.00
מתל־אביב לחיפה:
בימים א'–ה': 6.00, 7.00, 8.00, 8.16, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.30, 20.00
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00
מתל־אביב לנהריה:
בימים א'–ה': 6.00, 8.00, 12.00, 14.00, 16.00
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 8.00, 12.00
מחיפה, בת־גלים, לתל־אביב:
בימים א'–ה': 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.05, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30, 16.30, 17.30, 19.30
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 6.30, 7.30, 10.00, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30
מנהריה לחיפה ותל־אביב:
בימים א'–ה': 6.30, 9.05, 10.40, 16.33, 18.38
בימי ו' וערבי חג: 9.05, 10.35
הרכבת תופעל בימי א' בשלבו [illegible] חג בלבד.

ניגריה: חבר העמים — על סף התמוטטות

ניירובי. — שר החוץ של ניגריה בואג'י אקיניימי אמר אמש, כי קיימת סכנה ממשית שחבר העמים יתמוטט, בגלל התנגדותה של בריטניה לעיצומים נגד דרום אפריקה.

ראש ממשלת בריטניה תאצ'ר היא היחידה מבין מנהיגי חבר העמים המתנגדת בעקשנות לעיצומים ממשיים, ומכריזה כי דו־שיח הוא הדרך היחידה לשים קץ לאפרטהייד ולשלטון המיעוט של הלבנים בדרום אפריקה.

שר החוץ הניגרי אמר, כי לארצו אין רצון לאיים על בריטניה, אולם ארצו ומדינות אחרות בחבר העמים הבהירו כי הארגון יתמוטט, אם לא יינקטו צעדים מסויימים.

ניגריה עומדת בראש החרם על התחרויות הספורט של חבר העמים האמורות להתקיים החודש באדינבורג. חרם זה התפשט תוך שבוע ימים ל־6 מדינות נוספות באפריקה וכן למאליזיה, איי בהאמה ופפואה גיניאה החדשה. (רויטר־עתים)

צרפת מהדקת הפיקוח על ההגירה

פריס. — הפרלמנט הצרפתי הנשלט בידי הימין, אישר צעדים תקיפים חדשים כדי לפקח על ההגירה לצרפת וכדי להקל על גירוש זרים המסכנים את שלום הציבור.

האסיפה הלאומית אישרה חוק הגירה חדש ברוב של 286 צירים ממפלגות הימין, נגד 244 קולות של הסוציאליסטים והקומוניסטים.

33 חברי פרלמנט של החזית הלאומית, הימנית הקיצונית, נמנעו. מפלגה זו, שנכנסה לפרלמנט על בסיס מצע קשוח נגד הגירה לצרפת, הוקיעה את הצעדים כחלשים מדי.

החוק החדש מבטל את הצורך, שהנהג ב־1981, באישור מצד בית משפט לאפשר גירוש של אזרחים זרים. עכשיו אפשר לגרש זרים מתחום צרפת, בהחלטה של המושל המקומי — ללא זכות ערעור.

למשטרת הגבולות יוענקו זכויות נרחבות יותר כדי למנוע את כניסתם לצרפת של אנשים בלתי־רצויים. (רויטר־עתים)

סוריה תמכור טי־72 לאיראן

ביירות. — איראן נתנה לסוריה בשבוע שעבר הלוואה בסך 20 מיליון דולר, למימון קניית 200 אלף טון חיטה מאוסטרליה. סוריה מצידה, הסכימה למכור לאיראן טנקים חדישים מתוצרת בריה"מ מדגם "טי־72".

העתון "אל דסתור" הלבנוני מוסר, כי שר הכלכלה הסורי, מחמאד אלעמאדי, שעמד בראש משלחת ארצו לטהרן, מסר איגרת מיוחדת מאסד לנשיא איראן חומייני. באיגרת זו הסביר אסד את היקפו והשלכותיו של המשבר הכלכלי בדמשק, וביקש ממנו לסייע למשטרו.

אילן הלוי: ערפאת אינו שרוי במשבר

מאת אהרון ניר
כתב "על המשמר" באיטליה

רומא. — היומון האיטלקי החשוב "לה סטמפה" מפרסם ראיון עם אילן הלוי, ישראלי שמזה 11 שנה משמש כאיש הקשר הרשמי של יאסר ערפאת עם האינטרנציונל הסוציאליסטי.

העיתון האיטלקי פנה אליו בעניין המצב שנוצר אחרי סגירת משרדי אש"ף בירדן. אילן הלוי קובע: "ערפאת לא במשבר, מאחר שכוחו בא לו מהפלשתינים תושבי הגדה, הרואים בו אב, אח ומנהיג.

על שאלת המראיין האיטלקי, איך זה שאיש מיושב וזהיר כחוסיין מציג עצמו כאלטרנטיבה למנהיג כה כריזמאטי כערפאת, עונה אילן הלוי: שחוסיין עשה זאת תחת לחץ אמריקני וישראלי".

יוון פועלת לשיפור היחסים עם ישראל

הודיע דובר ממשלת יוון

מאת ז'אן כהן,
כתבנו ביוון

אתונה. — העובדה שממשלת יוון מציבה תנאים לכינון יחסים דיפלומטיים מלאים עם ישראל, אין פירושה שהיא אינה פועלת לשיפור היחסים בין שתי המדינות — אמר אמש דובר הממשלה מילטיאדס פאפאיואנו.

הדובר הצביע על כך שלאחרונה ביקר באתונה שר התיירות הישראלי, וכי בקרוב יקיים סגן השר לענייני כלכלה לאומית טאקיס רומליוטיס, ביקור גומלין בישראל.

עם זאת ציין הדובר, שלא נקבע לראש ממשלת ישראל ביקור ביוון עד תחילת 1987. הצהרות אלה של הדובר הושמעו בתשובה לשאלות עתונאים על רקע ידיעה שפורסמה בעתון "אקרופוליס", שבה נאמר כי ראש הממשלה אנדריאס פאפאנדריאו "עוסק ברצינות" בשאלת כינון יחסים דיפלומטים מלאים עם ישראל.

ממשלת יוון הציבה אי־אלה תנאים לכינון יחסים דיפלומטיים מלאים עם ישראל, כגון נסיגת כוחות צה"ל מהשטחים הכבושים ופתיחת דו־שיח בין ישראל לאש"ף. (עסט"א)

הפנטגון הישעה חוזים עם חברת "לייטון" בעקבות תרמית

החברה הודתה ב־325 סעיפי אישום של ניפוח חשבונות בסכום של 6.3 מיליון דולר

וושינגטון. — משרד ההגנה האמריקני הלם זו הפעם השלישית תוך 12 חודש בחברה גדולה המבצעת עבודות בשבילו, והישעה את תעשיות "לייטון" מביצוע עבודות נוספות בלשון עבור הפנטגון.

"לייטון", שביצעה אשתקד חוזים בשווי 1.5 מיליארד־דולר בבניית אוניות וציוד גילוות, הושעתה לאחר שיום קודם לכן הוגש כתב אישום בעניין תרמית של 6.3 מיליון דולר. מדובר בדרישות לתשלומי־יתר בלתי מוצדקים תמורת ציוד מכ"ם ורדיו עבור חיל הים האמריקאי.

חיל הים הודיע כי החוזים הנוכחיים עם "לייטון" יכובדו למרות ההשעייה אולם חוזים אלה לא יחודשו ולא יוענקו חוזים נוספים לחברת "לייטון", עד אשר תבוטל ההשעייה.

"לייטון סיסטמס" הזרוע הצבאית של חברת הענק הסכימה ביום שלישי בפילדלפיה להודות ב־325 סעיפים של ניפוח חשבונות שהוגשו לפנטגון, בשווי כולל 6.3 מיליון דולר, על ציוד מכ"ם ואלקטרוני אחר בין השנים 1975—1984.

תובעים פדרליים אמרו, כי החברה הגישה לפנטגון חשבונות גבוהים פי ארבעה מהמחיר המקובל, תמורת רכיבים במסגרת 45 חוזים עבור הציוד.

החברה הסכימה לשלם את הסכום המירבי של 15 מיליון דולר כקנסות, השבת כספים כריבית, מסרה החברה.

במערכה נגד ניפוחי חשבונות, הישעה הפנטגון את הקבלן השלישי בגודלו, חברת ג'נרל דיינאמיקס, פעמיים בשנה שעברה, ופעם אחת את הקבלן השני בגודלו רוקוול אינטרנשיונל. (רויטר־עתים)

שיפוצים אחרונים לפסל השעווה של שרה פרגוסון המצטרף למשפחה המלכותית במוזיאון השעווה של מדאם טוסו בלונדון – לקראת נישואי שרה לבח"ל הנסיך אנדרו בשבוע הבא. (צילום: אי.פי.)

ר"מ תורכיה לשעבר מואשם בעבירה על איסור פעילות פוליטית

רבים הריעו לבולנט אצ'ביט בביהמ"ש כשסיים נאום ההגנה

אנקרה. — ראש ממשלת תורכיה לשעבר בולנט אצ'ביט הופיע אתמול בבית משפט והואשם בהפרת חוק האוסר עליו ועל פוליטיקאים־לשעבר רבים אחרים, פעילות או מעורבות במפלגות פוליטיות.

אצ'ביט, 61, שהיה 3 פעמים ראש ממשלה בשנות ה־70, אמר בבית המשפט: "כדי שאוכל לחיות, עלי להניח שאני נמצא במדינה חופשית".

ההאשמה נגדו מקורה בנאום שהשמיע אצ'ביט ב־18 במאי בועידה של מפלגת השמאל הדמוקרטית, שאותה ייסדה אשתו רחשאן וש־בראשה היא עומדת. בנאום זה הביע [illegible] על תמיכתו במפלגה זו.

אצ'ביט עמד בזמנו בראש מפלגת העם הרפובליקנית שאיננה קיימת עוד. אנשי הצבא שתפסו את השלטון בקשר בשנת 1980, אסרו עליו ועל פוליטיקאים רבים אחרים כל מעורבות מפלגתית.

בבית המשפט היו רבים שקמו להריע כאשר אצ'ביט השלים את נאום ההגנה שלו. השופט אמר, כי יצווה לפנות את אולם בית המשפט אם יימשכו מחאות הכפיים.

בנאום ההגנה שלו מתח אצ'ביט ביקורת על החוק האוסר מעורבות בחיים הפוליטיים, באומרו כי הוא סותר את החוקה, וגם את עובדות החיים. (רויטר־עתים)

דרושה מטפלת
עם לינה
לתינוקת, ועזרה בבית
*
רצוי יוצאת קיבוץ
עם נסיון.
טלפון:
052-78613

לזוג מקסים
בכרמל
דרושה מטפלת
לתינוק – עם לינה.
*
ת.ד. 6259 – חיפה

+ לינה
טל. 03-483981

"כוכבי" מימשל קנדי בחתונת בתו קרוליין

בוסטון. – נישואיה של קרוליין קנדי בת ה־28 לסופר היהודי אדווין שלוסברג, בשבת, ייערכו בהשתתפותם של כמה מכוכבי תקופת הנשיא המנוח.

קרוליין קנדי לומדת עתה משפטים באוניברסיטת קולומביה, לאחר שזכתה בתואר באומנויות יפות של "רדקליף קולג'".

רשימת האורחים כוללת 460 אנשים. רבים מבין אלה שהשתתפו בביצוע תוכניותיו של הנשיא המנוח שנרצח בנובמבר 1963, כאשר קרוליין היתה בת 6.

בין האורחים – פייר סלינג'ר, שכיהן כמזכיר העתונות של הנשיא. רוברט מקנמארה, שר ההגנה. מקג'ורג' באנדי, יועץ לענייני בטחון לאומי. פול פיי, שר הימיה. דין ראסק, שר החוץ ודאגלס דילון שר האוצר.

לחתונה הוזמן גם ג'ק וויט מי שהיה סוכן השירות החשאי שהיה אחראי לבטחונה של קרוליין ושל אחיה ג'ון עד שהגיעו לגיל 16.

אורחים אחרים בטקס הנישואין יהיו ראש עיריית ניו־יורק אדוארד קוץ', מושל ניו־יורק לשעבר יו קרי, המנצח לאונרד ברנשטיין, הכלכלן ג'ון קנת גלבריית, בעל הטור ארט בוכוואלד ואחרים.

נישואים אלה הפתיעו רבים, הן בגלל גילו של החתן והן בגלל העובדה שהחתן הוא יהודי המתחתן עם בת אחת המשפחות הקתוליות הידועות ביותר בארה"ב.

השניים מיודדים זה 3 שנים. נודע, כי הן ז'קלין קנדי אונאסיס והן הסבתא בת 95 רוז קנדי, הסכימו לנישואין אלה. (ע"ר)

רייגן מזהיר את פקיסטאן שלא לייצר פצצת אטום

וושינגטון. — בפגישתו הראשונה עם ראש הממשלה האזרחי הראשון של פקיסטאן, השמיע הנשיא רייגן אזהרה תקיפה נגד ייצור פצצה אטומית על־ידי מדינה זו.

דובר שריווח לעתונאים על הפגישה שנערכה עם מוחמד חאן ג'ונג'ו, אמר כי רייגן הזהיר אותו בצורה בוטה כי ייצור פצצה אטומית על־ידי פקיסטאן ישים קץ לסיוע הצבאי והכלכלי האמריקני.

הפקיד, שרצה בעילום שמו, אמר כי אזהרה של רייגן הושמעה במהלך "חילופי דברים רציניים ומשמעותיים" על נושאים גרעיניים. (רויטר־עתים)

2 כורים בצ'רנוביל יופעלו מחדש באוקטובר

מוסקבה. — שניים מארבעה הכורים בתחנת הכוח הגרעינית בצ'רנוביל יתחילו לפעול באוקטובר — מסר בטאון המפלגה הקומוניסטית "פראבדה".

המנהל החדש של תחנת החשמל אמר, כי היחידה השלישית של צ'רנוביל הנמצאת בקירבת הכור הגרעיני הרביעי שניזוק, לא תופעל במשך זמן מה.

דרישות הבטיחות החדשות ינוסחו לאחר שועדה ממשלתית, החוקרת את הסיבות לאסון באפריל, תשלים את הדו"ח שלה, אמר.

בינתיים עתון הנוער הקומוניסטי הסובייטי "קומסומולסקיה פראבדה" דיווח, כי אזרחי בריה"מ עדיין מודאגים מהשפעת האסון הגרעיני בצ'רנוביל, ומפנים שאלות לגבי השלכותיו על בריאותם.

בכתבה על 6 טורים פירסם העתון פרטים על תוצאות הקרינה מאז האסון. (רויטר־עתים)

אושר חוק לשחרור אסירים פוליטיים בפולין

וארשה. — בית הנבחרים של פולין אישר אתמול חוק המבטיח את שחרור רובם של כ־350 אסירים מדיניים בבתי הכלא של המדינה, חוק זה מאפשר גם שחרורם של מנהיגי האיגוד המקצועי "סולידריות" מבתי הכלא [illegible] שיוותרו על התנגדות פעילה לשלטון הקומוניסטי.

זו הפעם הרביעית ששלטונות פולין משחררים קבוצות גדולות של אסירים מדיניים מאז החליטה הממשלה לדכא את האיגוד המקצועי העצמאי "סולידריות" בסוף 1981.

מנהיג פולין ווייצ'ך יארוזלסקי אמר, כי החוק החדש יופעל רק לגבי אסירים מדיניים "שמהם אפשר לצפות שיצטרפו באורח פעיל לחיים הציבוריים בפולין ולא ישובו לפשע".

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 17.7.86

		בנקנוטים		העברות והמחאות		שערים יציגים
	יחידות	קניה	מכירה	קניה	מכירה	
דולר אמריקני	1	1.46	1.53	1.4847	1.5033	1.4939
לירה שטרלינג	1	2.20	2.31	2.2411	2.2690	2.2550
מרק גרמני	1	0.68	0.71	0.6914	0.7000	0.6952
פרנק צרפתי	1	0.21	0.22	0.2137	0.2164	0.2152
גילדר הולנדי	1	0.60	0.63	0.6135	0.6212	0.6168
פרנק שווייצרי	1	0.84	0.88	0.8507	0.8613	0.8557
כתר שבדי	1	0.21	0.22	0.2109	0.2135	0.2119
כתר נורווגי	1	0.19	0.20	0.1991	0.2016	0.2003
כתר דני	1	0.18	0.19	0.1843	0.1866	0.1857
מרק פיני	1	0.28	0.30	0.2935	0.2972	0.29[illegible]
דולר קנדי	1	1.06	1.11	1.0809	10.944	1.0867
דולר אוסטרלי	1	0.91	0.98	0.9446	0.9564	0.9497
ראנד דרום אפריקני	1	0.34	0.58	0.5746	0.5818	0.5804
פרנק בלגי	10	0.32	0.34	0.3352	0.3394	0.3368
שילינג אוסטרי	10	0.97	1.01	0.9825	0.9947	0.9884
לירה איטלקית	1,000	0.98	1.03	1.0045	1.0121	1.0019
ין יפאני	100	0.93	0.97	0.9439	0.9557	0.9506

בפלילים

הותר לפירסום – החשוד בהעלמות מס: עו"ד קדוש

מאת יואב אביב, כתב "על המשמר"

שופט בית־משפט השלום, עמירם רנר, התיר אתמול לפירסום את שמו של עו"ד יואב קדוש מנהריה, שנעצר שלשום כחשוד בהשמטת הכנסות, ניהול חשבונות כוזבים, הגשת תצהירים כוזבים ועזרה לאחרים להתחמק ממס.

השופט הורה לשחרר את החשוד בערבות של 60 אלף ש"ח וציווה עליו להפקיד את דרכונו עד תום ההליכים המשפטיים נגדו. עם זאת נענה לבקשת החשוד אפשר לו לצאת בחודש אוגוסט יחד עם בני משפחתו לחו"ל ל־3 שבועות. עם שובו ארצה יהיה עליו להפקיד מחדש את דרכונו.

עו"ד יואב קדוש נעצר שלשום יחד עם מנהל סניף של חברה גדולה לתיווך מקרקעין ונכסי דלא־ניידי בנהריה.

נא־כות מס ההכנסה אמר אתמול, כי חקירתו של עורך־הדין הסתיימה לאחר שמסר את גירסתו למס ההכנסה.

מואשם בהנחת 26 מטעני חבלה

מאת זהבה מוזס, כתבת "על המשמר"

כתב־אישום המכיל 60 פרטי אישום, ביניהם 26 מקרים של הנחת מטעני חבלה, הוגש אתמול בבית־המשפט הצבאי בלוד נגד מחמור עלי דב נעיראת בן 40 מכפר מתלון.

בכתב־האישום נטען, כי מחמור נעיראת גוייס ב־1985 לארגון "אל־פתח" ועבר אימונים צבאים בירדן. הוא מואשם בהנחת 26 מטעני חבלה במקומות שונים בארץ, שניים מהם התפוצצו וגרמו לפציעת שני בני־אדם.

ב־21 בינואר השנה התפוצץ מטען ברחוב ירושלים בעפולה וכתוצאה מהפיצוץ נפצעה הולכת רגל.

ב־8 באפריל התפוצץ מטען שהניח הנאשם ליד חנות השקם בעפולה ואדם אחד נפצע. בשני מקרים אחרים התפוצצו מטענים בתוך אוטובוסים וגרמו נזק לרכב. בכל יתר נסיונות הפיגוע נתגלו המטענים בעוד מועד.

כאמור מכיל כתב־האישום 60 פרטי אישום, רובם על הכנת פצצות והנחתן.

עוד 11 "לווייתני סמים" נעצרו באשקלון

מאת רפאל גאון, כתבנו בדרום

11 סוחרי סמים, שהוגדרו על־ידי המשטרה כ"לווייתני סמים", נעצרו אור לאתמול באשקלון במהלך מיבצע "מגרל לוהט" לביעור סחר הסמים שערכה משטרת מרחב לכיש.

לפני כחודש נעצרו באשקלון במיבצע "עמודי שמשון" 22 חשודים שנשפטו לתקופות מאסר שונות. בשני המבצעים השתילה המשטרה סוכן סמוי בקרב צרכני הסמים באשקלון.

הוארך מעצר החשודה בהצתת סניף ר"ץ

בית־משפט השלום בירושלים האריך אתמול בחמישה ימים נוספים את מעצרה של פעילת "כך", שולמית ברייצחק, החשודה בהצתת סניף ר"ץ בירושלים לפני חודש.

בדיון נכח ראש התנועה, ח"כ מאיר כהנא, ופעילים אחרים. אחד מהם הוצא על־ידי השופטת דניאלה וכסלה, לאחר שהעיר להוקר שהציג חומר חסוי "מה זה פה, רוסיה?".

חוקרי מחלק פשעים חמורים של משטרת ירושלים אמרו בבית־המשפט, כי יש חומר חסוי הקושר את החשודה למעשה וכי ייתכנו מעצרים נוספים. הם הציגו לשופטת חומר רב.

הסניגור, עו"ד מאיר שכטר טען, כי אין מקום להארכת המעצר.

למשפחה ולקיבוץ גלעד
משתתפים באבלכם על מות
דוד (נגוס) מוקרי
קיבוץ דליה

במלאת 30 למות חברתנו
רחל צימרמן
תערך אזכרה ביום שני, 21.7.86, בשעה 21.30 בחדר האוכל של קיבוצנו.
קיבוץ בית־אלפא

הקיבוץ משתתף בצערם של
אורי קרמר והמשפחה במות האב
גרגוריו קריימר ז"ל
בניכר
קיבוץ געש

התעלפה לאחר שהרסו את ביתה

מאת יואב אביב,
כתב "על המשמר"

משרד־הפנים ביצע אתמול שני צווי הריסה שיפוטיים נגד מסעדה ומבנה מגורים בצומת ג'למי. שני הצווים הוצאו על־ידי בית־המשפט בעקבות בקשתה של ועדת מרקוביץ.

אתמול בבוקר יצאו צוותי ההריסה ממשרד הפנים בליווי כוחות ממשטרת זבולון וכוחות מג"ב לצומת ג'למי, שם הרסו את מסעדת "מיפגש הצומת" שהוקמה על גבעה בסמוך לכביש. מאוחר יותר הרסו מבנה מגורים על הרכס המזרחי של הכרמל מול קריית־חרושת. בעל המבנה שהחל להתפרע ותקף את השוטרים נעצר לחקירה ושוחרר אמש.

בצילום: בעלת המבנה שוכבת מעולפת לאחר ביצוע צו ההריסה. (צילום: כועז לניר)

טלקס

● מנותחי לב לימין האחיות

חבורת מנותחי לב שנותחו בבית־החולים "כרמל" בחיפה והפעילים במסגרת חבורת חלב המתוקן ליד המחלקה הקרדיו־לוגית של בית־החולים "כרמל", פתח במכתבים ל־15 אנשי ציבור, ביניהם ראש הממשלה שמעון פרס, בבקשה לעזור לאחיות בתי־החולים בשעת המשבר הקשה "הפוקד" את מערכת הבריאות בארץ.

"אנו פונים אליך בתום שביתת האחיות ובעת המשא־ומתן בבקשה למתן פתרון הולם למצוקת הסיעוד הקשה הפוקדת את בתי־החולים. כאנשים ששכבו בבתי־חולים ושזכו לטיפול מסור מהאחיות ושבזכותן חזרנו לחיים מלאים במלוא מובן המלה, עוקבים אנו בחרדה אחר השחיקה המתמשכת במקצוע הסיעוד בבתי־החולים, שגורם לעזיבת כוח־אדם מיומן ואי־כניסת כוח־אדם חדש". נאמר במכתבים.

יואב אביב

● חקר היתרונות הרפואיים של ים המלח

משרד־הבריאות עומד להוציא מכרז לחקר היתרונות הרפואיים של ים המלח. את התוצאות יכסו במשותף משרדי הבריאות והתיירות והמועצה האזורית תמר.

המחקר יעסוק בסגולות המיוחדות של מי ים המלח ואיכות קרני השמש במקום הנמוך ביותר בעולם. פירסום תוצאות המחקר על סגולות ריפוי מיוחדות של האיזור יסייע בגידול התיירות.

יוסף שמי

● מפעל לכפפות גומי למנתחים בחדרה

החל מחודש ספטמבר ייוצרו וישווקו לרחבי העולם מחדרה כפפות גומי למנתחים במפעל לייצור מוצרים מגומי "תגום", ש־פעל שנים רבות בהרצליה ועבר החודש לפארק התעשיה בחדרה.

המפעל חוקם במבנה של 500 מ"ר. בשלב ראשון תועסקנה בו 50 עובדות כשהכוונה להעסיק עוד כ־100 עובדות תוך חצי שנה.

ראש עיריית חדרה, יחיאל כהנא, מקווה שהמפעל יתרום לייצוב התעסוקה בעיר.

ניצה רימון

● מחירים מיוחדים ל"גיל הזהב" ב"פאן־אם"

חברת "פאן־אם" מוזילה את מחירי הטיסה מתל־אביב לניו־יורק לנוסעים מעל גיל 60. עד ה־26 ביולי ישלמו נוסעים אלה 722 דולר עבור כרטיס הלוך ושוב. מה־27 ליולי ועד ה־1 בספטמבר 781 דולר. ומתאריך זה שוב 722 דולר. המעוניינים בכרטיסים מוזלים יצטרכו לשהות בארה"ב לפחות 21 יום, אך לא יותר מ־90 יום ויוכלו לעשות תחנת ביניים אחת באירופה.

במקביל פתחה החברה במבצע פירסומי לתיירים מפלורידה ב"גיל הזהב". בני 62 שנה ויותר יכולים לטוס לישראל ב־899 דולר. הטיסה היא ישירה והמחיר בתוקף עד 12 בדצמבר.

יוסף שמי

● "טבע" מאמצת שמורות טבע

קבוצת "טבע", תעשיות פרמצ־בטיות, נענתה בימים אלה ל־קריאתה של רשות שמורות הטבע לקירוב התעשייה לנושא טבע ונוף.

קבוצת "טבע" החליטה לאמץ את שמורות החי־בר בכרמל וביוטבתה, וכצעד ראשון לאמוץ, להעניק להם כשי אספקה שנתית של תרכובים ותכשירים וטרינריים הדרושים לבעלי־החיים בשמורות.

התרומות יימסרו לחי־בר על־ידי קבוצה של נערים ונערות, בניהם של עובדי "טבע". המשתתפים בקייטנה מיוחדת לילדי עובדים שמארגנת החברה.

במסגרת הקייטנה יתרמו הילדים יום עבודה בשמורת החי־בר בכרמל, שם יעזרו בהכנת [illegible] לקליטת קהל.

(שע"ח)

נסים תומך בהמרת היטל הנסיעות במס באותו שיעור

מאת חיים מרגלית,
כתב "על המשמר"

"אני לא מתכוון להעלות את מס הנסיעות, אך הייתי תומך בהמרת היטל הנסיעות במס באותו שיעור, לא כדי להרוויח כסף אלא כדי לעשותו מס אמת, באשר יש רבים המשתחררים מן ההיטל הזה. אם ועדת הכספים תיזום ותציע הצעה כזו, אתמוך בה".

דברים אלה אמר אתמול שר־האוצר, משה נסים, בפגישת היכרות עם תא הכתבים הכלכליים בתל־אביב בלשכתו בקריה.

בהתייחסו לתביעות לתוספת שכר אמר שר־האוצר, כי הוא מתנגד להעלאות שכר, שכן לדעתו "תוספת אפס לשכר העבודה עדיפה על כל תוספת אחרת שיכולה להביא לשבירת היציבות השוררת במשק, המבוססת על שמירת מסגרת השכר, יציבות בשער החליפין, מחירים קבועים ואי־העלאת מיסים". הוא סבור, שעל אלה צריך לשמור תקופה ארוכה כדי ליצור אווירה של בטחון, וכשיהיה בטחון במשק תבוא גם צמיחה.

השר מסר על הצעדים שנעשו במשרדו להורדת עלות העבודה. המדובר בהקלה כשיעור של 142 מיליון דולר שניתנה למעסיקים בהורדת תשלומיהם לביטוח לאומי ולשלומי מס מקביל, תשלומים על חשבון קיצבאות זקנים ושארים, אמהות וכיו"ב שהאוצר יעביר לביטוח לאומי על חשבון המעסיקים. הוא ציין כי זו הדרך הנכונה להגדיל את היצוא.

לדבריו, נובע הגידול בצריכה הפרטית בעליית השכר שהיתה בחודשים האחרונים ופגיעה בתוכניות החיסכון. "משרד האוצר", אמר, "אינו יכול להציע תוכניות חיסכון אטרקטיביות, כדי שלא תהיה עלייה בריבית הבנקאית".

השר ניסים הכריז, כי הוא מרוצה מביצוע המסקנות האישיות עליהן המליצה ועדת בייסקי ואמר, כי נתן גיבוי מלא לנגיד בנק ישראל, פרופ' מיכאל ברונו, בעניין זה.

בעקבות עיסקת טיעון

סגן שמואל ברזיק הודה בעיסקת סמים עם סא"ל ליידר והורשע

סגן שמואל ברזיק הודה אתמול בבית־הדין הצבאי המיוחד בת"א בעיסקת סמים אחת עם סא"ל דוד ליידר והורשע בדין. תפנית זו במשפטו, נבעה מעיסקת טיעון שערך באי־כוחו של הקצין, ד"ר חיים משגב עם התובע הצבאי הראשי, אל"מ אורי שוהם.

סגן ברזיק הואשם ב־5 עבירות נפרדות של עסקות סמים בשיתוף עם סא"ל ליידר, העומד אף הוא לדין באותו בית דין צבאי.

בעקבות עיסקת טעון בין הסניגור, עו"ד משגב, לבין התובע, הגישה התביעה כתב־אישום מתוקן, הכולל עבירה אחת בלבד.

העבירה שבה הודה ברזיק מתייחסת לעיסקה שבה שילם לו, לטענת התביעה, סא"ל ליידר 7000 דולר. סכום זה העביר סגן ברזיק ללבנוני בשם ג'ג'ו עכלה, תמורת כסף זה, נתן הלבנוני לקצין 50 ק"ג חשיש שאותם הבריח הסגן לישראל ברכב צבאי. את הסם הוא מסר לסא"ל ליידר בצומת גולני.

ליידר מואשם, בין היתר, כי נסע עם החשיש למושב סגולה ומסרו לשותפיו. מקץ 3 ימים החזיר סגן האלוף את הסם הורה לברזיק בנימוק שאיכות החשיש היא גרועה. הסגן החזיר את הסם ללבנוני.

כאמור, הודה אתמול עו"ד משגב באשמה זו שיוחסה למרשו.

בית־הדין יגזור את דינו של הנאשם במועד אחר.

סא"ל ליידר טוען, כזכור, כי הוא חף מפשע וכל האשמות נגדו נעוצות בעלילה שרקם נגדו. (עתים)

כל מדדי המניות ירדו השבוע

מאת אלחנן הורוביץ

אתמול היתה מגמת שערים מעורבת בשוק המניות. למניות ההסדר היה עודף ביקוש של 1.3 מיליון ש"ח וערך השוק שלהן עלה ב־0.29%. לעומתן ירד ערך השוק של המניות החופשיות ב־0.97% ובשעריהן היו פי־שניים יותר ירידות, מאשר עליות. בשוק איגרות החוב היה עודף ביקוש של 800 אלף ש"ח, מזה 200 אלף ש"ח לצמודות, למדד ו־100 אלף ש"ח לצמודות למט"ח. השבוע ירדו כל מדדי השערים של המניות. בממוצע ירדו השבוע המניות החופשיות ב־4% בערך ומניות ההסדר ב־1.6%. מניות חברות ביטוח איבדו מערכן השבוע 4.8%.

הציבור הוציא אתמול 2.4 מיליון

המטבעות של יפאן ומדינות אירופה המערביות משקפות את הירידה הנוספת בערכו של דולר ארה"ב.

בשוק המניות ירדו אתמול 174 שערים, לעומת 83 שעלו ו־114 שנשארו בלי שינוי. מהם ירדו 22 ב־5% ויותר ו־8 עלו ב־5% ויותר. נרשמו 2 "מוכרים בלבד" ואף לא 1 "קונים בלבד".

המחזור בשוק המניות התקרב ל־5.3 מיליון ש"ח. מזה כ־1.7 מיליון ש"ח במניות ההסדר.

גלגלי הבורסה

שיח מקרנות "סולידיות" ו־350 אלף ש"ח מתמחות במניות, 5 קרנות, מקבוצת "הפועלים", המתמחות בהשקעה בצמודי מדד, נותנות לציבור הנחה של 50% משיעור התוספה עד סוף חודש יולי. כל 5 הקרנות שבמבצע השיגו מתחילת השנה תשואה ריאלית חיובית בהשוואה למדד.

שער הדולר היציג עלה אתמול ב־0.22 אג' — ב־0.15% — ל־1.4939 ש"ח. לנוסעים לחו"ל עלה הדולר ל־1.77221 ש"ח. הדולר השחור נע בין 1.58 ל־1.59 ש"ח. השערים היציגים של המטבעות המערב־אירופים עלו אתמול בשיעורים גבוהים יותר. הין היפאני עלה ב־1.19%, העליות בשערי

מפגש
שירה במקהלה
לסיום שנת פעילות
[illegible] אבו־גוש
ביום שבת 26.7 בשעה
10.30 בבוקר.
מוזמנים:
[illegible]